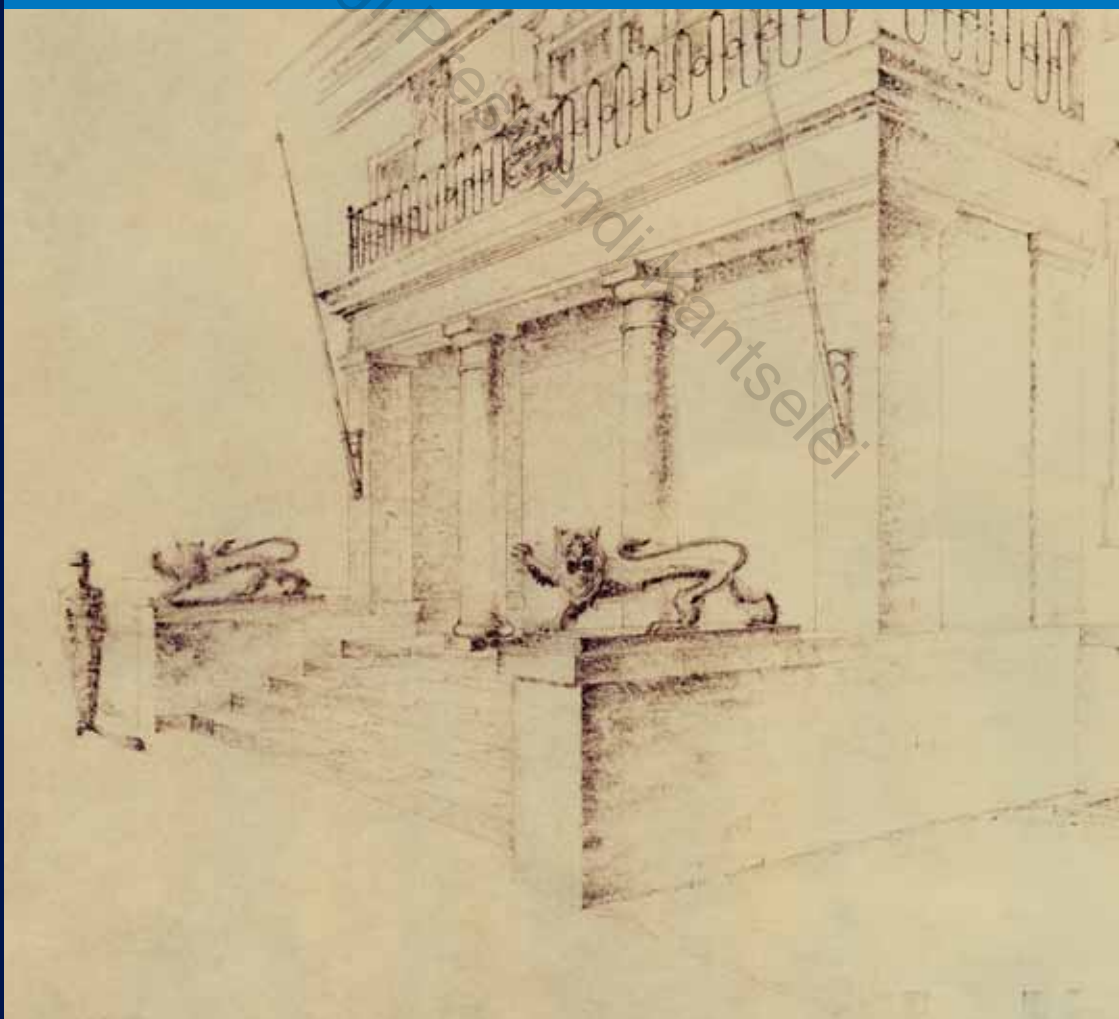
VPK

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

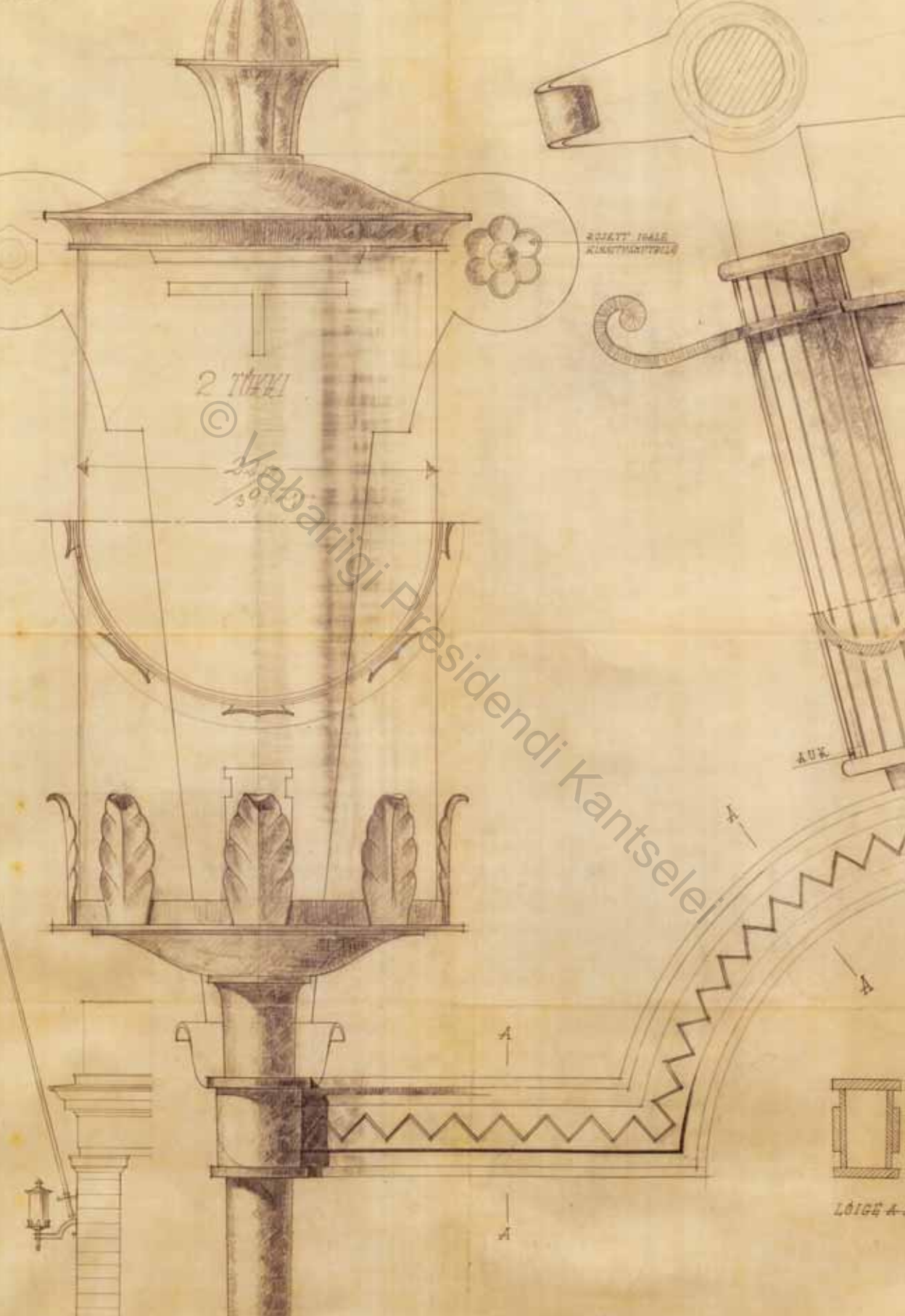
© Vabariigi Presidendi Kantselei

© Vabariigi Presidendi Kantselei

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

©Vabariigi Presidendi Kantselei

© Vabariigi Presidendi Kantselei

VPK

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Inimesed. Ajalugu. Institutsioon.
Maja. Muutused.
Tulemiste ja lahkumiste lood.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

KADRIORG 2012

Koostaja: Kaidi Aher

Toimetus: Erki Holmberg, Toomas Kiho,
Siim Raie, Vaike Siirus, Toomas Sildam

Keeletoimetaja: Mailis Neppo

Kujundaja/küljendaja: Karel Korp

Nõustaja: Katrin Laaniste

Trükk: Tallinna Raamatutrükikoda

ISBN 978-9949-30-756-2

Väljaandja: Vabariigi Presidendi Kantselei

Autoriõigus: Vabariigi Presidendi Kantselei ja tekstide autorid

© Vabariigi Presidendi Kantselei

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Toomas Volmer

© Vabariigi Presidendi Kantselei

„Iga möödaläinud päev ei ole veel ajalugu," manitses ajaloolasest kolleeg mind hiljuti tegema vahet olulisel ja ebaolulisel. Vabariigi Presidendi Kantselei, või VPK nagu me oma tööandjat isekeskis nimetame, on koht, kus juhtub iga päev midagi olulist või mäletamisväärset. Kui ainult kõik oluline meeles püsiks!

Ajalugu kipub meil meenuma ümmargustel tähtpäevadel ja see oligi üks ajendeid käesoleva raamatu koostamiseks ning kirjastamiseks. 2012. aasta hilissügisel täitub 20 aastat VPK taasloomisest ja 2013. aasta kevadel 75 aastat esmaloomisest. Arusaadavalt on selle aja jooksul muutunud nii riigipea institutsioon kui Eesti.

Meie raamatu sisuks on endistelt ja praegustelt töötajatelt ning mõnelt kaasteeliselt kogutud meenutused – just nii, nagu igaüks mäletab ja oma nime all avaldada julgeb. Need avanevad inimeste tööleasumise järjekorras ning looklevad läbi nelja presidendi ametiaja.

Suur tänu kõigile, kes võtsid vastu pakkumise oma elukogemust ja mälestusi jagada.

Lõbusat lugemist!
Siim Raie

Ajaloomuuseumi arhiiv N36877

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Auvahtkond Kadrioru lossi ees 1939. aasta suvel

Presidendi kantseleist

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Eellugu

Presidendi kantselei ja Eesti riigi ajalugu ei ole ühepikkused. Kantselei loodi 20 aastat pärast Eesti iseseisvumist. Eri aegadel on kantseleil olnud erinev roll, nii nagu see on Eestis olnud erinev riigipeadelgi.

Eesti kuulutati iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks 24. veebruaril 1918, kuid järgnenud Saksa okupatsiooni tõttu sai riigi ülesehitamisele asuda alles sama aasta novembris. Eesti tulevase riikliku korralduse küsimused otsustas Vabadussõja kestes, aprillis 1919, valitud ja siis tööle asunud asutav kogu. Aasta hiljem, juunis 1920, võttis asutav kogu vastu Eesti esimese põhiseaduse, mis jõustus sama aasta detsembris. Põhiseaduse järgi puudus Eestis eraldi riigipea, tema kohustused olid ühendatud valitsusjuhi ülesannetega riigivanema ametis. Valitsus ja riigivanem sõltusid täielikult riigikogus esindatud erakondade omavahelistest kokkulepetest ning meeleoludest. Võimude tasakaalustamatus tõi kaasa tihedaid valitsuskriise ning valitsuste vahetumisi.

Peatselt pärast uue põhiseaduse vastuvõtmist hakati üha enam kõnelema erinevaid võimuharusid omavahel tasakaalustava riigipea institutsiooni loomisest ja põhiseaduse muutmisest. Valitsuse poolt 1932. aastal algatatud kaks põhiseaduse muutmist, mis nägid muu hulgas ette riigipea ameti loomise, kukkusid rahvahääletusel läbi.

1933. aastal algatas parlamendiväline vabadussõjalaste liikumine rahvaalgatuse korras uue põhiseaduse eelnõu, mis võeti 1933. aasta oktoobris rahvahääletusel vastu ja hakkas kehtima 24. jaanuaril 1934. Selle järgi oli Eesti Vabariigi riigipeaks rahva poolt viieks aastaks valitav ja väga laialdaste volitustega riigivanem, keda teenindas riigikantselei.

Uue põhiseaduse järgi tuli saja päeva jooksul korraldada riigivanema ja riigikogu valimised, nii kaua loeti senine riigivanem peaministriks riigivanema ülesannetes. Peaminister Konstantin Päts aga võttis 12. märtsil 1934 uue põhiseadusega antud laialdasi volitusi kasutades võimu oma kätte, kehtestades kuueks kuuks kaitseseisukorra, mida ta hiljem pikendas. Kaitseseisukorra kehtimise ajal riigikogu ja riigivanema valimisi ei korraldatud ning Päts täitis peaministrina riigivanema ülesandeid. Riigikogu sunniti „vaikivasse olekusse", teda ei saadetud laiali, kuid ei kutsutud ka kokku, seadused jõustas Päts oma dekreetidega.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

President Konstantin Päts

Uue põhiseaduse väljatöötamiseks valiti 1936. aastal rahvuskogu, kes võttis juulis 1937 üldkoosolekul vastu põhiseaduse, mis hakkas kehtima jaanuaris 1938. Selle kohaselt oli Eesti Vabariigi riigipeaks laialdaste volitustega Vabariigi President, kelle rahvas pidi valima ametisse kuueks aastaks. Oli ka teine võimalus. Oma kandidaadi said esitada riigivolikogu ja riiginõukogu ning omavalitsuste esinduskogude poolt valitud esindajate kogu. Kui kõik nad esitasid ühe ja sama kandidaadi, siis peeti kolme kogu ühine valimiskoosolek ning kui seal osutus president valituks, jäid otsevalimised ära.

Peaminister riigivanema ülesannetes Konstantin Päts kuulutas 17. augustil 1937 välja üleminekuaja seaduse (jõustus 3. septembril 1937), mille kohaselt jätkas senine riigipea kuni riigikogu uue koosseisu kokkuastumiseni ja presidendi valimiseni oma kohustuste täitmist riigihoidja ametinimetusega.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei 1938–1940

Konstantin Päts valiti 24. aprillil 1938 kolme ülalnimetatud kogu ühisel valimiskoosolekul Vabariigi Presidendiks. Veel enne seda oli ta riigihoidjana 7. aprillil 1938 andnud dekreedi Vabariigi Presidendi Kantselei loomise kohta.

30. augustil 1938 nimetas president kantselei ülemaks Elmar Tambeki ja tema alaliseks asetäitjaks oma vanema käsundusohvitseri alates 1934. aastast kolonel Herbert Grabbi. Seni olid presidendiga seotud asjaajamist korraldanud riigisekretär Karl Terras ja riigikantselei. Presidendi kantselei võttis asjaajamise riigikantseleilt üle 19. septembril 1938.

Arhitekt Alar Kotli projekteeritud kantselei ametihoone valmis samuti 1938. aasta septembris.

Elmar Tambek tuli kantselei ülemaks kohtukoja abiprokuröri ametikohalt. Presidendi kantselei-ülemal olid vastavalt seadusele ministri õigused.

Riigiteenistuse seadus jaotas riigiteenijad ametnikeks ja vabateenijateks. Kadriorus töötas kaheksa kantseleiametnikku: direktor Tambek, kolonel Grabbi, sekretär ja teenetemärkide komitee sekretär Ilmar-Karl Leesment, pearaamatupidaja Jaan Saarma, abisekretär Elmar Hiiesalu, laekahoidja Artur Laan, korrespondent Alice Lellep ning registraator Lola Reichmann. Lisaks töötasid kantseleis veel vabateenijad, keda oli 1939. aastal Kadriorus 19, sealhulgas autojuhid, käskjalg, kütjad, majahoidja, kokk ning teised. Tõenäoliselt palgati suuremate ürituste puhul personali juurde.

Presidendi kantselei sai tollal kasutada inimesi teistest asutustest ning selle tööga olid tihedalt seotud veel näiteks välisministeeriumi protokolliteenistus, sõjaväe auvahtkond ja julgestusteenistus.

Kadrioru administratiivhoones asusid presidendi kantselei ametiruumid, õiguskantsleri ruumid, teenetemärkide komitee ja teenistujate ametikorterid. Presidendi ametikorter ja esindusruumid asusid Kadrioru lossis. Suveresidentsina oli presidendi käsutuses Oru loss Toilas, mille kinkis 1935. aastal riigivanemale Eesti Vabrikantide Ühisus. Oru loss oli ühelt poolt presidendi suveresidents, kus ta puhkas, ja teiselt poolt teine ametihoone, kuhu ta kutsus oma külalisi ja kus korraldati diplomaatilisi vastuvõtte.

FIMARHIIV 0-57955

President Päts 3. septembril 1939
Tartu ja Tartumaa malevate keskjuhatuse hoonele nurgakivi panemas

© Eesti Riigi Presidendi Kantselei

President Päts 1938. aastal koos käsundusohvitseridega. Vasakult: vanemkäsundusohvitser kolonel Herbert Grabbi, käsunduskindral Gustav Jonson ja käsundusohvitser Karl Iman

Vabariigi Presidendi Kantselei seaduse kohaselt oli selle ülesanneteks riigipea asjaajamise korraldamine, presidendi käsutuses olevate ameti- ja esindushoonete ning nende juurde kuuluvate maa-alade ja ehitiste valitsemine, presidendi käsutuses olevate summade üle arvepidamine ning institutsiooni majandusliku ala korraldamine, asjaajamine seoses au- ja teenetemärkidega ning presidendi poolt talle pandavate muude ülesannete täitmine.

Presidendi kantselei tegeles ka riiklike tseremooniate korraldamisega: näiteks välissaadikute vastuvõtmine, kõrgete väliskülaliste auks korraldatud vastuvõtud, vastuvõtud siseriiklike sündmuste puhul ning ringsõidud Eestis. Tähtsamate tseremooniate puhul kaasati ka välisministeerium.

Vabariigi President neil aastatel välisvisiite ei teinud, küll aga toimusid mõned suuremad ringsõidud Eestis. Kahel korral käis president ametlikult Pärnumaal: 1938. aasta novembris Pärnu suursilla avamisel ja 1939. aasta võidupüha paraadil. Augustis 1939 külastas president Muhumaad ja Saaremaad. Septembris 1939 toimus ringsõit Tartumaal, mida varjutas II maailmasõja puhkemine Euroopas.

Ringsõitudel kuulusid tavaliselt presidendi kaaskonda sotsiaalminister Oskar Kask, kaitseliidu ülem kindralmajor Johannes Orasmaa, kolonel Grabbi ja kantselei direktor Tambek. Presidenti saatsid ka ajakirjanikud.

Vabariigi aastapäeva vastuvõtud peeti Kadriorus. Näiteks 1939. aastal andis president Kadrioru lossis Eesti Vabariigi 21. aastapäeva puhul piduliku õhtusöögi sajakonnale külalisele. Vastuvõtt toimus ka 1940. aastal. Eesti Vabariigi aastapäeva tähistati Eestis alates 1919. aastast üsna sarnase kava järgi: sõjaväeparaad ja jumalateenistus ning õhtul pidulik koosviibimine, mida alates 1930. aastatest hakati korraldama riikliku vastuvõtuna.

17. juunil 1940 okupeeris Nõukogude Liit Eesti. Põhiseaduse kohaselt pidi olukorras, kui riigipea on takistatud oma ametikohustuste täitmisel, presidendi kohuseid täitma peaminister, kelle ülesanded läksid selleks ajaks omakorda peaministri asetäitjale. Kui peaminister ega tema asetäitja ei saanud täita peaministri ülesandeid, siis täitis neid Vabariigi Valitsuse kõige vanem liige. Peaminister Jüri Uluotsal õnnestus okupatsioonivõimude repressioonidest pääseda. Saksa okupatsiooni ajal rahva silmis Eesti riikluse kandjaks olnud Jüri Uluots valiti 20. aprillil 1944 saladuskatte all kokku kutsutud valimiskogul presidendi kohusetäitjaks. 18. septembril 1944 nimetas ta ametisse valitsuse peaministri asetäitja Otto Tiefiga eesotsas. Jüri Uluots pääses 1944. aasta septembris Rootsi. Tema surma järel võttis eksiilvalitsuse peaministri presidendi ülesannetes kohustused üle valitsuse vanim liige August Rei. Samadel alustel astusid ametisse ka järgmised Eesti Vabariigi peaministrid presidendi ülesannetes. 1992. aasta sügisel võeti uus põhiseadus rahvahääletusel vastu ning valiti riigikogu ja Vabariigi President. Viimane peaminister presidendi ülesannetes Heinrich Mark lõpetas 1992. aasta oktoobris eksiilvalitsuse tegevuse ja andis oma volitused üle vastvalitud president Lennart Merile.

Konstantin Päts tagandati ka formaalselt ametist 22. juulil 1940 sovetlike okupatsioonivõimude kandidaatidest koostatud marionettriigivolikogu otsusega. Presidendi kantselei likvideeriti 25. juulil. Kantseleihoones tegutses Nõukogude okupatsiooni ajal Eesti NSV ülemnõukogu presiidium, Saksa okupatsiooni ajal aga Eestimaa kindralkomissari Karl-Siegmund Litzmanni ametkond.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Taasloodud Vabariigi Presidendi Kantselei

Eesti iseseisvus taastati 20. augustil 1991. Põhiseaduse väljatöötamiseks moodustati põhiseaduse assamblee. Kuni uue põhiseaduse vastuvõtmiseni ja presidendi valimiseni täitis Eesti riigipea kohuseid Eesti Vabariigi ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel.

Rahvahääletusel 28. juunil 1992 vastu võetud põhiseaduse kohaselt on Eesti Vabariigi riigipeaks Vabariigi President, kes valitakse ametisse viieks aastaks. Põhiseaduse vastuvõtmise järel valiti riigipea erandkorras neljaks aastaks. Presidendi valib riigikogu või kui parlamendil ei õnnestu riigipead valida, siis presidendi valimisteks kokku kutsutav kohalike omavalitsuste volikogude esindajatest ning riigikogu liikmetest koosnev valimiskogu.

Eesti riigipea esindab riiki rahvusvahelises suhtlemises, nimetab ja kutsub tagasi diplomaatilisi esindajaid ning võtab vastu Eestisse akrediteeritud diplomaatiliste esindajate volikirjad. President kuulutab välja riigikogu valimised, määrab peaministri kandidaadi ning nimetab ja vabastab valitsuse liikmeid. President kuulutab välja seadused ning kirjutab alla ratifitseerimiskirjadele, riigipea saab algatada põhiseaduse muutmist. Riigipea annab riiklikke autasusid, sõjaväelisi ja diplomaatilisi auastmeid, annab süüdimõistetutele armu.

President teeb riigikogule ettepaneku riigikohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri ja õiguskantsleri ametissenimetamiseks ning nimetab Eesti Panga nõukogu ettepanekul ametisse Eesti Panga presidendi ja riigikohtu ettepanekul kohtunikud.

Riigipea on Eestis riigikaitse kõrgeim juht ja tema juures on nõuandva organina riigikaitse nõukogu, mis arutab riigikaitse seisukohalt olulisi küsimusi ja avaldab nende kohta arvamust.

RIIGIKOGU OTSUS

Vabariigi Presidendi kantselei moodustamine, selle struktuuri ja koosseisu kinnitamine

Riigikogu otsustab:

1. Moodustada Vabariigi Presidendi kantselei.

2. Kinnitada Vabariigi Presidendi kantselei struktuur ja koosseis vastavalt lisale.

3. Vabariigi Presidendi kantselei direktoril lähtuda töötajate ametipalkade määramisel Riigikogu juhatuse 1992.aasta 9.novembri otsusega kinnitatud Riigikogu kantselei töötajate ametipalkadest.

Riigikogu aseesimees T. Kelam

RIIGIKOGU KANTSELEI

Tallinn, 18. november 1992

nr 21-VII

Riigikogu otsus Vabariigi Presidendi Kantselei moodustamise kohta 18. novembril 1992

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TOOMAS VOLMER, ETA

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Lennart Meri 6. oktoobril 1992 riigikogu ees presidendivannet andmas

1992. aastal toimusid presidendivalimised rahvahääletusena 20. septembril, kuid president selles ei selgunud. Kahe enim hääli saanud kandidaadi vahel toimus riigikogus teine voor, kus 5. oktoobril valiti presidendiks Lennart Meri. Uus riigipea andis ametivande 6. oktoobril 1992. Valimiskogu valis Lennart Meri teiseks ametiajaks 20. septembril 1996.

Presidendi ametisse astumise järel kestis kuni 18. novembrini üleminekuperiood, kus president töötas juba Kadriorus, kuid presidendi kantseleid veel ametlikult ei olnud. Asutuse tööd juhtis sellel ajal presidendi kantselei kantsleri kohusetäitja ametis olnud Jaan Tross.

Vabariigi Presidendi Kantselei moodustati ning selle struktuur ja koosseis määrati riigikogu 18. novembri otsusega. Ette nähti direktori, direktori asetäitja, erinõuniku, sisenõuniku, õigusnõuniku, välisnõuniku ja nõuniku ametikohad. Moodustati kolm osakonda: I osakond, mille ülesandeks oli posti registreerimine ja sorteerimine, II osakond (adjutantuur) ja III osakond (halduskusimused). Kokku oli kantseleis 52 ametikohta.

Taasloodud presidendi kantselei direktoriks kutsus Lennart Meri Eesti Teaduste Akadeemia asepresidendi Mihkel Veiderma, kes asus tööle 23. novembril 1992.

VOLDEMAR MAASK

President Meri, Saksa Liidupresident Richard von Weizsäcker ja peaminister Mart Laar Tallinna Raekoja platsil 11. juulil 1993

Kantselei struktuuri ja tegevusvaldkondade kindlaksmääramiseks tutvuti Saksamaa ja Soome sarnaste asutuste kogemusega ning president Pätsi aegse kantselei materjalidega. Mihkel Veiderma koostas kantselei ajutise põhimääruse, mille president Meri kinnitas veebruaris 1993.

President Meri esimeseks välisvisiidiks oli töövisiit Soome oktoobris 1992. Esimene riigivisiit toimus mais 1993 Poola Vabariiki. President Merile tegi esimese riigipeana visiidi Saksa liidupresident Richard von Weizsäcker 1993. aasta juulis. Veel suuremaks sündmuseks ja eriti hoolikat ettevalmistust nõudvaks visiidiks oli 1993. aasta septembris toimunud paavst Johannes Paulus II visiit Eestisse.

Üheks kantselei esimeseks ülesandeks oli Eesti Vabariigi 75. aastapäeva tähistamine. Tseremoonia kujundamisel võeti eeskuju enne okupatsiooni toimunud aastapäevadest ning Soome kogemusest. President osales riigilipu pidulikul heiskamisel Toompeal, pidulikul jumalateenistusel Tallinna toomkirikus ja võttis Vabaduse väljakul vastu kaitseväe paraadi. Õhtul toimus Estonia kontserdisaalis vastuvõtt, mis algas kätlemistseremooniaga ning jätkus presidendi kõne ja piduliku kontserdiga. Kontserdi valmistasid ette Eesti Filharmoonia ja Estonia teater. Esines ERSO Eri Klasi juhtimisel. Kanti ette Artur Kapi, Eduard Tubina ja Arvo Pärdi muusikat. Kontserdile järgnes vastuvõtt Estonia teatri- ja kontserdisaalis. Kutsutud oli 752 külalist. Peale kontserti helisesid kõikide Tallinna kirikute kellad.

Presidendi eestvõttel loodi välismaalaste seaduse vastuvõtmise järel 1993 riigipea juurde rahvusvähemuste ümarlaud. Sellest sai koht, kus kõigi vähemusrahvuste esindajad said võimaluse arutada regulaarselt neid puudutavaid probleeme ning töötada välja soovitusi poliitika kujundamiseks. Ümarlaua asutamist toetasid vene ja teiste Eestis elavate vähemusrahvuste organisatsioonid ning mitmete välisriikide saatkonnad. Rahvusvähemuste ümarlaud ühendati 2010 Eesti Koostöö Koguga.

Lennart Meri eestvõttel asutati 1993 Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu, mis koondab üksikisikute, ettevõtete, organisatsioonide ja ühenduste rahalisi annetusi Eesti kultuuri-, haridus- ja teadusalase tegevuse toetamiseks. Kultuurirahastu taastas okupatsiooni eel välja antud rahvaluule kogumispreemiate väljaandmise Eesti Rahvaluule arhiivi kaastöölistele. Alates 2000. aastast annab rahastu välja noore teadlase preemiat. Samal aastal korraldati Eesti kunsti ülevaatenäitus, mis viidi hiljem Berliini ja Pariisi.

1994. aasta detsembris asutas president akadeemilise nõukogu, mille ülesanne oli kujundada Vabariigi Presidendile soovitusi Eesti majanduse, sotsiaalsfääri, kultuuri, hariduse, teaduse ja riigi julgeoleku pikemaajalistes strateegilistes suundades. Kokkuvõte Vabariigi Presidendi akadeemilise nõukogu tegevusest esimese seitsme tööaasta jooksul on esitatud raamatus „Eestile mõeldes" (2001).

Pärast Mihkel Veiderma lahkumist direktori ametist 31. augustil 1994, sai kantselei direktoriks senine direktori I asetäitja ning endine Hiiu maavanem Tarmo Mänd. Samal aastal töötati välja uus kantselei struktuur: kolme osakonna asemele moodustati seitse: õigusosakond, välisosakond, siseosakond, sekretariaat, adjutantuur, haldusosakond, raamatupidamine. Nõunike arv jäi samaks.

Esimesed teenetemärgid iseseisvuse taastamise järel anti 1995. aastal. Lisaks senistele teenetemärkidele asutati president Lennart Meri initsiatiivil uus teenetemärk Maarjamaa Rist, kõrgeima tunnustusena välismaalastele. Teenetemärkide väljaandmise õigus on seadusega antud Vabariigi Presidendile ja neid antakse korraliselt üks kord aastas – iseseisvuspäevaks. Erandjuhtudel võib riigipea anda teenetemärke ka muul ajal. Kuni 2009. aastani anti teenetemärke kooskõlastatult teenetemärkide bürooga riigikantselei juures, siis see üksus kaotati ja kõik teenetemärkidega seonduv tuli tagasi presidendi kantseleisse.

Tarmo Mänd lahkus kantselei direktori ametikohalt 30. mail 1995 ja 7. juunist nimetas Lennart Meri direktoriks senise sotsiaalministeeriumi kantsleri Jaanus Pikani, kes oli ametis 30. juunini 1998. Seejärel asus kantselei direktori kohustesse presidendi sisenõunik Urmas Reinsalu, kelle president nimetas direktoriks alates 1. jaanuarist 2000.

Presidendi initsiatiivil taastati Eestis 1997. aastal kodukaunistusliikumine. Parimatele kododele, küladele, asutustele ja omavalitsustele annab riigipea igal aastal alates 1998. aastast auhinna „Kaunis Eesti kodu".

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Peeter Langovits, Scanpix

President Meri annetas 2000. aasta 23. veebruaril elupäästja Silver Partsile Eesti Punase Risti medali

Tiit Veermäe

Balti riikide presidentide kohtumisel 1998 lepiti kokku, et igas riigis moodustatakse ajalookomisjon okupatsioonide aegsete inimsusvastaste kuritegude uurimiseks ja ka laiema ajaloolise tausta selgitamiseks. President Meri kutsus Eestis ellu Inimsusevastaste Kuritegude Uurimise Eesti Rahvusvahelise Komisjoni, mida asus juhtima tunnustatud Soome diplomaat ja suursaadik Max Jakobson. Komisjon avaldas kolm raportit: Saksa okupatsioon Eestis 1941–1944, Nõukogude okupatsioon Eestis 1940–1941, Nõukogude okupatsioon Eestis alates aastast 1944. Komisjon lõpetas oma tegevuse 2008.

President Meri algatas oktoobris 2001 põhiseaduse muutmise, mille järgi oleks edaspidi riigipead valitud otse rahva poolt ning Eestisse oleks loodud põhiseaduse kohus. Põhiseaduse muutmise eelnõu riigikogus lõpuni ei menetletud.

Kantselei 1938. aastal ehitatud hoone vajas Lennart Meri esimestel ametiaastatel ümberehitamist, tuli välja ehitada presidendi ametikorter, korrastada esindus- ja ametiruumid. 1995. aastal tehti kantselei keldrikorruse kapitaalremont, järgmisel aastal ehitati pööningukorrusele bürooruumid kaheksale töötajale. 1997. aastal ehitati maja esimesel korrusel kahe kabineti asemele välja suur söögisaal, mis

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Kantselei esise väljaku renoveerimine 2000. aastal

© Vabariigi Presidendi Kantselei

võimaldas korraldada väiksemaid vastuvõtte ja pidulikke söömaaegu. 1998 rekonstrueeriti presidendi kantselei hoone fassaadid ja järgmisel aastal renoveeriti hoones asuvad ametiruumid.

Samuti renoveeriti endine ministrite nõukogu autobaasi puhkekodu Paslepas presidendi suveresidentsiks. Paslepa puhkekodu anti riigikantselei poolt presidendi kantseleile tasuta rendile juunis 1994 ning 1996. aasta suvel tasuta presidendi kantseleile üle. Paslepa oli Vabariigi Presidendi suvituskohaks ja riigipea võttis seal vastu ametlikke külalisi. 2007. aasta lõpus loobus presidendi kantselei Paslepa residentsist ja andis selle üle Riigi Kinnisvara AS-le, kuna residentsi ülalpidamiskulud olid liiga suured ning selle korrastamine oleks nõudnud liialt suuri kulutusi.

Valimiskogu valis 21. septembril 2001 presidendiks Arnold Rüütli, kes astus ametisse 8. oktoobril. President Rüütli esimene riigivisiit toimus novembris 2001 Soome ja esimene riigipea, keda president Rüütel võttis Kadriorus vastu, oli Türgi president Ahmet Necdet Sezer aprillis 2002.

VOLDEMAR MAASK

Õhtusöök Austria välisministri Wolfgang Schüsseli auks Paslepas 3. juulil 1998.

Näoga vasakult: presidendi nõunik Toomas Kiho, välisminister Toomas Hendrik Ilves, Wolfgang Schüssel, Eesti suursaadik Austrias Toivo Tasa.

Seljaga vasakult: Austria suursaadik Eestis Michael Miess, Lennart Meri, Wolfgang Schüsseli nõunik

President Rüütel kutsus oktoobris 2001 kantselei direktoriks ka varem sellel ametikohal töötanud Tarmo Männi, kes oli sellel töökohal kuni Toomas Hendrik Ilvese ametisse astumiseni 2006. aasta oktoobris.

President Rüütli ajal tehti presidendi kantselei ülesehituses taas suuremaid muudatusi. Loodi presidendi majandusnõuniku, julgeolekunõuniku, kaitsenõuniku, teadusnõuniku ja pressinõuniku ehk hiljem avalike suhete nõuniku ametikohad. Infotehnoloogia- ja dokumenditeenistus, sekretariaat ja toitlustusteenistus viidi üldosakonna alla. 2006. aastal loodi avalike suhete osakond.

Tööd jätkasid rahvusvähemuste ümarlaud, Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu ja akadeemiline nõukogu, mille juurde moodustati erinevaid eluvaldkondi katvad kuus komisjoni. Sel ajal ilmusid akadeemilise nõukogu sise- ja rahvusliku julgeoleku komisjoni artiklite kogumik „Eesti edu hind: Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus" (2005); ning maaelu ja tasakaalustatud arengu komisjoni artiklite kogumik „Eesti jätkusuutliku arengu teel" (2006). Tööd jätkas ka Inimsusevastaste Kuritegude Uurimise Eesti Rahvusvaheline Komisjon.

Kultuurirahastu hakkas 2002. aastal välja andma noore kultuuritegelase preemiat ja 2003. aastal hariduspreemiaid. Samal aastal loodi rahastu juurde presidendi abikaasa allfond, mis on heategeva suunitlusega ja keskendub eelkõige sotsiaalsfäärile.

President Rüütel asutas juunis 2002 kohaliku omavalitsuse ja regionaalarengu ümarlaua. Ümarlaud koosneb maakondlike omavalitsusliitude ja nende katusorganisatsioonide esindajatest. Ümarlaua ülesandeks on kujundada riigipeale soovitusi regionaalarengut puudutavates küsimustes.

Märtsis 2003 asutas president Rüütel Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse ning tema eestvõttel allkirjastati 2003. aasta oktoobris ühiskondlik lepe. Tööle hakkas ühiskondliku leppe foorum ja erinevad toimkonnad: laste ja perede toimkond, haridustoimkond, kultuuritoimkond, majandustoimkond, rahvatervise toimkond, maaelutoimkond, loodushoiutoimkond.

President Rüütli ametiajal, aastal 2002, renoveeriti põhjalikult presidendi kantselei esindusruumide interjöör ehitusaegsete jooniste ja juhendite järgi.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

PEETER LANGOVITS, SCANPIX

Ühiskondliku leppe haridusfoorum hotell Olümpias 28. aprillil 2004.

Vasakult: president Rüütel, ettevõtja Aadu Luukas, nõunik Andra Veidemann

Põhjalikult renoveeriti seni varemetes olnud jääkelder. See sai valmis 2005. aasta maikuus, sinna ehitati suurem nõupidamiste saal, kaminasaal vastuvõttude jaoks ja mõned töökabinetid. Samuti renoveeriti vanade projektide järgi kantselei roosiaed, korrastati purskkaevud ja istutati uusi roosisorte. Renoveerimise käigus paigutati 2006. aastal aeda ka presidentide Konstantin Pätsi ja Lennart Meri büstid.

President Rüütli ametiaja lõpul alustati ka kantseleile kuuluvate Rohelise aasa majade renoveerimist, mida tehti samuti omaaegsete värviskeemide ja projektide alusel. Renoveerimine lõpetati juba president Ilvese ametiajal 2008. aastal.

Valimiskogu valis 23. septembril 2006 presidendiks Toomas Hendrik Ilvese, kes astus ametisse 9. oktoobril. President Ilvese esimene välisvisiit toimus oktoobris Lätti ja Soome. Esimese riigipeana külastas president Ilvest 19. oktoobril 2006 Suurbritannia kuninganna Elizabeth II.

Toomas Hendrik Ilves valiti riigikogus ametisse tagasi 29. augustil 2011.

Uus riigipea nimetas oktoobris 2006 Vabariigi Presidendi Kantselei direktoriks Rainer Saksa, senise riigikantselei koordinatsioonibüroo direktori. Rainer Saks lahkus presidendi kantselei direktori ametist 9. veebruaril 2011 ja 21. märtsil nimetas president uueks kantselei direktoriks senise Eesti Kaubandus-Tööstuskoja peadirektori Siim Raie.

President Ilves ei võtnud endale kaitsenõunikku ja teadusnõunikku. Samas loodi tema ajal koosseisuvälised kultuurinõuniku ja vabakonnanõuniku ametikohad. Kantselei õigusosakond ühendati siseosakonnaga.

2007. aastal algatas president Toomas Hendrik Ilves riigipea pädevust puudutava põhiseaduse muutmise, millega kaitseväe juhataja ja kaitseväe juhtkonna nimetab ametisse valitsus, mitte enam president. Parlament võttis muudatuse kahe järjestikuse koosseisu poolt vastu ning see hakkas kehtima juulis 2011.

President Ilves muutis Eesti Vabariigi aastapäeva korraldamise traditsioone. Alates 2007. aastast korraldatakse aastapäeva vastuvõtte erinevates Eesti linnades. Eesti Vabariigi 89. aastapäev toimus Tartus Vanemuise teatri- ja kontserdimajas, 2009 korraldati vastuvõtt Jõhvi kontserdimajas ning 2010 ja 2012 taas Tartus. Tallinnas toimusid vabariigi aastapäeva vastuvõtud 2008 ja 2011.

2008. aastast on ka vabariigi aastapäeva paraade korraldatud erinevates Eesti linnades: 2008. aastal Pärnus, 2009 Narvas ja 2012 Tartus. Teistel aastatel on paraadid toimunud Tallinnas.

Akadeemilise nõukogu asemele asutas president Ilves 2006. aasta lõpul presidendi mõttekoja, mis tõstatab ja analüüsib ühiskondlikku arutelu nõudvaid küsimusi ning korraldab presidendi kärajate nimelisi väitluspäevi. Korraldatud on viied presidendi kärajad, samuti on korraldatud esseekonkurss ja kahed kirjatalgud.

2007. aastal kujundas president Ilves Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse ümber Eesti Koostöö Koguks, mis on Eesti pikaajalisest arengust huvitatud valitsusväliste organisatsioonide koostöövõrgustik. Koostöö Kogu sihiks on oma osaliste seisukohtade teadvustamine, kooskõlastamine ning selle alusel hinnangute ja ettepanekute kujundamine riigi tuleviku võtmeküsimustes. Koostöö Kogu annab välja Eesti inimarengu aruandeid, mille põhitähelepanu keskendub Eesti ühiskonna elukvaliteedi monitooringule. Koguga ühendati ka presidendi rahvusvähemuste ümarlaud.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Toomas Volmer

President Ilves annab 31. mail 2007 baleriin Luana Georgile üle noore kultuuritegelase preemia. Vasakult: Arne Mikk, Luana Georg, Georg Bogatkin, Peeter Vähi, siseosakonna konsultant Kersti Murdvee, siseosakonna juhataja Erki Holmberg, Toomas Luman, Indrek Neivelt, president Ilves

© Vabariigi Presidendi Kantselei

2008. aastal algatas president Ilves Eesti Mälu Instituudi, mille eesmärgiks on anda Eesti kodanikele põhjalik ja objektiivne ülevaade inimõiguste olukorrast Eestis Nõukogude Liidu okupatsiooni ajal. Instituudi tööd koordineerib rahvusvaheline ekspertkomisjon, mida juhib tuntud Hispaania inimõiguslane ja endine Euroopa Parlamendi president Enrique Barón Crespo.

Tööd jätkasid Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu ning kohaliku omavalitsuse ja regionaalarengu ümarlaud. Kultuurirahastu hariduspreemiatele lisandus 2009. aastal reaalteaduste eripreemia. Presidendi abikaasa allfond hakkas välja andma noore sportlase preemiaid. President Ilves kuulutas 2010. aastal välja uute sõnade võistluse „Sõnaus", millel otsiti vasteid mõisteile, mille tähistamiseks eesti keeles kas sõna ei olnud, oli ainult keerukas sõnaühend või võõrsõna, või tekitas segadust olemasoleva sõna mitmetähenduslikkus.

President Toomas Hendrik Ilvese, ettevõtja Margus Reinsalu ja EASi koostöös korraldatakse 2010. aastast Eesti sõprade rahvusvahelist kokkutulekut, millega tänatakse ettevõtjaid, poliitikuid ja kultuuritegelasi, kelle tegevus on aidanud Eestil areneda dünaamilise majanduse ning ärksa kultuurikeskkonnaga euroopalikuks riigiks.

Kõrgemate riigiteenijate ametissenimetamised 1992–2012

Oktoobris 1992. aastal tegi president Meri Mart Laarile ülesandeks moodustada valitsus, ettepanek leidis ka riigikogu toetuse. Mart Laari valitsuse umbusaldamise järel septembris 1994. aastal esitas president peaministri kandidaadiks Siim Kallase, kelle parlament oktoobris tagasi lükkas. Seejärel esitas president Andres Tarandi kandidatuuri, kelle parlament oktoobris heaks kiitis.

Riigikogu valimiste järel märtsis 1995. aastal ning valitsuskriisi järel sama aasta novembris palus president moodustada valitsuse Tiit Vähil. 1997. aasta märtsis, peaministri tagasiastumise järel, tegi ta valitsuse moodustamise ülesandeks Mart Siimannile ja riigikogu valimiste järgselt 1999. aastal Mart Laarile. Need ettepanekud said kõik riigikogu heakskiidu.

Presidendi ettepanekul kinnitas riigikogu detsembris 1992. aastal riigikohtu esimeheks Rait Maruste ja juunis 1998. aastal Uno Lõhmuse.

Detsembris 1992. aastal nimetas parlament presidendi ettepanekul Eesti Panga nõukogu esimeheks Uno Mereste. 1997. aasta detsembris lükkas riigikogu tagasi presidendi ettepaneku nimetada Eesti Panga nõukogu esimeheks Raimund Hagelberg. 1998. aasta juunis kinnitas riigikogu presidendi ettepanekul Eesti Panga nõukogu esimeheks Mart Sõrgi.

Õiguskantsleriks nimetas riigikogu presidendi ettepanekul jaanuaris 1993. aastal Eerik-Juhan Truuvälja ja veebruaris 2001. aastal Allar Jõksi.

Detsembris 1997. aastal lükkas riigikogu tagasi president Lennart Meri ettepaneku nimetada riigikontrolöriks Ants Leemets. Presidendi ettepanek nimetada riigikontrolöriks Juhan Parts leidis riigikogu heakskiidu aprillis 1998.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

JAAN TROSS

President Meri annab 8. oktoobril 1992 Mart Laarile ülesande moodustada valitsus

VABARIIGI PRESIDENTIDE OTSUSED SEADUSTE KOHTA

01.10.2012 seisuga

	Väljakuulutamise otsuseid	Väljakuulutamata jätmise otsuseid
President **Meri**	**1489**	**42**
President **Rüütel**	**850**	**12**
President **Ilves**	**932**	**8**

Presidendi ettepanekul kinnitas riigikogu kaitseväe juhatajaks mais 1993. aastal Aleksander Einselni, jaanuaris 1996. aastal Johannes Kerdi ja septembris 2000. aastal Tarmo Kõutsi.

Eesti Panga nõukogu ettepanekul nimetas riigipea Eesti Panga presidendiks aprillis 1995. aastal Vahur Krafti; märtsis 2000. aastal Vello Venseli (kes ei astunud ametisse) ja seejärel juunis 2000. aastal taas Vahur Krafti.

President Rüütli ametiajal 2002. aasta jaanuaris, kui valitsus tagasi astus, esitas riigipea peaministri kandidaadiks Siim Kallase, riigikogu valimiste järgselt 2003. aasta märtsis Juhan Partsi ning valitsuse tagasiastumise järel 2005. aasta aprillis Andrus Ansipi, kõik need ettepanekud leidsid ka riigikogu toetuse.

Presidendi ettepanek nimetada riigikontrolöriks Mihkel Oviir leidis riigikogu heakskiidu veebruaris 2003. aastal.

Riigikogu kinnitas presidendi ettepanekul juunis 2004. aastal riigikohtu esimeheks Märt Raski.

Eesti Panga nõukogu esimeheks nimetas parlament juunis 2003. aastal presidendi ettepanekul taas Mart Sõrgi. Eesti Panga nõukogu ettepanekul nimetas riigipea Eesti Panga presidendiks mais 2005. aastal Andres Lipstoki.

President Toomas Hendrik Ilves palus riigikogu valimiste järel märtsis 2007. aastal ja märtsis 2011. aastal moodustada valitsused Andrus Ansipil, mõlemad ettepanekud leidsid ka riigikogu toetuse.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

ARMU ANDMISE PALVETELE VASTAMINE

President Merile esitati kokku 1577 palvet armu andmiseks. Meri andis armu 71 korral. President Rüütlile esitati kokku 637 palvet armu andmiseks. Rüütel andis armu 28 korral. President Ilvesele on 25.09.2012 seisuga esitatud 629 palvet armu andmiseks. Ilves on armu andnud 7 korral.

TEENETEMÄRKIDE ANDMINE KOKKU

01.10.2012 seisuga

Riigipea Päts 5609 teenetemärki (aastatel 1937–1940)

President Meri 2045 teenetemärki

President Rüütel 2814 teenetemärki

President Ilves 1274 teenetemärki

Riiklikuks teenetemärgiks oli Eestis 1919–1925 Vabadusrist, mida anti teenete eest sõja ajal. Eesti Punast Risti ja Kotkaristi andsid vastavalt Eesti Punase Risti Selts ja kaitseliit. Teenetemärke hakati Eestis taas riiklikult välja andma pärast 1936. aasta oktoobris vastu võetud teenetemärkide seadust 1937. aastal, Eesti Punase Risti ja Kotkaristi teenetemärgid muudeti riiklikeks ning asutati Valgetähe ning Riigivapi teenetemärgid. Pärast iseseisvuse taastamist hakati teenetemärke andma alates 1995. aastast, pärast uue teenetemärkide seaduse vastuvõtmist ning asutati uus teenetemärk – Maarjamaa Rist.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendi ettepanekul kinnitas riigikogu kaitseväe juhatajaks detsembris 2006. aastal Ants Laaneotsa. Seoses põhiseaduse muutmisega ei esita president alates 2011. aasta juulist enam kaitseväe juhataja kandidaati riigikogule kinnitamiseks, kaitseväe juhtkonna kinnitab valitsus. Valitsus nimetas 5. detsembrist 2011 kaitseväe juhatajaks Riho Terrase

2007. aasta detsembris lükkas riigikogu tagasi presidendi ettepaneku nimetada õiguskantsleriks taas Allar Jõks. Presidendi ettepanek nimetada õiguskantsleriks Indrek Teder leidis riigikogu toetuse veebruaris 2008. aastal.

Presidendi ettepanek nimetada riigikontrolöriks taas Mihkel Oviir leidis riigikogu heakskiidu veebruaris 2008. aastal.

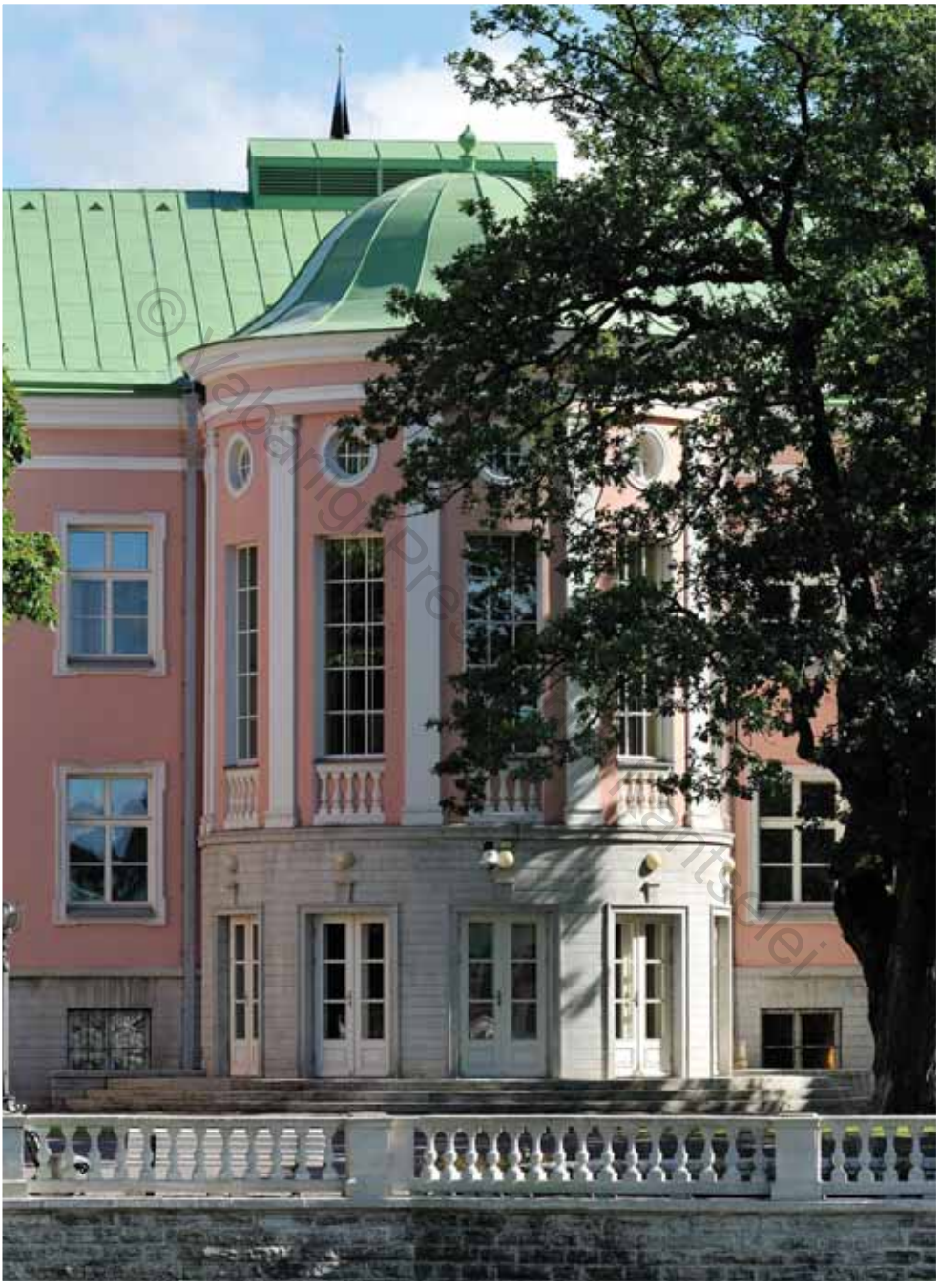
Eesti Panga nõukogu esimeheks nimetas parlament mais 2008. aastal presidendi ettepanekul Jaan Männiku. Eesti Panga nõukogu ettepanekul nimetas riigipea Eesti Panga presidendiks veebruaris 2012. aastal Ardo Hanssoni.

Teksti koostamisel on kasutatud:
1. Ant, J. Presidendi propagandareisid 1938–1940: Alasi ja haamri vahel. Artiklite kogumik. Tallinn 2007
2. Jalas, I. Presidendi kantselei 1938–1940: Alasi ja haamri vahel. Artiklite kogumik. Tallinn 2007
3. President Ilvese veebilehekülg
4. President Meri veebilehekülg
5. President Rüütli veebilehekülg
6. Riigi Teataja
7. Tambek, E. „Tõus ja Mõõn I". Toronto 1964
8. Vabariigi Presidendi Kantselei arhiiv

TOOMAS VOLMER

Jääkeldri saal

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Alar Kotli projekteeritud presidendi kantselei hoone roosiaia poolt aastal 2010

Kadrioru tõus Eesti Vabariigi valitsemiskeskuseks

MART KALM • Arhitektuuriajaloolane

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Meie iseseisvuse sündides puudusid Eestis riigi toimimiseks vajalikud hooned, olemas olnud kubermanguvalitsuse infrastruktuurist ei jätkunud just paljuks. 1920. aastatel häbeneti sakste vana arhitektuuri kasutamist, kuigi enamik riigiasutusi paigutati just baltisakslaste käest ostetud vanadesse Toompea linnaresidentsidesse, ent 1930. aastate tõusnud eestlaste eneseteadvus eksponeeris end ajaloolises arhitektuuris juba meeleldi.

Riigipea residents, kui täiesti uus hooneliik, asus algul kohendatud vanas aadlipalees Lossi plats 7, kuid noore vabariigi mure, kuhu 1929. aasta külaskäigu ajal majutada Rootsi kuningas Gustav V, pakkus riigile hea ettekääande Kadrioru lossist kunstimuuseumi väljatõstmiseks. Uhkeim Eestis asuv loss sisustati ajutiselt absolutistlikul Prantsusmaal kujunenud reeglite kohaselt nii, et peasaalist ühele poole jäävas osas elaks lossi peremees ja teine pool kuuluks kuningale, kui ta peaks tavatsema oma vasalli väisata. Ehkki sajandeid tagasi oli Eesti kuulunud ka Rootsi kroonile, polnud riigivanem Rootsi kuninga vasall, kuid kompleksides noor vabariik ei teadnud paremat lahendust. Kunstimuuseumi väljatõstmine võib tunduda brutaalne akt, kuid Eesti kunsti oli toona veel palju vähem ja uue muuseumihoonega tegeldi 1930. aastatel usinasti (toimus kaks arhitektuurivõistlust) ning Kadrioru loss tundus oma tsaarilikus päritolus väärikaim kuningliku külalise jaoks.

Kadrioru loss jäetigi riigi kätte ja järgmistel aastatel püüti renoveerida suvelossi, mida ehitamisest saati polnud põhjalikult korrastatud. Eriti keeruline oli suure saali lae restaureerimine. Osa ümber- ja pealeehitamise plaanidest õnnestus avalikkusel tagasi tõrjuda, kuid 1933. aastal lisati lossi tagaküljele Aleksandr Wladovsky projekti järgi söögisaal. Siiski oli selge, et anfilaadse ruumistruktuuriga paleesse on bürooruume päris raske sisse seada, ja saades autoritaarse võimu, hakkas Konstantin Päts taotlema valitsemiskeskuse väljaehitamist Kadriorus.

Ajaloomuuseumi arhiiv, N563 1/1412. Parikas

Kantselei hoone fassaad talvel enne II maailmasõda.
Peasissepääsu ilmestasid Voldemar Melliku pronksist leopardid

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kantselei hoone fassaad talvel, pildistatud 2010. aastal

Lossi taha kerkis 1937.–1938. aastal eraldi riigipea tööhoone, mida nimetati presidendi kantseleiks, kuigi vahel kasutati ka tagasihoidlikumat Kadrioru administratiivhoone väljendit. Hoone kavandas tuntud arhitekt Alar Kotli, kelle rahulikule ja korrektsele loomusele sobis soliidset lahendust eeldav ülesanne. Kantseleihoone asub ansamblit taotledes täpselt lossi teljel ja püüdleb oma vormikeeles uusbaroki poole. Kuid nii nagu itaallase Niccolò Michetti barokk on lõunamaiselt kerge ja õhuline, tundub Alar Kotli uusbarokk põhjamaiselt raske ja sügavalt maasistuv. Võimusümbolina ilmestasid peasissepääsu Voldemar Melliku pronksist leopardid, meie vapilooma esimesed teostatud ümarplastilised figuurid, mis sakslaste ajal üles sulatati.

Kantseleihoone väga põhjalikult väljatöötatud interjööridest nähtub püüd arhetüüpse paleelikkuse poole. Vestibüüli seintel esineb Vasalemma marmor esmakordselt poleerituna, seejärel juhib majesteetlikult kaarduv trepp ülemisse halli, kust omakorda pääseb nii koosolekuteruumi kui presidendi kabinetti. Koosolekuteruumi sisekujunduses liitis Alar Kotli ühtseks tervikuks Richard Wunderlichi ampiirile viitava elegantse mööbli, Günther Reindorffi intarsias uksepealsed ja Adamson-Ericu vapileopardidega damasttapeedid. Ruumi aktsendiks oli mõeldud konkursi võitnud Arne Mõttuse kavandi alusel kootud gobelään, mis kujutas oda vahetamist viikingite saadiku ja eestlaste vanemate vahelise lepingu sõlmimisel. Gobelään, mis käis läbi eriteadlastest koosneva ajaloolise tõepära kindlakstegemise komisjonist, pidi näitama, et eestlased pole olnud ainult orirahvas, vaid meil on oma välispoliitiline minevik, kus me pealegi osalesime tsiviliseeritult lepinguid sõlmides mitte barbaarselt sõdides. Ehkki sündmus oli fiktiivne, oli tal täita tähtis ideoloogiline roll.*

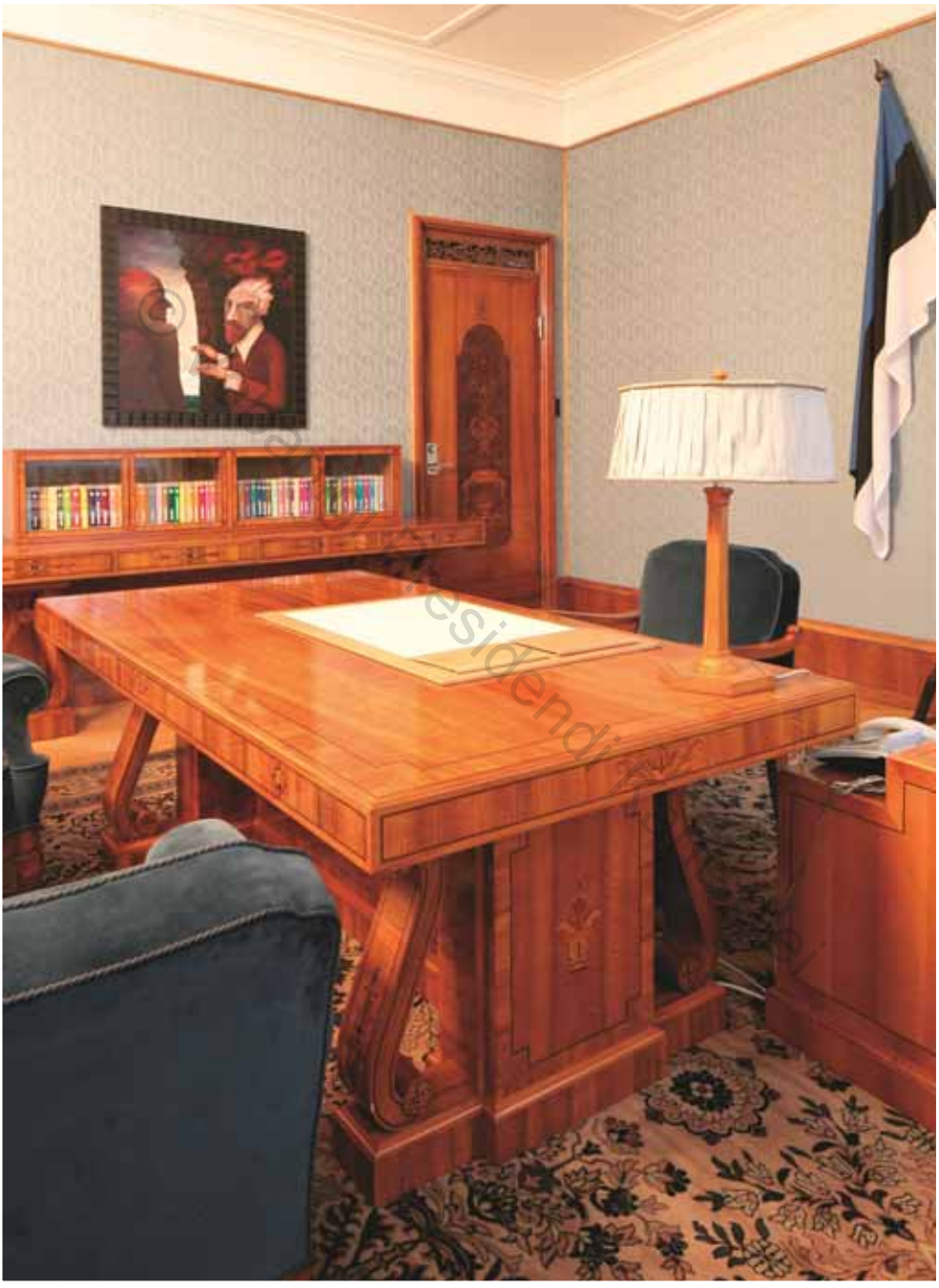
Kõrvalasuva presidendi kabineti kujundas Pärnu linnaarhitekt Olev Siinmaa, kellega koostöö oli riigivanemal alanud juba 1935. aastal Oru lossi korrastamise päevilt ja jätkus hiljem Kadrioru lossi Eesti tubadega. Siinmaa ülesanne ei olnud kergete killast, ühtepidi oli vaja presidendile euroopalikult paleelikku kabinetti, kuid teistpidi tuli seal väljendada ka rahvuslikkust. Kuidas siis ühendada kristall ja samet võtetega rehetoa kujundusest, sest paremad eeskujud kippusid ju kohe sakste mõisa või linna minema. Nii ilmnevad rahvuslikud ornamendid nüüd lõunamaistest väärispuuliikidest intarsias ning raamatukapi- ja lauajalgade kurvatuuris. Pätsi kantseleihoone on rohkem intiimne kui monumentaalne, aga ka leigelt üldeuroopalik, tema arhetüüpses paleelikkuses on äratuntav 18. sajandi Prantsusmaa.

Eriti tähenduslik on siin Siinmaa näiliselt vastuoluline roll. Samaaegselt Pärnu supelfunktsionalismi magusamate paladega kavandab ta presidendile kirjutuslauda, saates mõne kuu tagant Pärnust uue historitsistliku kavandi, kuni suur osa mööbli ajalugu on läbi käidud. Üheaegne töötamine vastandlikes paradigmades ei ehmata, vaid näitab, et modernismi tajuti mitte kõikehõlmava ühiskondliku reformi vaid teatud moejoonena. Arhitekt lihtsalt oskas olla funktsionaalne, st töötada vastavalt tellimustüübile.

Kadrioru presidentliku väljaehitamise laiast haardest annavad tunnistust vahipataljoni paest kasarmu (R. Koolmar) ja ohvitseride elamud (R. Koolmar, A. Kotli, mõlemad aastatest 1937–1939, lammutati seoses KUMU ehitamisega) Lasnamäe nõlva peal ja all, pargi ulatuslik rekonstruktsioon Berliini kuulsa L. Späthi firma projekti järgi (1936–1939). Viimast ilmestas Kotli kujundatud kõlakoda (1937, lammutatud), kus pühapäeviti mängiti mitte liiga moodsat muusikat. Sellele järgnes basseinidega lastepark (planeering A. Kotli, paviljon V. Seidra, 1936–1937), mis iseenesest oli väga vajalik ehitis, kuid tema kuulumine sellesse suurettevõtmisesse toob paratamatult meelde laste päid silitavad juhid.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

** Vaipa ei jõutud enne II maailmasõda teostada*

MARTIN SIPLANE

President Ilvese suur kabinet

Kadrioru valitsemiskeskuse sai Nõukogude võim enda kätte laitmatus korras ja hoidis seda küllalt kenasti. Suuremad muudatused tulid alles Eesti taasiseseisvudes.

Kantseleiülema ja autojuhi korterisse seati sisse presidendi ametikorter, millele lisati kahest kabinetist kokkuehitatud söögisaal alumisel korrusel. Residentsi funktsiooni lisandumine on sünnitanud ka segadust, kantseleihoonet on kiputud ekslikult lossiks nimetama. 1990. aastatel ehitati hoone pööningul välja bürooruumid, mis toona oli nii suur mood, et keelduti tunnistamast selle sobimatust paleearhitektuuri. Õnneks summutas muinsuskaitse kohatu lisandi nii vähenähtavaks kui võimalik.

Esindusruumid restaureeriti uue aastatuhande algul. 2012. aastal eksponeeriti presidendi kabineti mööblit Eesti arhitektuurimuuseumis arhitekt Olev Siinmaa loomingu näitusel. ❁

© Vabariigi Presid

Arno Mikkor

Presidendi kabineti intarsiatehnikas uks

Arno Mikkor

TOOMAS VOLMER

President Ilvese suur kabinet

AJALOOMUUSEUMI ARHIIV, N5631/1413. AUTOR: PARIKAS

President Pätsi suur kabinet

Vabariigi Presidendi Kantselei

TOOMAS VOLMER

Riiginõukogu saal, pildistatud 2010. aastal

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kantselei hoone vestibüül tänapäeval, pildistatud 2010. aastal

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vaade teiselt korruselt trepimademele

Maarjamaa Ristist

PRIIT HERODES • Heraldik

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Osutatud teenete eest tänamine on iga inimese ja riigi õilsamaid jooni. Riigi tänu ja tunnustuse kõrgeimaks vormiks on riikliku teenetemärgi andmine.

Iseseisvuse taastanud Eesti Vabariigi riigikogu võttis 1994. aastal vastu teenetemärkide seaduse, millega üldjoontes taastati Eestis enne Nõukogude Liitu inkorporeerimist kehtinud riiklike teenetemärkide süsteem. Seda tehti siiski teatud muudatustega, millest mõni hiljem omajagu segadust ja tüli tekitas ning korduvaid seaduse muutmisi põhjustas.

Lisaks sellele, et mõned seaduse toonased tõlgendajad soovisid taandada riigipea autasude andjast vaid kõrgetest riigiametnikest nende ametikoha järgi koostatud teenetemärkide komitee otsuste allkirjastajaks, häiris president Lennart Meri mõte, et alles äsja oma maal punastest lippudest ja loosungitest vabanenud, oma pinnalt viimased punatähega sõdurid minema saatnud, oleks pidanud Eesti meie välismaiseid teenekaid sõpru autasustama eeskätt punalindilise, kujunduselt kauni, kuid üpris anonüümse Valgetähe teenetemärgiga. President soovis uue ordeniga rõhutada Eesti sümboleid, meie ajaloolist kohta Euroopa kultuuriruumis.

Lennart Meri soov algatada uue Eesti ordeni loomine muutus väga konkreetseks ja kiireloomuliseks seoses parvlaeva „Estonia" katastroofiga, vajadusega tunnustada päästeoperatsioonides osalenud Soome ohvitsere. Mind kutsus president end selles abistama 19. oktoobril 1994 – olin eelmisel päeval just koju jõudnud Itaalia-matkalt.

Presidendi soov oli mulle väga hingelähedane, sest olin ka ise koos kaaslastega Eesti Muinsuskaitse Seltsist olnud sama, „Estonia" hukutanud tormi küüsis meie purjelaevareisil Gotlandile. Tähistasime nii 50 aasta möödumist eestlaste massilisest põgenemisest punase katku eest üle sügisese Läänemere, kuid ei osanud aimata, et meie retk nii dramaatiliseks kujuneb ...

Lennart Meri ja minu arusaamised euroopalikust aumärgikultuurist olid ühesugused, seepärast laabus meie koostöö sujuvalt. Maarjamaa Risti kavandades pidasin silmas ka seda, et meile nii armsad ja omased sinine ja must ning valge värv, mis on siinse maa inimesi talvise looduse värvidena ümbritsenud juba aastatuhandeid, on samas ka Neitsi Maarja kui Eestimaa taevase kaitsja tunnusvärvid: sinine kui Taevane Kuninganna, must kui Kannatav Ema, valge kui Püha Neitsi. Lisaks vana, heraldiline algkuju tänase Eesti Vabariigi riigivapist.

TIIT VEERMÄE

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Maarjamaa Risti I klass

Kavandamise ja teostamise võimaluste poolest oleksime suutnud täita ka presidendi soovi anda esimesed Maarjamaa Ristid „Estonia“ ohvrite päästjatele juba 6. detsembril 1994, kuid uue aumärgi asutamisega kaasnevad läbirääkimised ja juriidilised protseduurid võtsid omajagu rohkem aega ning tekitasid eeskätt presidendi kantseleile tublisti tööd ja vaeva, minule halle juukseid.

Riigikogu asutas Maarjamaa Risti 16. mail 1995 Eesti Vabariigi kõrgeima aumärgina välismaalaste tunnustamiseks. Samal päeval alanud Eesti Vabariigi presidendi riigivisiidil Soome andis Lennart Meri Soome presidendipaarile ja teistele kõrgetele Soome riigitegelastele üle esimesed Maarjamaa Risti ordenid. Need olid ühtlasi esimesed iseseisvuse taastanud Eesti Vabariigi nimel antud aumärgid.

Samas autasustatute nimekirjas olnud Turu merepäästekeskuse ülemale kommodoor Raimo Tiilikaisele, kes „Estonia” katastroofi ööl ja järgnenud päevadel juhtis Soome meeskonda inimeste päästmisel ja hukkunute leidmisel, ning Soome piirivalve leitnant Ilkka Kärppälale, kes Turu rannakaitseametnikuna võttis vastu „Estonia” hädakutsungi, andis Lennart Meri ordenid pidulikult üle Kadrioru presidendilossis 26. mail 1995. Mul oli au sellel oma tähenduselt ajaloolisel tseremoonial osaleda ja kuulda presidendi sõnu, kes aumärkide loovutuskõnes mainis ka, et, „ ... ordenid kavandas minu sõber härra Priit Herodes, kes seisab minu selja taga ...”. Olgu tähendatud, et oma panuse olin ma andnud vabatahtlikult, tasu küsimata ja saamata.

Erakordse seigana tasub meenutada, et nende Soome ohvitseride saabumine Eestisse just sellel päeval (seoses ühe päästealase konverentsiga) oli meie presidendile ootamatu – autasude üleandmine oli plaanitud märksa hilisemale kuupäevale. Ja ordeneid füüsiliselt veel polnudki! Kuna president Meri mitte mingil juhul ei tahtnud soomlasi tühjalt minema lasta, andis ta kommodoorile I klassi Maarjamaa Risti oma isiklikust ketiklassi komplektist; leitnandi III klassi kaelaristi ühe ööga valmistades tegid märgimeistrid lausa väikese tehnoloogilise imeteo.

TOOMAS VOLMER

President Ilves uue Riigivapi ketiga 2011. aasta 24. veebruari vastuvõtul Estonia teatrimajas

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Maarjamaa Risti esimesed ühepoolsed tombakust proovieksemplarid valmistas Tartu tuntud märgimeister Heinar Ivanov. Esimesed annetatud Maarjamaa Risti hõbedast teenetemärgid valmisid kullasepafirmas Marquese juveliiride Viktoria ja Tõnis Lukatsi hoole all. Alates 1995. aasta sügisest valmistab Maarjamaa Risti teenetemärke Miniplast OÜ.

Presidendi algatatud Maarjamaa Risti loomises on mõned arvajad tahtnud näha Lennart Meri soovi saada enesele Moskvasse küüditatud Riigivapi teenetemärgi keti kui Eesti riigipea ametitunnuse asendusvarianti. Täie teadmisega võin kinnitada, et nii see polnud. See, et riiklikke aumärke andev riigipea on vastava aumärgi (sümboolse) vennaskonna pea ning omab selle aumärgi kõrgeimat järku – see on hea ajalooline tava. Sel põhjusel ongi nii Lennart Meri, Arnold Rüütel kui ka Toomas Hendrik Ilves saanud riigipea ametisse astumisel Maarjamaa Risti I klassi (õigem termin oleks „suurristi") koos ketiga.

Olen rõõmus ja rahul, et Eesti riik oma iseseisvuse 90. aastapäevaks sedavõrd täiskasvanuks sai, et rakendas oma suveräänset õigust ning laskis röövitud Riigivapi ordeni keti asemele viimaks ometi uue valmistada ning president Ilves seda riigi suurel pidupäeval kanda sai. Suurepärane on ka see, et presidentidele Lennart Merile (postuumselt) ja Arnold Rüütlile neile seadusjärgselt kuuluv ordeniklass omistati.

Kahju muidugi, et see kõik nii kaua aega võttis. Isegi siis, kui uut ketti kohe valmistada ei soovitud või ei tahetud, oleks saanud ja tulnud Lennart Merile juba 1994. aasta teenetemärkide seaduse vastu-

võtmise järel anda Riigivapi teenetemärgi ketiklassi teised välismärgid: õlalint koos kuldse rinnatähega. Selle asemel üritas teenetemärkide komitee talle anda sama ordeni madalamat ehk I klassi, mis näitab selle ala täielikku mittemõistmist, ning loomulikult Lennart Meri sellega ei nõustunud.

Kahetsusväärseks pean ka seda, et nüüd, mil Riigivapi ordeniga seonduvad segadused lõpuks lahendati, kõrvaldati teenetemärkide seadusest säte, mille alusel Vabariigi Presidendist saab ametisseastumisel Maarjamaa Risti ketiklassi kavaler. See on ju selge tõestus, et seaduse koostajad võtsid Maarjamaa Risti ketti ikkagi kui vaid asendusvarianti Riigivapi ketile. Seega, kui seadust ei muudeta, hakkab president Ilvesele järgnev Eesti riigipea andma välismaalastele kõrgeima tunnustusena aumärke, mida ta ise ei oma. See on paraku vastuolus hea tavaga ja tähendab ka president Meri pärandi devalveerimist. Hea tava eeldaks ka seda, et president Toomas Hendrik Ilves, kes Maarjamaa Risti ketiklassi omab, Eesti riigipea ametitunnusena Riigivapi ordeni kuldketti kandes oma pidukuuele Riigivapi tähe alla ka Maarjamaa Risti tähe kinnitaks. Vähemalt siis, kui pidulikul sündmusel osalevad selle ordeniga autasustatud isikud.

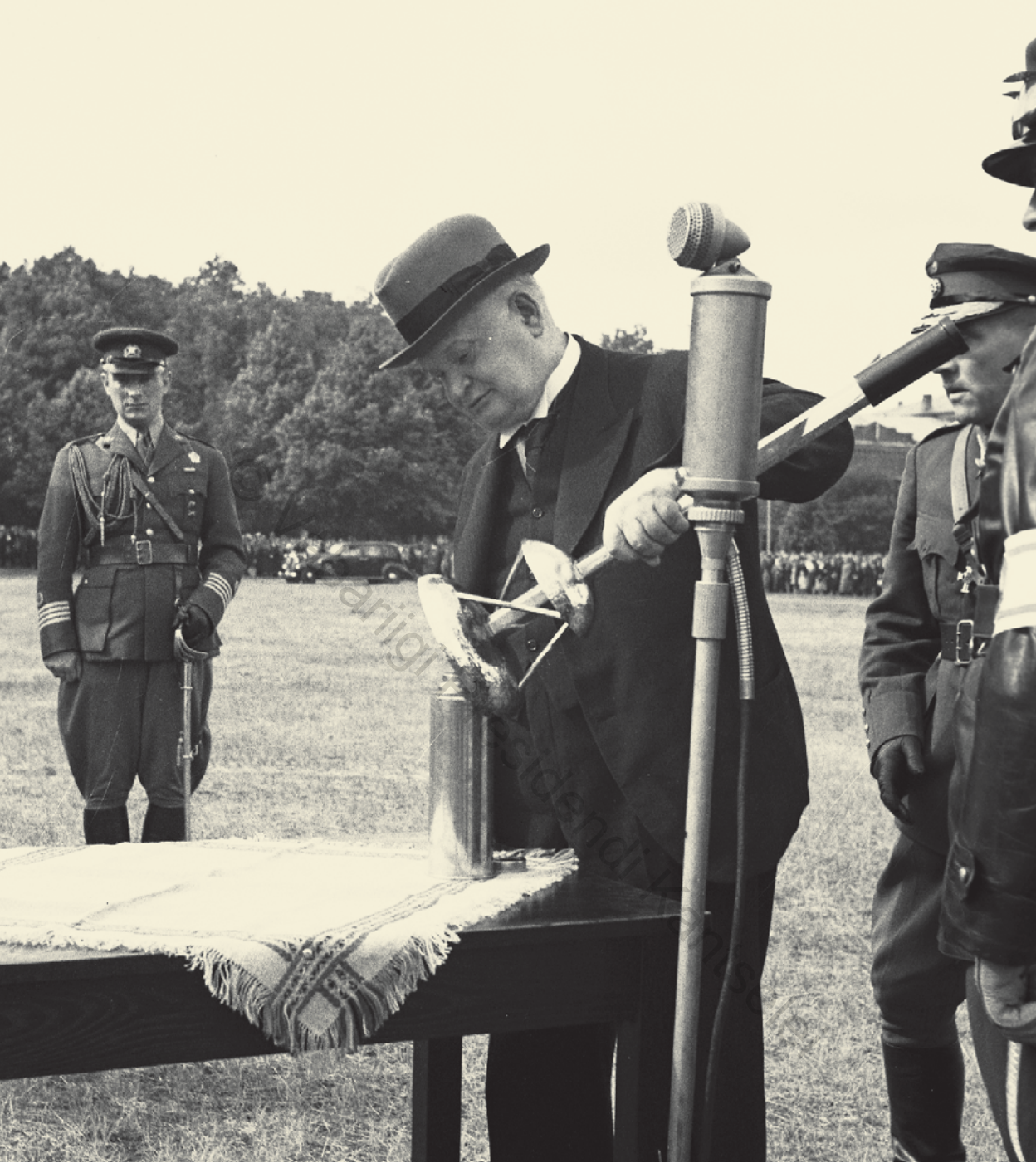
Maarjamaa Risti asutamisest möödunud aja jooksul on selle ordeniga autasustatud väga väärikas ring silmapaistvaid isikuid kogu maailmast. Arvan, et Maarjamaa Risti asutamise lähenevat 20. aastapäeva sobiks riiklikult tähistada vastava väikese monograafia üllitamisega, millesse oleksid koondatud oma isikuandmete ja fotodega kui mitte kõik autasustatud, siis vähemalt kõik Maarjamaa ketiklassi kavalerid. Võin kinnitada, et sellised raamatud on maailmas väga oodatud ja kõrgelt hinnatud. Eesti Vabariik ongi – paraku! – oma riiklike sümbolite maailmas tutvustamisel olnud kahetsusväärselt tagasihoidlik.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TIIT VEERMÄE

Maarjamaa Risti teenetemärgi 4.–5. klass

VABARIIGI PRESIDENT KONSTANTIN PÄTS

1938–1940

ARNO MIKKOR

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kunagise presidendi vanemkäsundusohvitseri korteri kamin on presidendi kantselei hoones säilinud senini

Presidendi kantseleihoone esimese elaniku mälestusi

HELLAR GRABBI • President Pätsi vanemkäsundusohvitseri kolonel Herbert Grabbi poeg Kadriorus 1934–1940

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kui isa määrati Laidoneri käskkirjaga 1934. aasta aprillis sõjakooli ülema ametist uuele teenistuskohale, riigivanem Konstantin Pätsi juurde vanemaks käsundusohvitseriks, siis kolisime mais 1934 Kadriorgu, kuhu isa sai ametikorteri. Tondilt lahkudes ja Kadriorgu elama asudes olin neli aastat ja kaheksa kuud vana.

Ametikorter hõlmas Kadrioru lossi merepoolse tiibhoone. Teises tiibhoones, Weizenbergi tänava ääres, elas riigisekretär Karl Terras oma perega. Need tiibhooned olid üsna ruumikad. Korter oli sisustatud riigimööbliga, ei puudunud vaibad põrandal ja mõni maal seintel. Köögis oli külmutuskapp – sel ajal ebatavaline luksus.

Siis ei olnud veel olemas 1938. aastal valminud ja administratiivhooneks kutsutud suurt maja Kadrioru lossi taga, kus sügisest 1992 hakkas paiknema taasiseseisvunud Eesti Vabariigi presidendi kantselei ja residents, ega selle hoone ja Kadrioru lossi vahelist roosiaeda. Kui meie tiibhoonesse kolisime, oli lossitagune aed üpris metsik, eriti aia merepoolne serv. Juba tosin meetrit meie maja uksest algas võsa, mis kaugemal muutus padrikuks, kus ei saanud kõndida, vaid pidi roomama. See sobis punanahkade mängimiseks ja vaenlasele ligi hiilimiseks.

Aias, kohe meie tiibhoone kõrval, kasvas suur kastan, mis kevadeti kaunilt õitses. Selle ümber ja lossi taga oli kruusase mullaga ala, kuhu pärast vihma tekkisid porilombid. Tore oli kepiga lompide vahele kanaleid tõmmata, vett ühest loigust teise voolama panna ja värvilisi kompvekipabereid kui kirevapurjelisi laevu ujutada. Ema ja vanaema tõmbasid aeda üles pesunöörid ja kuivatasid pesu. Mind rakendati vaipade kloppimisel. Tagusin klopperiga kõigest väest, nii et tolmas. Aias kõndides ajasin juttu samas jalutavate mundris või tsiviilis politseinikega, kel oli sama igav kui minul. Aastakümneid hiljem kohtasin Islandil Evald Miksoni, kes ütles, et mäletab mind poisikesena lossiaiast, kus ta oli valvet pidanud. Mikson oli neil aastail poliitilise politsei agent.

Hellar ja Rein Grabbi presidendi kantselei juures suusatamas talvel 1938/39. Vasakul Hellar Grabbi

ERA KOGU

Lossiaed muutus iga aastaga korrastatumaks. Lossi taga kasvas Rootsi kuninga Gustav V istutatud noor tamm ja seisis selle 1929. aastal toimunud tseremoonia mälestuskivi. Tamme ja kivi ümber hakkas tekkima – aedniku poolt ergutatuna – korralik muru, mille rohelusse oli rohkelt tikitud omapead tärganud võililli. Selle umbrohuks põlatud taime päikese käes kuldkollaselt säravad õied olid lossi tulevase noobli roosiaia esimeseks, kuigi üpris plebeilikuks ehteks.

Mõne aasta pärast oli lossitaguse aia lossipoolne osa juba üsna korras. Järgmisena rajati aeda päris suur neljakandiline ilubassein. Kui sinna vesi sisse lasti, ei olnud puhastusseadmed veel käigus. Bassein oli täis vesikasve ja nende külge kinnitunud limast konnakudu. Peatselt ronisid kudust kalasarnased kullesed ja nendest said omakorda konnad. Kõhuli tiigiserval lamades ja kätega vees sulistades oli huvitav neid moondeid jälgida ja imestada. See oli nagu loodusloo õppetund.

Teisi lapsi mulle seltsiks ja mängukaasalasteks lossi lähedal ei elanud. Esimeses tiibhoones asuval riigisekretäril Terrasel oli poeg Aleksander, aga tema oli minust üheksa aastat vanem ja kõndis ringi punase Westholmi-mütsiga. Paremal juhul viipas ta mulle möödaminnes käega. Kohtasin Aleksander Terrast aastakümneid hiljem Münchenis, kus ta juhatas raadio Vaba Euroopa eestikeelseid saateid, tegin sinna kaastööd. Sõja ajal oli ta Soome armees. Riigisekretär Karl Terras ise arreteeriti venelaste poolt 1941. aastal ja hukkus vangilaagris.

Peaaegu kogu selle aja, kui meie pere elas lossi tiibhoones, ei kasutatud Kadrioru lossi riigipea residentsina ega olnud lossil ka muud päevast päeva kestvat ühiskondlikku funktsiooni. Konstantin Päts kolis lossi elama alles kevadel 1938, pärast seda, kui ta valiti presidendiks. Kuid loss ei seisnud enne presidendi residentsiks saamist kasutamata.

Kahekümnendatel aastatel oli Kadrioru loss kunstimuuseumi päralt kuni 1929. aastani, millal Eestit külastas Rootsi kuningas Gustav V, kelle ootel valitsus eesotsas riigivanem August Reiga leidis muuseumile teise koha ja võttis kuninga vastu lossis, kus kuningas oli ka öömajal. Sellest peale jäi loss esinduslossiks, siin hakati saadikute volikirju vastu võtma ja korraldati suuremaid pidulikke riiklikke vastuvõtte. Lossis võeti vastu ja peatusid kõrged külalised, Poola president Mościski (1930) ja Läti president Kviesis (1933).

Riigivanemana ja vahepeal riigihoidjana olid Konstantin Pätsi ametiruumid Toompeal nagu ta eelkäijatelgi. Riigivanemal ei olnud eraldi kantseleid, tema kui valitsusjuhi kasutada oli riigikantselei. See muutus, kui Kadriorgu ehitati lossi ja Lasnamäe nõlva vahele uus suur maja, mis nimetati administratiivhooneks. See sai valmis 1938. aasta augustis.

Administratiivhoone ehitati presidendi töö- ja ametiruumide ning presidendi kantselei asukohaks. Kadrioru lossiga ühte ansamblisse sobitatud, eesti tipparhitektide Alar Kotli ja Olev Siinmaa kujundatud avarasse hoonesse paigutati ka õiguskantsleri Anton Palvadre ja riiklike teenetemärkide bürood. Isa töötuba oli teisel korrusel, kohe enne presidendi vastuvõturuumi ja kabinetti. Nüüd, kus taasiseseisvunud Eestis paiknevad administratiivhoones jälle presidendi ametiruumid ja kantselei, kutsutakse seda isa endist töötuba suursaadikute saaliks*.

Nii nagu Kadrioru lossis, paiknesid ka uue admin- ehk kantseleihoone tiibades ametikorterid – selle vahega, et kui lossis olid korterid eraldi tiibhoonetes, siis uues majas olid tiivad ja nendes asuvad korterid peahoonega sama katuse all, kuid omaette, peauksest eraldi sissekäikudega. Hoone fassaadi paremasse

© Vabariigi Presidendi Kantselei

*President Ilvese ajal kutsutakse maalisaaliks.

Ajaloomuuseumi arhiiv N5631/556. Paberkas

© Eesti Presidendi Kantselei

Kolonel Herbert Grabbi kabinet.
(President Ilvese ajal asub samas kohas maalisaal)

ehk merepoolsesse tiiba said korteri kantseleiülem Tambek ja pearaamatupidaja Jaan Saarma, vasakusse ehk Weizenbergi tänava poolsesse tiiba presidendi autojuht ja vanemkäsundusohvitser.

Kolisime oma uude elukohta administratiivhoone vasakus tiivas augustis 1938, kui tööde viimistlemine oli veel käigus. Olime selle hoone esimesed elanikud: kolonel Herbert Grabbi, ema Ella Grabbi, vanaema Marie Korjus, mina ja mu noorem vend Rein. Meie korterisse pääses otse hoone-esiselt väljakult, teine välisuks avanes korteri tagaküljelt lossiaeda. Korter oli läbi kahe korruse. Alumisel olid isa kabinet, avar salong ehk saal, söögituba ja köök ning teenijatuba. Ülemisel korrusel oli kolm tuba – magamistuba, lastetuba ja külalistetuba, kus elas vanaema. Selles korteris saime elada kaks aastat.

Inimsaatuste kõrval on ka hoonetel oma saatus. *Habent sua fata aedificia*, parafraseerides tuntud sententsi. Kadriorus paikneva kantselei hoonega on tihedalt seotud kõik neli senist Eesti Vabariigi presidenti. Päts rajas hoone, töötas seal ja juhatas vabariigi valitsuse koosolekuid. Pärast iseseisvuse taastamist on selles majas olnud presidentide Meri, Rüütli ja Ilvese töö- ja eluruumid.

Kommunistliku võimu saabudes pidi meie pere kantseleihoonest välja kolima. Lahkusime 1940. aasta augusti esimestel päevadel. Meie korterisse kantseleihoones kolis kõrge kommunistlik

tegelane Nigol Andresen. Nõukogude aja alguses elas kantseleihoones ka ülemnõukogu presiidiumi esimees Johannes Vares, kuni ta seal endale 1946. aastal kuuli pähe laskis.

Saksa ajal olid seal kindralkomissar Karl-Siegmund Litzmanni ametiruumid, aga elada eelistas ta Kadrioru lossis. Pärast sõda töötasid seal, kuid ei elanud, ENSV ülemnõukogu presiidiumi esimehed Päll, Jakobson, Eichfeld, Müürisepp, Vader, Käbin ja Rüütel. Viimase ajal sai 1988. aastast alates jälle selles hoones ajada eestimeelset poliitikat, eriti siis kui ametikoha nimetus muutus ja ka hoone ise sai uue nime – Eesti Vabariigi ülemnõukogu esimehe kantselei ning Arnold Rüütlist sai taasiseseisva Eesti riigipea.

Pärast väljakolimist käisin esimest korda jälle selles presidentide kantseleihoones kakskümmend kaheksa aastat hiljem, 1968. aastal, kui külastasin seal asuvat Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Komitee (VEKSA) bürood. Kohvi ja muude jookidega kaetud laua taga üllatasin selle KGB-ga seotud asutuse juhtkonda lausega: „Tunnen end siin nagu omas kodus." Hämmastusega vastu võetud lausele lisasin pärast parajat pausi selgituse, et olen siin majas elanud mitu aastat. Mulle näidati meie endist korterit, kus asus ENSV ülemnõukogu presiidiumi mingi osakond.

Nüüd aga siirdume ajas tagasi minu lapsepõlve. Saali põrandat kattis suur ja pehme vaip. Suveks rulliti vaip kokku ja niiskumise vältimiseks pandi rullimisel vahele laialilaotatud ajalehed. See oli tore töö, milles ma agaralt osalesin. Veel toredam oli vaipa uuesti lahti rullida. Siis ilmusid nähtavale vanad ajalehed ja neid oli põnevamgi uurida kui värskeid.

Saal oma vaiba, diivani ja tugitoolidega kujuneski mu lemmikkohaks. Lebasin käsipõsakil vaibal või istusin diivanil ja uurisin iga päev Uus Eestit ja Päevalehte. Esmatähelepanu pälvisid pildiribad „Fantoom", „Miki Hiir" ja „Piilu-Part", mis olid vist selle žanri esimesteks pääsukesteks Eesti ajakirjanduses. Järgmisena lugesin läbi Hispaania kodusõja uudised ja uurisin nii lehes trükitud kui ka kodus olevaid maakaarte. Kohanimed nagu Guadalajra, Teruel, Irun, Ebro, Guernica, Bilbao ning mõisted „rahvusvaheline brigaad" ja „viies kolonn" jäid eluajaks meelde.

Saalis oli aukohal uhke raadio. See oli Saksa toode, aga kas Blaupunkt, Grunding või Telefunken, on mul ununenud. Isa proovis kodus kõiki neid, enne kui otsustas, millise osta. Igatahes raadio oli suur, moodne ja paljude nuppudega põnev värk. See võttis nii kesk-, pikk- kui ka lühilainet. Saatejaamade nimed helendasid kutsuvalt skaalal, mulle tuntud võõramaa linnad kõrvuti senikuulmata müstiliste nimedega nagu Hilversum, Motala, Osaka, Klagenfurt. Hilisõhtul pimedas toas keerasin raadionuppe ja hõljusin eetris üle maailma maade ja merede. Kuulasin kümnete keelte omapärast kõla, katsudes mõistatada, mis maale ma olen jõudnud ja mis keelega on tegu.

Kui ma hommikul vara ärkasin, siis ruttasin raadio juurde, et kuulda meie oma ringhäälingut päevast saatekava alustamas. „Siin Tallinn, Tartu ja Türi!" Just see 1937. aastal kolmelinnaliseks muutunud kutsung, mille tagas uue kõrgemastilise saatejaama rajamine Türile, kõlas vahvalt ja hoogsalt ja veidi naljakalt. Kõrvalise väikelinna nime kaasamine kahe Eesti ajaloolise keskuse kõrvale näitas, et tähtis on kogu maa ja kogu rahvas. Selline suhtumine, mis muidugi ei väljendunud ainult Türi raadiomastis, ilmestas 1930ndate aastate regionaalpoliitikat, valdkonda, mille arendamisega nüüdses Eesti teises vabariigis ei ole hakkama saadud.

Presidendi kantselei asutamisel 1938. aastal nimetati selle juhatajaks jurist Elmar Tambek, kellega isal arenes hea koostöö. Tambek oli Vabadussõja läbi teinud rindeohvitserina, teeninud siis sõjaväeprokurörina kapteni auastmes, töötanud Rakvere ringkonnakohtus ja kohtukoja abiprokurörina ja oli korp! Vironia vilistlane. Tambekil olid poeg ja tütar, mõlemad minust rida aastaid vanemad ja minusugusel põngerjal nendega läbikäimist ei olnud. Kuna suved veetis meie pere Orul, siis ei andnud

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Ajalooмuuseumi arhiiv N 35024

President Päts ja vanemkäsundusohvitser Herbert Grabbi presidendi kabinetis

lähemate kaaslaste puudumine liialt tunda. Pealegi olid mul ju koolivennad. Kui nad pärast koolitundide lõppu minu poole tulid, sai nendega ringi joostud nii lossiaias kui kaugemal üle terve Kadrioru pargi, Lasnamäe nõlvast luigetiigini, kõlakojast Russalkani mere ääres. Meie korteri taha, lossiaia kruusasele rajale mõõtsime 60 meetrit ja võtsime stopperiga aega, kui kiire keegi oli. Hoota ja hooga kaugust hüppasime rajalt rohu peale, aga selle keelas aednik varsti ära, see rikkus muru.

Muidu oli lossi ja uue kantseleihoone vahelises aias vaikne, aiaväravad olid suletud. Selleks ajaks, kui me olime uue korteriga kohanenud, 1930ndate aastate lõpuks, oli sinna juba kujundatud ja korrastatud kaheastmeline ilu- ja roosiaed, kus tavalistel päevadel nägin vaid aednikku nokitsemas või presidenti kõndimas. Päts armastas lossist, kus tal oli neljatoaline korter, jalutada läbi aia oma tööruumidesse kantseleihoones ja vahel õhtuti ka niisama aias lillede vahel kõndida. Mõnikord kõnetas ta mind ja küsis minult asju, mida poisikestelt ikka küsitakse; midagi erilist pole jäänud meelde peale selle, et president oli sõbraliku ja koduse olemisega. Mina ei osanud kohmetusest temalt muud küsida kui: kus on Matti, millal Matti jälle lossi tuleb? Ja kui Matti vanaisale külla tuli või Matti vanemad meie poole, siis mängisime kas lossiaias või meie kodus. Temaga lapsepõlves seltsimine jäi mulle hästi meelde.

AJALOOMUUSEUMI ARHIIV N3 5025

Presidendi vanemkäsundus-ohvitser kolonel Herbert Grabbi oma töölaua taga

Presidendi kantselei

Pärast tormisesse ajamerre vajunud vahepealseid aastaid kohtasin Matti Pätsi jälle 1968. aastal Tallinnas, mu esimesel kodumaal käigul pärast lahkumist. Ja veel kakskümmend üks aastat hiljem oli mul väga hea meel Mattit ja ta abikaasat Vallit vastu võtta oma kodus Washingtonis aastal 1989, kui Matti esimest korda Ameerikasse pääses. Lapsepõlves loodud sõprus püsib läbi aastakümnete ning üle maade ja merede.

Kevadel õitsesid lossiaias, selle ümber ja kogu Kadriorus kastanid. Suured puud olid täis valgeid, püstistes pööriskobarates õisi. Sügisel oli tore puude alt korjata valminud pruune, siledaid ja läikivaid vilju, kastankasid. Need oli ilusad küll, aga pärast tuppa toomist polnud nendega midagi teha. Varsti hakkasid kastanimunad kuivama ja tõmbusid krimpsu. Isa ja ema rääkisid, kuidas nad Pariisi tänavail jalutades olid ostnud paberituutusse pandud sooje, äsja röstitud kastaneid ja neid isuga söönud. Mina ei saanud aru, miks siis meie kastankad süüa ei kõlba. Seda ma olin juba ise väiksemast peast ära proovinud, vähemalt toorelt olid need üsna kibedad. Kuulsin, et meie kastanid on hoopis teine kastanipuu sort, õige nimega hobukastan, mille viljad ei kõlba süüa. Aga miks neid niimoodi kutsutakse ja mis neil hobustega tegemist on – vastust sellele pole ma siiamaani leidnud.

Nii nagu lossiaed, võttis kogu Kadrioru park järjest korrastatuma ilme. Uuendati luigetiiki ja selle ümbrust, tiigi keskel asuvale saarele ehitati paviljonitaoline luigemaja. Valgetele luikedele seltsiks toodi paar musti luiki. Tiigi lähedale pandi üles põnev uudisasi, päikesekell, mida käisin tihti vaatamas ja selle näidatud aja õigsust kontrollimas käekella vastu. Luigetiigi ja Kuristiku tänava vahele tehti kontserdiväljak kõlakojaga. Istutati peenralilli, puid ja ilupõõsaid. Ühe suurema projektina rajati Kadriorgu noortepark. Ühekorruselises, roheliseks värvitud, ümarsammastele toetuva katuseservaga majas sai mängida pingpongi, koroonat, malet ja kabet. Väljas olid ujumisbassein ja kiiged. Talvel korraldati noortele suusavõistlusi ja laenutati uiske nii oma uisutee kui ka luigetiigi liuvälja jaoks, tehisliumäel sai sõita eriliste toboggonkelkudega. Noortele peeti hariduslikke lühiloenguid. Mina olin suvehooajal Kadriorust ära ja et mul Kadriorus semusid ei olnud, siis käisin noortepargis haruharva. Kuidas ma lähen üksinda suure hulga täiesti võõraste laste keskele?

Tallinnast Orule läksime juuni algul, pärast kooliaasta lõppu, ja jäime sinna augusti lõpupäevadeni, kokku ligi kolm kuud, enam-vähem kogu suveks. „Läksime" tähendab ema, vanaema, venda Reinu, kes oli neli aastat minust noorem, ja mind. Isa jäi linna ja saabus Orule ametiülesandeis koos presidendiga, jäädes niikauaks, kui president Orul suvitas. Aga eks see oli isalegi mõnus aeg. Teenistusülesandeist täiesti vaba mehena sai ta Orul olla vaid paar nädalat, oma puhkuse ajal.

Orul oli meie elukohaks komandandimaja. Nõnda nimetati uut, 1936. aastal valminud kahekorruselist hoonet, mis paiknes Oru lossipargi peaväravast lossi juurde viiva pärnade allee ja Pühajõe ürgoru vahelisel kaldapealsel, 300–400 meetrit lossist. Komandandimaja oli poolitatud kaheks ühesuguse plaaniga korteriks. Üks majapool oli Oru lossi komandandi, kolonelleitnant Urbalu pere päralt, kes elas seal aastaringselt. Maja teises, lossi- ja merepoolses otsas oli isa ametikorter, mida suvekuudel kasutas kogu meie pere, isa aga ka teistel aastaaegadel, kui ta pidi teenistusülesandeis Kadriorust Orule sõitma ja seal ööbima. Ei mäleta, et mina oleksin Orul viibinud muul ajal kui suvel.

Oru loss, Itaalia renessansipalee – *palazzo* – laadis hoone, oli oma stiilipuhtuse ja hästi valitud asukohaga see, mis Pühajõe ürgoru ja mereäärse paekalda isegi juba kauni looduse erakordselt huvitavaks ja vaatamisväärseks muutis. Ehitatud aastail 1897–1898 Peterburi suurkaupmehe Grigori Jelissejevi tellimusel ühe vene tipparhitekti, Gavril Baranovski projekti järgi suvelossina, olevat pururikas kaupmees mõelnud kinkida selle tsaarile, lootes vastutasuna aadlitiitlit, aga see kaup ei läinud korda.

Jelissejev põgenes 1917. aasta revolutsioonikeerises Venemaalt, aga ta uhke loss jäi iseseisvuse kätte võidelnud Eesti Vabariiki. Esialgu jäid riigi ja ühiskonna ülesehitamisele pühendunud Eestis Oru loss ja park kõrvaliseks asjaks, üldsuse tähelepanuta.

Unustusehõlmast päästis Oru lossi grupp eesti tööstureid ja ärimehi, kes ostsid selle suhteliselt odava hinna eest Pariisis elava Jelissejevi esindajalt ja kinkisid lossi 1935. aastal Eesti riigile. Lossist kujundati Eesti Vabariigi presidendi suveresidents.

Pärast lossi renoveerimist ning seda ümbritseva iluaia ja pargi korrastamist sobis see võõramaine produkt oivaliselt oma ümbrusse ega konflikteerunud mereäärse Virumaa põhjamaiselt karge loodusega. Just vastupidi, loss oli nagu maastikust välja kasvanud, selle täiendus ja kroon. Omajagu aitas kaasa välismaise päritoluga puude ja arhitektuurielementide kohalolek nii pargis kui ka lossi iluaias, mis muutis ülemineku eestilikult looduselt võõrapärasele hoonele sujuvaks.

Kandilise torni võrra kolmest korrusest kõrgem loss oli üleni valge ja valged olid ka kõik lisahooned ning terrassid ja balustraadid lossi ümber. See andis kogu lossiansamblile silmiköitva, eredas päikesepaistes peaaegu ebamaise sära. Lossi jõepoolse külje ees laiuvalt terrassilt nägi merd, ja kui vaadata kõrge-

© Vabariigi Presidendi Kantselei

malt, lossirõdult, siis kattis meri juba kogu silmapiiri puulatvade taga. Meri, kõrge pankrannik ja jõgi sügavas orus – kõik need kujundasid lossile harvaesinevas koosluses suurepärase tausta.

Kui president oli Orul, siis lehvis lossitornis presidendilipp – sinimustvalge riigilipp, mille keskel oli suur, tammelehtedest pärjaga riigivapp. Loss riigipea suveresidentsina lisas omakorda rahva silmis Orule kuulsust ja aupaistet. Mõne aastaga sai Oru loss tuntuks üle maa. Sissepääs parki ja lossi oli rahvale prii ja külastajaid oli rohkelt, peamiselt ekskursioonidega. Orul korraldati suuremaid esinduslikke koosviibimisi nagu presidendi vastuvõtud diplomaatilisele korpusele ja Eesti Kirjanike Liidule ning kokkutulekuid nagu Vabadusristi Vendade Ühenduse päevadel osalejate külaskäik ja korp! Fraeternitas Estica suvepäevad.

Talvel oli Kadriorg tõeline lumeparadiis, eriti pärast suuremat lumesadu kui värske ja kohev lumi kattis maa ja majad, puud ja teed. Hommikul panin suusad alla kohe kantseleihoone uksest välja astudes ja suundusin lumiste puude vahelt paistva Lasnamäe nõlva poole. Peetri majakese juures keerasin vasakule ja suusatasin Hundikuristikust möödudes lauluväljakule, kogu aeg läbi ühegi jala- või suusajäljeta lume.

Mõteldes lapsepõlvele talvises Kadriorus, kerkib mu ette järgmine mälupilt. Olen suusatanud üksinda Kosele ja tõmban nüüd keppidele najatudes hinge tagasi. Ümberringi on lumine maastik raagus võsa ja üksikute puudega, üle kõige helendab päikesepaiste. Mu ees voolab jääkaane all oja, aga päike on ühel käänul sulatanud jää ning vesi vuliseb seal vabalt, kadudes mõne meetri järel jälle jää ja lume alla. Silman oja kaldal kasvava põõsa okstel hallikasvalgeid karvaseid tutte ja äkki taipan, et need on ju pajuurvad. Muidugi olen varem urbasid näinud, neid toodi kevadekuulutajatena tuppagi, kuid nüüd avastan urvad esimest korda vabas looduses. Võtan kinda käest ja libistan pajuoksa aegamööda läbi peopesa. Urvad on pehmed ja sõbralikud. Mind valdab rõõm toredast suusaretkest ja saabuvast kevadest. Selle mälupildi olen dateerinud märtsikuu lõppu aastal 1940. Olin siis kümneaastane ja see jäi mul viimaseks Kadriorus päevast päeva kaasaelatud talveks ja kevadeks.

Soome kelk oli küll vist peaaegu igal mu tuttaval poisil. Sellega võis hea talitee puhul liikuda kiirelt, ka kõige kiirem jooksja ei jõudnud siis kelgutajaga sammu pidada, sest jooksja väsis enne. Lihtsalt mäest allasõitmiseks olid tavalised kelgud ja neistki oli palju lõbu. Kohe meie kodu lähedal oli paik, kuhu kelgutajad kogunesid. Selleks oli Weizenbergi tänava lõik, mis algas presidendi uue kantseleihoone juurest allamäge, mööda lossiväravast ja edasi luigetiigi poole. Õhtuti oli see tee tänavalampidest hästi valgustatud ja hea ilma puhul otse kihas kelkudest ja lastest. Mina eelistasin sealt alla sõita Soome kelguga, ja ise hoogu juurde andes võis hea libeda tee korral liuelda luigetiigist möödagi, trammiteeni välja.

Kadriorus juhtus palju poisikesele huvipakkuvat. Tähistamaks Eesti vägede ajaloolise tähtsusega võitu mitmepäevases Võnnu lahingus Saksa rauddiviisi ja baltisakslaste *Landeswehr*'i üle juunis 1919, toimus võidupühal Kadrioru lossi ees tseremoonia, kus president pidas kõne ja süütas võidutule, mille kaitseliidu külgkorviga mootorrattad viisid igasse maakonda. Lossi ette oli üles rivistatud kaitseliidu üksus ning noorkotkad ja kodutütred. Lossi tiibhoones elades sain seda lähedalt pealt vaadata, pruukis vaid koduuksest välja astuda. Lossi ees põrisesid trummid, lipud lehvisid ja tõrvikud lõkendasid, isamaaline vaim haaras nii vanu kui ka noori. Seda on aastaid hiljem mulle kinnitanud ka mitmed minust vanemad sõbrad, kes siis ise seisid lossi ees noorkotkaste rivis.

Võidupüha tähistamine, millega lossi ees alustati aastal 1934, omandas laiema tähenduse kui ainult võit sakslaste üle Vabadussõja lõunarindel. Rahvas hakkas seda võtma Eesti Vabadussõja üldvõidu märkimisena, kus edukalt kaitsti Eesti iseseisvust ja noort vabariiki nii Venemaa kui ka sakslaste kallaletungi vastu. Selle võidu ja kogu Vabadussõja tähtsus sai mulle juba lapsena selgeks.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Eesti Filmiarhiiv 0-54717, Joh. Treifeldt

© Vabariigi Presidendi Kantselei

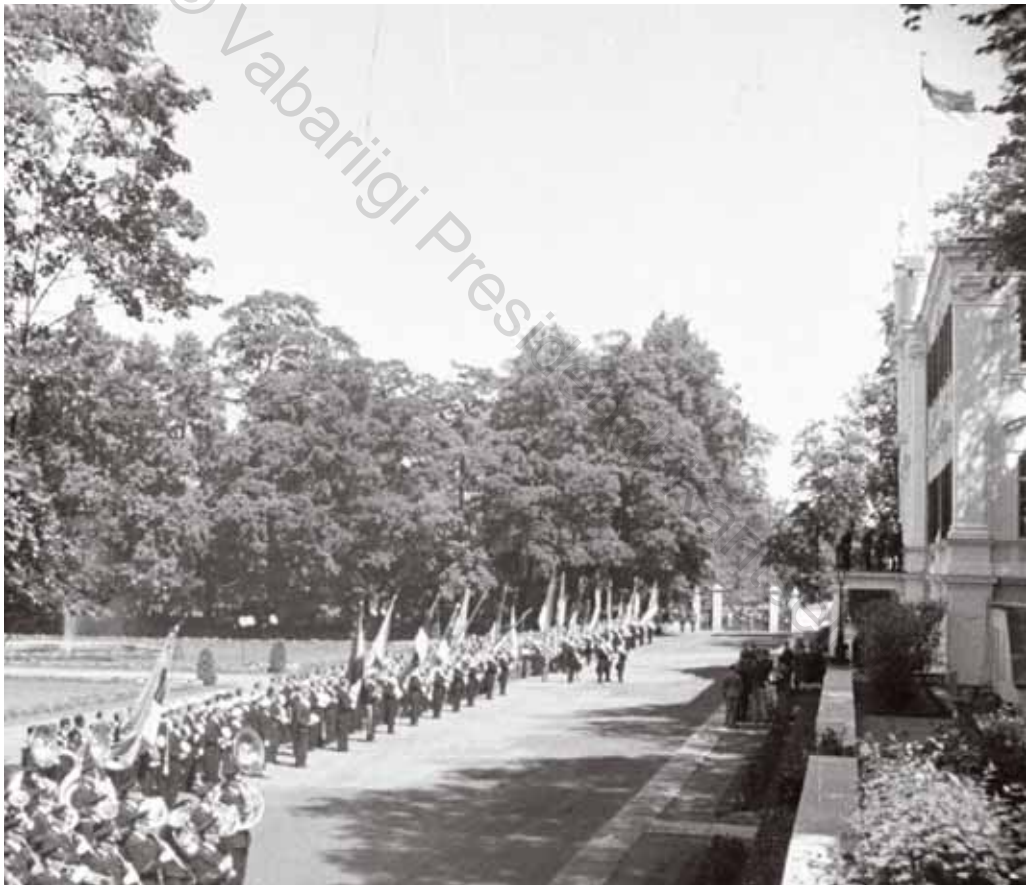
Oru lossi välisvaade

Lossi ehituseks käsu andnud Peeter I ise barokset Kadrioru lossi valminuna ei näinudki, ta suri neli aastat enne lossi ehitus- ja viimistlustööde lõpuleviimist 1729. aastal. Kui Peeter korduvalt Tallinnas käis, ööbis ta oma „majakeses" või lossist varem valminud tiibhoonetes.

Loss seisis aastaid, vahel aastakümneid kasutamata. Seepärast tuli lossi korduvalt remontida. Lossis on aegade jooksul peatunud teiste hulgas keisrinna Katariina II – nädalapäevad juunis 1764 – ja keisrid Aleksander I aastal 1804 ning Nikolai I aastatel 1833 ja 1838.

Üteldakse, et venelased pole toonud Eestisse mitte midagi head. Küllap ikka on ja Peeter Suure rajatud Kadrioru loss ja park on üheks silmapaistvaks näiteks. Eesti riigil ja rahval on Peeter I sellest pärandist olnud ainult kasu ja ilu.

© Vabariigi Presidendi

Ajaloomuuseumi arhiiv N 36877

Auvahtkond Kadrioru lossi ees 1939. aasta suvel

Pikemalt saab Hellar Grabbi mälestusi lugeda raamatust „Vabariigi laps", ilmunud 2008.

Kadriorg

ELMAR TAMBEK • **Kantselei ülem 1938–1940**

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kodus ei tahetud minu määramise teadet presidendi kantselei ülemaks algul tõsiselt võtta. Kui ma lõunalauas selle teatavaks tegin, jäid naine ja lapsed ärritusest algul keeletuks. Siis naine hakkas pärima üksikasju, kogu aeg vahele küsides, ega ma ometi nalja tee. Poeg oli näost punane ja ainult nohises omaette. Tütar aga, kõige noorem, 13-aastane plikatirts, asus küsimuse juurde asjalikult: kui isa jutt on õige, siis tuleb pärast lõunat minna Kadriorgu uut korterit vaatama, et hakata ülekolimist korraldama.

Presidendi kantselei ülem Elmar Tambek Kadriorus oma töölaua taga

Eesti Ajaloomuuseumi foto: N 35027

See ettepanek oli kõigiti asjakohane, mispärast siirdusime pärast lõunat neljakesi Kadriorgu meie uut kodu vaatama.

Välistööd olid administratiivhoone juures juba lõppenud. Sisetööd olid lõpetamisel. Silendati põrandaid, kaeti vestibüüli, koridoride ja suure trepikoja seinu kunstmarmoriga, pandi treppidele käsipuid jne.

Korterite osas olid lõppenud ka sisetööd, välja arvatud kantseleiülema korter, kus puudusid tapeedid seinal ja armatuurid laes. Oodati uut korteri peremeest, et arvestada tema maitsega. Olime saabunud seega õigel ajal. Valisime arhitekt Kotli kaasabil sobivad tapeedid ja armatuurid välja ja juhtisime ehitajate tähelepanu mõnele pisiasjale korteris, mida tuli kas muuta või juurde ehitada.

Selgus veel kord vana tõde, et heal perenaisel on mõnikord rohkem silma ning taipu korteri sisseseadmisel kui noorel arhitektil. Nii näiteks seinakapid meie korteris olid varustatud seadmetega riiete ülesriputamiseks, riiulid aga ihupesu või muude riietusesemete kui ka voodipesu paigutamiseks puudusid üldse. Üks trepialune ruum oli jäänud kahe silma vahele ega olnud osatud seda ette näha millekski kasulikuks, isegi uks oli unustatud ette tegemata. Samas lähedal oli korteriesik, kus oli suur peegel imekitsa lauaservakesega harjade ja kammide jaoks. Kuhu aga korterirahvas või külalised panevad oma peakatted ja üleriided, selleks kogu alumisel korrusel meie tulekuni kohta ei olnud ette nähtud.

Meie korteri juurde kuuluvale keldriosale, kokku kolm korralikku ruumi, ehitaja ei olnud üldse mõtelnud. Seal olid lihtsalt paljad seinad – ei riiuleid ega kaste või salvi keediste, vekkpurkide, juurvilja, puuvilja jne paigutamiseks. Insener Pihlakal hakkas väga piinlik, kui küsisin temalt, kuidas tema neid aineid kodus hoiab.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

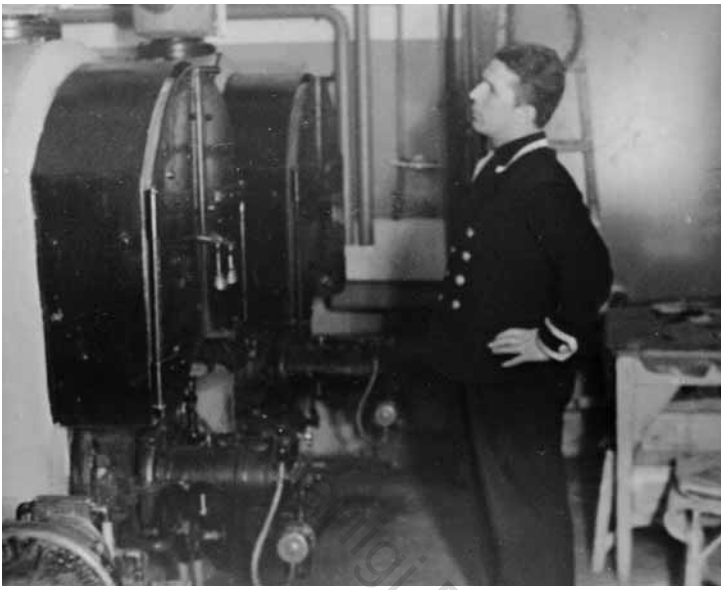
Üldse oli see administratiivhoone (edaspidi: adminhoone) omapärane ehitustehnika ime. Ta pidi olema ehitatud, nagu insenerid väitsid, ehitustehnika viimaste nõuete kohaselt. Nii näiteks ta pidi olema täiesti vee- ja kõlakindel. Tegelikult ta ei olnud kumbagi.

Adminhoone laed ja põrandad olid vooderdatud asbestiga, et ükski heli ei tungiks läbi. Seinad olid vist vooderdamata jäänud, sest mina ei ole näinud paremat stradivaariust kui meie adminhoone. Kui seal keegi köhatas, siis see oli alles kurgupuhastus! Enam-vähem kõlakindel oli ainult presidendi kabinet.

1938. aasta sügisel adminhoone keldrikorrus, eriti see osa, kus asusid kantselei teenistujate puhkeruumid, garderoob, einestusruum ja köök, oli väga tore. Seinad olid seal kaetud läikiva liimvärviga ja põrandad siledad ning kuivad. 1939. aasta kevadel läks kogu see hiilgus. Liim- või õlivärviga kaetud krohv jooksis seintelt põhjavee survel ludinal maha ja põrandad ajasid endid kummi, nagu oleks mõni jõehobu seal all väherdanud, ning seisid sõna tõsises mõttes vee all.

Kohalekutsutud insenerid käisid imestunud ning ehmunud nägudega ringi ega osanud midagi ette tuua „ehitustehnika viimaste nõuete" kaitseks. Minu ähvardus KrS-iga päästis meid uputusest ja hoone keldrikorruse hävingust. Kribinal-krabinal kaevati hoone vundament lahti ja isoleeriti „vana" ehitustehnika nõudekohaselt.

Või jälle värske õhk. Ehitajad kinnitasid, et adminhoones saab alati olema värsket õhku, eriti aga nn koosolekutesaalis. Õhu puhastamiseks oli Saksast kohale toodud isegi vastav seadeldis, mis pidi koosolekutesaalist halva, tarvitatud õhu välja imema ja värsket, toatemperatuurilist õhku sisse pumpama.

Eesti Ajaloomuuseumi foto: N 35042

Katlakütja presidendi kantselei katlaruumis

Riigi Presidendi Kantselei

Ühesõnaga, nagu moodne õhukohaldaja ühes *air condition*'iga. Too imeriist oli üles seatud keldrikorrusel kantselei teenistujate köögi kõrval.

Katsuti toda riistapuud omal eesti jõul tööle panna. Aga kehvad olid meie mehaanikud, asi ei klappinud kuidagi. Ikka oli presidendi kabinetis köögilõhna ja koosolekutesaalis president sai Vabariigi Valitsuse koosolekuid juhatades külma õhku lagipähe, sest „värske" õhu sissepumpamise ava oli osatud paigutada just presidendi tooli taha laesimsi varju.

Kui president oli juba küllalt kirunud ja kurtnud pea- ning kuklavalusid (sealt ta vist saigi endale tõve külge, mis sidus tema tükiks ajaks voodisse), kutsuti Saksast spetsid kohale. Sakslased õiendasid õhumasina kallal terve päeva ega olnud sugugi halvemad mehaanikud kui eestlased. Nad ajasid kogu adminhoone suitsu ja menüülõhnu täis ning tulid siis targale otsusele, et Eesti õhk ei sobi masinale, või on see nii, et masin ei sobi Eesti kliimasse. Edaspidi saime värsket Kadrioru õhku vaid viisil – akende kaudu. [...]

Kuni minu määramiseni täitis riigisekretär Terras ajutiselt ka presidendi kantselei ülema kohuseid. Minu ametisse astudes leppisime Terrasega kokku, et võtan kantselei jooksva asjaajamise kohe üle, kuna vanemad lõpetamata asjad, samuti kantselei majandamine jääb niikauaks Terrase kätte, kuni kantselei ruumid on adminhoones valmis ning kantselei saab täie kapatsiteediga seal tööle hakata.

8. septembril kolisin oma perekonnaga Kadriorgu. Nädal aega hiljem said ka kantselei ruumid nii kaugele, et kantselei personal võis hakata sisse kolima. 19. septembriks oli kõik Toompealt üle kolitud ning ma võtsin kantselei juhtimise Terraselt täielikult üle. Hakkasime elama omaenese iseseisvat elu.

Vahepeal olin juhtinud kantselei jooksvat asjaajamist, kiirustanud R/e Ehitajat, et see lõpetaks kiiremini adminhoone viimistlustööd, olin tutvunud oma uute ülesannetega ja komplekteerinud kantselei isikulist koosseisu. [...]

Presidendi kantselei ametkonna komplekteerimisel olin teatud kombel seotud. Osa ametnikke oli teenistusse võetud enne mind. Vabade kohtade täitmisel pidin arvestama aga ka presidendi soove, sest see oli ju lõppude lõpuks mitte minu, vaid Vabariigi Presidendi ametkond, kellega tal tuli iga päev kokku puutuda.

Pärast rohkearvulise kohasoovijate reservi läbisorteerimist, pikemaid kaalutlusi ja isegi mõne kandidaadi võimete katsetamist ning kõikide teenistusse määratavate poliitilise ustavuse kontrolli kujunes presidendi kantselei koosseis oma tippudes lõpuks järgmiseks.

Minu alatiseks asetäitjaks sai Vabariigi Presidendi vanemkäsundusohvitser kol Herbert Grabbi, sekretäriks ja teenetemärkide büroo asjaajajaks Ilmar Leesment, selle abiks Elmar Heinsalu, pearaamatupidajaks ja Kadrioru lossi ning adminhoone valitsejaks Jaan Saarma. Oru lossikomandandiks oli kol Urbalu, hiljem major Ottma.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

EESTI AJALOOMUUSEUMI FOTO: N 35036

❶

EESTI AJALOOMUUSEUMI FOTO: N 35029

❸

EESTI AJALOOMUUSEUMI FOTO: N 35028

❷

1. Presidendi kantselei registraator Lola Reichmann

2. Presidendi kantselei ja teenetemärkide komitee sekretär Ilmar Leesment

3. Eesti Vabariigi õiguskantsler Anton Palvadre

Presidendi juures olid: Kaskre (Krasting) vanemaks uksehoidjaks, Peterson teenriks ja Paluoja (Pahlberg) kokaks. Naistest mäletan presidendi toatüdrukut Leidat, koristajat Mariet ja lossi perenaist pr Tiidot. Viimase asemele tuli hiljem üks leskproua, kelle nimi oli mäletatavasti Lellep.

Kol Grabbi oli kindralstaabi ohvitser. Ta oli olnud kõrgemas sõjakoolis ka Prantsusmaal või Belgias. Valdas vene, saksa ja prantsuse keelt. Ta oli tahtnud õppida sisearhitektiks, mispärast tundis seda ala kaunis hästi. Tal oli hästi arenenud ilumeelt ja silma kunstide jaoks. Seetõttu ta sobis oivaliselt presidendi juurde, kelle üheks harrastuseks oli ehitamine ja sisustamine.

Grabbi oli vaikne, tagasihoidlik mees, isegi kinnine. Targa ja taktikindla ohvitserina ta suutis püsida riigipea juures kaugelt kauemini kui ükski teine vanemkäsundusohvitser Eestis.

Minule oli Grabbi hindamatuks abiks uude ametisse sissetöötamisel ja sisseelamisel, eriti presidendi ametiga seotud tseremooniate osas, milles mina olin ja jäin võhikuks, Grabbi aga oli tõeline meister. [...]

©Vabariigi Presidendi Kantselei

Eesti Ajaloomuuseumi foto: N 35039

❹

Eesti Ajaloomuuseumi foto: N 35035

❺

4. Presidendi kantselei käskjalg Peeter Salupere

5. Presidendi kantselei asjaajaja Maimu Esko (Mägi)

6. Presidendi kantselei korrespondent Alice Lellep

Eesti Ajaloomuuseumi foto: N 35034

❻

Presidendi kantselei esimeseks ülesandeks oli vastu võtta kõik presidendi nimele tulnud post: palvekirjad, kaebused, märgukirjad, ettepanekud jne, olgu need ametlikud või eraviisilised. Kogu sissetulnud post läks registratuurist pärast päevaraamatusse sissekandmist avamata sekretäri kätte.

Sekretär eraldas sissetulnud kirjadest eeskätt need, mis kandsid märget „salajane" või „täitsa salajane". Need kirjad ei läinud registratuuri tagasi registreerimiseks. Registratuuris märgiti nende kohta posti päevaraamatus, et nad on antud edasi sekretärile, mida see kinnitas oma allkirjaga samas raamatus. Sekretär kandis need kirjad tema pidada olevasse salajaste kirjade lauajuhendisse ning tõi nad siis minu kätte.

Teiseks sekretär eraldas avamata kõik need kirjad, mis kandsid märget „isiklik" – „privaat" või „erakiri" või olid adresseeritud nimeliselt „Hr. K. Päts." või „President K. Päts" või kuidagi niimoodi. Kõik need kirjad sekretär tõi avamata ja kuhugi sisse kandmata minu kätte, märkides registratuuris posti päevaraamatus, et need kirjad on minu käes. Ülejäänud kirjad sekretär avas ja, kui selgus, et nad ei kuulu ei salajaste ega erakirjade liiki, laskis nad registratuuris lauajuhendist läbi kanda ja tõi sorteeritult minu kätte. [...]

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendi kantselei teiseks ülesandeks oli presidendi nimele tulnud toetuspalvete läbitöötamine ja presidendile ettekandmine otsustamiseks ning jaatavalt otsustatud toetussummade väljamaksmine. Neid palveid tuli igasugustelt isikutelt, nii vanadelt kui noortelt, aga ka asutustelt, seltsidelt ja ühinguilt.

Enne palve ettekandmist presidendile kogusin andmeid, kas toetus on vajalik ja kas toetuse taotleja on saanud või saab hoolekandelist või muud abi riigilt või omavalitsuselt, sest president andis mitte korduvat või pidevat, vaid ühekordset abi, välja arvatud mõned stipendiumid edasiõppimiseks või teadusliku töö sooritamiseks.

Kõik toetuspalved, milledes paluti kestvat hoolekandelist abi või suurendada juba antavat pidevat toetust, saatsin kuuluvusel sotsiaalministeeriumile edasi.

President oli väga heldekäeline abistaja, eriti kui tegemist oli laste palvetega või lasterikaste perekondade toetamisega. Arusaamatuste vältimiseks ja toetusteks ettenähtud summade õiglaseks jaotamiseks kehtestasin enda suhtes kindla korra, et kannan presidendile ette ainult ühekordsete toetuste palved ja stipendiumide taotlused ja needki alles pärast vajalike andmete saamist, peamiselt politsei või omavalitsuse asutuste kaudu. [...]

Paljud vanemad inimesed ei talu laste lärmi ja nende (meie arvates) sageli mõttetuid küsimusi. Presidendi juures see oli vastupidi. Olen korduvalt olnud tunnistajaks, kui president Orul minu ettekande või minuga jutlemise ajal äkki aknast või rõdu uksest välja näidates hüüdis: „Vaadake, vaadake, hr Tambek, mida need poisid (Viktor Pätsi pojad) jälle teevad!" ning otsemat teed oma huvi minult „poiste" õiendustele kandis. Kui aga „poisid" tulid sisse „vanaisa vaatama", siis oli enesest mõistetav, et Enn ronis presidendi põlvele ja Matti kui vanem toetus presidendi teise põlve vastu. Ja siis algas tavaliselt minu ettekannet või meie keskustelu mõneks ajaks katkestav küsimise-kostmise mäng, mida president pidas üheks huvitavamaks, kuigi kostmise osas sagedasti vägagi raskeks vanaisa kohuseks.

Kui presidendi kantselei pearaamatupidaja Saarma abikaasal sündis adminhoones nende esimene laps, poeg Jüri, siis presidenti hästi veel mitte tundes avaldasin kartust, kas Jüri vahest oma kisaga ehk ei sega presidenti, sest Saarmate korter asus otse presidendi kabineti kõrval ja lapse kisa kostis läbi seina, kuigi see oli „kõlakindel" kapitaalsein.

President oli uuest maailma ja Eesti kodanikust kohe huvitatud, ent hoopis teises mõttes kui mina arvasin: „Ah, see on siis Saarmate esimene laps. Ma kuulsin küll lapse häält ega teadnudki, et see kuulus Saarmate troonipärijale. Andke proua Saarmale ja ka Saarmale endale edasi minu õnnesoov. Ja lapse kisa pärast olge mureta. Nüüd administratiivhoone on alles õige maja, mis maja see on, kus ei ole laste hääli."

Hiljem oli president korduvalt huvitatud, kuidas Suure Jüri (Uluotsa) väikesel nimekaimul ja ristipojal ka läheb. [...]

Presidendi kantselei kolmandaks ülesandeks oli armuandmispalvete vastuvõtmine ja tarvilike andmete kogumine armupaluvate isikute ja nende süütegude kohta. Olid vajalikud andmed koos, läksid palved Vabariigi Presidendi poolt moodustatud armuandmise kolleegiumi. Selle eesistujaks oli õiguskantsler ja liikmeteks kohtuminister ja presidendi kantselei ülem. Viimane oli kolleegiumis ettekandjaks liikmeks ning kolleegiumi ettepanekute esitajaks Vabariigi Presidendile.

Kohtuminister Assoriga ja õiguskantsler Palvadrega oli hea koos töötada, sest kauase praktikaga vilunud juristidena nad tabasid kohe asja tuuma ega laskunud kõrvaliste küsimuste lahendamisele. Asjad liikusid meil kiiresti ja laabuvalt.

Selle poolteise aasta jooksul, mis me kolm olime mainitud kolleegiumis, olid kõik meie ettepanekud Vabariigi Presidendile üksmeelsed, välja arvatud paar asja kus Palvadre jäi eri arvamusele. [...]

Presidendi kantselei neljandaks ülesandeks oli teenetemärkide büroo asjaajamine. Nimetatud büroo tegelikuks asjaajajaks oli I. Leesment, kes töötas minu kui sama büroo juhataja järelevalve all. Sellena ma kuulusin ka teenetemärkide annetamise kolleegiumi koosseisu. Teistest liikmetest mäletan kindral Sootsi, dr H. Leesmenti, dr F. Akelit. Kolleegiumi eesistujaks oli kindral Laidoner.

Töö mõttes meil ei olnud teenetemärkide bürooga suurt muret. Ainult vabariigi aastapäevade eel oli teenetemärkide alal töö nii pingeline, et kogu presidendi kantselei koosseisul tuli töötada paar nädalat isegi öösiti, et tööga toime tulla 22.–23. veebruariks.

Kuigi kogu teenetemärkide büroo töö raskus langes ainult paarile nädalale aastas, ei tulnud meil teenetemärkidega rohkem eksitusi kui üksainus.

See juhtus gümnaasiumide sõjalise kasvatuse vanema instruktoriga major Karl Linnuga, kes sai 1940. aastal V klassi teenetemärgi, kuigi tal oli sama klassi märk juba eelmisest aastast.

Eksituse põhjustajaks oli haridusministeerium, kes oli teinud vastava ettepaneku, ilma et oleks kontrollinud, milline märk Linnul juba on. Süüdi olime loomulikult ka meie, et ei vaadanud teenetemärkide kartoteeki.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kuna märgi saamine oli Linnule teatavaks saanud enne eksituse ilmsikstulekut, ei aidanud enam muud kui tegin kolleegiumist mööda minnes, sest selleks ei olnud enam aega isegi telefoni teel mitte, presidendile ettepaneku annetada Linnule V klassi asemel IV klassi teenetemärk. President oli nõus ning nii sai major Karl Lind omaenda ja haridusministeeriumi imestuseks võrdlemisi kõrge teenetemärgi.

Vabariigi aastapäeval 1939 sain ka mina presidendilt II kl Valgeristi teenetemärgi, s.o punasel lindil kaelas kantava valge risti ja suure tähe fraki hõlmale.

See märk oli nii „ilus ja meeldiv", et 1941. a. ta võeti võimufunktsionääride poolt läbiotsimisel minult ära, „asja juurde", nagu öeldi.

Presidendi kantselei viiendaks ülesandeks oli E.V. presidendi ametiga seotud tseremoniaalse osa korraldamine, millisest tööst lõviosa langes kol Grabbile. Välissaadikute volituste esitamise tseremooniate läbiviimine, vastuvõttude korraldamine presidendi juures, presidendi külaskäikude või ringsõitude kavade väljatöötamine või neile lõpliku kuju andmine, presidendi saatmine sõitudel ning ametlikel käikudel – see kõik lasus Grabbil, kes tundis seda ala peensusteni.

Minu osa oli sel alal väike. Olin n-ö statistiks. Minul tuli viibida presidendi vastuvõttudel tema lähedal, hoides piltlikult öeldes ühe silma ja ühe kõrva kogu aeg vabad presidendi jaoks. Välissaadikute esinemisel ning volituste üleandmisel mul tuli seista presidendi vasakul käel, võtta temalt vastu temale esitatud volituskirjad ja ulatada temale vastuste tekstid saadikute esinemiskõnede peale.

Poliitiliselt tähtsamate tseremooniate nagu saadikute esinemiste ja diplomaatlike vastuvõttude puhul, lülitus loomulikult sisse ka välisministeerium välisministri ja protokolliülema näol.

Muide, mis puutub pidulikel vastuvõttudel ja koosviibimistel antavatesse toitudesse ja jookidesse, siis Grabbil, tänu presidendi kokale Paluojale, ei olnud sel alal Eestis võistlejat. Ma otse imestasin nende vilumust ja maitset selle kunsti alal. Kõik oli alati maitsev, mitmekesine, huvitav ja gastronoomiliste viperusteta. [...]

Suurematest minu aegsetest vastuvõttudest väärivad mainimist pidulik õhtusöök Kadrioru lossis 24. veebruaril 1939, mil kogu Tallinn ja maa särasid pidutuledes, diplomaatiline vastuvõtt sama aasta suvel Oru lossis ja uue aasta pidu ohvitseride keskkasiinos 1938/39. aastal.

Esimene neist on mulle eriti meelde jäänud oma üksikasjades seepärast, et see oli minu ja Anni Tambeki ainuke, esimene ja viimane vabariigi aastapäev, mil viibisime Vabariigi Presidendi juures diplomaatiliste külaliste keskel kogu nende toreduses ja hiilguses. [...]

Neid mälestusi kirja pannes ma ei saa vaikides mööda minna meie vabariigi viimasest aastapäevast iseseisvas Eestis 1940. aastal. Kellelgi ei olnud rahva hulgas õiget pidutsemise tuju. Meie sõber Poola oli sakslaste ja venelaste poolt vallutatud, omavahel jaotatud ning riikide perest kustutatud. Prantslased ja inglased pidasid läänes ootesõda sakslasega.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Eesti Ajaloomuuseumi foto: N 35043

© Presidendi Kantselei

Paremalt esimeses reas: Hellar Grabbi, Elmar Tambek, Anton Palvadre

Meist üle lahe heitles Soome talvesõjas elu ja surma peale oma põlise vaenlasega. Ja meil istus punaarmee oma baasides ja käis sealt Soomet pommitamas. Oli käimas sõda ning meid kõiki oli haaranud pahaendeline eelaimus.

23. veebruari õhtul Estonia andis siiski traditsioonilise vabariigi aastapäeva etenduse. President oli dr Dunkeli abil voodikammitsast küll juba pääsenud aga väljas ta veel ei käinud. Seepärast ta ei läinud ka Estoniasse, vaid saatis minu.

Istusin koos tütrega presidendi loožis. Enne etenduse algust orkester mängis meie hümni. Rahvas saalis tõusis küll püsti, aga keegi ei hakanud orkestrile kaasa laulma. Inimestel olid pead kurvalt norus. Nad nagu palvetasid igaüks omaette.

Mul tulid pisarad silma. Hakkasin, nagu samuti palvetades, orkestrile kaasa laulma. Minuga seltsis eeskätt minu tütar ja siis üksteise järel kogu Estonia saal.

Ent meie toonane laul ei olnud ainult meie iseseisva riigi hümn. Ta oli meie kõikide südamest tulev härras palve Kõigekõrgema poole, et Ta valvaks meie Isamaa üle. [...]

Eesti Filmiarhiivi foto: 0-57858

President Pätsi saabumine Pärnusse võidupüha tähistamise puhul 23. juunil 1939

arhiiv Riigivanema Kantselei

Eesti Filmiarhiivi foto: 5-46

Ametlik foto Jaapani saadiku Shojira Ohtaka volikirjade esitamisest

Presidendi esindusala juurde tagasi tulles tuleks mainida ka presidendi ringsõite Eestis ja nn jutulesoovijate vastuvõtmist.

Mis puutub ringsõitudesse, siis Presidendina K. Päts ei sooritanud ühtki ringsõitu. See ainukene, mida ta alustas 1. septembril 1939, lõppes Tartus teise maailmasõja puhkedes. Presidendil oli kavas veel teine ringsõit meie põhjarannikul asuvatesse suvituskohtadesse Tallinnast üle Loksa, Võsu, Vainupea ja Rutja Narva-Jõesuhu. See sõit jäi kavatsuseks, mille üksikasjalik kavagi jäi välja töötamata.

Presidendi jutule soovijaid oli igasuguste küsimustega nii riiklike, ühiskondlike ja seltskondlike kui ka inimeste isiklike probleemide alalt. Ma ei räägi siin isikutest, kes said presidendiga kokku oma ameti- või tööalal, vaid eraisikutest, kes pidasid oma õiguseks ja kohuseks rääkida igas küsimuses kaasa ning pöörduda mitte kellegi muu kui just presidendi poole.

Presidendil oli väga palju tööd. Tema päevane tööaeg oli ette arvestatud minutilise täpsusega. Presidendi töökava täpse täitmise järele valvasid käsundusohvitserid, kusjuures vastava päevaraamatu pidajaks oli noorem käsundusohvitser. [...]

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendi kantselei kuuendaks ülesandeks oli presidendi institutsiooni majandamine, st presidendi ametiga seotud majapidamise korraldamine. Selleks presidendi kantselei sai raha riigieelarve korras nagu ministeeriumidki!

Mõnes riigis on riigipea ülalpidamiseks seadusega ette nähtud teatud kindel summa, mida ei saa suurendada ega vähendada vastava seaduse muutmiseta. Eesti Vabariigi presidendi tasuseaduses ja Vabariigi Presidendi Kantselei seaduses ei olnud ette nähtud kindlat summat presidendi institutsiooni ülalpidamiseks, välja arvatud presidendi palk ja esindusrahad, mis olid seadusega kindlaks määratud. Presidendi ametkonna ja residentsi ülalpidamiseks tarvis minevat raha saime nõuda ainult riigieelarve korras ning sel alal kulutusi teha ainult eelarve piirides.

Presidendi instituut oli meil uus, äsja loodud. Seda ei saanud pidada võrdseks omaaegse riigivanema instituudiga. Nad erinesid teineteisest mitte ainult ajakestuselt (president valiti kuue aasta peale, riigivanema ametiaeg oli juhuslik), vaid ka sisuliselt.

Riigivanem ei olnud riigipea, vaid eeskätt Vabariigi Valitsuse juht, peaminister, kes täitis muuseas ka mõningaid riigipea ülesandeid. Riigivanem oli täiesti sõltuv parlamendist ning teatavas mõttes ainult parlamendi, sageli juhusliku, enamuse esindaja.

President seevastu oli sõltuv ainuüksi rahvast ning otsene rahva resp. riigi esindaja. President oli rahva poolt valitud peremees riigis, kes ühtlustava võimuna valvas seadusandliku, valitsemis- ja kohtuvõimu seaduspärase tegevuse järele. Vabariigi esimese kodanikuna president esindas oma maad ja rahvast nii sise- kui ka välismaal. President oli riigipea.

Kuna Vabariigi Presidendi seisund riigipeana oli omaaegse riigivanema seisundist tähtsam ning auväärsem, oli loomulik, et riigivanema-aegsed kombed ja protokollisätted ei sobinud muutmatult presidendile.

Kui riigivanem Vabariigi Valitsuse esimese liikmena võis elada isegi erakorteris ja oma ametkonnaks pidi kasutama Vabariigi Valitsuse staapi ehk riigisekretariaati, siis president oma ameti iseloomu tõttu ning eraldatuna täiesti Vabariigi Valitsusest ei saanud seda teha.

Vabariigi Presidendil pidi olema oma kindel omaette asukoht, nagu see on parlamendil, eksekutiivvõimul ja kohtul (riigikohtul), ning täiesti iseseisev eri ametkond ja oma kantselei. [...]

Vabariigi Presidendi amet oma iseloomult oli pidev, katkestamatu ja asendamatu. Ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel, nagu näiteks presidendi pikemalt kestva haiguse puhul, mis takistas teda täitmast oma kohuseid, võidi panna presidendi ülesanded ajutiselt peaministrile.

Seega president, piltlikult öeldes, pidi istuma riigilaeva juhtides kuus aastat või rohkem pidevalt oma kajutis või seisma komandosillal ega saanud minna isegi mõneks päevaks maale jalgu sirutama, värsket õhku hingama ning puhkama, kui tal just polnud omaenda maalapikest oma ametikoha lähedal. Kadrioru loss, kuigi pargis ja aiaga piiratud, ei pakkunud oma miniatuurse roosiaiaga korralikku puhkamisevõimalust.

Seepärast tuli leida Kadrioru lossi kõrval veel teine koht, kus Vabariigi Presidendil oleks olnud võimalik veeta oma vaba aega puhkamiseks ning jõu värskendamiseks rahus ja vaikuses, leida paik, kuhu ei ulata linna kära ja inimeste uudishimulised pilgud üle või läbi aia või plangu.

Riigipead on ju tavaliselt aastates inimesed, kes vajavad vahetevahel ka rahu ning hinge tagasitõmbamise võimalust. Ja kõikidel presidentidel ei ole ka oma talusid Tallinna külje all, nagu oli K. Pätsil.

Seesuguseks sobivaks kohaks oleks olnud Keila-Joa mõisasüda ühes väikese lossiga, mis välisministeeriumilt ehk olekski Vabariigi Presidendi jaoks üle võetud, kui poleks tulnud veel paremat võimalust Oru lossi ja seda ümbritseva maa-ala näol.

Oru loss kuulus Vene kaupmehele Jelissejevile. Viimane olevat lasknud lossi ehitada kingituseks tsaarile. Keiser ei olevat kingitusi vastu võtnud, pidades vastutasuks nõutud aadliseisust Jelissejevile paljuks. Seejärel Jelissejev hakanud lossi ise kasutama suvituskohana.

Revolutsioonikeerises Jelissejev põgenes Venest Prantsusmaale. Orule ta enam ei tulnud ja loss seisis poolkasutamata ja vajaliku remondita 1936. aastani, mil vabrikantide ühisus ta ühes lossi juurde kuuluva maa-alaga Jelissejevilt ära ostis ja riigile kinkis, tulevase Vabariigi Presidendi suveresidentsiks.

Oru loss asus looduslikult imeilusas kohas Toila lähedal, Jõhvi raudteejaamast umbes 10 km kaugusel kõrgel merekaldal, kus merre suubuv Pühajõgi oli moodustanud orgusid, kuristikke, luhti ja nõlvakuid.

Vaade lossi tornist, katuselt ja akendest samas lähedal mühavale merele, madalatele koolmetele ja liivaluidetele ning järsule rannajoonele ühelt ja metsatukkadega tikitud maalilistele aasadele teiselt poolt oli ilus nagu mõne lapsepõlves kuuldud muinasjutu pilt. Too maastik ja meri ja kogu Oru loss otse

© Vabariigi Presidendi Kantselei

kutsusid inimest endi juurde puhkama, rahu nautima, loodusilul ilulema. Ükskõik mis ajal – suvel, talvel, kevadel või sügisel. Orul olid kõik aastaajad ilusad, vaiksed, rahustavad.

Lossi riigile tulles Oru oli haletsusväärses seisukorras. Lossi ruumid olid aastaid remonteerimata, laed sisse langemas (muide, vene insenerid olid lasknud aampalkideks panna tahumata, kohati isegi tooreid, koorimata palke!), teed rohtu kasvanud, salud metsistunud, kõrvalhooned lagunenud, puuviljaaed peale paari õunapuu välja läinud, jõgi ummistunud, sillad sisse langenud või sisse langemas ja mererand täis aastate risu.

Olukord oli lootusetu. Kõige kordaseadmine oleks võtnud palju aega, palju vaeva ja palju raha. Aega oli, ka vaeva ei pidanud president mikski, aga rahaga oli täbar lugu. Raha ei olnud. Siis tuli appi tolleaegne sõjaminister kindral Lill ja andis raha. Samast allikast, kust seda saadi Ohvitseride keskkogu uue hoone püstitamiseks. Mitte sentigi ei võetud meie riigi või rahva raha.

Ja nii sai Oru lõpuks ilusaks suvekoduks meie presidendile. President ise andis ideid, insener Zeren tegi kavandid ja kalkulatsioonid ning viis tööd läbi. Kol Grabbi pidas arveid.

See ei olnud suur summa, mis Oru korrastamine maksma läks. See oli naeruväärt väike võrreldes sellega, mis oli Orul hiljem. Loss ja kõrvalhooned olid ümber ehitatud või põhjalikult remonditud ning renoveeritud, uusi hooneid – komandandimaja, aednikumaja, kasarmuhoone – püstitatud, lossi ümbrus aiaga piiratud, teed, sillad ja kogu Oru maa-ala puhastatud ning korda seatud, mererand puhastatud, rannanõlvakule kiviktaimla rajatud, uus puuviljaaed alustatud, kalatiigid kaevatud ja kõik hooned – loss kaasa arvatud – sisustatud.

1941. aastal Stalini trabandid või hävituspataljonlased põletasid Oru lossi koos kõikide kõrvalhoonetega maha. Käisin viimati Orul septembris 1941. Lossist ja teistest Orul asuvatest kiviehitustest olid järel vaid müürid ja puuehitustest tuhahunnikud.

Lossi saun ja taimede kasvuhoone olid aga alles ning põlemata, kuigi ka neid oli katsutud süüdata. Ka lossi peasissekäik, söögisaal ja köök olid jäänud tulest puutumata. Peauksel olid isegi ukseklaasid terved ja võti lukus.

Varsti pärast Orul käimist sain kokku prof Uluotsaga. Rääkisin temale Orul aset leidnud hävitusest. Kuuldes, et lossi sissekäik, köök ja söögisaal olid alles, hüüdis Uluots, prohvetlikult: „See on hea oomen! Kõik luksus on hävinud, aga hädavajalik on alles. Saame kannatada väga palju selles suures tules, aga oma tuba ja söögilaud jäävad meile siiski!"

Pikemalt saab Elmar Tambeki mälestusi lugeda raamatust „Tõus ja mõõn I: mälestusi kodumaalt". Ilmunud esmatrükis Torontos 1964.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Eesti Filmiarhiivi foto: 0-54722

Vaade Oru lossi kasvuhoonete poolsele osale

EESTI RIIGIARHIIVI FOTO: 1278.1.355.6

Konstantin Päts omaste keskel.

Vasakult: minia Helgi Päts, poeg Viktor Päts, pojapoeg Matti Päts, Konstantin Päts, poeg Leo Päts ja Konstantin Pätsi abikaasa õde Johanna Peedi

Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendi pojapoja mälestusi

MATTI PÄTS • **President Konstantin Pätsi pojapoeg**
Presidendi kantseleis aastatel 1938–1940

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Lapsi, keda võiks presidendi kantselei juurde kuuluvaiks lugeda, oli aastatel 1938–1940 mitmeid. Kantselei direktoril Elmar Tambekil olid poeg ja tütar – Ülo ja Õie. Ei ole meeles, et ma noorte Tambekitega nii väga kokku puutunud oleks. Nad olid ka mõnevõrra vanemad. Käsundusohvitseri, kolonel Herbert Grabbi, pojad olid mõlemad minu liivakastikaaslased, Hellar minust pisut vanem, Rein aasta võrra noorem. Mõlemaid mäletan kaugetest aastatest suhteliselt hästi. On huvitav märkida, et tutvused nendega taastusid pärast tohutult pikka lahusolekut äärmiselt loomulikul viisil, oli tunne, nagu ei olekski olnud vahet. Ei olnud võõristust, ei arvanud mu kauaaegsed semud, et minust oleks mingit laadi punane saanud. (Minust tõepoolest punast ei saanud.) Meiega koos tegutses veel Viido Aulik, lossi perenaise poeg.

Presidendi elukorteris, Kadrioru lossis, oli ja on ka praegu väga ilus raamatukogutuba, intarsiatehnikas tehtud Tallinna vaadetega lae all. Seal oli ka kabinet, magamistuba ja söögituba. Vanaisa elas seal sellest ajast alates, kui ta presidendiks sai. Seni kuni ta oli riigivanem, elasime ikka Toompeal, Kohtu tänaval.

Küllap tundis vanaisa igatsust perekonna järele päevil, mil ta üksi Kadriorus elas ja tahtis, et pere lõunataks temaga pühapäeviti koos. Eks riigipea sooviga tuli arvestada ja nii me perega pühapäeviti Kadriorus käisime. Lossi kokaks oli härra Pahlberg (hiljem Paluoja), Peterburis omal ajal väljaõppe saanud, hilisem Eesti kokkade liidu esimees. Tema kodu oli samuti Kadriorus, Weizenbergi tänaval, pikas majas üle tee lossi vastas. Ta küsis alati, mida noorhärrad lõunaks tahavad ja meie tahtmised olid nädalast nädalasse väga peened – piimasupp hernestega ja praekartulid. Ei ole neid hüljanud siiani.

On huvitav, aga küllap ühe poisikese jaoks tavaline, et minu sõpradeks, kui seda niimoodi võib nimetada, olid aednikud, käsundusohvitserid ja iseäranis autojuhid. Ühesõnaga, oma igapäevatööd tegevad inimesed ja mingil määral on niisugune joon mulle ka jäänud. Inimestega, kes ei pea vajalikuks sõnade taha peita omi mõtteid on lihtsam. Pidin pärast keskkooli lõpetamist töötama kaks aastat „Volta" tehases elektrikuna, sobisin töökaaslastega hästi. Ka minu vanaisa tundis inimeste vastu huvi. Liikus Eestis päris palju ringi ja vestles inimestega. Väga paljud, kahjuks nüüdseks juba siit ilmast lahkunud, on mulle jutustanud, kuidas nad on presidendi põlvel istunud, kuidas president on nende pead silitanud ja mõnikord viis krooni andnud. Mulle kippus jääma mulje, et terve Eesti rahvas on ta põlve peal istunud.

Kriitikud on laitnud, et vanaisa pidas Eestit oma riigiks, täpsemini ehk isegi omandiks. Kuid kelle riik see siis ikkagi oli? Loomulikult oli see kõigepealt eestlaste riik, aga samas ka tema oma, see oli ju tema poliitilise tegevuse siht, tema elutöö. Ta oli huvitatud peaaegu igast asjast oma riigis, kes, kus, mis toimub. Majandusminister Leo Sepp oli nii mõnigi kord hädas, Vana Päts tahab jälle midagi ehitada, olgugi, et üldkasulikku, aga kust võtta raha?

Vanaisa tahtis, et tema riigis oleks kõik korras. Mäletan, et ta oli väga rahulolematu, et Eesti näeb üldjoontes väga hall välja, talumajad ja nende kõrvalhooned. Olgugi, et ehitised olid enamasti hoitud korras, nägid nad hallid välja küll. Seda märkab ka praegu. Üldjuhul ju palki ei värvita ja ega rahval ülearu raha polnud. Need talumehed elasid paremini, kelle kodud juhtusid olema suuremate linnade läheduses, olgu siis Viljandi, Pärnu, Narva, Tartu või Tallinna ümbruses. See riik oli vanaisa elutöö ja tema armastus.

Sidemeid välisriikidega oli tollal oluliselt vähem kui praegu, ka külas käidi vähem. Minu vanaisa käis korduvalt temale nii südamelähedases Soomes, kus ta kunagi maapaos oli olnud. Talu juurde, kus ta ennast varjas, on soomlased pannud ka tagasihoidliku mälestusmärgi. Ta külastas ka Poolat ja Lätit.

Kantseleist on mul meeles autojuhid. Vanemautojuht Anton Kadakas, tuli riigipea käsutusse sõjaväest. Ta oli olnud sõjaministri autojuht, nähtavasti väga sobiv selleks tegevuseks, sest kogu oma karjääri jooksul ei teinud ta ainsatki avariid. Toona oli muidugi autosid palju vähem, aga tema karjäär ulatus 1960ndate aastateni.

Nooremaks autojuhiks oli Evald Kolga. Veel üks Luutuse nimeline oli ka, aga tema oli vist peamiselt Toila-Orul. Põhiliselt sõitis vanaisa ikkagi Kadakasega. Kadakasel oli põhimõtteliselt kolm teenistuslikku ülesannet – sõidutada presidenti, olla talle ihukaitsjaks ning kantseldada pojapoega, kes üsnagi tihti, eriti suviti, kaasas oli. Kui tulime emaga 1946. aastal Venemaalt tagasi, tulid autojuhid meid tervitama ning minu soe sõprus A. Kadakasega kestis tema päevade lõpuni. Pärast sõda oli ta Tallinna 5. autotransporidibaasi bussijuht. Käisin üsna tihti, kui mul midagi olulisemat teha polnud, vaatamas, kus need bussid on, ja lihtsalt sõitsin temaga mööda Tallinna ringi. Vast on kaasaegsetel huvitav teada, et nondel aegadel asus busside kesklinnas olev lõpp-peatus Viru väljakul, kus praegu Viru hotell.

Mul on pisut laialivalguvaid mälestusi ammustest sõitudest Peipsi äärde. Oleme koos vanaisaga käinud Mustvees, Kasepääl, Omedus ja paljudes teistes paikades. Hästi mäletan Kuremäe kloostrit. A. Kadakas oli ju alati roolis, sest vanaisa ajas nendel sõitudel omi asju ja Kadakas pidi siis hoolt kandma, et pojapoeg kaduma ei läheks.

Nooremat venda ma meie ühistel sõitudel kaasas olevat ei mäleta. Ta oli vast veel ka liiga väike ja pealegi ei kannatanud autosõitu. Minul ei ole autos kunagi süda pahaks läinud, vennal aga peaaegu igast künkast üle sõites. Kui sõita parajal kiirusel mõnest teel olevast järsemast künkast üle, tekib hetkeline kaaluta olek ja see ongi see üsna omapärane tunne, mis võib tekitada iiveldust.

E. Kolgaga sõitsime vähem. Temagi oli rahulik, kindla käega mees. Riigipea autojuhid pidid niisugused olema. Ma ei oska öelda, kuidas kasutati presidendi kantselei tehnilisi töötajaid Saksa okupatsiooni ajal. Igatahes on A. Kadakas mulle rääkinud, et nad sõidutasid sel ajal ka kindralkomissar K.-S. Litzmanni. On ainet mõtlemiseks, miks autojuhid jäid pärast venelaste tagasitulekut arreteerimata. Kas nad jäid kahe silma vahele või leiti, et kantselei töötajatena nad olidki kohustatud uusi ülemusi sõidutama?

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Eesti Riigikohtu foto: 1278.1.3422

Riigi Presidendi Kantselei

Konstantin Päts talvisel ajal Kloostrimetsa talu lauda juures auto kõrval

Hiljem lahkus E. Kolga vabasurma. Minuni tegelikke ega oletatavaid põhjuseid kunagi jõudnud pole. Liikusid siiski jutud, et KGB oli üritanud teda värvata. Autojuhid olid hästi sümpaatsed mehed. Luutust mäletan vähem.

Kadakas elas nendel kaugetel aegadel E. Vilde majas Rohelise aasa tänaval. Seal õues olid ka presidendi autode garaažid ja saun. Lossist sinna ei olnud kuigi pikk tee. Vanaisa kasutas võimalust kõndida lossist sauna, viht kaenla all. Kas ihukaitse nendel käikudel teda ka saatis, ma ei tea. Sauna armastas vanaisa väga, kui ta oli lavale läinud ja leili visanud, ei saanud keegi teine seal temaga koos olla, niivõrd kõva leil oli. Selles osas pole eriti midagi imestada, ema on jutustanud, et vanaisa jõi alati otse samovarist keeva vett.

Oma vendadest ja õest elas Konstantin Päts kõige kauem. Üks kuu jäi puudu 82. sünnipäevast. Sealjuures viimased viisteist aastat Venemaa vanglates ja hullumajades, pealegi veel suhkruhaigena. Tuleb meelde üks pühapäevane lõunaeine Kadriorus. Laual oli magustoiduks eri värvi mahladest tehtud kihiline tort. Samasugune, aga väiksem ja ilma suhkruta, oli tehtud vanaisale. Võimalik, et tegemist oli esimese korraga, kui ma midagi kuulsin suhkruhaigusest, sest me vennaga pärisime, miks on vanaisale

eraldi magustoit tehtud. Et teda süstitakse, oli meile teada. Seda tegi doktor Ustjužaninov. On huvitav, et vanaisa viimane haiguslugu Buraševo haiglast ei kõnele midagi suhkruhaigusest. Olen kuulnud, et erandlikes oludes võib suhkruhaigus kaduda. Kui tegemist on pikemaaegse nälgimisega, mille käigus täielikult puudub suhkur või üldse midagi magusat. Vanaisa suri Tveri oblastis Buraševo külas. Sealt sain ma ka tema haigusloo, milles pole suhkruhaigusest sõnagi.

Mõned sõnad sellest, missugustena on paistnud kõrvalseisjatele ühe riigimehe perekonna sisemised omavahelised suhted. Kunagi öeldi mulle, et kui soovin saada kõrgemat haridust, siis võib see olla ainult tehniline. Nii tuli mul seada sammud Tallinna Polütehnilise Instituudi ehk TPI poole. Sisse sain kolmandal katsel. Kahel esimesel korral mind sisseastumiseksamitele lihtsalt ei lastud. Omavahelisel vestlusel ütles mulle rektor L. Schmidt: „Te saate meie instituuti sisse, õpite korralikult ning kõik on lõpuks hästi, kuid ärge oma perekonna sisemistest traditsioonidest kaasüliõpilastele rääkige." Ma ei tea, milliseid traditsioone rektor silmas pidas, kuidas kujutas Venemaa eestlane ette elu Eesti riigitegelase perekonnas. Kas ta mõtles mingeid rüütlikombeid või midagi taolist? Ma lubasin mitte rääkida. Seda teha oli väga lihtne, sest mingeid iseäralikke traditsioone meie perekonnas polnud.

Pojapoja suhe oma vanaisasse, olgu või presidenti, on ju hoopis teistsugune kui teistel kodanikel. Lastelaste ja vanavanemate suhted on enamjaolt väga lähedased. Vanaisa oli eriti õnnelik, et me tal olemas olime, sest ka tol ajal muretsesi tühjade hällide pärast, mis kahtlemata oli ka riigipea mure. Isa vanem vend jäigi elu lõpuni vallaliseks. Pätside perekonna see haru, millesse mina kuulun, kandus ainult minu isa kaudu edasi. Nagu nüüd on edasi läinud minu kaudu, sest mu ainukene vend hukkus Venemaal.

Arvan, et ka nooruses tehtud nii mõnedki tembud otsekui kuuluvad presidendi kantselei juurde. Kord leidsime vennaga, et oleme juba kaua elanud ja igati väärt aumärke kandma. Teistel on, meil mitte midagi. Võtsin Kadrioru lossis vanaisa riidekapist aumärgid ning riputasin need vennale külge, nii et mu vennas ei tahtnud selle metalli ja emailihulga all enam püstigi seista. Aumärke võis olla 40 ringis. Ei mäleta, et mulle oleks jätkunud. Isa vist seda tempu ei näinud, emaga oli aruandmist.

Kord ütles vennas vanaisale, et sa heida nüüd põrandale pikali ja ole laev, meie oleme meremehed. Vanaisa heitiski pikali ning meie istusime tema kõhu peal ja olime meremehed. Ema oli meid otsinud, tulnud sisse ja jäänud soolasambaks. Ta jutustas hiljem, et Eestis ei olnud ühtegi inimest, kes oleks tema äia pikali panna suutnud, kuid tema pojad said sellega hakkama. Ainult armastus suudab niisuguseid asju korda saata.

Kadrioru lossis, suures saalis, on pärast renoveerimist ja remonti üht-teist teisiti. Põrandal oli tumedast parketist kaks ovaaljoont, neid seal enam pole. Vabariigi aastapäeva puhul toimus saalis tagasihoidlik vastuvõtt, mitte nii nagu praegu. Tol päeval oli Estonia kontserdisaal avatud kõigile, peamiselt emadele lastega. Toimus mitmeid üritusi. Õhtul oli Kadrioru lossis vastuvõtt. Sadu külalisi tollal ei olnud. Külalised seisid ovaaljoone taga, majaperemees käis ringi ja tervitas neid. Kadrioru lossis vanaisa korteri ja saali ülaosa vahel oli, ja on ka praegu, sisemine aken. Olen teinud seda akent lahti ja tervitanud ülevalt saalis olevaid külalisi. Ema jooksis kibekiiresti meie juurde üles ning pani akna kinni. Järgnes üsna pikk seletamine ja aruandmine, et nii ikka ei lähe. Peale kõige muu oli niisugune temp ka ohtlik, sealt võis alla saali kukkuda.

Vanaisa õpetas mind lugema, kirjutama ja pliiatsit teritama. Ta leidis oma riiklike kohustuste kõrvalt alati aega pojapoegadega tegelemiseks. Ma ei arva, et poliitikat pidi tollal vähem tegema kui praegu, olgugi, et ulatuslikum poliitiline läbikäimine eri maade vahel oli praegusest piiratum. Vanaisa oli hea õpetaja, tegin ju 1940. aasta aprillis läbi sisseastumiseksamid Riiklikku Inglise Kolledžisse ilma iga-

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Eesti Rahvaluule foto: 12.78.1.346:20

Helgi Päts, Johanna Peedi ja Konstantin Päts Kloostrimetsa talus murul istumas

suguste tõrgeteta, nii arvutamises, lugemises kui ka kirjutamises. Kooli minna ma aga ei saanud, sest sama aasta suvel korraldas Nõukogude valitsus mulle minu elu esimese rongisõidu, väga kaugele, pealegi veel tasuta.

See rongisõit on mul siiani hästi meeles. Sellest rääkides jookseb otsekui film silme eest mööda. Mingil määral oli too reis poisikestele põnevgi, reisiti ju vanematega koos ega tajutud, mis selle taga on ning millega see kõik kord lõppeb. Mäletan seda, et vaguni aknast vaadatuna paistis Venemaa Eestiga võrreldes äärmiselt armetu. Mitte ainult ei paistnud, seda ta oli.

Olin elanud Toila-Orul, olin elanud meie Kloostrimetsa talus Pirita-Kosel, kus kõik oli viimase vindi peal korras ja nüüd korraga olin Venemaal. Reisil Moskvast edasi Baškiiria poole oli vaguni aknast näha inimesi, kes kõndisid ringi valge vormileiva pätsid kaenla all. Olin harjunud Eestis nägema, et sellise kujuga on ainult keeks ning mõtlesin, et kuidas ikka on nii paljudel keeks kaenla all. Eestis ju tol ajal seesugust vormileiba ei olnud.

Kui meie perekond oli purustatud, vanemad arreteeritud ning meie vennaga lastekodudesse pandud, nägin tihti öösel unes, et olen mingitel rohelistel küngastel, kus oli ka veekogu ja ma ei saanud aru, mida näen. Ja alles 1956. aastal, juba tudengina, kui sõitsin esimest korda peale sõda Toila-Orule sain seal ringi kõndides aru, mida ma Venemaal olin unes näinud. See oli Toila-Oru maastik lossi ümber.

Oru lossist on mul mälestusi küll. Mul avanes võimalus neid kontrollida kui kord sattus minu kätte Oru lossi taastamise projekt. Selgus, et mäletan lossi väga hästi. Kus asusid erinevad ruumid, trepid, keldrid. Imelik on vaid see, et mul pole meeles ruume, kus me perega Orul viibides elasime. Tean küll, kus nad lossis asusid, aga missugused välja nägid, imelikul kombel ei mäleta. Võimalik, et siin on oma osa ka aastaajal. Orul on oldud vaid suvel ja siis kasutasime omi eluruume ainult magamiseks.

Oru lossi suures saalis oli kaks ilmatu suurt lillast kristallist kroonlühtrit, mille all meil oli keelatud mängida. Ema vist kartis, et need võivad pähe kukkuda. Seal oli muidugi ka saun, ilmselt ehitatud hiljem vanaisa jaoks. Mulle meeldis suurte akendega talveaed, kus oli isegi väike sisepurskkaev. See oli nii põnev!

Minu sõprused teenistujatega jätkusid. Head vahekorrad olid katlakütja Vagiströmiga ja sellel olid ka väga asjalikud põhjused. Katlaruumi viis kõmisev raudtrepp. Ruumis olid muidugi katlad, need huvi-

Eesti Filmiarhiivi foto: O-54684

Oru lossi suure saali kroonlühter

© Vabariigi Presidendi Kantselei

tasid mind vähem, ent oli ka kompressor. Oru lossil olid üsna suured jahutusseadmetega keldrid. Kompressoriga hoiti külmutusseadmeid käigus. Sealjuures tekkis kompressori peale, kui see töös oli, alati härmatis, mida oli nii põnev lakkuda. See oli keelatud, no aga üldteada ju on, et keelatud vili on magus. Mäletan katlamaja hästi, ju ma seal oma härmatise järel ikka käisin.

Niipalju kui tean, olen ma praegu ainukene elusolev eestlane, kes Oru lossis kunagi on elanud. Suved möödusid meil siiski peamiselt oma Kloostrimetsa talus. Seal oli vanaisal kaks truud kaaslast – koerad Nero ja Robi. Nero oli vist krants. Tark, truu ja tubli nagu krantsid kunagi. Robi oli suur, must Newfoundlandi koer. Talus elas piimamehe J. Palmiste pere kolme pojaga. Nende kõige noorem oli minu vennaga ühevanune. Poistel olid omad asjad ajada, kusjuures tuli vahel sõbralike suhete mitmekesistamiseks ka kakelda. Robile seesugused sõbrasuhted vist ei meeldinud, tavaliselt jalutas ta kaklejate vahelt nii läbi, et kutid kukkusid pikali ja kaklus sai otsa.

Minu vanaisa jäi väga varakult leseks, ta oli napilt 36-aastane. Poegade üleskasvatamise võttis enda hooleks vanaema õde, tädi Johanna, kes õe matustel andis tõotuse, et kasvatab tema orvuks jäänud poisid üles. Minu onu Leo oli tol hetkel seitsme ja isa nelja aastane. Vanatädi jäi oma tõotusele truuks, perekonda ei loonud ja lahkus toonela teedele 1939. aasta veebruaris. Kloostrimetsa talu perenaise kohustused langesid seejärel minu ema õlgadele.

Vanaema põdes tiisikust, tol ajal üsna tavalist ja raskesti ravitavat haigust. Ta suri Šveitsis, Davosis. Jaan Poska, kelle juures vanaisa noore juristina tegutsenud oli, aitas teda, toetades vanaema saatmist Šveitsi. Vanaisa ei saanud seda korraldada, sest ta istus parasjagu Peterburis vanglas. Mägedes viibimisega püüti tollal tiisikust ravida. Eeldati, et teatud kõrgusel mäestiku õhus väljahingatavad tiisikuse pisikud surevad. Ja kui organism neid juurde ei tooda, siis pikkamööda hingab haige nad välja ja tervis paraneb. Vanaema puhul jäi kõik liiga hiljaks. Ta suri väga noorena, vaid 32-aastasena.

Mõni sõna ajalooga tegelemisest ja poliitikast. Presidendi kantselei ju otseselt poliitiline asutus ei olnud. Kuid toetades presidenti tema olmes ning tehniliselt poliitilises tegevuses, jooksid poliitilised jõujooned ka läbi kantselei. Kuid need jõujooned ei olnud niisugused, nagu nii mõnedki ajaloolased, viidates avanenud arhiividele ning leitud senitundmatutele materjalidele, väita püüavad. Mul on raske aru saada, miks keskendub kogu ainestik eranditult vaid 1939.–1940. aasta sündmustele. Et Päts ja Laidoner ajasid poliitikat juhtimaks Eesti riiki Nõukogude Liitu. Presidenti on nimetatud koguni reeturiks. Ei tohiks unustada, et nende kahe tegevuse tulemusena oli Eesti riik üldse olemas ja rebitud välja punasest terrorist. Samu tegelasi on süüdistatud ka Saksa orientatsioonis.

Kui on tahtmist meie omaaegseid riigitegelasi tutvustada, siis kindlasti ka selle poole pealt, mida nad tegid ning saavutasid iseseisvuse väljakuulutamisest ning selle ülesehitamisest alates. Üht-teist nad Eesti heaks muuseas tegid. Ja nende saatuseks oli ka Nõukogude Liidu koletu rünnaku alla sattuda.

On kurb, et meie kõrgetelt riigitegelastelt – Eenpalult, minu vanaisalt, Laidonerilt, ei ole ühtegi rida memuaare. Süüdistada neid praegu olukorras, kus nad ei ole suutelised ütlema, miks nad käitusid nii või teisiti, suurt tarkust ei nõua.

Küsimus nn hääletust alistumisest. Mõnikord ollakse sunnitud alistuma ja jäämegi arutama, kas oleks saanud teisiti. Soome filosoof ja ühiskonnategelane J. V. Snellmann on öelnud: „Kui rahvas on saanud haridust, on ta teadlik oma õigusest alistuda ajaloos vältimatule välissurvele, et kindlustada oma olemasolu. Vaid harimatud suguharud võitlevad enesehävinguni. Neil puudub haritusest tulenev jõud elada tulevikule." Ma ei taha siin veel kord meenutada riike, kelle käsi käis samamoodi. Tol õnnetul suvel polnud Eesti ainus, kes sellise saatuse osaliseks sai. Kes oleks meid maailmapoliitiliste suursündmuste käras

© Vabariigi Presidendi Kantselei

© Vabariigi Presidendi Kant

Eesti Riigiarhiivi foto: 1278.1.346:20 Wannas

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Konstantin Päts koos poja Viktoriga kaarikus Kloostrimetsa talu sillal. Seisavad Herbert Grabbi, Leo Päts ja Johanna Peedi

tol hetkel kuulnud? Vast kusagil isegi kuuldi, kuid polnud võimalik sekkuda. Mitte mingil juhul ei saa süüdistada presidenti ega ülemjuhatajat omavoliliste otsuste eest. Raskete otsuste tegemisega oli seotud oluliselt suurem hulk inimesi. See ei tohiks teadmata olla.

On juhitud tähelepanu ühele veidrale seigale, et vanaisa öelnud vestlustel Nõukogude diplomaatidega, et ta on Vene päritolu ja tal on Vene kasvatus. Ma ei tea, kas see kuskil ka kirjas on, et nii on olnud. Kui see ka nii tõepoolest on olnud, siis on raske muud arvata, kui et tegemist oli diplomaatilise kavalusega. Ma ei tea oma lapsepõlvest midagi venelikku.

Minu vanavanaema oli Olga Tumanova. Elulookirjelduse järgi oli ta pooleestlane, poolvenelane, parun Krüdeneri perekonnas üleskasvatatud orb. Vanavanaema oli niivõrd jõuline isiksus, et meie kõikide nägudes on tema jooni. Vanaisa oli väga oma ema sarnane, aga nagu öeldud, on meis kõigis midagi vanavanaema Olgast.

Pätsid on olnud läbi aegade õigeusklikud, ilmselt võtnud vastu selle usu sel ajal, mil tsaari valitsus meelitas eestlasi maaga. Ema poolt tuleb perekonda luterlus, tema isa Jaan Lattiku kaudu, kes oli kirikuõpetaja, kirjanik ning poliitik. Laulatatud on minu vanemad Tallinna Kaarli kirikus, tähendab luteri usu kombe järgi. Ma ei tea, kas neid õnnistas ka vanaonu Nikolai, õigeusu preester. Erinevad religioonid pole perekonnas kunagi probleemiks olnud.

Mind on ristitud 1933. aasta väga kuumal juulikuul sealsamas Kloostrimetsa talus, kus praegugi elan. Ema on mulle jutustanud, et hoolimata aastaajast ja ilmast, oli vanaisa alati kraega, mansettide ning lipsuga. Nendel aegadel pandi krae ja mansetid eraldi särgi külge. Alati oli tal seljas vest ja pintsak. Minu ristimise päev pidi tõepoolest kuum olema, et vanaisa oli pintsaku ära võtnud ja istus vesti väel. Ema imestas veel aastakümned hiljem, kuidas see ometi võimalik oli, et tema äi pintsaku ära võttis.

Lõpetuseks mõned sõnad, mismoodi suhtuti kaugetel aegadel presidendi kantseleis mõningatesse igapäevaprobleemidesse. Riigikontrolör Hindrek Meri on mulle jutustanud, et ta oli tuhninud riigikontrolli materjalides ja leidnud loo, kuidas presidendi kantseleis oli ühtäkki avastatud kümne krooni ja mõne sendi suurune puudujääk. Erakordne sündmus, sest kõik pidi olema täpne. Ette võeti juurdlus, mille käigus leiti arvutusviga. Raamatupidamine saadi korda. Ei olnud mõeldav, et keegi varastab, võltsib või tellib töid, mida tegelikkuses ei tehta aga raha saadakse. Lõppude lõpuks oli presidendi kantselei ikkagi ühiskonna tipus olev ametiasutus. Tegemist oli teistmoodi kasvatatud, teistmoodi käituvate, teistmoodi arusaamadega inimestega. Ajad on muutunud.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

© Vabariigi Presidendi Kantselei

VABARIIGI PRESIDENT LENNART MERI

1992–2001

Kadriorgu justkui tööle võetud

PEEP JAHILO • Välisnõuniku abi 1992–1993

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei ei tekkinud tühja koha peale. Samatüübiline institutsioon oli samas majas ennegi. Nõukogude ajal ülemnõukogu presiidium ja üleminekuajal ülemnõukogu esimehe kantselei.

Ülemnõukogu esimehe (kelleks 1992. aasta sügiseni oli Arnold Rüütel) eesistumisel käis Kadriorus korra nädalas koos presiidium, kuhu kuulusid üleminekuaja parlamendi valitud esindajad: Ülo Nugis, Marju Lauristin, Liia Hänni, Ignar Fjuk, Viktor Andrejev, Ülo Uluots, Tiit Käbin, Heino Kostabi ja Vitali Menšikov.

Kui ülemnõukogu ehk Ülo Nugise aparaat Kadriorust Toompeale kolis, muutus kantselei suhteliselt sarnaseks hilisema presidendi kantseleiga. Juhirollis jätkas Arno Almann, välisnõunikuks oli professor Raoul Üksvärav, tema nõunikuks Rein Kivi. Allakirjutanu aitas kaasa sellega, et üritas sõnastada presiidiumi koosolekutel otsustatud mõtteid, et neist otsused tekiksid ning korraldas kantselei selle osa tööd, mis presiidiumi asjaajamise ja istungite protokollidega tegeles. Ametinimetuseks oli mul üld- ja protokolliosakonna juhataja.

Ülemnõukogu presiidium koos oma töötajaskonnaga tegi oma igapäevast tööd neis omapärastes tingimustes, kus oma riiki veel ei olnud, kuid Nõukogude Liitu enam päriselt ei kuulutud. Vabaduse tunne oli õhus ning dokumendid koostati sõnastuses, mis kõlasid juba peaaegu nagu päris oma riigi otsused. Suuresti sümboolne oli ka see, et 1990. aasta kevadest vahetati riigiasutuste nimedes Eesti NSV välja Eesti Vabariigi ning punalipp sinimustvalge vastu.

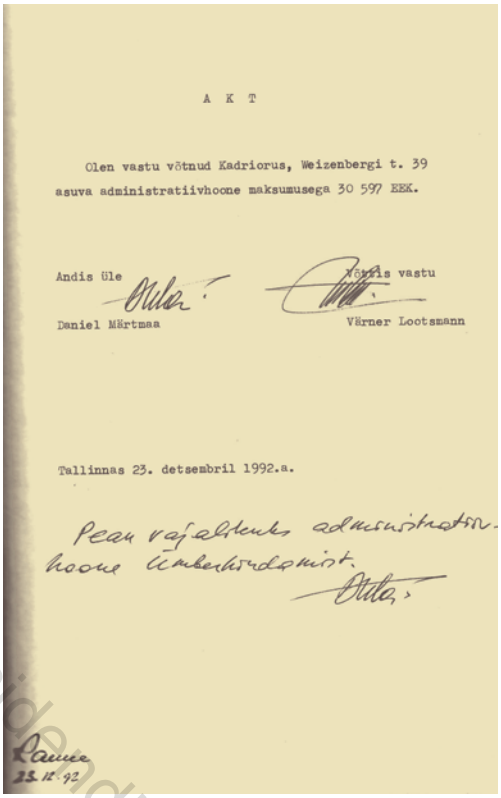
Veidi hiljem, kui iseseisvus oli juba välja kuulutatud, oli tarvis saavutada selle tunnustamine teiste riikide poolt ning ühtlasi avaldada välisriikide kaudu survet Venemaale Vene vägede väljaviimiseks Eestist. Sel ajajärgul liikusid ka siinkirjutaja tööülesanded varasemast rohkem välis-

Peep Jahilo president Meri riigivisiidil Prantsusmaale 1993. aasta jaanuaris

Prantsuse Vabariigi Presidendi Kantselei foto

teemadele. Tuli tõlkida Arnold Rüütli kohtumisi välisriikide diplomaatidega, sagedamini aga protokollida nendel kohtumistel kõneldut. Pean tunnistama, et Arnold Rüütel on minu mälestustes neist aegadest kui sirgeseljaline, aus ja siiras riigimees, kelle tegevus oli suunatud Eesti heaolu ja iseolemise tagamiseks. Mõistagi erineva tausta, ettevalmistuse ja stiiliga, kuid oma riigi ja rahva heaks tegutsesid nii Arnold Rüütel kui Lennart Meri ühtmoodi missioonitundega.

A K T

Olen vastu võtnud Kadriorus, Weizenbergi t. 39
asuva administratiivhoone maksumusega 30 597 EEK.

Andis Üle
Daniel Märtmaa

Võtis vastu
Värner Lootsmann

Tallinnas 23. detsembril 1992.a.

Pean vajalikuks administratiiv-
hoone ülevõtmisakti.

Dokument presidendi kantselei hoone üleandmisest president Meri kantseleile

Sellistes oludes saabus Kadriorgu ka 1992. aasta oktoober, mil esimestel Vabariigi Presidendi valimistel sai võidu Lennart Meri. Nüüd paar aastakümmet hiljem on seda raskem defineerida, kuid presidendivalimiste-eelses Kadriorus oli tunda tõsist *action*'it – vastamisi läksid otsekui kaks antagonistlikku leeri, tegu oli võitlusega vana ja uue, juba kogetud ja uuendusmeelsema, taaka kandva ja värske ning lootusrikkama vahel.

Rüütli-aegne Kadriorg teadis, et kui Lennart Meri sai 1990. aasta aprillivalimiste järel peale Arnold Greeni välisministriks, palus ta senistel ministeeriumi töötajatel kirjutada lahkumisavaldused, et siis ise otsustada, keda jätta, keda võtta. Kadrioru töötajaskond otsustas seda olukorda ennetada ja lahkuda vabatahtlikult ise. Keegi pidi aga jääma Kadrioru üleandjaks. Selleks moodustati üleandmiskomisjon, kuhu kuulus ka allakirjutanu. Kuna siinsete ridade autoril oli 1990. aastal võimalus jääda Meri saabumise järel ühena vähestest välisministeeriumisse tööle, leiti, et minu nägemist Kadrioru üleandmiskomisjonis aktsepteerib Lennart Meri ehk paremini kui kedagi teist.

Mäletan end 6. oktoobril 1992 Kadriorgu tulemas. Tõenäoliselt oli ametis veel turvateenistus ja töötas köök. Sama päeva hommikupoolikul enne ametivande andmist (pärast mida pidi täisvolitustega president oma ametiruumidesse saabuma) oli kantseleis liikumas mõningaid uusi inimesi.

Esimene, keda teisele korrusele viival trepil kohtasin, oli Jaan Tross. Olime Jaaniga lapsepõlvetuttavad, meie vanemate suvilad asusid Vääna-Jõesuus teine teisel pool teed. Tutvustasin oma omapärast positsiooni ja soovisin jõudu. Jaani ametiks sai edaspidi presidendi sisepoliitika-alane nõustamine, kuid üksiti oli ta algusaegadel presidendi peamine abi ja esimestel kuudel kantselei direktori kohusetäitja. Edasi jäid ka varem kantseleis töötanud Ülle Rohtla ja Helgi Kundla, nädala pärast asus ametisse Sigrid Haage, keda kõik Sikiks kutsusid. Samuti kohtusin Mart Soidroga, keda mäletasin ülikooli päevilt. Mardi ülesandeks pidi saama eeskätt pressiga suhtlemine.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri riigivisiit Prantsusmaale 1993. aasta jaanuaris.
Õhtusöök koos Prantsuse Vabariigi presidendi François Mitterrand'iga.
Laua otsas Peep Jahilo, Mitterrand'i paremal käel välisminister Trivimi Velliste

Pärastlõunal saabus Toompealt presidendivannet andmast president Meri, keda saatsid välisministeeriumi protokolliülem Andres Unga ning käsundusohvitser Anti Purre. Läksin veidi hiljem presidenti tervitama, kes mu ära tundis ning talle omaste mõttepauside saatel soovis mulle jõudu: „Kuule, mul pole siin ju palju kedagi, aita mul välisasjadega tegelda."

Mõistsin seda niiviisi, et olen justkui tööle võetud, sest ega tollal välisministeeriumis ega presidendi kantseleis saanud õiget sotti, kas töötamisega ka mingi vormistamine kaasneb, palgast rääkimata. Tõele au andes sai vormistamine siiski mõnevõrra hiljem teoks – mind nimetati presidendi välisnõuniku abi kohale alates 1. jaanuarist 1993, mis tähendas seda, et enne seda sai tööl käidud ilma ametliku kohata. Praegu enam kahjuks ei mäleta, kas ja millise ametikoha eest ma kuni selle ajani palka sain.

Päevade ja nädalate järel saabus Kadriorgu täiendavat abijõudu. Dokumendipoolt naasis korras hoidma Vaike Siirus, kantseleisse tuli tööle Ele Lepp, õigusnõunikuna alustas Vahur Glaase, armuandmistaotlustega jätkas Helve Hint. Presidendi käsundusohvitsere oli kaks – Antti Purre ja Meelis Aab. Välisnõunikuks tuli Rein Kivi (kelle kõrvale samu asju ajama jäin ka mina), haldusasju hakkas juhtima Värner Lootsmann, haldusosakonna sekretärina jätkas Piret Tamme. Presidendi kantselei direktoriks kutsus president akadeemik Mihkel Veiderma, kelle veidi flegmaatilisel, kuid sõbralikul ning järjekindlal suunamisel hakkas tekkima teatud rutiinne igapäevarütm ja töökorraldus. Tõsi, kes Lennart Meri teavad, saavad kinnitada, et rutiinist on tema puhul kohatu rääkidagi.

Kuigi enamus kantselei töötajatest alustas tööpäeva määratud ajal, siis presidendi saabumine toimus tavapäraselt keskpäeva paiku. Selle positiivseks küljeks oli, et hommikupoolikul sai teha ära need tööd, mis rahulikku ja segamatut õhkkonda vajasid – eelmise päeva memod, kirjaprojektid, kõnemustandid jm. Sest sellest hetkest, kui president majja saabus, võis kindel olla, et algas ühekordsete ja hästi kiiret korraldamist vajavate ülesannete sadu: „Kuule, president Clintonile oleks kohe vaja teha kiri ametissevannutamise puhul. Kirjuta Brazauskasele, et me võiksime temaga kokku saada. Ära unusta igale riigipeale rahvuspüha puhul õnnitluskirja koostada. Me peame tavalisest protokollist palju rohkem mõtlema poliitilisele protokollile – mitte kuidas ja kui viisakalt midagi öelda, vaid mis selle sõnumi sisu on ja millal täpselt me selle sõnumi välja saadame. Eesti, Läti ja Leedu koostöö teema jääb sinu peale. Oleks vaja kokku koguda ja süstematiseerida kõik Eesti lepingud ja teha väga selgeks, milline riik meid tunnustas ja milline taastunnustas." Ja nii edasi. Lisaks eeltoodule oli minu koostada ka presidendi sõnavõttude ja lühemate kõnede mustandid, kuigi tõele au andes rääkis Meri sellistel puhkudel sagedasti peast. Ja pikemad ning tähtsamad kõned koostas enamjaolt ise.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Elasin tol ajal Kohilas. Viimane rong Kohilasse lahkus Balti jaamast 21.35 ning mitte harvad polnud need juhused, mil väga napilt viimasele rongile jõudsin. Presidendi auks võib tagantjärgi öelda, et ühel harvadest mitteametlikest koosviibimistest vahuveiniklaasi juurde toosti öeldes tänas ta ka „neid, kes on pidanud töö heaks oma vaba aega ohverdama, sealhulgas neid, kes igapäevaselt kaugest Kohilast ametis käivad". Mis parata, ka Vabadussõjas puhkepäevi ei olnud, kui presidenti tsiteerida.

President Meri esimesed välisvisiidid olid naaberriikidesse ning Brüsselisse – NATO peasekretäri (M. Wörner) ja Euroopa Komisjoni presidendi (J. Delors) juurde.

Üks esimesi välisvisiite, kus mul õnnestus presidendi delegatsioonis kaasas olla, toimus Brüsselisse, kuningas Baudouini matustele 1993. aasta algul. Nagu matuste puhul ikka, saabub vastav teade ootamatult ja nii tuli ka matustele sõit korraldada väga kiiresti. Lennuühendused Tallinnast olid neil aastail üsna tagasihoidlikud, piletite saamine sõltus heast õnnest ning enamus lende toimus Helsinki kaudu. Seepärast arvas president eht lennartliku joonega, et asjakohane oleks Helsinkisse lendamiseks tellida kopter, mis peaks maanduma otse Kadrioru lossi ette parkimisplatsile. Mingitel põhjustel jäi siiski kopter kõrvale ja kuidagiviisi õnnestus hankida piletid tavalennule. Kuningas Badouini matused olid olulised eeskätt seetõttu, et sinna pidi saabuma enamus Euroopa riigijuhte ja tabada mitmeid ühekorraga – võimalusega rääkida Eestist ja sõlmida uusi kontakte – oli Lennartile vägagi suur kiusatus.

President Meri oli lapsepõlves veetnud mitu aastat oma diplomaadist isa akrediteeringu tõttu Pariisis. Ning sinna tagasiminek, märksa teistsuguses vormis ja missiooniga, oli tema jaoks küllap üks kõrghetki. Tegu oli Eesti presidendi esimese riigivisiidiga Prantsusmaale, aasta oli 1993. Presidendil, veel vähem aga tema kantseleiametnikel polnud suuri kogemusi, kuidas üht riigivisiiti korraldada. Kuid mitmesaja-aastase diplomaatilise traditsiooniga Pariis teadis seda väga hästi. Väga uhke tunne oli, kui presidendi korteež mootorratturpolitseinike saatel mööda Champs-Élyséed hotell de Crillonist triumfikaare suunas sõitis, liiklus peatatud ja Eesti lipp autol julgelt lehvimas.

Kaardiväevalve Élysée palee õuel üle vaadatud, kohtumine ja lõuna president Mitterrand'iga ning pressikonverents möödas, soovis president tutvuda mõne lapsepõlvepaigaga. Kool, milles sai käidud, korter, milles elatud – oli näha, et nende paikade nägemine – olgugi, et koolihoone oli moderniseeritud ja korteris elas tänane üürnik – oli Meri jaoks väga oluline. Korteež liikus vist kusagil Montmartre'i kandis, kui äkki andis president korralduse teda vedanud autol peatuda. Vaevalt seisma jäänud, avas president autoukse ja sööstis üle sõiduradade vastassuunas oleva kõnnitee suunas. Prantsuse turvamehed reageerisid pool sekundit hiljem, üritades vastassuunas sõitvat autovoogu oma kehadega peatada. Muidugi mõista kargasid tagapool sõitnud autodest välja ka teised delegatsiooni liikmed, et presidendile järele jõuda. Selleks ajaks oli president jõudnud siseneda ühte kohvikusse ning kohalejõudnud saatjad leidsid ta eest kõnelemas uksele vastu tulnud kelneriga, kes väitis, et vabu kohti ei ole. „C'est la President de la Republique d'Estonie," sosistasid talle kõrva hingeldades kohale jõudnud turvamehed ja asusid koos restoranipersonaliga vabastama üht lauda seal juba istunud (tegelikult vist juba lõpetanud) seltskonnast. Ning kohale rutanud täiendav abivägi moodustas turvafaalanksi ümber kõnealuse kohviku.

„Ma käisin siin kunagi koos oma isaga," ütles president, kui olime lauas istet võtnud. „Tundsin selle autoaknast ära." Ning tellis klaasi vodkat, mis toodi kohale küljele kallutatud ning purustatud jääle toetatud konjakiklaasis. Sibulasuppi tellisid kõik.

Et presidendi kohta Lennart öeldi, oli kuidagi nakkav ja pärines ilmselt tema lähemate kaasvõitlejate kõnepruugist. See ei tähendanud sugugi familiaarsust või omapoisilikkust, vastupidi, Lennarti autoriteet oli määratu. Ta lihtsalt näis teadvat, kuidas olla president. Oli ta ju esimene, kes presidendi institutsioonis uue põhiseaduse järgi ametisse asus. Institutsiooni täitmine substantsiga oli tähenduslause, mida neil aastail Kadrioru seinte vahel kasutati. Põhiseadus andis küll raamid, kuid kuidas pidi toimuma nende kirjeldatud funktsioonide täitmine, sõltus juba presidendi interpretatsioonist. Ja Lennart oli kahtlemata seda tüüpi, et talle meeldis katsetada nende raamide laiust.

Presidendi töörütmi ja hektilise stiiliga kohanemine ei olnud kerge paljudele kantselei töötajatele. Teatud osa neist raskustes oli ka piiratud loomingulisel vabadusel. Võib ju tunduda kummaline, et sedavõrd loomingulise inimese puhul kui seda Lennart Meri oli, võis üldse tekkida küsimus loome-

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri riigivisiit Prantsusmaale 1993. aasta jaanuaris.
President Meri ja Prantsuse Vabariigi president François Mitterrand

© Prantsuse Vabariigi Presidendi Kantselei

vabadusest. Teatud määral tingis olukorra ka uue personali ning presidendi isiku vahelisest sissetöötamatusest tingitud rabedus, kuid kindlasti oli sedavõrd ereda isiku abistamine või toetamine kirjatööde osas suhteliselt komplitseeritud. Ega ei kujutakski ette, et endine kirjanik laseks vabatahtlikult ja heameelega oma nime all ilmutada tekste variautoritelt, olgu need või tühipaljad formaalsed kirjavastused või pressiteated. Seda sain minagi tunda.

Lahkusin presidendi kantseleist 1993. aasta sügisel ning naasin välisministeeriumi poliitikaosakonda, kust ma kolm aastat tagasi olin lahkunud. Need igapäevased õppetunnid president Meriga jäid küllap kujundama mu edasist tegevust välisministeeriumis, hoiakuid, väärtushinnanguid, diplomaatilist igapäevatööd.

Lisaks head mälestused Kadrioru seltskonna mõnusast meeskonnatunnetusest ja õlatundest, et oleme üheskoos millegi uue alguse juures olnud.

Vabariigi Presidendi Kantselei loomine

JAAN TROSS • **Presidendi kantselei kantsleri kohusetäitja okt–nov 1992**
Presidendi abi sisepoliitika alal 1992–1993

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Esimest korda kohtusin Lennart Meriga tööalaselt 1989. aastal. Olin siis Kultuurimälestiste Teaduslik-Metoodilises Nõukogus ajaloomälestiste sektori vanemteadur ning Lennartiga viis mind kokku hea sõber Mart Laar. Nii TMN-s kui ka Muinsuskaitse Seltsi ajalootoimkonnas oli üheks minu uurimisteemaks 1940.–1941. aastate punane terror ning Meril oli vaja abilisi dokumentide kogumiku „1940. aasta Eestis. Dokumente ja materjale" koostamisel.

1992. aasta suvel liitusin Isamaa valimisstaabiga ning tegelesin mitme ajalooalase küsimusega, sh hindasin Lennart Meri isa kriminaaltoimikus sisalduvaid materjale. Valimismeeskond kogunes tollal hotell Lembitu enamlasteks nimetatud baaris. Ühel õhtul enne presidendivalimiste teist vooru istusime Tiit Pruuli, Jüri Luige ja Indrek Kannikuga enamlastes ning nad tegid mulle ettepaneku hakata kujundama tulevast presidendi kantseleid. Kõhklesin veidi. Tuli jutuks, et me kõik oleme uues olukorras kogenematud ning hetkel ei ole kedagi teist pakkuda. Kasuks tulevat Lennarti tundmine ja ka minu viimaste kuude töökogemus Jaan Krossi juhitava repressioone uuriva komisjoni vastutava sekretärina Kadriorus ning lähiajal lubati abilisi juurde saata. See jäi ainult lubaduseks, sest peale Mart Soidro Isamaa poolt abilisi ei tulnudki. Ma ei mäleta, kas ma andsin oma nõusoleku samal või järgneval õhtul. Nõusse ma jäin ning edasi tuli oodata valimiste teist vooru. Paaril korral arutasime Pruuli, Luige ja Kannikuga presidendi rolli ning võimalikke suhteid valitsuse ja tulevase lähikonnaga.

5. oktoobril alustab tööd riigikogu ning samal päeval toimuva presidendivalimiste teise vooru võidab Lennart Meri.

Jaan Tross presidendi kabinetis

ERAKOGU

Presendiks valimise pidu Lennart Meri kodus 5. oktoobri õhtul.
Vasakult: Tiit Pruuli, Indrek Kannik, Lennart Meri

Lennartit ennast riigikogus ei olnud. Vaatasin valimisi riigikogu rõdult ning õhtul sõitsin koos Pruuli, Luige ja Kannikuga Lennarti poole Pilviku tänavale. Lennart säras. Kätlesime ja õnnitlesime presidenti ning talle tutvustati minu ülesannet. Õhkkond oli mõnusalt kodune. Lennartil oli seljas valge kampsun, jalas valged püksid ja pehmed toatuhvlid. Käes nagu ikka – sigaret ja kohvikruus. Mart Meri pakkus šampust ning mõne aja möödudes võtsime pintsakud seljast ja läksime töötuppa juttu ajama. Arutasime järgmise päeva ja lähima aja tegemisi. Lennart toimetas pidevalt telefoni, faksi ja külaliste vahel. Leppisime kokku, et kohtume järgmisel päeval Toompeal.

Lennart Meri ametisse vannutamine toimus 6. oktoobril 1992. Pärast ametivande andmist istusin koos presidendiga musta tšaikasse ning sõitsime Kadriorgu. Algas minu esimene tööpäev Kadriorus.

Presidendi kantselei moodustamine tuli teemaks juba teisel tööpäeval. Minu märkmikus on 8. oktoobri kohal ülestähendus – juhatus esitab riigikogule ettepaneku moodustada presidendi kantselei (struktuur, koosseisu, palgad). President tõstatas küsimuse, kas võtta vastu presidendi seadus koos presidendi kantselei seadusega või eraldi. Tema seisukoht oli, et presidendi seadus tuleb vastu võtta samaaegselt välissuhtluse, riigikaitse, valitsuse, riigikogu töökorra ja kodukorra seadusega. Milleks nii? Sellepärast, et põhiseadust tehes lugesid autorid presidendi erapooletuks kohtunikuks. Lennart tõi võrdluse jalgpalliga – kõigepealt kehtestatakse mängureeglid ja siis tuleb kohtuniku vilepartii. Praegu on algul vilepartii ja siis mängureeglid. Kuidas aga anda riigis kollast ja punast kaarti, kui reegleid ei ole?

Järgnevatel päevadel jääb kantselei loomine tagaplaanile. Põletavamad teemad on välissuhtlus, ajaloolised majad, ordenid ja heraldika ning sideküsimused. Muidugi on päevakorras ka sellised olulised riiklikud küsimused nagu pitsatite, sh riigipitsati, ja blankettide tellimine Soomest, kuid ka kirjanduse, mööbli ning mikrouuni toomine Helsingist.

8. oktoobril kirjutab president alla esimesele dekreedile Mart Laari nimetamise kohta peaministrikandidaadiks. Dokument valmib viies-kuues erinevas variandis, sh Lennarti omakäeliste märkustega, ja keegi ei märka, et dokument allkirjastatakse 8. septembri kuupäevaga. Nii jääb see aastaks. Reljeefse vapiga dokumenti ei õnnestu Kadriorus printida ning teen seda Isamaa fraktsiooni ruumes Toompeal.

Probleem kerkib seoses dokumentide nimetustega. Konsulteerisin justiitsministeeriumi ja teiste meid nõustanud juristidega ning püüdsin Lennartile selgitada, et dekreet ja notifikatsioon ei ole kõige õnnestunumad valikud. Lennart võttis teatraalse poosi, käes Marlboro sigaret, ajas huuled torru, mõtles hetke, naeratas ja pani käe mu õlale ning ütles, et mul võib ju õigus olla, aga kuula ja mõtle kui peenelt see rahvale kostub ning venitas pikalt – notifikatsioon. Suitsuga käsi tegi lennuka žesti ning vana oli välja öeldust lummuses. Lõin käega ja tunnistasin seekordset allajäämist.

Teise nädala täidab välissuhtlus. 12. oktoobril kirjutab Lennart esimese pikema päevakäsu välissuhtluse korraldamiseks. Päevakäsu § 2 kõlab järgmiselt: „Dekreet Põhiseaduse § 79 esimese, teise, kuuenda ja viieteistkümnenda lõigu rakendamisest välissuhtlemise ümberkorraldamiseks“. See puudutab igakuiseid ülevaateid saatkondade tuludest ja kuludest, välisministeeriumi protokolli esindaja määramist presidendi adjudantuuri, jooksvat infovahetust kantselei ja ministeeriumi vahel, kõikide USD 1000 ületavate välissuhtlemisest tulenevate projektide kinnitamist presidendi adjudantuuri poolt, kehtivate lepingute inventuuri, volikirjade üleandmist, NATO teemat jm. Dekreediga oli nii kiire, et plaanis oli kinnitada see presidendi ja Tiit Vähi valitsuse välisministri Jaan Manitski allkirjadega. Dekreeti õnneks ei sünni.

16. oktoober otsitakse riigiarhiivist välja kõik ennesõjaaegsed materjalid. Lennart uurib hilisööni erinevaid arhiivimaterjale – kantselei struktuuri, varasid ja arveid, teenetemärkide statuute, uue limusiini hankimist, parkide haldamist jne. Samast päevast on mu märkmikus kirjas, et riiginõukogu hoone on väljaehitamata ja siit saab alguse ehitamise ajajärk, mis hiljem põhjustab mitmeid konflikte peaministri ja valitsusega. Jälgime murega, kuidas Vana uurib Oru, Keila-Joa ja Kadrioru losside jooniseid ja arveraamatuid. Ta arvas tõsiselt, et Kadrioru loss võiks kuuluda presidendi kantseleile. Saime sellest mõttest võitu.

Päev varem, 15. oktoobril, algatab riigikogu otsuse eelnõu riigikogu kantselei struktuuri ja koosseisu kinnitamine ja see võetakse vastu 22. oktoobril. Tekib vaidlus selle üle, kes algatab presidendi kantselei otsuse eelnõu. Valitsuse esmane arvamus on, et seda võiks teha justiitsministeerium, kuid Kadriorule ei ole see meelepärane.

20. oktoobril kirjutab president alla oma esimesele käskkirjale. Selle § 2 paneb paika tulevase kantselei struktuuri – esimene kantselei on kirjade kantselei, teine kantselei on adjudantuuri kantselei ning kolmas kantselei on majanduskantselei. Käskkirja § 3 alusel tuleb mul luua presidendi ametkonna ülevõtmiseks vastuvõtukomisjon.

23. oktoobril 1992 määrab Lennart Meri mind presidendi kantselei kantsleri kt ametikohale ning selles majas jään ma ainukeseks kantsleri nimetuse kandjaks.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

28 okt 92
Tasitud kl. 10[10]

Otside jüri Raidlat
leida ~~presidendile~~

Lugupeetav
Jaan Tross,

Palun kontrolli tänase kuupäevaga:

1) Ülemnõukogu Eesti kantselei ülesandmise ja Presidendi ametkonna poolt vastuvõtmise akt;

2) Nimekiri seni Kadriorgu tellitud ajalehtedest – ajakirjadest (Eesti ja välisväljaanded) ja ettepanek 1993 aastaks; nt. ka Läti- ja Leedumaa üheli- või venekeelsed lehed või bülletaanid, endi aga rahva, USA, briti ja teiste valitsuspoliitilised nädala- ja kuukirjad;

3) Pressiteadaanne: Presidendi (ametkonna) juurde on loodud Välispoliitika Nõukogu; Kaitsenõukogu (1938 a. seaduse mugandatud redaktsiooni ja Põhiseaduse alusel); nimi Inimõiguste Instituut. Viimase võiks toimida Keik ja Kiirjuduse Instituudi (Eek; Raamat), Hagi Šeini kunagise komisjoni (Lõhmus ?) pr. baasil. Põhikiri? Võtke hagi Laaristiniga kontakti. Klaera Hallik? Inimõiguste Instituut olgu tugeva väljundiga rahvusvahelises ajakirjanduses; propageerigu meie kõige liberaalsemat seadusandlust; Eesti Vabariigi põhiseadus (eelnõu) selgitamise viisil olgu tõstetud (USA eeskujul) kõige olulisemaks kriteeriumiks

4) Kirja projekt Välisministrile Sven Jürgensoni ülevõtmise kohta Helsingi saatkonnast Strasbourg'i.

Lennart Meri

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri ülesanded Jaan Trossile 28. oktoobril 1992

Teiseks töönädalaks on Lennart jõudnud juba valitsuse ja riigikoguga tülli pöörata. Valitsusega saab esimeseks tüliõunaks välissuhtlus. Majas ringles veel Arnold Rüütlile adresseeritud Davosi majandusfoorumi kutse ning me ei saa sellele kuidagi kätt vahele. Lennartil lähevad silmad särama ning ta palub kohe faksida vastuse, et ta sõidab ise kohale. Konsulteerisin välisministeeriumi ja Toompeaga ning otsus on kindel – sõidab peaminister. Lennartile ei meeldi see üldse.

26. oktoobril allkirjastab president seisukohad Eesti Vabariigi välissuhtluse ajutiseks korraldamiseks, mis sisaldab valitsemise korraldamise seaduse loomist, mis fikseeriks Vabariigi Presidendi õigused välissuhtluses. Dokument läheb teravalt vastuollu põhiseadusliku rollijaotusega. Nii näiteks näeb dokument ette valitsuse kohustuse informeerida presidenti kõigist välissuhtlemist käsitlevatest küsimustest, mis tulevad arutusele valitsuse istungil koos presidendi osavõtuga nende küsimuste arutelul; valitsuse kohustusest eelnevalt informeerida kirjalikult presidenti kõigist avaldustest, mis tehakse välispoliitilistes küsimustes koos dokumendi teksti esitamisega jms. Lisaks sisaldab kolmeleheküljeline dokument nõudeid riigikogu tööd korraldavate seaduste ning Eesti Vabariigi välissuhtlemise seaduse osas. On lausa ime, et sai hoitud ära selle allkirjastatud dokumendi majast väljasaatmine ning see jäi presidendile saladuseks. Vestlustes saab aga dokumendi sisu valitsusele teatavaks.

Eelnimetatud välissuhtlemise dokument puudutab ka riigikogu, kuid pinged kasvasid mujalt. Esmalt ehmatasid meid riigikogu esimees Ülo Nugis ja tema nõunik Karl Tiilik. Nad võtsid ühel päeval ühendust ning soovisid tulla tutvuma riigikogu esimehe, kui Vabariigi Presidendi asendajaga olukorras, kus president ei saa oma ametiülesandeid täita, töökabinetiga Kadriorus. Kohtusin nendega päeval kui Lennartit ei olnud ning tegin neile selgeks, et neil ei ole ega saa olema Kadriorus kabinetti. Väike solvumine oli, sest neile tundus, et hilisem kantselei direktori kabinet teisel korrusel sobib nende tööruumiks suurepäraselt. Esmalt ei tahtnud ma sellest Lennartile rääkida. Mõni päev hiljem püüdsin selle kuidagi naljaks pöörata, kuid nägin kuidas ta vihast keema läks, kuigi ta püüdis kaasa naerda. See jättis sügava haava. Seda vastuolu süvendas arusaamatus tema tagasikutsumisel Soome suursaadiku kohalt Ülo Nugise poolt. Lennart rebis tagasikutsumise paberi lihtsalt puruks.

Kohe järgneb riigikogu möödalaskmine, mis teeb suhted Toompeaga veelgi keerulisemaks. 20. oktoobril 1992 võtab riigikogu vastu esimese seadusena Vabariigi Valitsuse seaduse ning saadab selle Vabariigi Presidendile allakirjutamiseks, mitte väljakuulutamiseks. Lennart vihastub ja keeldub allakirjutamisest ning koostab 26. oktoobril teravatoonilise avalduse, milles muuseas ütleb: „Seadus valitsusest on minu poolt allakirjutamata, kuivõrd seaduse allakirjutamine presidendi poolt on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega ja tooks enesega kaasa Eesti NSV ja Eesti Vabariigi vahelise kontinuiteedi omaksvõtmise, millega ma nõustuda ei saa. Käesoleva avalduse eesmärgiks on põhiseadusliku kriisi vältimine niisuguste põhiseaduslike vahenditega, mida riigikogu juhatus ja valitsus kõige otstarbekamaks peab."

Valitsusel oli seda seadust hädasti vaja ning ma ei saatnud avaldust riigikogusse ja valitsusele. Panin avalduse kotti ning läksin Toompeale kompromissi otsima. Lõpuks oli ju tegemist tehnilise apsakaga. Istusime peaministri tagatoas ning leppisime kokku, et riigikogu kantselei teeb teksti paranduse ning mina võtan enda peale presidendi ärarääkimise. Vastutasuks soovisin, et koalitsioon toetaks Vabariigi Presidendi Kantselei moodustamist, selle struktuuri ja koosseisu kinnitamist meie poolt esitatud kujul. Lisaks soovisin, et Vabariigi Presidendi Kantseleile laieneksid riigikogu kantselei töötajate ametipalgad, mis olid hetkel mõnevõrra suuremad, kui teistel valitsusasutustel. Vaidlesime kesköönі, sest ka koalitsiooni liikmed leidsid, et kantselei on veidi ülepaisutatud. Lõpuks jõudsime kompromissile ning otsustasime, et ettepanekute ja sõnavõttude osas tuleb kõikidele vastata. Tõin riigikogu kantseleist seaduse viimase lõigu muudatusega teksti ning sõitsin Kadriorgu. Andsin edasi vabandused ning rääkisin läbirääkimise tule-

© Vabariigi Presidendi Kantselei

ERAKOGU

President Meri ja Jaan Tross

© Vabariigi Presidendi Kantselei

mustest. Oli juba öö, kuid olime öötööga harjunud. Lennart naeratas ning hommikul sai Vabariigi Valitsuse seadus 21. oktoobri kuupäevaga välja kuulutatud. Vabariigi Presidendi 26. oktoobri avaldus kadus ajalukku.

Nüüd oli aeg kantselei struktuuri ja koosseisu lihvida. Eeskuju saime ennesõjaaegsetest dokumentidest ning Soome Vabariigi presidendi kantselei töökorraldusest ja kantselei seadusest. Oma kogemusega toetas Saksamaa diplomaat ja nõustaja Klaus Terfloth, Mart Rannut pani kirja inimõiguste instituudi töösuunad, Peep Jahilo lisas ettepanekud välissuhete korraldamiseks, Margus Salu halduse ning Mart Soidro ja Anti Purre adjudantuuri töö korraldamiseks. Abistajaid oli teisigi. Lõpuks vaatasime Lennartiga struktuuri ja koosseisud üle ning president kirjutas omakäelise saatekirja: „Kõrgesti lugupeetav Riigikogu Esimees Ülo Nugis! Vabariigi Presidendile pandud ülesannete (Põhiseaduse 78. paragrahv) täitmiseks esitan Riigikogu juhatusele otsustamiseks Riigikogule Vabariigi Presidendi Kantselei struktuuri, koosseisud ja palgaastmed. Ühtlasi palun astuda samme Vabariigi Presidendi Kantselei seaduse eelnõu kiireks väljatöötamiseks ja esitamiseks Riigikogule."

28. oktoobril palub president mul koostada ülemnõukogu esimehe kantselei üleandmise ja presidendi ametkonna poolt vastuvõtmise akti ning pressiteate, et presidendi (ametkonna) juurde on loodud välispoliitika nõukogu, kaitsenõukogu (1938. aasta seaduse mugandatud redaktsiooni ja põhiseaduse alusel) ning inimõiguste instituut.

30. oktoobril 1992 on presidendi ametkonnas palgal kolm töötajat – mina, Mart Soidro ja Sigrid Haage ning kohe on liitumas ka Margot Paali. Kõik ülejäänud olid ülemnõukogu presiidiumi likvideerimiskomisjoni liikmed (kokku kaheksa inimest), ajutised töötajad (kolm sekretäri, kaks katlakütjat, neli koristajat, veel üks referent ja poole kohaga palgaarvestaja), kolm inimest köögis-puhvetis ning politseinikud. Viimased ehk „poisid" olid tõelised „universaalid". Uue struktuuri järgi kutsume Anti Purret juba vanemaks käsundusohvitseriks ja Meelis Aabi nooremaks käsundusohvitseriks. Meie olukorda kirjeldab lõbusalt ka Lennarti palve kirjade koopiate jaotamisel: 1. eks. president; 2. eks. sekretariaat; 3. eks. kantselei (mida pole); 4. eks. poisid. Samal päeval saan Lennartilt korralduse koostada nimekiri presidendi ametkonna I, II ja III osakonna (kantselei) täitmiseks.

JAAN TROSS

Sigrid Haage sekretäride ruumis oktoobris 1992

© Vabariigi Presidendi Kantselei

2. novembri hommikul palub Lennart teha mul koopia Soome presidendi kantselei struktuurist, samuti eelarvest, ning saata need kaaskirjaga justiitsministrile. Samal päeval oli presidendil lõunasöök justiitsminister Kaido Kamaga, et selgitada Kadrioru seisukohti.

9. novembril kinnitab riigikogu juhatus riigikogu kantselei töötajate ametipalgad alates 5. oktoobrist ning need saavad aluseks ka meie kantselei ametipalkadele.

12. novembril arutab riigikogu riigiõiguskomisjon Vabariigi Presidendi Kantselei struktuuri ja koosseisu ning võtab vastu ühe vastuhäälega (Kalle Kulbok) otsuse esitada see eelnõuna riigikogule vastuvõtmiseks.

17. novembril toimub riigikogus otsuse eelnõu arutelu. Ettekande teeb riigiõiguskomisjoni esimees Mart Nutt ning kaasettekande teen kantselei juhi kohusetäitjana mina. Peatun pikalt kantselei moodustamise alustel, osakondade ja ka üksikute ametikohtade ülesannetel. Küsimused puudutavad peaasjalikult võrdlust ülemnõukogu kantseleiga ja 1938. aasta kantseleiga. Enn Tarto tunneb huvi riigikaitse küsimuste nõustamise vastu. Kõige elavama arutelu põhjustab inimõiguste instituudi otstarbekus, palgad ja ka sekretäride arv. Kuna juhtivkomisjon ei võtnud seisukohta kantselei ametikohtade arvu osas, siis otsustatakse otsuse arutelu parandusettepanekuteks katkestada ja jätkata järgmisel päeval.

18. novembril arutelu jätkub. Komisjoni poolt lisati otsusesse punkt, et Vabariigi Presidendi Kantselei palkade määramisel tuleb lähtuda riigikogu kantselei töötajate ametipalkadest. See oli punkt, mille olin varem koalitsiooniga kokku leppinud. Kokkulepe toimis ka ametikohtade osas ning suuri muutusi ei tulnud. Indrek Kannik ja Mihkel Pärnoja tegid ettepaneku kaotada erinõuniku ametikoht, kuid see asendati sisenõuniku kohaga. Inimõiguste instituudi nõunikust sai lihtsalt nõuniku ametikoht. Muud ettepanekud ei leidnud komisjoni toetust. Kalle Kulbok teeb ettepaneku vähendada kantselei koosseisu poole võrra. Komisjon ei arvesta ettepanekut ning seda toetab 23 saadikut, vastu on 32 ja 11 jääb erapooletuks. Lõpphääletusel on otsuse poolt 36 saadikut, vastu on 13 ning erapooletuid on 20.

Seega otsustab 18. novembril 1992 riigikogu moodustada Vabariigi Presidendi Kantselei; kinnitada kantselei struktuur ja koosseis vastavalt lisale; ning Vabariigi Presidendi Kantselei direktoril lähtuda töötajate ametipalkade määramisel riigikogu juhatuse 1992. aasta 9. novembri otsusega kinnitatud riigi-

EESTI VABARIIGI PRESIDENT

KÄSKKIRI

Nr. 1

§ 1

1. Palun koostada nimekiri kirjadest ja õnnitlustelegrammidest, mis saabusid Presidendile tööleastumise puhul:

   a) sisulised ja riiklikud saadetised;
   b) sisulised – isiklikud;
   c) formaalsed – isiklikud

2. Koostada vastuse tüüptekst:

   a) formaalsele – isiklikule;
   b) formaalsele – riiklikule;
   c) samad, inglise keeles
   Koostada vastused riiklikele – sisulistele kirjadele

§ 2

Esimene kantselei on kirjade kantselei.
Kirjade kantseleil alustada pärast 6. oktoobrit saabunud ja saadetud kirjade registreerimist.

Teine kantselei on adjudantuuri kantselei.
Adjudantuuri kantseleil registreerida Presidendi ajakava 6. oktoobrist ja lähema 10 päeva jooksul kindlustada olukord, et jutulesoovijad esitaksid taotluse 2 nädalat varem, üritustele kutsujad saadaksid kutse 4 nädalat varem 1992. aastal ja 6 nädalat varem (järelpärimisena) 1993. aastast alates.

Kolmas kantselei on majanduskantselei.

§ 3

Jaan Trossil luua Presidendi ametkonna ülevõtmiseks vastuvõtukomisjon.

Lennart Meri

Kadriorus 20. oktoobril 1992

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri esimene käskkiri

kogu kantselei töötajate ametipalkadest. Kantselei sai 52 ametikohta, kellest kaks (vanem ja noorem käsundusohvitser) ei ole kantselei palgal.

Sellega oli minu töö tehtud. Kaks päeva hiljem, 20. novembril saan ma presidendi kantselei kantsleri kohusetäitja kohustest priiks. Vabariigi Presidendi abina jätkan tööd veel 1993. aasta oktoobrini ning siis võtan vastu pakkumise asuda tööle peaministri nõunikuna.

Tänan kõiki Kadrioru kolleege, kellega koos sai veedetud see ühest küljest raske, kuid nii huvitav ja meeldejääv Vabariigi Presidendi Kantselei moodustamise periood.

TOOMAS VOLMER

Vabariigi Presidendi akadeemiline nõukogu 11. mail 2001.
I rida paremalt: Mihkel Veiderma, Henn Elmet, president Lennart Meri, Erast Parmasto, Jaan Ross.
II rida paremalt: Hillar Aben, Raimund Hagelberg, Ain-Elmar Kaasik, Jüri Engelbrecht.
III rida paremalt: Jaak Aaviksoo, Richard Villems, Jaan Einasto, Märt Väljataga, Kaido Jaanson

Presidendi kantseleis

MIHKEL VEIDERMA • Kantselei direktor 1992–1994

© Vabariigi Presidendi Kantselei

1992. aasta novembri alguses kutsus Lennart Meri mind oma koju Pilviku tänaval Nõmmel. Pärast pikemat jutuajamist tegi Meri minule ootamatult ettepaneku tulla juhtima Vabariigi Presidendi Kantseleid. Tõin kohe välja rida vastuväiteid, Meri aga asus neid pareerima. Lahkudes jäi nii, et annan vastuse nädala pärast.

Mu abikaasa, lapsed ja sõbrad veensid mind nõustuma. Vabaks saanud Eesti riigipea austusväärsele ettepanekule ei saa ometi ära öelda! Ka Tehnikaülikooli rektor Olav Aarna oli samal arvamusel ja lubas asja nii korraldada, et saaksin mis tahes ajal muretult professori ametikohale naasta.

Kohtudes uuesti Meriga, teatasin oma nõusolekust, kuid ka soovist piirduda ületulekuga üheks aastaks. Sealsamas vormistas Meri käskkirja minu määramiseks kantselei direktori ametikohale kantsleri ametinimetusega. Käskkirjas polnud siiski midagi ajalisest piirangust, kantsleri ametinimetus aga kadus õige pea käibelt.

Vabariigi Presidendi Kantselei struktuur ja koosseis määrati riigikogu 18. novembri otsusega. Kuigi Vabariigi President on omaette põhiseaduslik institutsioon, sõltus selle rahastamine (kantselei kaudu) Vabariigi Valitsuse ettepanekust riigikogule aastaeelarve koostamisel. See asjaolu kujunes hilisemate komplikatsioonide allikaks.

Kantselei jaoks 1938. aastal Kadriorgu ehitatud hoonesse tööle tulles oli vaja kõigepealt asuda praktiliste asjade kallale: komplekteerida kantselei personal ja sõlmida töölepingud, võtta ülemnõukogu esimehe kantselei likvideerimiskomisjonilt vastu varad, avada pangas arve, korraldada maja julgestus, panna tööle side- ja teabesüsteem jne.

Kantselei üldise töökorralduse paikapanekus sain abi materjalidest, mis Lennart Meri oli saanud teda nõustamas käinud Saksa Liitvabariigi suursaadikuna töötanud Klaus Terflothi käest, samuti Soome presidendi kantseleist. Koostasin kantselei põhimääruse, mille Meri kinnitas veebruaris 1993. Presidendi põhiseadusliku rolli juriidilisi aspekte selgitas ja analüüsis Salzburgi ülikooli auprofessor Henn-Jüri Uibopuu.

Enne varade kantseleile üleandmist oli majast Toompeale viidud video-, heli- ja olmetehnikat ning kirjandust, maja kütte- ja elektrisüsteem oli üsna amortiseerunud. Ülemnõukogu presiidiumi esimehe töölaua alt aga läksid kaablid pealtkuulamiseks väljaehitatud ja KGB poolt tehniliselt varustatud ruumi, mille kohe lõhkusime. Ma sain endale viimati ülemnõukogu juhataja Ülo Nugise käsutuses olnud ruumi, millest eelmise perioodi jäänukina läks läbi kapi salauks tagatuppa.

Kõigepealt tuli korda seada ja sisustada kantselei esindus- ja sekretariaadiruumid, muretseda arvutid ja korralikud sidevahendid. Kuna esialgselt hoone tiibades elukorteriteks ettenähtud ruumid olid okupatsiooni ajal kohaldatud ametiruumideks, siis tuli ka Lennart Meri jaoks hakata korterit välja ehitama ja sisustama, hiljem ka kohandama Paslepas asuvat autobaasi puhkekodu tagasihoidlikuks suveresidentsiks. Kõik see toimus presidendi eriliselt nõudliku hoole ja terava silma all, detailideni välja, ta hankis ka ise sisustust Soomest, deponeerides maale Eesti kunstimuuseumist, pidades kujunduses nõu ja vaieldes Mait Summataveti ja teistega. Piinlikud elektrivalguse kustumise juhtumid kõrgete külaliste vastuvõtu filmimisel selleks ülesseatud prožektorite valguses ja avariid küttesüsteemis sundisid peale vajaduse kiirelt kõrvaldada kitsaskohad elektri- ja soojavarustuses. Kõik see läks päris palju maksma, millest valitsus ei tahtnud eriti kuuldagi. Arusaam sellest, et ka väikeriigi presidendil peab olema väärikas residents ja protokollikorraldus, oli visa tulema.

Korteri valmimiseni eraldati Merile elu ja töökohaks valitsuse külalismaja Nõmmel. Presidendi ja tema kantselei eraldatus vähendas töö operatiivsust mõlemal poolel, mistõttu püüdsin korteri kiirele väljaehitamisele igati kaasa aidata. Ikkagi läks selleks pool aastat enga. Avaüritusena toimus 1993. aasta juunis hoone merepoolse tiiva esindusruumides Meri esimene vastuvõtt diplomaatilisele korpusele. Tuli panna alus ka kantselei raamatukogule.

Vabariigi Presidendi Kantselei töö oli eelkõige seotud presidendi põhiseaduslike funktsioonide teostamisega ja presidendi nõustamisega. Selle kõige mahukam osa haaras presidendi asjaajamise korraldamist ja tehnilist teenindamist, tema õigusaktide ja välissuhtlemise kohustuste ettevalmistamist, protokolliliste ürituste korraldamist, suhtlemist külaliste, teiste ametiasutustega ja avalikkusega, kantselei majandusasjade ajamist. Omaette ülesandeks kujunes Vabariigi Presidendi kui riigikaitse kõrgema juhi funktsioonidega seotud riigikaitse nõukogu koosolekute korraldamine, kõrgemate sõjaväelaste ametisse nimetamise ja auastmete andmise vormistamine. Kantselei õigusosakonna mahukaimaks tööks oli presidendile väljakuulutamiseks esitatud seaduste analüüs nende vastavuselt põhiseadusele ja rahvusvahelisele õigusele. Mõnikord tuli seadused tagastada riigikogule nende uuesti läbivaatamiseks.

Viimasena põhiseaduslikest institutsioonidest asus mais 1993 tegevusse riigikohus. Selle avamine andis Lennart Merile hea võimaluse rõhutada võimude lahususe printsiibi ja Eesti kui õigusriigi arendamise tähtsust. Riigikohtu esildiste alusel hakkas Meri ka kohtunikke ametisse nimetama, juba varem alustati süüdimõistetute armuandmistaotluste läbivaatamisega. Teenetemärkide seadust ja probleeme nende andmisega veel polnud.

Peaminister Mart Laariga kohtus president Kadriorus regulaarselt kord nädalas. Nende maailmavaateline lähedus ei välistanud konkreetsetes küsimustes erimeelsusi, mis jõudsid teinekord ka avalikkuse

© Vabariigi Presidendi Kantselei

ette. Lennart Meri püüdis kinni pidada joonest mitte olla mõjutatav kitsalt erakondlikest seisukohtadest, olla erakondade ülene president.

Ministeeriumidest kujunes Kadriorul kõige tihedam koostöö välisministeeriumiga, kus Lennart Meri ministriametis tööle võetud noortest kasvas välja terve plejaad noori poliitikuid ja välisteenistuse juhtametnikke. See koostöö haaras kõike, mis oli seotud presidendi ülesandega esindada riiki välissuhtluses: presidendi välisvisiitide ja välisriikide juhtpoliitikute Eesti visiitide ettevalmistamist ja protokollilist korraldamist, Eesti saadikute välisriikidesse akrediteerimist ja Eestisse suunatud saadikutelt akrediteerimiskirjade vastuvõtmist, välispoliitiliste dokumentide ja kõnede ettevalmistamist, diplomaatiliste auastmete andmist.

Vabariigi Presidendi sisepoliitilised funktsioonid on küll piiratud, kuid riigipeana tegutses Meri aktiivselt ka selles vallas, pidades silmas hoida sidet rahvaga – kõrgema võimu kandjaga. Väliselt avaldus see tema sõitudes maakondadesse ja linnadesse ning kohtumistes elanikega, osalemises mitmesuguste asutuste ja organisatsioonide üritustel, rahvale suunatud kõnedes jne, kitsamalt tema sügavas huvis majanduse ja kultuuri käekäigu ja arengu ning inimeste eluolu vastu, poliitikute ja ametnike tähelepanu juhtimises esinevatele probleemidele ja kitsaskohtadele. Ta kutsus üles, et Eesti riik saaks riigiks, suuremale hoolivusele oma riigi suhtes, hindama vaimseid väärtusi, lahti saama okupatsiooniaja taagast. Meri valdas hästi suhtlemise kunsti ja oskust eristada olulised ja tulevikku suunatud ülesanded pisiküsimustest.

Minu esimene suurem ülesanne protokolli ja välissuhtluse vallas oli Eesti Vabariigi 75. aastapäeva tähistamise ettevalmistamine. Meri soovis, et korraldaksime selle, tema presidendiameti esimese suure riikliku ürituse, väärikalt ja süüvis selle kõikidesse üksikasjadesse. Eesmärgil õppida tundma riiklike vastuvõttude traditsiooni Soomes, sõitsin koos Tiina Tšatšuaga Helsingisse, kus saime selle kohta detailse ülevaate.

Aastapäeva tähistamine oli seekord veel proovikiviks traditsioonile ja mitmeti erinev hilisematest, samas mitmetahulisem ja emotsionaalsem. See algas 23. veebruari hommikul pärjapanekuga Konstantin Pätsi hauale. Seejärel sõitis Meri oma esimesele suuremale ringsõidule marsruudil Tartu-Viljandi-Pärnu, pidas kõne Tartu ülikoolis, kohtus rahvaga ja pöördus hilisõhtul rahulolevalt tagasi. Tallinna Toomkirikus toimus sel ajal avalik kontsert-jumalateenistus, sealt liikus rahvas tõrvikrongkäigus reaalkooli juurde, kus taasavati Vabadussõja mälestussammas. Järgnes Estonia seltsi korraldatud kontsert, millel sisuka kõnega esines Jaan Kross. 24. veebruaril osales Lennart Meri pidulikul jumalateenistusel toomkirikus ja võttis Vabaduse väljakul vastu kaitseväe paraadi. Õhtul Estonias toimunud vastuvõtt algas presidendi ja külaliste kätlemisega, jätkus presidendi kõne ja piduliku kontserdiga teatrisaalis ning lõppes kõrvalruumides tagasihoidliku koosviibimisega.

Aasta hiljem vabariigi aastapäeval toimunud presidendi vastuvõtt erines eelmisest kõigepealt sellega, et Estonias toimunud kontsert-aktusele järgnes vastuvõtt nn Vanas Sakalas. Ettepaneku teha vastuvõtt suuremas n-ö Uues Sakalas heitis Meri kohe kõrvale seal valitseva okupatsiooniaja mõjuvälja pärast. Meri pidas järjekordselt hiilgava kõne, mida kuulati ja arutati üle maa.

Aasta teised suuremad ettevõtmised olid seotud võidupüha ja jaanipäevaga. 1993. aasta võidupühaeelsel päeval toimus Kadriorus 170 sõjaväelasele ohvitseri auastme andmise tseremoonia ning keskkoolide ja ülikoolide parimate lõpetajate vastuvõtt, võidupäeva hommikul lippude üleandmine Kalevi pataljonile ja vahipataljonile ning paraadmarsi vastuvõtmine, pärjapanek Vabadussõja ausambale reaalkooli juures, tõrvikute süütamine ja tule saatmine maakondadesse. Seejärel sõitis president Tartusse, võttis seal vastu kaitsejõudude paraadi ja pidas kõne, õhtuks tuli tagasi Tallinna ja avas Läänemere mängud.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Jaanipäeval sõitis president Viru pataljonile lipu andmiseks Jõhvi, tagasiteel Järvamaale Väätsa õnnitlema Jaan Eilartit tema 60. sünnipäeval.

Meri pidas küll hästi vastu, kuid meile kantseleis sai selgeks, et nii tiheda programmiga ettevõtmisi edaspidi kavandada ei tohi. Püüdsime presidendi ajakava kokku tõmmata ja seda pikemaks ajaks ette planeerida mõnestki ettepanekust ära öeldes. Vahel see õnnestus, vahel mitte. Lõpliku otsuse tegi ikkagi Meri ise, kas omal initsiatiivil või teistele järele andes seda täiendades.

Jättes kõrvale väiksemad protokollilised sõnavõtud, pidas Meri ainuüksi 1993. aastal 27 kõnet, nendest 14 välismaal. Kõned valmistas ette ja kirjutas Meri ise, reeglina kõne-eelse päeva õhtul ja ööl. Sellega ta nagu püüdis salvestada kõne värskena oma mälus ja laadida ennast selle peatseks ettekandmiseks. Ta võttis küll arvesse minu ja nõunike temaatilisi ettepanekuid, meie sõnadesse pandud võimalikud kõnelõigud jäid sellisena enamasti kõrvale. Ajanappusest tingituna läksid kõne valminud osad kohe kohalekutsutud sekretäri kätte trükkimiseks. Heal juhul jõudis Meri trükitud teksti veel üle vaadata ja parandada, sageli aga viis adjutant kõne või selle lõpuosa Merile tagantjärele kõnepidamise kohta järele. Kui tegemist oli võõrkeelse kõnega, siis rakendati töösse presidendi teksti ülevaatamiseks või terves ulatuses tõlkimiseks abilised kantseleist või mujalt. Meri küll valdas mitmeid keeli, kuid kindluse ja täpsuse huvides pidas ta oluliseks kasutada tõlkimisel kvalifitseeritud abi. Välismaal peetavate kõnede puhul käis kõne teksti edasi-tagasi liikumine faksi abil. Merile omaselt oli iga kõne originaalne, rikas mõtetelt, ajaloo- ja kultuuriseikadelt, arvestades auditooriumi ja vajaliku sõnumi edasiandmist. Meri ei armastanud ümbernurga rääkimist, vastupidi – kui vaja, ütles avameelselt otse välja. Tema teravad repliigid Venemaa aadressil Hamburgi raekojas peetud kõnes kutsusid esile Vene delegatsiooni saalist lahkumise. Põhiteesiks tema kõnedes oli Eesti ühinemine NATO ja Euroopa Liiduga.

Lennart Meri pidas vajalikuks, et tema kõned avaldataks võimalikult kiiresti ja täielikult Eesti ajakirjanduses. Teinekord jäi kantselei teksti üleandmisega hiljaks, enamik toimetustest aga eelistas kõne lühendamist või selle ümberjutustamist, millega Meri sugugi rahul polnud.

Meri pani suurt rõhku ka riiklikele sümbolitele – lipule, vapile, nende kasutamise korrektsusele kui euroopaliku riigi tunnusele. Ta nõudis, et presidendilipp oleks reeglipäraselt üleval, tema allkirja juurde riiklikel aktidel kuuluvat riigipitsatit hoitaks raudkapis Kadriorus, valitsus aga soovis seda hoida Toompeal. Riigisekretär Ülo Kaevats sattus kahe tule vahele ja pidi pitsatit edasi-tagasi toimetama.

Sageli Kadriorus korduvaks protokolliliseks ürituseks oli Eestisse akrediteeritud saadikute volikirjade vastuvõtmine. Kujunes välja kindel kord: lippude heiskamine, auvahtkonna rivistus saadiku saabumisel, siirdumine tseremooniaruumi, mõlemapoolsed kõned, volikirja üleandmine presidendile, ühispildistamine. Sellele järgnes presidendi vestlus saadikuga presidendi kabinetis, kohtumine saadiku kaaskonnaga jäi minu peale. Kõnekeel tseremoonial oli erinev, sõltuvalt saadiku maast ja Meri eelistusest. Et Meri rääkis peast, siis olime raskustes tema kõne teksti nõuetekohases saadikule üleandmises enne tema lahkumist.

Välisriikide kõrgemate riigitegelaste visiite Eestisse ja Lennart Meri välisvisiite oli taastatud riikluse algaastatel päris palju. Meri valis esimese, 1993. aasta mais toimunud riigivisiidi sihtpunktiks Poola, kui mõjukaima meiega ühist saatust jaganud lõunapoolsematest riikidest, lääneriikidest tegi Meri ametiajal esimese visiidi riigipea isikus Eestisse Saksa liidupresident Richard von Weizsäcker. Hiljem toimusid ka Lech Wałęsa ja Martti Ahtisaari riigivisiidid Eestisse. Riigipeade vastuvõtu korraldamine oli kantseleile

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Filmiarhiiv 0-1 52575, Vambola Sarapuu

Sõjajärgse Vabariigi Presidendi esimene võidupüha.
23. juunil 1993 süütas president Meri võidutule Tallinna reaalkooli kõrval vabadussõjas langenud õpetajate ja õpilaste mälestusmärgi juures

ja välisministeeriumile tõeliseks tuleprooviks, kuid kõik läks hästi korda. Vähem muret oli riigijuhtide töövisiitidega.

Suurimaks sündmuseks oli paavst Johannes Paulus II visiit 1993. aasta septembris, millele Meri erilist rõhku pani. Paavsti pidulik vastuvõtt toimus lennuväljal, tseremoonia Kadriorus aga oli lihtsam, ilma aukompanii defileeta. Delegatsioonide kohtumisel andis Meri paavstile üle kingitused, mille ta oli hoolikalt välja valinud: koopiad 1424. aastal Tallinna raele saadetud paavsti bullast ja Tartu Jaani kiriku ristija Johannese terrakotakujust. Visiidi haripunktideks olid oikumeeniline jumalateenistus Niguliste kirikus ja missa Raekoja platsil.

Osalesin Meri riigivisiitidel Jordaaniasse, Kuveiti, Türgisse, Iisraeli, Ukrainasse ja Taani. Igal pool oskas Meri oma kõnedes välja tuua intrigeerivaid pidepunkte minevikust ja visioone tulevikuks. Näiteks Jordaanias oli selleks põlevkivi. Meri omandas kiiresti riigipeale omased maneerid, säilitades isikupära. Kuninglikul vastuvõtul Taanis Lennart ja Helle Meri lausa särasid.

VOLDEMAR MAASK

Tema Pühadus Johannes Paulus II riiklik visiit Eestisse.
Johannes Paulus II ja president Meri presidendi kantseleis 10. septembril 1993

VOLDEMAR MAASK

President Lennart Meri, Saksamaa Liitvabariigi president Richard von Weizsäcker ja ajaloolane Jüri Kuuskemaa 7. novembril 1993 Tallinna vaadet imetlemas

Muidugi oli Meril rohkesti sõite Eesti piirides. Kõige põnevamad nendest, milles osalesin, oli sõit seni rangelt suletud Sillamäele ja Narva, kus läbipääsuks linnavalitsusse tuli lärmitsevast rahulolematust rahvast lausa jõuga läbi murda, või Paldiski ja Naissaarele ajal, kui Vene väed seal veel sees olid. Kantselei peale jäi ka vähemusrahvaste ümarlaua töö korraldamine, mille Meri lõi seoses probleemidega välismaalaste seaduse rakendumisega.

Lennart Meri pidas väga tähtsaks operatiivset informatsiooni sündmustest rahvusvahelises elus ja kodumaal. Tema naljatamisi öeldud väljendil presidendiks olemisest 24 tundi ööpäevas oli tõepõhi all. Meril pidid sidekanalid alati käepärast ja korras olema. Ta püüdis hilistel õhtutundidel, kui muu töö lubas, raadiot kuulates ja kanaleid vahetades uudiseid tabada, vajaduse korral teavet telefoni teel täpsustades või ametiisikutele edasi andes. Kõigega hakkama saamiseks tuli presidendi kantselei töötajatel kõvasti pingutada ja kohaneda muutuva tööajaga, mis

TOOMAS VOLMER

President Lennart Meri tühjaks joodud šampanjaklaasiga Vene vägede Eestist väljaviimise puhul 31. augustil 1994

sekretäridel, nõunikel ja adjutantidel ulatus sageli hilisõhtuni. Olen kantselei personalile, mille koosseis küll aja jooksul muutus, sügavalt tänulik hoolsa töö ja pühendumise eest oma ülesannete täitmisel. Nimeliselt olete kirjas raamatu lõpus.

Pingeliste tööpäevade tõttu langesid ka minul asjade arutamised presidendiga enamasti õhtutundidele. Jutt läks arutamise käigus laiemale, küll inimestele, kultuuri- ja ajalooseikadele, hiljutistele kohtumistele ja sündmustele. Vaatamata Helle Meri märguannetele lõpetamiseks jõudsin sageli koju alles enne südaööd. Eriti meeldejäävaks oli protokolliväline hilisõhtune laiateemaline arutelu kahe riigipea – Meri ja Ahtisaari – vahel, milles osalesin.

Aasta minu kantseleisse tööleasumisest möödus kiiresti. Taotlesin Merilt lahkumist kantseleist vastavalt algselt sõlmitud kokkuleppele. Meri tõrjus seda tagasi. Lõpuks jäi nii, et ootame Vene vägede lahkumiseni Eestist. Ma võtsin välja saamata jäänud puhkuse, presidendi visiidil Hiina enam ei osalenud, Meri sõidust Moskvasse ja seal Jeltsiniga sõlmitud lepingust jäin kõrvale. Minu viimane tööpäev Kadriorus oligi 31. augustil 1994 – Vene vägede lahkumise viimane päev. Meri soovis seda pidulikult tähistada. Vastava tseremoonia asupaigaks valis ta Maarjamäe memoriaali. Selle stsenaariumi kallal murdsime pead koos Mikk Mikiveri ja Jüri Treiga, mida Meri omakorda parandas. Kõik läks ilusti korda. Õhtul aga toimus Kadriorus koosviibimine minu lahkumise puhul. Meri tühjendas tänusõnadega šampanjaklaasi, mina tänasin teda mulle antud huvitava võimaluse eest olla taastatud riigi esimese presidendi töökaaslane ja kantselei personali hea koostöö eest. Šampanja tõstis elevust, seda enam, et Meri ammuse lubaduse põhjus mitte tõsta šampanjaklaasi enne Vene vägede väljaminekut oli süümepiinata ära langenud. Juba järgmisel päeval pidasin jälle loengu üliõpilastele. Küll oli hea tunne!

Lahkumisel kantseleist esitas Meri minule kaks palvet – aidata kaasa presidendi juurde teadlastest ja kultuuritegelastest koosneva akadeemilise nõukogu loomisele, jätkata juba alustatud tegevust Eesti elektrivõrgu ühendamiseks Läänemeremaade energiavõrgustikuga. Esimene palve teostus veel samal aastal, teiseks oli vaja veel aastaid.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Pikemalt olen oma Kadriorus töötamise perioodist kirjutanud raamatus „Tagasivaade eluteele", Tallinn, 2009

Vaike Siirus presidendi kantselei talgutel Mäetaguse mõisa jäägrimuuseumis 4. augustil 2011

Kas kiri, resolutsioon, notifikatsioon, korraldus, otsus või käskkiri?

VAIKE SIIRUS • Asjaajamise konsultant ja nõunik 1992–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Alguses oligi üks küsimus – missugune õigusakt millisel puhul vormistada. Nii mõnigi dokument jõudis adressaadini enne, kui juristid jaole said ja presidendile selgitasid, mis nimetus presidendi allkirja kandval ametipaberil konkreetsel juhul olema peaks.

Seoses presidendi dokumentidega kerkis kantselei rahva ette küsimusi veelgi. Missugune peab välja nägema presidendi õigusakti ja kirja plank? Millisel paberil? Kas riigivapp plangil peaks olema lihtne must-valge, värviline või hoopis reljeefne ning kas see peaks asetsema plangi ülal keskel või vasakul? Kas majja jääv eksemplar teha plangile või hoopis valgele paberile? Kas president allkirjastab vaid originaaleksemplari või ka koopia? Prooviti läbi peaaegu kõik variandid, enne kui jäädi pidama praegusel lahendusel. Tolleaegsete plankide näidised tuli hiljem saata ka riigikantselei juurde moodustatud valitsusasutuste poolt väljaantavate dokumentide näidiste riiklikule registrile.

Paberi ja muude kantseleikaupade valik oli Eestis 90ndate alguses veel kesisevõitu ja nii tellitigi teatud kogus vajalikke tarbeid Tuglase Seltsi kaudu Soomest: registraatorid, kiirköitjad, märkmepaberid, kleeplindid, paberinoad, viltpliiatsid, pastapliiatsid, kalendermärkmikud jne.

Aegunud elektri- ja sidesüsteemid tekitasid alguses samuti ootamatuid olukordi. Juhtus, et mõne eriti olulise kohtumise ajal ütlesid kaitsmed üles ja maja mattus pimedusse. Telefoni- ja faksiside toimuski alguses Soome kaudu. Paluti abi ka Soome spetsialistidelt, kes käisid katsetamas, kas meie sidevahendite parameetrid võimaldavad üldse välismaailmaga ühenduse pidamist. Vahel tundus, et side küll oli, kuid kuhu ja kellega ... Siis nõudis president asjaomastelt spetsialistidelt kiiret lahendust.

President Meri tegutses temale omase energiaga. Tal jagus korraldusi ja soove kõigile, ka koridoris esimesena kohatud inimesele, kellel ei pruukinud räägitust mingit aimu olla. Ent kolleegide abiga selgus küsimuse sisu ja selle eest vastutaja. Võis juhtuda, et sama korralduse olid saanud mitu töötajat. Töökohustused olid ju algusaja sagina sees veel piiritlemata. Kõik tegid kõike ja nii võis juhtuda, et midagi jäi ikkagi kahe silma vahele. President ise ei unustanud midagi ja jõudis ka visiidil olles telefoni teel järelepärimisi teha ning uusi korraldusi jagada, mille sekretär siis presidendi dikteerimisel telefonogrammiks vormistas. Lõpuks hakkas direktori abi presidendi korraldusi ja resolutsioone ühte kausta koguma, et järge pidada, mis tehtud, mis teoksil ja mis veel ootamas. Alguses oli presidendi korralduse jaoks trükitud eraldi plank, kuid hiljem kirjutas ta oma lennukad märkused kohe dokumendi peale.

Ka sekretärid hakkasid pidama päevikut, et presidendi helistamisi ja käimisi üles tähendada ning oma tööjärg järgmisele vahetusele üle anda. Kuna president on president kakskümmend neli tundi, siis on ka sekretärid Kadriorus vaheldumisi valves ööpäev läbi.

Kõikidest originaalkirjadest, mis presidendi töötuppa viidi, tegid sekretärid igaks juhuks mitu koopiat, sest Meri kirjutuslaua kultuurikihi alt oli neid raskevõitu kätte saada. Hiljem tuli mitmeid eksemplare omavahel võrrelda, et kindlaks teha originaali ja koopiat ning alati see ei õnnestunudki. Koopiamasinas peitus nii õnn kui viletsus.

Juhtus ka, et kiire kiri saadeti kulleriga ära ilma koopiat tegemata, registreerimisest rääkimata. Kui siis president soovis mälu värskenduseks sellele korraks veel pilku peale visata, paluti adressaadil kirjast koopia teha ning see autojuhiga meile tagasi läkitada.

Kui 1992. aasta lõpus hakkasid välisriikidelt saabuma esimesed jõulu- ja uusaastakaardid, selgus tõsiasi, et sellele ei oldud kõige muu hulgas veel jõutud mõelda. Ühest raamatukauplusest leiti siiski sobilik kahepoolne postkaart Mare Vindi graafikaga ja see oli president Lennart Meri ja tema kantselei esimene jõulukaart. Hiljem hoolitses juba protokolliosakond, muidugi koos presidendiga, et kaardil oleks mingi sõnum ja see saaks õigeks ajaks trükitud.

Oma sekretäre oskas president hinnata. Ta käis sageli vestlemas nende toas ja mujalgi, tundes huvi, ega midagi üle või puudu ei ole. Sekretärid pidid saama tööd teha rahus ja turvaliselt. Nende tuppa ei pidanud kõrvalistel asja olema. Sekretariaadi ja selle ees oleva kabineti uksele paigaldati koodlukud, sekretäride toa teise ukse ette, mis viis koridori, telliti kõrge riiul registraatorite hoidmiseks. Korrespondentsi toimetamiseks sekretäride tuppa lasti teha koridori seina posti jaoks ava, kust kirjad sisse lasta. Mõne aja see vist täitiski oma otstarvet, kuid mitte kauaks. Hiljem on tulnud maja külalisele selle ava otstarvet selgitada.

Nii mõnigi ruum sai uue funktsiooni. Sekretäridele tehti nende toa taha puhketuba. Lennart Meri visandas omakäeliselt plaani, kuhu tuleb kapp, diivan, kraanikauss, dušš, wc jne. Ja nii tehti ja nii näeb see ruum praegugi välja.

Selliseid presidendi ja tema kantselei toimetamisi võib välja lugeda nii ridadelt kui ridade vahelt, mis jäädvustatud kantselei arhiivis.

RIKA MARGAT

Vaike Siirus kantselei arhiivis 2012 aasta sügisel

© Kadriorg Presidendi Kantselei

Ettearvamatu Lennart

MART SOIDRO • Konsultant 1992–1993

© Vabariigi Presidendi kantselei

6. oktoobril 1992. aastal andis Lennart Meri Toompeal vastvalitud riigikogu ees presidendivande. Teda ootas ees külm ja kõle presidendi kantselei Kadriorus ning põhiseadus, mis jätab riigipeale üksnes lillekorvide üleandmise au näiteks Läti presidendile. Sedagi, soovitatavalt, üle aasta.

Palju meid seal algul õigupoolest oli? Oli presidendi abi sisepoliitilistes küsimustes Jaan Tross, oli kaks turvameest, üks Arnold Rüütli endine sekretär, paar Kadrioru-inimest Artur Vaderi või kogunisti Aleksei Müürissepa aegadest ning üks endine välisministeeriumi närimiskummi nätsutav sekretär, kes pidevalt rõhutas: „Suhteliselt lootusetu olukord ...".

Algatuseks kääris Lennart käised üles ja teatas, et nüüd tuleb tööle hakata. Selgus, et üks turvamees oskab fakse saata – ta pandi kohe faksimasina taha. Teine turvaja teadis midagi arvutist ning töö oli varnast võtta. Autojuht oli masinakirjutaja ning ülemnõukogu esimehe endine sekretär tõlk. Üks turvamees pesi esialgu nõusid. „Meil oleks veel inimesi vaja," vaatas Lennart lootusrikkalt ringi. Aga inimesi rohkem ei olnud; üksnes kole ja kõle oktoobrikuine tuul ulgus ukse taga.

Samas ei unustanud president oma põhiseaduslikku institutsiooni: „Esimene aumärk tuleb anda Ernst Jaaksonile ja teine ... Arnold Rüütlile." Keegi ei vaielnud vastu.

„Siis oleks mul vaja kahte käsundusohvitseri!" Miks kahte? „Noorem käsundusohvitser peab saama kõigega hakkama, aga kui ma tahan saada kontakti näiteks Peetrusega, on vaja vanemat käsundusohvitseri." Ja jälle ei vaielnud keegi vastu. Kus sa saidki, sest juba samal või järgmisel päeval võrdles president ennast kui põhiseaduse hoidjat Juhan Smuuli „Hea meremeeste hoidjaga"!

„Vaataks nüüd ka maja peal ringi," tegi riigipea ettepaneku.

TOOMAS VOLMER

Mart Soidro presidendi kantseleis

ERAKOGU

Lennart Meri, tema infonõunik Erkki Leego ja konsultant Mart Soidro tähistamas Meri presidendiametist lahkumist 2001. aasta sügisel

Maja – mis seal salata –, ei olnud just presidendi kantseleiks loodud. Oma töökabineti seina toksides arvas ta kõla järgi ära tundvat „lutikate" häält, fuajees tühja raamatuletti nähes lõppes isegi presidendi fantaasia.

„Siin on võimalik töökollektiivil osta endale raamatuid," teatas üks ametnik, keda tööstaaži järgi Kardiorus oleks võinud vabalt kutsuda ka „vanaks kalaks".

Ma imestan siiani, kuidas õnnestus Lennartil naeru tagasi hoida, igatahes pilgutas ta silma ja küsis, miks tänast seinalehte uue kollektiivi edusammudest veel väljas ei ole.

Kõige raskem oli algul siiski kõikvõimalike jutulesoovijatega, kes arvasid, et just president lahendab kõigi mured nõiaväel. Loomulikult liikus Kadriorus kantselei läheduses pidevalt ka muid tülikaid inimesi, keda rahvasuu tihti „hulludeks" nimetab. Ja kuigi Lennart pidevalt rõhutas, et tema ihu ei vaja mitme ihukaitsja teeneid, oli tollane turvasüsteem ainuvõimalik tee. Nii mõnigi kord üritas president „salaja" maja peale uitama minna ja oli väga solvunud, kui turvamehed ta peitusemängu lõpetuseks mõne posti või kapi tagant üles leidsid.

Aga see ei olnud ihukaitsjate ainuke probleem. Algaegadel veel oma Hiiul asuvas majas elades avastas Meri õhtul kantseleist väljudes, et koju ei kavatseta teda viia mitte on tavalise ametiautoga, vaid ZIL-tüüpi limusiiniga.

„Ma lähen trammiga," oli president konkreetne. Üksnes tänu turvameeste veenmisoskusele, et kella kahe ajal öösel trammid ei liigu, õnnestus president ilma sekeldusteta koju meelitada.

„Kas Meri ei võiks rumalam olla?" küsis Mati Unt retooriliselt 1993. aastal Postimehes pärast Andres Söödi „Mina. Lennart Meri ..." filmi vaatamist. Ja lisab: „Meri jätab meie rahvast välismaal parema mulje, kui me tegelikult oleme. Välismaalased võivad ju mõelda, et kõik eestlased on nagu Meri." 1992. aastal pidasin ma mõistlikuks, et Eesti Vabariigi president ei tohiks oluliselt erineda läbilõikelisest eestlasest," tunnistas Peeter Olesk Favoriidis. Rääkimata Mark Soosaarest, kelle plaanitsetud film kahest presidendist – Pätsust ja Rüütlist – hoopis realiseerimata jäi.

Kuigi lähimad võitluskaaslased valimisliidust Isamaa tundsid piisavalt Lennarti põikpäisust ja ettearvamatust, hämmastas neidki tõsiasi, millise kergusega president seadusi välja kuulutamata jättis. Kusjuures selles pingpongis Toompea ja Kadrioru vahel, kus kohtunikuks õiguskantsler, väljus ühe erandiga võitjana alati Lennart.

Lihtrahvas kurtis, et hoolimata Lennarti keeleoskusest pidavat ta hilinema ja suitsetama, uurivat ajakirjandust huvitas, miks elab presidendi proua koos tütrega endiselt Soomes, mis kokkuvõttes tähendas seda, et Kadriorgu kapseldunud riigipea kaugenes nii rahvast, ajakirjanikest kui ka poliitikutest. Esimese valitsemisaasta jooksul andis Meri eesti ajakirjandusele kaks intervjuud ning Urmas Ott teatas ahastades, et kergem on saada intervjuu Bill Clintonilt kui Lennart Merilt. Jahedad suhted muutusid külmaks sõjaks presidendi kantselei ja Eesti televisiooni vahel, kui ühe volikirjade üleandmise eel Lennart kogu ETV grupi Kadriorust minema kupatas. Põhjuseks ühe kaablivedaja kummikud ja traksidega püksid. Kuigi tollane ETV peadirektor Hagi Šein püüdis hiljem vabandada, et riigitelevisioonis on palgad väiksed ning õigupoolest oli see kaablivedaja esindusvorm, raputas Lennart resoluutselt pead: kolhoosikord on möödas. Vähemasti siin, Kadriorus!

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Samasugust nõudlikkust ilmutas Lennart ka oma alluvate suhtes. Kui president märkas, et kantselei peauks käib veidi halvasti, kutsuti kohale töömees, kes sovetliku tööharjumuse tõttu jäi ehk veidi pikalt ust silmitsema ja iseendaga aru pidama. „Kuulge, tooge mulle kruvikeeraja, ma saan selle asjaga ilmselt kiiremini hakkama," tegi Meri ettepaneku. Loomulikult ehmatas töömees ära, õlitas imekähku kõik mõeldavad kantselei uksed, kuid kurtis siiski hiljem: „Küll meie president on ikka kärsitu!"

Sama täpne oli ta kõikvõimaliku kirjavahetuse ja volikirjade suhtes. Rooma paavstile saadetud kiri polnud ehk kõige esinduslikumas ümbrikus, Lennart vaatas seda pika pilgu ja hambaga ning soovitas sekretäril süljega ümbriku peale kaks marki kleepida. Järgmisel päeval märkasin õudusega, et ülesanne oli täidetud.

Kõikvõimalike pidukõnede ja volikirjade üleandmiste puhul nõudis Lennart algatuseks teese ja hiljem kõnetekste. Vaid ülitähtsate esinemiste puhul ta ka neid kasutas. Kui püüdsin algaegadel talle arglikult mõista anda, et minu töö kasutegur on nullilähedane, lohutas Lennart: „Sa kirjuta ikka kõne valmis. Loomulikult kõnelen ma sinust paremini. Sest mul on teadmine, et tagataskus on sinu kõne." Väikest lohutust pakkus teadmine, et ega mu tollastel kolleegidel paremini läinud. Kord enne ühe eksootilise riigi suursaadiku volikirjade üleandmist üllatas Lennart välisnõunikku küsimusega: „Mis kuradi riik see selline on?" Üksnes hea diplomaatiline tava ei luba mul öelda selle riigi nime.

Nüüd kuus aastat hiljem on hea mõelda, et õnnestus viibida ühe institutsiooni taastamise juures. „Suhteliselt lootusetu seis" ei osutunudki nii lootusetuks.

Ma arvan, et me ei peaks olema ülemäära kurvad, et Lennart ühe teekonna lõpetas. Vaimusilmas näen teda juba pilvepiiril meile lehvitamas ja meid julgustamas.

> *Tahaksin teid julgustada. Küsida, mis teile muret valmistab ja teie muret jagada kirjasõnas. Tahaksin jagada rõõmu, et oleme ise oma elu peremehed ja tuleviku kujundajad, täna rohkem kui eile ja homme rohkem kui täna. Põhiseaduses oleme suveräänsed, olgem seda veelgi enam igapäevases töös ja mõtlemises. Tahaksin, et mu sõnad ei kõliseks. Tahaksin sisendada, et tahtest oleneb palju ja tugevast tahtest peaaegu kõik.** ❁

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Ümber kohandatud Favoriidis 1998. oktoobris ilmunud artiklist ja Postimehes 2006. märtsis ilmunud järelhüüdest.

**Lennart Meri, Sirp ja Vasar, 30.03.1979*

„Kas sul pliiatsit on?”

PEETER KONDAS • Vanemautojuht 1992–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kantselei majja sattusin juba 1981. aastal, kui siin asus veel ülemnõukogu presiidium. Kui majja tuli president Meri, siis toodi mind riigikantselei autobaasist üle presidendi kantseleisse. Alguses ei olnud struktuuris autojuhi kohti ette nähtud ja meid võeti tööle hoopis tehnikutena. Hiljem nimetati meid taas autojuhtideks. Direktor Pikani ajal tekkis vajadus vanemautojuhi koha järgi, kes kogu transporti haldaks ning oleks ühtlasi direktori autojuht. Olen seda tööd teinud siiamaani.

Kõige rohkem kilomeetreid sai läbitud Lennart Meri ajal. Oli päevi kus koju ei jõudnudki, magasime kantseleis diivani peal. Transporditalituse toas oli nurgadiivan, kus sai magada.

Alguses sisenesid kõik kantselei ametnikud majja peauksest, fuajees asus vanasti diivan, kus autojuhid ja jutulesoovijad ootasid. Ühel hilisõhtul kui istusin seal, tuli president Meri ja küsis: „Kuule, Peeter, kas sul pliiatsit on?” Leidsin talle ühe punase värvipliiatsi ja läksime kõrvaltiiba, kus töömehed uut ametisissekäiku ehitasid. Lennart Meri võttis minu punase pliiatsi ja seletas töömeestele, millist ust ta sinna soovib. Et end paremini arusaadavaks teha, joonistas ta ühe juba pahteldatud seina peale kaarega ukse kuju. Kahjuks said töömehed temast valesti aru, nad tegid terve öö kõvasti kirkadega tööd aga raiusid ukse vale seina sisse. Viga siiski parandati ja praegu seisab kaarega ukseava õiges kohas.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Riigipea ja autojuhid. Vabariigi Presidendi Kantselei töötajad Viimsis president Meri ametist lahkumise puhul 2001. aasta oktoobris.

Vasakult: Viktor Lutškin, Märt Preegel, Peeter Kondas, president Lennart Meri, Heino-Vello Karo

ARNO MIKKOR

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri kujundatud kaaruks

President Meri käis tihti öisel ajal majas ringi ja küsis selliseid asju. Alati pidi olema kruvikeeraja taskus, et ta saaks keerata kinni logisevat ukselinki või parandada laevalgustuse lülitit. Vahel võis juhtuda, et parandamine ei õnnestunud ja selle asemel läksid hoopis korgid läbi.

Alguses kui Lennart Meri oli presidendikandidaat, siis ta sõitis ringi tavalise Volga GAZ 24-ga. Teda sõidutas Anti Purre, kelle ta võttis hiljem endale käsundusohvitseriks. Kui Meri presidendiks valiti, siis sai tema ametiautoks Rootsi kuninga kingitud Volvo 960, hiljem aga juba S klassi Mercedes-Benz.

Meri ajal oli autokolonni liikumiskiirus visiitidel „madallennu kiirus". Autodega sõideti nii kiiresti kui need vähegi kannatasid. Kõige suurem kiirus, millega ma olen maanteel sõitnud, oli vist 240 km tunnis, kiiremini lihtsalt see Volvo 960 ei liikunud. Tihti vahetati peale visiiti mitmel autol esiklaase ja esitulede klaase. Teed olid nii kive täis ja sõideti nii kiiresti, et kivid lendasid aknasse.

Üks kord pidin sõitma tohutu kiirusega Pasleppa ainult selleks, et viia sinna üks pakk kohvikoort. President oli kutsunud ühe suursaadiku kohvi jooma, kuid kohvikoort ei olnud. Paslepas polnud ka parajasti ühtegi autot, mis oleks saanud poodi sõita. Noarootsi inimesed natuke kartsid meid: kui juba mingi uhkem auto sealkandis sõitis, siis nad tõmbasid kohe tee pealt kaugele eemale. Pärastine tee läks põldude vahelt ja seal olid kurvid täitsa sirgeks sõidetud.

Erinevaid automarke on kantseleis olnud igasuguseid. Kõige huvitavam oli üks pirukatüüpi Volkswagen Caddy, mis võeti siia „karuselli autoks", millega sõitis ka protokoll. See oli valget värvi ja kaheukseline. Esiiste lükati ette ja kogu seltskond ronis taha suurde kongi. Pealtvaatajad tavaliselt vaikselt muigasid selle peale.

Presidentuuri algusaastatel rivistus tähtsate külaliste vastuvõtuks kogu kantselei personal alla fuajeesse. Üheks eredamaks mälestuseks on Rooma paavsti Johannes Paulus II visiit 1993. aasta sügisel, kui paavst kõiki fuajeesse rivistunud kantselei töötajaid õnnistas. Samuti surus oma visiidi ajal kõigil kantselei töötajatel kätt Walesi prints.

Autojuht Märt Preegel tuli kantseleisse tööle nädal hiljem ja oleme kogu selle aja koos töötanud. Märt on väga hea autojuht, kelle sõidustiili saan usaldada. Oleme koos väga pikki ja raskeid vahemaid läbinud ja Märt saab alati hakkama.

Kantselei hoone ikka naksus ja praksus vanasti ning võis tekkida selline tunne, et keegi käib ringi. Varem räägiti, et öösiti jalutavat hoones ringi Johannes Vares Barbaruse vaim. Fuajee laes oli pikka aega üks suur auk, mida ei õnnestunud kuidagi parandada. Seda oli mitu korda lapitud ja pahteldatud, aga pahtel ei tahtnud selles augus kuidagi püsida ja pragunes koos värviga alati lahti. See auk sai sinna niimoodi: ülemnõukogu ajal olid kella kuueks tavaliselt kõik siit lahkunud ja maja pandi lukku, ainult valvemiilits jäi fuajeesse ukse kõrvale istuma. Tal oli seal ukse kõrval väike kirjutuslaud, lamp ja võtmekapp. Ühel sügisõhtul istus miilits seal, pime vihmane õhtu oli, tuul peksis oksi vastu aknaklaase ja natuke kõhe oli olla. Muidugi oli ka miilits kõiki neid kummituslugusid kuulnud. Kell hakkas juba palju saama, uni hakkas tulema ja siis järsku miilits kuuleb, et keegi kõnnib. Peatrepist tuli alt keldrikorruselt mingi vari, liikus aeglaselt, tuikudes. Miilits lõi kartma, ronis laua alla ja tegi ühe hoiatuslasu õhku, millest jäigi eelpool mainitud auk. Tuli välja, et päeval tehti remonti ja üks purjus tolmune maaler oli alla varjendisse magama jäänud. Ärkas öösel üles, tahtis ära minna ning ehmatas vaese miilitsa poolsurnuks.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

RENE RIISALU

Laste jõulupidu Miia-Milla-Manda muuseumis.

Vasakult: Peeter Kondas, Indrek Kivisalu ja Märt Preegel

Kümmekond korda ümber maakera

MÄRT PREEGEL • Kantselei autojuht 1993–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Olen Kadriorus autojuhina töötanud 1981. aasta oktoobrist. Üleminekuajal olin natuke aega välisministeeriumis. Kui selgus, et ühest autojuhist presidendi kantseleile ei piisa, siis vanem-autojuht Peeter Kondas kutsus mu tagasi. Alguses sõitsin kantselei majandusautoga, tõin puhvetile varustust ja tegin muid majandussõite.

Meri ajal tuli päris tihti Paslepa vahet sõita, eriti alguses, Paslepa sisustamise ajal. Rekord on kolm korda ööpäevas edasi-tagasi. Viisin päeval kaks korda sinna vajalikke asju ja lõpuks õhtul kella kaheksa paiku oli vaja veel presidendile sääsevõrk viia. Tavaliselt tuli sinna sõita iga päev. Üks ots on 117 km ja aega läks umbes poolteist tundi. Põhiliselt käisid kantselei töötajad seal presidendi käest allkirju võtmas ja ootasid siis seal, vahel hilisõhtuni. Tavaline oli, et pidi pool päeva metsa all istuma ja sääski söötma.

Ükskord kutsus Lennart Meri peaminister Mart Siimanni Paslepa residentsi kohtumisele ja lõunat sööma. Toona Paslepas kokka ei olnud ja mulle anti ülesandeks supp presidendi kantseleist kiiresti sinna kohale viia. Sõitsin tee peal suure hooga peaministri autost mööda, ta pärast imestas, et kes see hull niimoodi sõidab. Lõpuks polnud sellest kasu midagi, et sooja supiga sinna jõudsin, Lennart otsustas peaministriga koos hoopis kaatriga sõitma minna ja supp jõudis ikkagi ära jahtuda.

President Meri tuli tavaliselt autosse 15–20 minutit ettenähtust hiljem. Juhtus sedagi, et autojuht ja turvamehed pidi õhtust hommikuni maja ees ootama, et „kohe lähme Pasleppa". Oli tavaline, et „kohe lähme" ja siis läksid hommikul viie ajal. Nõunikud olid tihti õhtul kantseleis, vahel tuli ka neid hilja õhtul koju viia. Hiljem korraldasime nii, et üks autojuht oli valves, teised said siis enam-vähem normaalsel ajal koju.

Kui Meri jäi kuhugi sõites tavaliselt hiljaks, siis Rüütel tuli alati veerand tundi varem välja. Pidime kolonniga aeglaselt mööda maanteed sõitma, või tegime kusagil kohvipausi, et mitte liiga vara kohale jõuda.

Mul on ainult mõni üksik koht Eestimaast jäänud läbi sõitmata. Näiteks Pakri saare peal pole käinud. Mõned korrad olen autoga Lätis ja Rootsis käinud. Nii näiteks käisin eelmisel aastal Rootsis riigivisiidi ajal, viisin kohale peakoka ja tema abilised. Põhiliselt käime autodega siiski ainult Lätimaal, kaugemale sõita on juba ajaraiskamine. Lätiski käies tuleb neli-viis tundi autos veeta.

TOOMAS VOLMER

President Rüütel ja Märt Preegel kätlemas riigipea ametist lahkumisel oktoobris 2006

© Riigikantselei

Kõige rohkem sõitsime ikkagi Meri ajal, 50 000 km aastas oli „nohu". Kihutamist oli palju, meil oli siis lubatud sõita vilkuritega. Ükskord oli mul selline buss, mis üle 100 km tunnis ei sõitnud, jäin kogu aeg kolonnist maha. Autos olid sekretärid. Vanasti olid sekretärid visiitidel kaasas, koos faksi ja paljundusmasinaga. Kui kohale jõudsime, siis nad tõstsid masinad välja ja vormistasid kohapeal igasuguseid dokumente. Näiteks saadeti niimoodi pressiteateid, siis ju mobiiltelefone veel ei olnud. Trükimasinad olid kaasas, arvutit ju ka ei olnud. Pidime koos presidendiga kohal olema, et sekretärid saaksid dokumendid ära vormistada. Sel korral aga oli nii, et kui meie kohale jõudsime, siis oli kolonn juba läinud. Pärast seda visiiti vahetati buss kähku välja.

Kord tuli president Merile Estoniasse kõne viia mitme autoga. Ühe portsu viisime sinna, samal ajal sekretär trükkis kantseleis ülejäänud teksti. Käsundusohvitser Jaanus Elvre tuli Estonias ukse peale, võttis järgmise pahmaka ja viis presidendile ette lugeda. Kui see otsa sai, siis jõudis autoga juba järgmine ports kohale. Õnneks tähistati tollal vabariigi aastapäeva Estonia teatris, ei pidanud viima teksti Tartusse või kuhugi kaugemale.

JELENA RUDI

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendi kantselei teenistujad 12. detsembril 2011 kuuske ehtimas.
Vasakult: Eve Silm, Siim Raie, Pille Osula, Piret Reintamm Benno, Madle Lippus, Heli Suvi, Piret Arukaevu

Kantseleis töötada on küllaltki vaheldusrikas, iga päev on teistmoodi, kunagi täpselt ei tea, mida sa tegema pead ja millal sa lõpetad. Nüüd saab enam-vähem õigel ajal koju ka. Meri ajal ei teadnud kunagi millal tööpäev lõppeb. Ka vana-aasta õhtuti olen õigusosakonna juhataja Mall Grambergiga mitu korda Paslepas seaduste otsustele allkirju võtmas käinud. Teised kõik istuvad juba kuuse all, meie ikka seal!

Kantseleis töötatud aja jooksul olen palju autosid läbi sõitnud. Kui läbisõidetud kilomeetrite arvu vaadata, siis olen arvatavasti nüüdseks juba kümmekond korda ümber maakera sõitnud.

Alustades nullist

SIGRID HAAGE • Vanemsekretär 1992–1995 • Sekretariaadi juhataja 1995–2003

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Minul õnnestus president Lennart Meriga koos töötada tema esimese ametiaja algusest teise lõpuni. Esialgu presidendi sekretärina töötades oli minu ülesandeks tagada tema telefoniühendused, kirjavahetus ja üldine asjaajamine ning külaliste teenindus. 1995. aastast sekretariaadi juhataja asetäitjana ja veidi hiljem juhatajana töötades aga tagada ning koordineerida kogu kantselei asjaajamine. Lisaks valida ja õpetada välja presidendi sekretärid, juhendada nende igapäevast tööd, kontrollida presidendi kirjade protokollilist ja ortograafilist korrektsust, toimetada keeleliselt presidendi kirju ja ametlikke teateid, korraldada presidendi kirjade ja kõnede kirjalikud tõlked ning presidendi ettekannete järeltõlked kohtumistel ja visiitidel.

Asusin presidendi sekretärina tööle 12. oktoobril 1992, nädal pärast presidendi ametisseasumist. Eesti riik astus siis oma täiesti esimesi samme, seetõttu oli kantselei algusaeg äärmiselt põnev ja eriline. Alustada tuli ikkagi üsna nullist ja see, mis täna võib tunduda enesestmõistetav, tuli tookord luua.

Täiesti erilised olid esimesed kuud, kui tegelikult ei olnud veel kantseleid moodustatud. Tööpäeva algusaeg oli küll kindel, kuid selle lõpp oli teadmata. Hommikuti kella nelja-viie ajal koju jõuda ei olnud midagi erilist. Sekretärina oli minu esimene töökoht hilisemas suursaadikute saalis ja hiljem selle kõrval asuvas endises sõjaeelses käsundusohvitseri kabinetis, nii et kõik saabuvad külalised ootasid oma kohtumist minuga samas ruumis. Hiljem lükati see töökoht veel ruumi võrra edasi teise sekretäriga ühte ruumi, sest nii oli mugavam oma igapäevast tööd teha. Sekretariaadi juhatajana olin samuti samas kabinetis ja nii sai kõigel jooksvalt silma peal hoida.

Esimesel tööpäeval oli minu esimeseks tööks presidendile saabunud õnnitluskirjade ja -telegrammide seas kord majja luua. Neid

Toomas Volmer

Sigrid Haage presidendi kantseleis

oli päris hulgi, nende hulgas ka näiteks Leonid Marile saabunud tervitusi. Telefone oli minu laual mitu. Üks neist oli pruun ja läikiv nn Soome liin, teine suur ja kobakas telefonikeskjaama moodi. Telefoniühendus oli nii kehv, et tihti tuli rohkem aimata kui kuulda, mis telefonis räägiti. Kord kuulsime presidenti suures kabinetis hõikumas. Asja uurima minnes selgus, et ta oli akna lahti teinud ning hõikus midagi aknast välja. Selgituseks ütles ta, et lootis niimoodi Läti presidendiga paremini jutule saada, kui see telefoniga võimalik oli. Viletsad olmetingimused ja külmad ruumid talvel olid tavalised, aeg-ajalt kadus ka elekter mõneks ajaks. Kord läks elekter ära vahetult enne paavsti nuntsiuse saabumist ja saabudes võttis teda vastu pidulik küünlavalgus.

Praegu ei kujuta enam ettegi, et ei ole internetti, *Google* otsingut ega mobiiltelefone. Sel ajal oli infot samamoodi vaja ja inimesi tuli telefonitsi kätte saada. See oli muidugi palju töömahukam ja õhtuti võis see olla eriti keeruline, aga kõik sai tehtud. Presidendile ei saanud lihtsalt niisama öelda, et inimest, kellega ta rääkida soovib, ei õnnestu tabada. Pahameele ennetamiseks pidid mitu käiku ette mõtlema ja kõik võimalikud variandid läbi proovima. Võis juhtuda, et leidsid üles ja ühendasid presidendi inimesega, kes lõunatas restoranis. Aastate jooksul täienesid meie andmebaasid jõudsalt ja soovitud inimene leiti väga kiiresti.

Sel ajal oli üheks suhteliselt tüütuks kohustuseks teha kõigist saabunud faksidest koopiad. Kui seda poleks teinud, siis võis ühel hetkel avastada, et vägagi oluline info faksipaberil oli lihtsalt haihtunud nagu oleks see varem võlutindiga kirjutatud. Ka faksimine ise ei olnud eriti kiire ja mugav, eriti kui tuli saata pikki tekste. See võis olla tundide pikkune töö, kui tuli näiteks pressile saata presidendi kõne või mõni muu mitmeleheline materjal. Tihtipeale tuli hiljem veel saajalt üle kontrollida, kas ta on ikka kõik leheküljed kätte saanud. Nii, et kui hiljem saime faksi, mis ise lehthaaval vajaliku ära saatis, oli see tohutu kergendus.

Kantselei algusaegade juurde kuulusid lahutamatult ka presidendi korralduste lehekesed. Kuna korraldusi oli palju, siis trükiti presidendile eraldi vastavad blanketid ja neid hakkas ta usinasti kasutama. Igal hommikul tööle tulles olid presidendil kaasas valmis kirjutatuna sõna otsese mõttes kümned korraldused ja ülesanded, mida tuli kohe täitma hakata. President kasutas neid lehekesi hilisematel aegadel muidugi ka, mitte küll nii hulgaliselt, aga olenevalt ülesandest, kas sarkastilises, sõbralikus või humoorikas vormis, jõudis korraldus nii mõnegi töölauale.

Kui president oli majas, siis oli tööaeg vägagi tempokas. Selle järgi võiks arvata, et kui ta kuskile välisvisiidile sõitis, sai natuke kergemalt hingata. See oli siiski petlik, sest esimese telefonikõne saime kohe tema sihtkohta jõudes ja nii mõnigi tavapärane tööülesanne võis osutuda keerulisemaks, kui see oli kodus. Kindel oli, et esimeses telefonikõnes küsis ta viimase seisu uudised, kuigi pressiülevaated tuli talle igapäevaselt nagunii saata. Keeruline võis olla vajalike inimeste ühendamine, sest näha polnud, kas tema telefon on kinni või mitte. Ja tihtipeale oli see kinni. Ja kõnede lõplik vormistus ja tõlge sündis koos kaasasolijate vägagi kõvade ühiste pingutustega.

President Lennart Meri hindas ja kasutas sekretariaati ning meie koostöö oli tema igapäevatöö lahutamatu osa. Sekretärid olid tööl 24/7, päeviti oli tööl kaks sekretäri ning lisaks olid õhtuti ja nädalavahetustel vahetustega ametis veel neli valvesekretäri. Kuigi sekretäriametit peetakse rohkem naistele sobivaks, oli meil ka mitu head meessekretäri. Lisaks andsid oma tubli panuse igapäevase dokumendihalduse, arhiivi ning tõlkimisega tegelevad töötajad.

Tegelikult kujunes sekretariaadist kogu kantseleile omamoodi süda ja infokeskus, kus tihtipeale oli keegi käimas ja kus oli olemas kogu info majas toimuvast. Sekretariaadi töörütmi mõjutasid nii presidendi

© Vabariigi Presidendi Kantselei

kohtumised, töö- ja riigivisiidid, intervjuud, aga ka paljud olulised välis- ja siseriiklikud sündmused, oli see siis jäägrikriis, „Estonia“ või Pala õnnetus, valitsuskriisid, 11.09.2001, meie sportlaste võidud, olulised sisepoliitikasündmused jmt. Kuna president pidi olema toimuvast informeeritud, siis oli olulise ära tundmine ja kiire reageerimine sekretäride töös tähtis, keerulisem oli see valvesekretäride jaoks, kellel õhtuti nõuandvat tuge kõrval ei olnud. Näiteks oli valvesekretäri tegutsemine „Estonia“ õnnetuse esimestel tundidel eriti olulise tähtsusega.

Üheks aasta olulisemaks sündmuseks kantseleis oli 24. veebruar ja sellega seonduv – nii vastuvõtu korraldamine, riiklike teenetemärkide annetamine ja sekretariaadi jaoks muidugi kõne. Kuna presidendi kõne pidi olema sama värske nagu ahjust tulnud sai, siis selle vormistamine nii väga lihtsalt ei käinudki. Seda enam, et seda tuli teha mitte lihtsalt kiiresti, vaid nagu president ütles, ahvikiirusel. Käsikirjalisest tekstist, mis võis kohati olla ka lõigatud-kleebitud, tuli vormida kindlaformaadiline poole lehekülje suurune kõnetekst ja see mitmekümnel lehel välja printida. Samal ajal paralleelselt seda inglise keelde tõlkides, et seda ka enne ürituse algust diplomaatilisele korpusele jagada. Tavaliselt jõudsimegi printerimasinast alles soojad kõnelehed presidendile vahetult enne tema väljasõitu Estoniasse kaasa anda. Siis vaatasime sekretäride tagatoas presidendi kõnet televiisorist hinge kinni pidades, ega lehed sassi läinud või veel midagi hullu juhtunud. Viimasel korral juhtuski nii, et kõne algus oli küll presidendil kaasas, aga järgnevaid lehti tuli eraldi autoga Estoniasse järele viia, kus käsundusohvitser need esinemispulti järgi viis. Siis hoidsime asjade kulgu jälgides hinge kinni, aga kõik õnnestus.

Presidendi kantselei on koht, kus presidendi isik ja tema loodav üldine õhkkond mõjutab oluliselt seal toimuvat. Töö Lennart Meri aegses presidendi kantseleis ei olnud kindlasti kergete killast. Sellest ajast on sellised põhimõtted nagu töö eesmärgiks saab olla ainult parimast tulemusest järgmise saavutamine; ei ole olemas vastust „ma ei saa”, mis õpetas alati ka mitu sammu ette vaatama; unustada ei tohtinud pisiasju – kiri Viljandimaa taluperemehele või paavstile peavad olema võrdselt korrektsed; vaata maailma laiemalt. Ehk olid ühised raskused ja selge eesmärk presidendi taustajõuna oma tegevuses ka üheks põhjuseks, et aastate jooksul kujunes välja väga ühtehoidev, tugev ja üksteist toetav meeskond. Meeskond selle kõige paremas tähenduses. Ega me vist ise väga selle peale ei mõelnudki, aga kord presidendi poolt öeldu, et te ise ei teagi, kui hästi te töötate, oli väga suur tunnustus.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Riigipea ja tema sekretariaat. Vabariigi Presidendi Kantselei töötajad Viimsis president Meri ametist lahkumise puhul 2001. aasta oktoobris.

Vasakult: Mailis Neppo, Sigrid Haage, Daily Milerman (Varik), president Meri, Sigrid Herodes, Pille Osula, Margit Maidla

© Vabariigi Presidendi kantselei

„Tere, mul on sind vaja!”

TIINA TŠATŠUA • Sekretariaadi juhataja 1993

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Olin 1992. aastal läinud tööle konverentse korraldavasse firmasse. Osalesin Balti onkoloogide ja radioloogide konverentsi ettevalmistamises ja korraldamises, tegemist oli esimese taolise üritusega ja töö oli vastutusrikas. Pärast jõulupühi helises meie büroos telefon ja sekretär andis mulle teada, et helistatakse presidendi kantseleist. Telefoni teises otsas oli Vabariigi President, kes pärast tervitust ja häid soove andis mulle muhedal moel teada: „Mul on sind vaja ja kohe!“ Ühtäkki leidsin end sekretariaadis ootamas kohtumist Vabariigi Presidendiga. Olime ammused tuttavad, aga sel hetkel oli ilmselgelt midagi teisiti. Istusime kohvilauas ning vestlus muutus üsna konkreetseks: oli tarvis astuda protokolliosakonna juhataja ametisse ja taastada ning vajadusel uuesti luua presidendi protokolli traditsioonid. Ettepanek oli põnev ja pisut varem oleksin selle töö rõõmuga vastu võtnud, kuid olin juba seotud lubadustega ja neid täitmata jätta ei saanud. Juures oli ka igati toetav ja mõistev kantselei tolleaegne direktor akadeemik Mihkel Veiderma. Leppisime kokku, et võtan aega mõtelda. Töö juures kolleegidega arutades oli seisukoht ühene – presidendi ettepanek tuleb vastu võtta. Otsust aitas teha ka vestlus välisministeeriumi protokolliosakonna tolleaegse juhataja Andres Unga ja asetäitja Tiina Nirgiga. Protokollitööd üksi ei tehta – olime üks ühisel eesmärgil tegutsev meeskond, ainult töökohad paiknesid erinevates majades. Kõik, mis tollal õnnestus teha, oligi üks suur ühistegemine.

TOOMAS VOLMER

Tiina Tšatšua Kadriorus

Kadriorus leppisime kokku, et püüan anda maksimumi, aga nii president kui kantselei direktor andsid oma nõusoleku, et konverentsi lähenedes saan ametist lahkuda. Hilisem praktika oli küll pisut teistsugune – ametist lahkumine ei tähendanud sugugi ametist loobumist. Kantseleis oli valmis veel üks ootamatu üllatus. Oma esimesel tööpäeval sain teada, et osakond, mida tegelikult juhtima asun, on sekretariaat – kõik, mis puudutab protokolli on lihtsalt üks väike osa sellest.

Põhjendus võttis mind sõnatuks: „Sa ju oskad ja oled seda ennegi teinud!" Olin loomulikult kursis protokollitööga, üht-teist kuulnud kantseleikorraldusest, kuid kogu suure osakonna juhtimine oli väga kaugel sellest, mida teha tahtsin, mida nüüd aga teha tuli.

Olin töötanud peaministri kantseleis ja hiljem eraettevõttes ning harjunud töötava tehnika ja kaasaegsete töövahenditega. Sekretariaadis aga ootas ees kiviaegne tehnika – ühe arvuti sisse- ja väljalülitamine käis otse pistikust, keset ruumi seisis hiigelsuur teletaip ehk telegrammide saatmise masin ja laudadel mõned telefonid. Ainsad kaasaegsed tööriistad olid presidendi hea sõbra Eva Lille abil saadud faks ja paljundusmasin. Tegelikult püsis kõik tolleaegsete kantselei töötajate tohutul entusiasmil ja soovil teha kõik, mis vajalik, et kantselei toimiks ja president saaks hästi oma tööd teha. Olen siiani südamest tänulik headele kolleegidele Vaike Siirusele, Sigrid Haagele ja Erkki Münterile, tänu kellele sekretariaat üldse toimis. Lisaks kuulusid osakonna haldusalasse pressisekretär, tõlk, raamatukogu jne. Hiljem tuli appi Ruth Lausma-Luik, kelle suurepärane analüüsioskus ja kiire reageerimisvõime aitasid lahendada mitu põnevat olukorda. Samuti oleks töö ilma adjutantuuri, sealsete heade kolleegide Anti Purre, Meelis Aabi ja Margot Paalita, olnud väga raske.

Püüdsime üheskoos tasapisi luua süsteemi, mis tagaks korrektse asjaajamise. Abiks oli tolleaegse riigiarhiivi väga hea spetsialist ja hiljem sekretariaadi juhataja Helge Porila. Esimese arvutiprogrammi, mille abil pisutki paberimaailmas süsteemi luua, kirjutas Sulo Kallas ja kandis see vahvat nime Postipoiss. Selleks, et mõista, mida sekretariaat vajas, töötas Sulo teatud aja ka ise sekretärina. Esialgu olidki kantselei võimalused nii tagasihoidlikud, et öövahetusse sekretäre ei palgatud, öövalves olime ise vaheldumisi.

1993. aasta vabariigi aastapäev lähenes, seda otsustati teiste oluliste tseremooniate kõrval tähistada Vabariigi Presidendi ja proua Helle Meri vastuvõtuga Estonia kontserdisaalis. Ettevalmistusteks oli aega vähem kui kuu. Riigiarhiivile toetudes püüdsime kas või osaliselt säilitada seda stiili, mida oli kasutatud enne teist maailmasõda. Saime head nõu Soome Vabariigi välisministeeriumi protokolliosakonna juhatajalt suursaadik Eva-Christina Mäkeläiselt, kelle soe ja sõbralik suhtumine kõrvuti tarkade nõuannetega meid suuresti aitasid. Presidendi vastuvõtu kutsed disainis hilisem „tehnokratt" Peeter Marvet.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Tiina Tšatšua oma töökabinetis Kadriorus

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendipaari soov oli, et vastuvõtt oleks lihtne ja tagasihoidlik. Ikka ja jälle kordusid sõnad „põhjamaine, rahulik, loomulik". Võimalik, et just need vestlused kinnistasid minus arusaama, et protokoll ja etikett on ennekõike ikka kokkulepped ja kõik kokkulepped peavad sobima eesmärgi, ajamomendi, ruumiga ja kohe kindlasti inimestega.

Kõigile jäi meelde presidendi suurepärane kõne ja imeline kontsert, mille valmistasid ette tolleaegsed Eesti Filharmoonia ja Estonia teater. Eri Klas juhatas Eesti Riiklikku Sümfooniaorkestrit. Täpselt kokkulepitud hetkel helisesid kõik Tallinna kirikute kellad, õhkkond oli ülev ja kaunis. Alates esimesest vastuvõtust toimus ka hiljem traditsiooniks saanud presidendipaari kohtumine riigikogu juhtkonna, valitsusliikmete ja diplomaatidega. Kutsutud külalised mahtusid vaevu veel renoveerimata Estonia majja aga kitsikusest hoolimata oli tuju ülev. Järgmisel päeval tänas presidendipaar meid kõiki ja igale ühele meist jäi mälestuseks presidendi kiri. Meie omakorda püüdsime tänada kõiki häid abilisi, kes tegid ära suure enamuse töödest heast tahtest ja tasu saamata.

Kantselei elas ja tegutses pidevas remondimüras, kevadsuveks said osa ruume ka korda ja tasapisi hakkasid kujunema kindlad traditsioonid – kuidas võetakse vastu volikirju üleandvaid saadikuid, kuidas toimuvad presidendipaari visiidid Eestis, kuidas valmistatakse ette riigivisiite. Presidendi residentsi valmimisel kolis presidendipaar elama ametikorterisse ja meie kohtumised proua Helle Meriga muutusid peaaegu igapäevasteks. Oma tagasihoidlikul viisil mõjutas ta tegelikult igasuguste tseremooniate väljakujunemist võrdlemisi palju. Ta tunnetas vägagi täpselt, mis on igas olukorras parim ja loomulik. Olulisim on, et inimestel oleks hea – loomulik ja vaba olek. Proua Meri suurepärane terviku- ja stiilitunnetus ning hea maitse andsid tseremooniatele kindla joone ja viimistletuse. Koos proua Meriga sai ettevalmistatud ka esimene Eestisse akrediteeritud diplomaatide õhtusöök. Proua Meri ja kantselei peakokk Oleg Alasi koostöös valmis tagasihoidlikust eelarvest olenemata erakordselt maitsev ja efektne menüü. Oleg on siiani Eesti üks tippkokkadest, kes oma olemuselt on tagasihoidlik ja laseb pigem oma tööl rääkida enda eest.

Kõigi meie lemmikuks oli presidendipaari teises klassis käiv tütar Tuule, üks äraütlemata sõbralik ja abivalmis tegelane. Kantselei poolel ei kohanud me Tuulet peaaegu kunagi, aga visiitidel ja vabal ajal uudistas ta ümbritsevat ja teadis väga täpselt, mis ametit me peame. Imetlesime kõik, kuidas ta maakonnavisiitide ajal vapralt vastu pidas, pikkade lõunasöökide ajal tähelepanelikult kuulas ja pärast nutikaid küsimusi esitas. Ta ei unustanud kunagi meie sünnipäevi ja meieni jõudsid salapäraseid teid pidi Tuule poolt joonistatud pildid, paberist volditud või plastiliinist tehtud kujukesed.

Kõik, mis me tegime, oli ju esimest korda ja meie jaoks erakordne. Erakordne oli ka Saksamaa presidendi Richard von Weizsäcker ja proua Weizsäckeri riigivisiidi auks toimunud pidulik lõunasöök Palmse mõisas. Kantselei haldusosakonna ja Palmse pererahva koostöös sai mõis võimalikult kauniks tehtud. Peab meeles pidama, et mõis oli veel renoveerimata ja praegusest kaunist ja uhkete võimalustega majast oli asi kaugel. Piduliku lõunasöögi menüü ja teeninduse eest vastutas härra Dimitri Demjanov. Visiidist jäi meelde veel üks väike, aga kõnekas detail: proua Weizsäcker palus hetkeks peatada auto, et imetleda pesal olevat kurge – Saksamaa ülihoolitsetud looduses kohtavat sellist pilti harva.

Neil aegadel juhtus peaaegu iga päev midagi ja kõik detailid on kallid mälestused. Mulle on kõige enam jäänud meelde kolleegide tahe kõike hästi teha ja siiras rõõm oma igapäevatööst. Tähtsust ei omanud see, kes mis ametit pidas, tööpäev (vahel ka öö) kestis nii pikalt kui vaja ja valitses teadmine, et koos saame peaaegu alati hakkama, et asjatundlikkus algab sellest, kui olemasolevate võimaluste ja

© Vabariigi Presidendi Kantselei

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Helle Meri, Tiina Tšatšua ja president Meri Saaremaa visiidil 3. augustil 1995

vahenditega tehakse antud olukorras maksimum. Koostehtust sain edasiseks enda kõrvale inimesed, kellele võib kindel olla ja keda võib usaldada.

On hea tunne vaadata tänast kantseleid, kus töötavad riigi parimad asjatundjad ja on kangesti meeldiv, et meid pole unustatud – mitmel korral aastas leian oma postkastist heade sõnadega tervituskaardi. Tõdeda tuleb ka seda, et Vabariigi Presidendi ammu öeldud lausest „Me oleme sandimateski oludes toime tulnud, ammugi siis nüüd!“ olen nii mõnelgi korral tuge saanud.

Jahipüssiga mees ja president

PRIIT ALTMÄE • Presidendi ihukaitsja alates 1993 • Kaitsemeeskonna juht 2006–2011

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Eesti oli vabaks saanud, rubla asemel kehtis jälle kroon. Eluaegse spordipoisina õppisin 1992. aastal tollases pedagoogilises instituudis kehakultuuri, kui trennikaaslane Tiit Kõiv, kes töötas ka eriteenistuses, kutsus mind kooli kõrvalt Toompea lossi valvesse. Järgmisel kevadel saadeti mind valvama president Meri toonast residentsi Nurme tänaval, siis riigipea kantseleisse Kadriorus ja paariks päevaks ka Läänemaale Pasleppa. See oli töö, kus tegid värava lahti, lõid kulpi ja president sõitis mööda, rohkem ei juhtunud midagi. Samal ajal läks osa ihukaitsjaid politseikooli kursustele ning Mati Laiv, toonane kaitsemeeskonna juht, pakkus mulle ihukaitsja kohta. Olin siis maailma üks noorimaid, kui mitte kõige noorem ihukaitsja – vaid 20-aastane.

Koolis tekkisid muidugi võlad, õigel ajal ei lõpetanud, pool aastat läks üle. Oli palju askeldamist: töö, kool, pere loomine samal ajal. Hakkama sain. Ei kahetse ühtegi päeva. Kui kahetseks, oleks juba ammu ära läinud.

Lennartiga, see tähendab president Meriga, sai hea kooli. Ega ta tulnud sulle otse ütlema, aga said aru, et nüüd läks midagi valesti. Põlv värises kogu aeg kergelt. Ta pani meid alguses aeg-ajalt proovile, püüdis ihukaitsjate eest kaduda ja tegi vigureid. Aga ta oli meie esimene president ja me pidasime temast kõvasti lugu.

Töötasin 18 aastat presidendi juures, tavalisest ihukaitsjast kuni kaitsemeeskonna juhini. Iga president on erinev, iga presidendi kantselei tuumik on erinev ning võrrelda neid oleks ülekohtune. Pealegi, ihukaitse ei käi ju kodanik Meri või kodanik Rüütli või kodanik Ilvese juurde, ihukaitse käib Vabariigi Presidendi juurde. Meie töö on kaitsta riigipead, institutsiooni.

Olen ikka mõelnud, et tagades oma kaitsealuse turvalisust, tagame me tegelikult ka paljude kaaskodanike julgeolekut. Enne

VOLDEMAR MAASK

Vabariigi President Lennart Meri vestlemas Bertelsmanni Fondi Kesk- ja Ida-Euroopa osakonna juhataja Cornelius Ochmanniga, Presidendi kõrval tema abi Piret Nahk, taga paremalt vanemkäsundusohvitser Jaanus Elvre, presidendi ihukaitsja Priit Altmäe

ANDRES PUTTING, DELFI

President Ilves ja Priit Altmäe riigikogus presidendivalimiste päeval 29. augustil 2011. Taustal käsundusohvitser Sven Liister

Kantselei

mingit suuremat üritust, näiteks vabariigi aastapäeva kontsert-vastuvõttu, tehakse pommikontroll, mis annab turvalisuse kõigile külalistele. Mäletan ridamisi näiteid, kus kusagil maakonnas, mingis hoones, on tagavaraväljapääs mööblit täis laotud, ukselukud roostes. Meie nõudmisel tõstetakse mööbel ringi, tehakse lukud korda – kõigil on jälle turvalisem.

Eesti on ihukaitsjale olnud seni rahulik. Rõhk on muidugi sõnal „seni". Minult on ikka küsitud, kas see tekitab ihukaitsjatel rutiini, muudab nad hooletuks. Rutiin aga on iga mehe peas kinni, mehest endast oleneb, kui tõsiselt ta asja võtab. Võtab rutiinina, siis peab ära minema, tema ihukaitsesse ei sobi. Ei sobi ka inimene, kes kaitsealusega liiga lähedaseks peaks muutuma. Elu on meil kohati selline karm.

Eesti ihukaitseteenistuse eelis on meie väiksus ja seega paindlikkus. Seda on mitmed väliskolleegid kiitnud, kui mõnes x suurriigis koolitusel käime, ja siis keegi meenutab: olime oma presidendi või peaministriga visiidil Eestis, teil on hea ja professionaalne ihukaitse.

Mõnikord on ka ihukaitse presidendiga vaielnud, kui riigipea tahab kusagile minna, aga ihukaitsjad ei pea seda õigeks. Ühes maakonnas oodati kord presidenti, aga postkontori juures jalutas jahipüssiga mees. Riigipea kibeles küll autost välja, aga sundisime teda seni ootama, kuni püssimehega asjad selgeks saime.

Eks minu, nagu ka paljude kolleegide, üks ärevamaid aegu oli 2007. aasta kevad, Tallinna rahutuste päevad. Alguses 38 tundi magamata, siis kaks tundi tukkumist, jälle 24 tundi üleval. Kohe ei saanud aru, kui suureks see kõik paisub, üksjagu oli teadmatust, pinget ja ärevust, info oli katkendlik ja kuulujutud levisid. Samas liitsid need päevad tugevalt meie meeskonda, sest kõik olid ju väljas, vahepeal saatsin käsukorras mehi magama.

Ent kui president ütleb seepeale lihtsalt, et „Aitäh, mehed!", siis rohkem polegi vaja. Kiitusega ollakse meil muidu ju kitsid.

Ihukaitsja elu päris alguses, veel pedagoogilise instituudi ajal, kribasin õhtuti oma treeningpäevikusse ka üht-teist päevatööst. Siis aga mõtlesin, et ... Päevik lendas ahju. Mälu – nagu me teame – on aga valikuline.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Rüütli visiit Eesti väikesaartele. Delegatsioon Manilaiu majaka juures 2003. aasta juulis. Paremalt: protokolliosakonna nõunik Liisa Ojaveer, Igor Ligema, julgestuspolitseinik Ivar Vilson, Manija külavanem Tiit Pilt, president Rüütel, Pärnumaa maavanem Toomas Kivimägi, julgestuspolitseinik Priit Altmäe

Oma ametijuhendi kirjutasin ise

EERO RIUTTALA, Soome kolonel, Eesti kolonelleitnant
President Meri vanemkäsundusohvitser 1994–1995

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Miks tahtis president Lennart Meri 1994. aastal, et tema käsundusohvitser tuleks Soomest? Ainuke, kes oskaks sellele küsimusele vastata on juba meie hulgast lahkunud. Mina seda tema käest kunagi ei küsinud.

Minu saamine Eesti Vabariigi presidendi käsundusohvitseriks 1994. aasta märtsis oli mulle täielik üllatus, millest sain teada nädal varem. Esimest korda elus tulin Eestisse 19. mail 1993 koos esimeste Soome sõjaliste nõunikega. Minu töökoht oli riigikaitse akadeemia – toonane sisekaitse akadeemia – kus ma Endel Hirvlaane juhatusel süvenesin Eesti riigikaitse ja sõjalise väljaõppe asjadesse. Ma ei osanud eesti keelt peaaegu üldse, ent sain peagi aru, et Eestis töötamise absoluutne tingimus on keeleoskus. Hakkasin õppima! Olen eesti keelt õppinud peagi kakskümmend aastat.

Kui ma 28. märtsil 1994 esmakordselt Kadriorgu tulin, sain ma eesti keeles enam-vähem hakkama. Leppisime kokku, et inglise keelt ma kasutama ei hakka, samuti ei räägi ma soome keeles. Ainuvõimalik oli üritada suhelda eesti keeles.

Toomas Volmer

Eero Riuttala ja Mihkel Veiderma Vabariigi Presidendi Kantselei 15. aastapäeva vastuvõtul juunis 2008

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri juunis 1994 Kasahstani ajakirjanikule intervjuud andmas. Tema taga Eero Riuttala

Minu kolmkümmend aastat töökogemust Soome kaitsejõududes ja maailmas oli õpetanud rõhutatult seda, kui tähtis on sõjaväelasele – ja igale inimesele – töö juures täpsus ja plaanipärasus. Selle asjaga põrkasin kohe alguses konkreetselt kokku.

Leppisime kokku, et minu tööleping, mida kirjalikult ei olnud, kehtib ühe aasta ja sügisel saan omale abiks teise käsundusohvitseri, sest üksinda seda tööd teha on täiesti võimatu. Kumbki kokkulepe ei täitunud. Ma olin Kadriorus 14 kuud ja teine käsundusohvitser võeti tööle alles 1995. aasta kevadel. Septembris 1994 asus õnneks sekretärina tööle Elle Sepp, kes töötas minu ametiaja lõpuni. Meeldiv ja professionaalne inimene, kelle abi oli täiesti asendamatu!

Minu esimene tegelik tööpäev, 29. aprill 1994, oli väga kaugel tavalisest käsundusohvitseri tööst. Oli presidendi 65. sünnipäev. Terve päev käis Kadriorus õnnitlejaid. See tööpäev oli kõike muud kui „normaalne" (kui seda oli ükski päev!).

Käsundusohvitseril puudus ametijuhend ja selle töö sisu tuli ise välja mõelda. Pidasin sel teemal nõu Soome kolleegidega. Kantseleis oli kõik alles loomisel ja tihti elati üks päev korraga.

Nii oli kantselei tehniliselt 1994. aasta kevadel veel väga primitiivne. Mobiiltelefone ei olnud – välja arvatud minul ja see läks kalliks. Väheseid arvuteid sai kasutada ainult kirjutusmasinatena, sest internetti veel ei olnud – Nõukogude okupatsioon oli jätnud asjadele tugeva jälje.

Ent mu töökaaslased osutusid väga meeldivateks! Võimatu on mainida kõiki, aga tahaksin esile tõsta kantselei direktoreid – joviaalset akadeemik Mihkel Veidermat, tema järglast energilist Tarmo Mändi, pressinõunikuid Enn Eesmaad ja Indrek Treufeldti, välisministeeriumi mehi Andres Ungat ja Madis Morelit, osakonnajuhatajat Margus Salu, õigusnõunik Vahur Glaaset, meeldivaid sekretäre ja mitmeid teisi. Ja loomulikult vana sõjaveterani, Kanada eestlast Paavo Loosbergi, kes oli kümme aastat vanem kui president. Tema oli Kadrioru komandant ja täitis vahel käsundusohvitseri ülesandeid. Kõik nad olid toredad inimesed!

Kuidas oli võimalik, et Eesti riigiametis sai töötada Soome kodanik? President ja õigusnõunik Glaase hoolitsesid selle eest. Ilmselt rakendati seaduse vastavat paragrahvi üsna loominguliselt. Mulle anti lisaks Soome sõjalisele auastmele ka Eesti kaitsejõudude kolonelleitnandi auaste. Selle üle imestati ajakirjanduseski.

Käsundusohvitseri tööks tollal, ja ilmselt ka edaspidi, oli vastutada presidendi päeva- ja nädalakavade eest ning hoolitseda selle eest, et president oleks õigel ajal õiges kohas. Ülesanne kõlas väga lihtsalt, aga president Meri tegi selle äärmiselt keeruliseks ja vaevaliseks. Kui Vabariigi President ei ole õigel ajal kohal, siis on loomulikult süüdi käsundusohvitser. Kadriorus see nii ei olnud. Lennart Meri oli kroonilise hilineja. Mu mälusse on jäänud ainult suursaadikute volikirjade üleandmised, kuhu ta kunagi ei hilinenud. Muul ajal oli ajakava peaaegu alati lõhki. Vahel pidime mäletama kava valesti, peamine, et president jõuaks õigeks ajaks kohale. President aga ütles ikka, et protokoll ei tähenda midagi, ta teeb ise protokolli!

Kogu elule Kadriorus ja väljapool Kadriorgu andis tooni presidendi isiksus. Asjatult ei nimetanud välisministeeriumi kauaaegne kantsler Indrek Tarand presidendi iseloomu ekstravagantseks. President Meriga juhtus kummalisi ja värvikaid asju nii Eestis kui välismaal. Neist võiks isegi raamatu kirjutada, raske see ei oleks. Toon siin ära mõned juhtumid.

Poola president Lech Wałęsa saabus Tallinnasse riigivisiidile 9. mail 1994. Teise visiidipäeva kavas oli Poola presidendi pärjapanek president Konstantin Pätsi hauale. Kõik läks hästi kuni pärja panekuni. Pärg oli kohal, aga polnud isikuid, kes asetaks pärja hauakivile! Lennart Meri ütles äkki mulle: „Võta pärg ... mine sina ...!". Nii asetasin ma Poola presidendi pärja Pätsi hauale. Hiljem ilmus ajalehes Eesti Sõnumid esileheküljel sellest pilt, õnneks ilma kommentaarideta.

Metsakalmistult sõideti otse Tallinna lennujaama. Siis juhtus midagi täesti erakorralist. Lendasime Poola presidendi TU-154 M-lennukiga Tartusse, aga mitte sugugi Ülenurme lennuväljale, mis oli liiga väike. Pika tiirutamise järel maandusime hüljatud Raadi lennuväljale, kus polnud enam lennujuhtimisvahendeid. Maandumine aga õnnestus! (Sama lennukiga juhtus õnnetus Smolenskis aprillis 2010.)

Juunis 1994 sõitsime riigivisiidile Hiina. Teel peatusime paar päeva Kasahstanis, kus president Nursultan Nazarbajev kinkis president Merile hobuse! President pani hobusele nimeks Tuisk. Mis hobusest hiljem sai, seda ma ei teagi. Kindel on, et meie lennukis ta ei reisinud.

Külastused Pekingis, Shanghais ja Shenzenis olid korraldatud väga hästi. Pekingis võttis meid vastu president Jiang Zemin. Ajalehtede *China Daily* ja *Renmin Ribao* esileheküljed kajastasid ainult meie saabumist. Visiit jätkus Shanghais, kus ma sain hiinlaste turvameeste ülemalt kõvasti noomida. Mis juhtus?

©Vabariigi Presidendi Kantselei

Olime tagasiteel hotelli kui presidendil tekkis mõte, ta tõmbas mind äkki kõrvale ja üles: „Läheme jalutame linnas!" Kõik toimus nii kiiresti, et Hiina turvamehed ei jõudnud reageerida. Jalutasime linnas umbes tund aega ja vaatasime linna vilgast elu. Tagasi jõudsime alles õhtusöögi ajaks. Hiinlased noomisid mind korralikult, kuid ma arvan, et minu püüe presidenti takistada ei oleks presidendile mõjunud.

Hiina visiidi lõppfaasis käisime veel Shenzenis ja jalutamas Guangzhous kevadises mussoonvihmas. Liiga pikk reis oli presidendile kurnav. Ühel hommikusöögil küsis väsinud president: „Kuule ... kus me nüüd tegelikult oleme?" Kui ta teatas, et tahaks veel samal reisil külastada Malaisiat, siis ei võtnud seda keegi tõsiselt.

Minu tööl Kadriorus oli nii positiivseid kui ka negatiivseid külgi. Kõige parem oli loomulikult lai vaade Eesti ühiskonnale ja selle tegevusele. President võttis ühel või teisel moel minu aja. Lisaks sain kümneid häid sõpru, kellega on kontaktid säilinud siiamaani. Toredad inimesed!

Ma arvan, et minu eesti keele oskus paranes selle 14-kuulise aasta jooksul palju. President Meri kõned ja kirjutised olid nii kõrgetasemelised ja sisukad, neid on rõõm lugeda. Eesti sõna meister!

Negatiivseid külgi olen juba eelnevalt maininud. Ajakavade segasus, muutmine ja pidev hilinemine tekitasid seda, et käsundusohvitseri töö tundus tihti asjatu.

Ma mäletan kuidas president Meri ükskord taunis üht isikut, kes oli kinnitanud, et ta ei sooviks oma elus ühtegi päeva ära vahetada. President Meri tõdes: „Rumal inimene! Kas ta ei ole kunagi elus oma kogemustest midagi õppinud?" Ma olen Lennart Meriga nõus. Vahetuspäevi oleks küll.

© Vabariigi Presidendi

LENNART MERI ARHIIV

Eesti riigipea ametlik visiit Hiina Rahvavabariiki juunis 1994.
President Meri ja Eero Riuttala Hiina müüril

Hiiumaalt kantselei direktoriks

TARMO MÄND • Kantselei direktor 1994–1995 ja 2001–2006

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Minu elu on olnud huvitav ka selle poolest, et olen saanud töötada koos kolme presidendiga. Lennart Meriga üle pooleteise aasta, Arnold Rüütliga viis aastat ja tänase presidendiga kolm päeva. Pätsi aegadesse ma ei ulatu.

Presidendi juures töötamine – ükskõik kellega, millisel ametikohal ja millisel ajal – on tegelikult väärtus omaette. Võid eluaeg mäletada, et olin presidendi teenistuses. Kantselei ei ole koht, kus olla ise silmapaistev isiksus, vaid kogu töö peab olema tehtud presidendi heaks. Samas õpid ja arened ka ise. Mul on hea meel, et mul on võimalik olnud töötada kahe presidendi teenistuses ja seal on, mida meenutada.

Kui 1994. aasta jaanuaris president Meri mulle helistas ja mind Kadriorgu tööle kutsus, tuli see mulle üllatusena. Minu volitused Hiiumaa maavanemana hakkasid lõppema ja just hakkas kehtima uus süsteem, kus maavanemad määrati riiklikult n-ö kuberneri funktsioonides.

President Meri kutsus mind tööle sisenõunikuks. Kantseleisse tulin enam-vähem ühel ajal koos Rain Rosimannusega. Rain asus nõustama presidenti keskvõimu osas ja minule pidi jääma maakondlik tase. Mulle see sobis.

Kui 21. märtsil 1994 Kadriorgu tööle tulin, oli president Meri minule teadmata oma seisukoha ümber mõelnud. Mind nimetati hoopis kantselei direktori esimese asetäitja ametikohale. Hiljem presidendiga koos töötades harjusin selliste üllatustega. Tol päeval tundsin ennast siiski suhteliselt õnnetuna: maalt tulnud mees, keskvõimu juures polnud ma päevagi töötanud ja sattusin kohe suure voolu sisse. Vaielda polnud aga kantseleis kunagi millegi üle, määravaks jäi presidendi tahe.

Mati Hiis, Scanpix

Tarmo Mänd Kadriorus

President tegi mulle ülesandeks töötada välja kantselei uus juhtimisstruktuur ja seada korda finantsmajanduslik pool. Kantselei oli töötanud taasloomisest alates natuke üle aasta. Selle ajaga oli president ilmselt jõudnud järeldusele, et olemasolev struktuur ja ülesehitus ei ole institutsiooni teenimiseks kõige parem. Meri oli välja selgitanud, et olin oma hariduse omandanud tolleaegsete tuntud juhtimisspetsialistide juures: Üksvärav, Leiman, Habakuk, Saimre, Gerndorf, Kross. President ütles, et sul peaksid olema need teadmised ja tutvused olemas, et töötada välja üks korralik struktuur, mis lähtuks rahvusvahelisest praktikast ja õigetest juhtimisprintsiipidest.

Kahe kuu pärast sai valmis kantselei uus struktuur, mis oli Meriga koostöös tehtud. Kui tulin presidendi kantseleisse teisel korral, siis täiustasime juba seda sama struktuuri: ühendasime tugiteenistused ja moodustasime direktori asetäitja koha, millel hiljem hakkas töötama Riina Irina Roomet. Muutsime nõunike ja osakondade omavahelisi töösuhteid. Üldjoones on kantselei struktuur kestnud aga 1994. aastast 2012. aastani. Järelikult me tollal ei eksinud.

Finantsmajandusliku seisu parandamine ei olnud väga lihtne. Presidendi institutsioon oli riigile ja ka riigivõimule võõras. Arvati, et president on puhtalt esindusisik, alati see päris nii aga ei olnud. Tihtipeale alahinnati kõiki neid vajadusi, mis tegelikult selle institutsiooniga kaasnevad. Eeskätt riigi protokollilise esindamise ja diplomaatilise suhtlemise osas. President teatavasti riigis suurt võimu ei oma, aga ta on arvamusliider ja arvamuse kujundaja. Ning kui see poliitikute arvamusega kokku ei käinud, siis see väljendus ka kantselei rahakoti suuruses. Eriti põrkusin selle probleemiga kokku 1994. aastal, aga ka hiljem.

Tol ajal oli aastaeelarve suurus 7,6 miljonit krooni. Krooni algusaegadel oli see päris suur raha, kuid sellegipoolest ei võimaldanud vajalikku struktuuri täielikult üleval pidada. Presidendi funktsioone täites ei tuleks kuidagiviisi toime väiksema meeskonnaga, kui see on praegu. Presidenti tuleb teenindada, informatsiooni koguda ja seda töödelda, teda abistada, täita kõikvõimalikke ülesandeid, välispoliitilisel, riiklikul ja sisepoliitilisel tasandil. Ma arvan, et praegune presidendi kantselei koosseis on optimaalne, see on välja kujunenud pikkade aastate vältel. Arvan, et minu järeltulijatel ei ole tulnud struktuuriprobleemidega vaevelda.

Meenutada on nendest aegadest palju. Eredalt on meelde jäänud 1994. aasta juunikuine riigivisiit Kasahstani ja Hiinasse. President Meri tahe oli, et me läheks sinna kõigi kõrgemal tasemel visiidi tunnustega: oma lipuvärvides lennukiga ja rohkearvulise äridelegatsiooniga. Eesmärgiks oli näidata, et Eesti on maailmale avatud, koostöövalmis ja ootame uusi väljakutseid. Nii sai komplekteeritud ametliku dele-gatsiooni kõrvale esimene äridelegatsioon. See ei olnud kerge ülesanne. Kõige raskemaks osutus see, et *Estonian Air*'il ei olnud siis väärilisemat lennukit kui TU-134. Meri ütles, et selle lennukiga me lähmegi, sest see on meie lipuvärvides. Eesti tolle aja üks kuulsamaid piloote Kõu Lipp oli lennuki komandöriks. Lennukis oli üle 70 koha, mis olid kõik täidetud, sest ärimehi oli palju. Meie reis Pekingisse oli pikk. Lennukit oli vaja iga nelja-viie tunni järel tankida. Seetõttu maandusime kaks korda Kasahstanis ja ühe korra Hiina ühes põhjapoolsemas maakonnas. Eriti mälestusväärne oli reis Alma-Atast üle Tjan-Šani mäestiku. Tõusime õhku öösel kella ühe paiku. Mõni aeg peale väljalendu väljus kabiinist lennuki komandör ja teatas presidendile, et raadiomajakad selles piirkonnas ei tööta ja lennukil puuduvad radarseadmed. Unine president kuulas ta rahulikult ära ja teatas: „Sõitke edasi, äkki keegi tuleb vastu." Kompass oli orientiiriks ja komandör leidis ka raudteeharu, mis aitas õigesse kohta jõuda. Kõik lõppes õnnelikult.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Pekingisse jõudes, teatas Kõu Lipp presidendile, et „Oleme küll õnnelikult kohal, aga seda marsruuti pidi mina tagasi ei lenda." See oli piloodi õigus. Meri küsis: „Ja kust te kavatsete lennata?" Kõu Lipp vastas: „Hiina, Mongoolia, Venemaa, Tallinn." Meri ütles, et „Seda marsruuti ei lenda mina. Härra Mänd, ostke meile kahele rongipiletid, nemad mingu Mongooliasse, meie kahekesi läheme rongiga." Asi lahenes siiski hästi. Riik oli väga noorukene, aga tegutsemisvõimeline. Selle nädala jooksul kui olime Hiinas, telliti Tallinnast lennukile GPS ja tulime tagasi täpselt sama marsruuti mööda. Selline oli presidendi tahe.

Selle visiidiga pandi tegelikult alus meie tutvustamisele välismaailmas. See oli esimene reis, kus presidenti saatis äridelegatsioon. Nii see kestab tänaseni. Kindlasti on sellel oma mõju olemas ka sellele, kuhu me oleme praegu maailmas jõudnud.

Siiamaani pole suudetud presidendi rolli välispoliitilises suhtlemises lõpuni paika panna. See oli probleemiks tollal ja ka siis, kui töötasime koos president Rüütliga. Õige oleks presidendi õigused ja kohustused välispoliitikas kokku leppida ja seadusega reguleerida. Meri ajal oli see probleemiks, samuti Rüütli ajal, tänast päeva ma kommenteerida ei oska.

2001. aasta kevadel kutsuti mind osalema Arnold Rüütli valimiskampaanias. Olen näinud kahte presidendi valimiskampaaniat. Kuulun nende hulka, kes ütlevad, et neutraliteedi saavutamiseks ja legitiimsuse suurendamiseks võiks president siiski olla rahva poolt valitav. Presidendil on otsustav koht põhiseaduse järelevalve ja seaduste osas. Mida laiaulatuslikum on presidendi mandaat, seda raskem on poliitikutel teda mõjutada. Need kahed valimised, mille juures ma olen olnud, on läinud niimoodi, et valijameeste kogu otsustab presidendi. 2011. aastal oli esimene kord kui presidendi valis riigikogu.

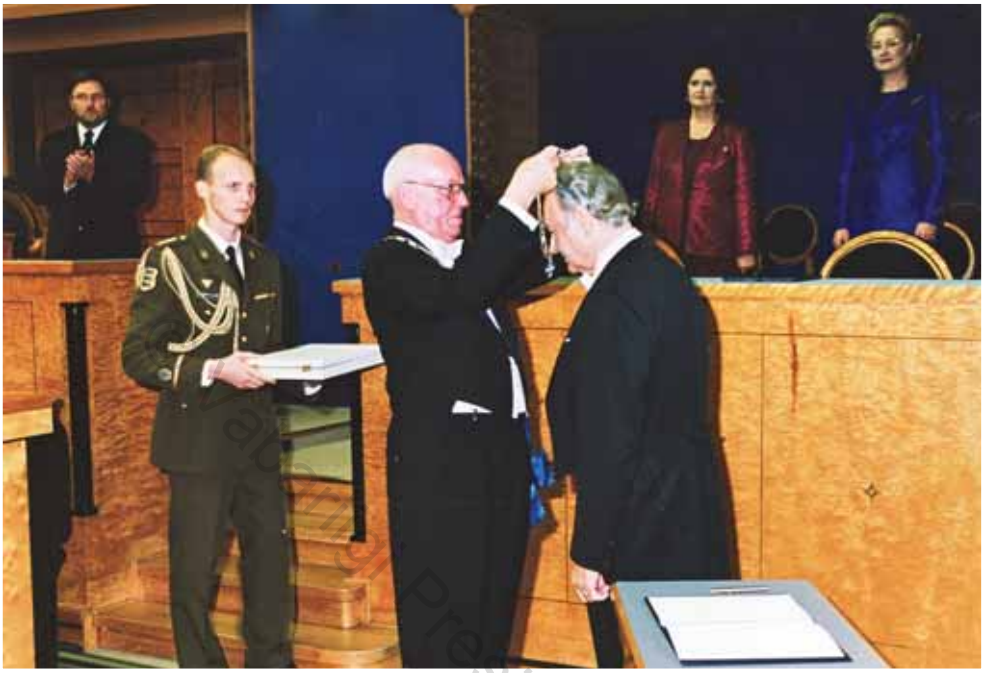
Tavaliselt on Eesti president paika pandud pärast viimastel päevadel tehtud poliitilisi kokkuleppeid. See kinnitab seda, et tegelikult peaks olema president rahva poolt valitav. Poliitiliste kokkulepete kõrval on alati kellegi huvid. Presidendi valimised on kriitiline poliitiline mäng. Ja tegelikult ei anna see selget legitiimsust sellele mehele, kes on Kadriorus ja vastutab meie põhiseadusliku korra hoidmise eest. Seega, nagu öeldud, minu meelest peaks toimuma presidendi otsevalimine.

Valimismeeskonnast sattusin presidendi kutsel Kadriorgu. Esimese nädala olin lihtsalt nõunik. Arnold Rüütlit tundsin väga pikka aega, kaheksakümnendate aastate algusest. Kui ta tegi mulle ettepaneku kantselei direktoriks hakata, viidates eeskätt sellele, et mul on kogemus olemas ja ta tahab, et see maja töötaks laitmatult, siis ka nõustusin. Urmas Reinsalu oli sellega arvestanud, nii nagu arvestasin mina hiljem, kui Rüütel lõpetas. Ametivahetus toimus rahumeelselt ja sõbralikult. Direktorite tasemel on alati pidanud kokkulepe, et lahkujad ei tee uue presidendi arvel poliitikat. Olen ise sellest kinni pidanud, on ka need, kes on mulle ameti üle andnud. See on väärikuse küsimus.

Esimene päev president Rüütliga Kadriorus oli veidi nukra alatooniga. Siis sündis see Itaalia presidendile Milano lennuõnnetuse puhul tehtud kaastundeavaldus, mille originaalile president kaamerate all alla kirjutas. Ja mida naerutati hulk aega. See kinnitab veel kord mu arvamust, et president peab olema usaldusväärse infoga kindlustatud juba esimesel tööpäeval. See on lojaalsuse küsimus ja seda hiljem põhjendada millega iganes, ei ole võimalik.

President Rüütli ajal oli riik teine: rohkem väljakujunenud, erakonnad ja poliitikud välja joonistunud. Olukord oli hoopis teine, kui siis, kui ma esimest korda Kadriorus töötasin. Ka poliitiline surve oli selle võrra suurem. Kui ma president Meriga töötasin, siis seadusloome alles hakkas toimima.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

ERIK PEINAR

President Rüütli ametisseastumise tseremoonia riigikogus 9. oktoobril 2001. Vasakult: Peeter Kreitzberg, käsundusohvitser Jaanus Elvre, president Meri, president Rüütel, Ingrid Rüütel, Helle Meri

Rahvuslik Presidendi kantselei

President Meri ja president Rüütlit eristas see, et Meri tegeles põhiliselt välispoliitikaga, kuid Rüütel pöördus näoga ka sisepoliitikasse. Meri pani aluse välispoliitilisele tegevusele. Rüütel tegutses välispoliitikas ühiste eesmärkide nimel temale omase väärikusega. Samas võib Rüütli teeneks pidada seda, et ta püüdis arvamusliidrina hakata kujundama siseriiklikku ühtsust. Tema populaarsus oli kogu aeg rahva hulgas väga kõrge – 82%.

Rüütli autoriteedi tugevust rahva hulgas näitas seegi, et Euroopa Liidu referendumi ajal paluti presidendi abi arvamusliidrina. President Rüütlil on suur teene selles, et meie rahvas üksmeelselt sellel referendumil oma jah-sõna andis. President Rüütel oli Euroopa majandusühendusse mineku veendunud pooldaja. Ta käis väsimatult maakondades inimeste umbusku leevendamas.

Enne Euroopa Liiduga ühinemist pöördus valitsus president Rüütli poole palvega taotleda ametlikku vastuvõttu Brüsselis Euroopa Komisjoni presidendi Romano Prodi juures, põllumajandus- ja jahinduskvootide küsimuses. Tollal jäid põllumajanduskvoodid alla meie sisetarbimise. Ega need kvoodid ei ole praegugi sellised, mida meil vaja oleks. Maaelu hoidjana läks president Rüütel täiesti siiralt neid kvoote kaitsma. President oli väga hästi ettevalmistatud, teadis kõike ja teda võeti väga väärikalt vastu. Kohal oli ka laienemisvolinik Verheugen oma meeskonnaga. Kohtumisel Verheugen ägestus ja ütles: „Kõik on juba kokku lepitud ja muuta pole enam midagi võimalik.” Prodi andis oma hinnangu ja ütles, et: „Pretensioone on ka teistest riikidest ja me vaatame teie taotlused läbi.” Lõpetades kohtumise sõnadega: „Kõike ei saa me teile anda, aga midagi saab.”

ERIK PEINAR

Presidendi ameti üleandmine riigikogus 9. oktoobril 2001.
Vasakult: Helle Meri, Jaanus Elvre, president Meri, Marika Valk, Aivar Ridamäe ja president Rüütel

Autoriõiguslik materjal. Presidendi Kantselei

Õhtul istusime lennukis kõrvuti ja president küsib minu käest, et: „Kas sa kunagi Moskvasse riigiplaani* sattusid?" Ma ütlesin, et ühe korra. Ja siis ta lausus, et: „Mis siis täna teisiti oli?" Visiit ise kandis vilja. Eesti sai kvoote juurde, kuigi mitte nii palju kui tahtsime. Küsimus oli täiesti õigustatud – mis siis nüüd teistmoodi oli? Meil oli juba varasemalt sama kogemus olemas.

Ühiskondliku leppe protsess, mille Rüütel omal ajal algatas, on nüüdseks saanud teise vormi. Me ju kõik tunnetame, et meie ühiskond vajab lepitamist. Meil tuleb ajaloost õppida, et ei korduks see, mis on meiega kunagi juhtunud. Kuigi meid ümbritsev keskkond on hoopis teine, meie garantiid on teised, on NATO ja Euroopa Liit, aga üksmeelt on ka täna tarvis. Ning seda taotles president Rüütel kõik viis aastat. Kui palju see õnnestus, seda näitab tulevik. Loodan, et rahva ühtsusele mõtlevaid inimesi tekkis juurde, aga poliitiline kaklus käib edasi. 1991. aastal, kui oli suur eesmärk – iseseisvuse saavutamine, siis leiti jõudu koonduda, aga mis on praegu see, mis meie rahva uuesti kokku tooks?

Ühiskondlikust leppest välja kasvanud koostöö kogu töötab siiamaani ja soovin sellele jõudu, sest seda koostööd on vaja. Rahva püsimajäämine on tähtsaim küsimus. Rüütliga töötasime koos viis aastat, päev päeva kõrval. Vahel oli rõõmu ja vahel oli tuska, aga ma ei kuulnud kunagi, et ta oleks öelnud kellegi kohta halvasti, või et ta oleks tahtnud millegi eest kätte maksta. Nelja silma all ta vahel ikka ütles „kurat" ja pani rusikaga vastu lauda ka. Aga seda juhtus harva.

* *Nõukogude Liidu plaanikomitee Moskvas*

Ükskord toimus õhtune teejoomine presidendi salongis ja püüdsime Villu Reiljaniga midagi Rüütlile väga intensiivselt selgitada, president vaidles sama intensiivselt vastu. Kui ta ikka midagi ei tahtnud, siis ta ei teinud ka. Rüütel teeb oma otsused ise, oma parema tõekspidamise järgi. Ja selle konkreetse vaidluse me ka kaotasime. President lõpetas jutu sõnadega: „Mina olen suurte kogemustega riigimees. Teie olete siin kaks rusikameest ja elust ei taipa te suurt midagi." Sellega meie teeõhtu lõppes.

Mõlema kantseleis veedetud aja kogemus on olnud selles mõttes positiivne, et meeskonnad on olnud tugevad. President Meri aegsest meeskonnast töötavad veel mitmed tänaseni. Rüütli meeskonda liitis sisepoliitiline surve, mis suurendas ühtekuuluvustunnet. Ma olen tänulik kõigile, kes nendel aegadel kantseleis töötasid ja endast parima andsid. Heas perekonnas juhtub nii mõndagi ja tark oleks unustada alati see, mis oli ebameeldiv ning jätta meelde see, mis aitab elus edasi minna. Inimesed ongi erineva ellusuhtumise, nägemuse, ambitsioonidega.

LENNART MERI ARHIIV

Eesti riigipea ametlik visiit Hiina Rahvavabariiki juunis 1994.
President Meri ja Hiina Rahvavabariigi president Jiang Zemin

Väga oluline on leida meeskonda inimene, keda sa ei pea õpetama või kontrollima: tead, et kõik on tehtud. Selline inimene oli minu jaoks Riina Irina Roomet, kes vastutas kogu haldustegevuse, infotehnoloogia ja asjaajamise eest. Kogu haldusstruktuur oli sedavõrd tugev, et ei olnud muresid. Seda, et kantselei hoone sai restaureeritud sellisel kujul nagu ta kunagi loodi, seda tuleb hinnata. Saavutasime väga hea tulemuse ja see ei olnud väike töö. Nüüd on see ilus esindushoone, väärikas oma lihtsuses. Suur saavutus on ka Peeter I aegse jääkeldri restaureerimine. Suurte kogemustega aedniku Edda Naaritsa elutööks sai Pätsi-aegse roosiaia renoveerimine, kuhu ta pani oma hinge.

Institutsioon sai Rüütli ajal materiaalselt kindlustatud ja loodan, et järeltulijatel on nende asjadega muresid vähem. Mul on siiralt kahju, et me ei jõudnud seda viikingitega vaipa valmis, mis oli Pätsi-aegadel ette nähtud riiginõukogu saali ehtima. See ootab nüüd oma aega, eeltööd said kõik tehtud.

Riina oli restaureerimise hing, samuti oli väga suur roll Juta Lemberil sisearhitektina ja Mart Kalmul kunstiajaloolasena. Ja Peeter Kuutmal, kes taastas riiginõukogu saali vapivaiba ja suure kabineti gobelääni. Nüüd on kantselei hoone selline, mida ei pea keegi häbenema. Ta on küll pisike, aga stiilne, meie väikeriigi tingimustele vastav tagasihoidlikkuse ja soliidsuse sümbol.

Heas mõttes ametniku võrdkujuna tooksin veel esile Erki Holmbergi, kes töötab nüüd juba kolmanda presidendi ajal. Ma olen kaks korda temaga koos töötanud. Tal on kindlasti oma nägemused ja poliitilised suunitlused, aga ta on olnud alati lojaalne riigiametnik. Ta on laitmatult täpne ja asjatundlik ning edasipürgiv.

Ma mäletan, kui palju meie kallal ilguti, kui otsustasime pärast koka lahkumist teha uue koka leidmiseks konkursi. Uus peakokk valiti 22 kandidaadi hulgast ja selleks sai tipptasemel tegija Indrek Kivisalu. Ta ei korranud mitte ühtegi pidulikku menüüd. Presidendi juures ei ole ju tavapärast rutiini, sa pead olema ootamatusteks valmis iga päev. Lähed päeval tööle nii, et ei tea, mis õhtul toimub. Seda saavad teha kohanemisvõimelised inimesed, see on eelduseks, et seal üldse töötada, sest kõike täpselt ette näha ei ole seal kunagi võimalik. Indreku suust ei kuulnud ma kunagi, et midagi ei saa: alati vastas, et teeme ära.

President Rüütli ajal sai Kadriorgu protokolliülemaks kutsutud Andrei Birov. Ta oli institutsioonile lojaalne ja oma ala väga hästi tundev ametnik, näiteks riigivisiitidel täiesti asendamatu. Andrei oskas probleeme lahendada, tal olid keeled suus, tal oli kogemus. Meil oli alati kindlustunne, et kõik on korras.

Imetlen tänaseni, kuidas pidasid suurele sisepoliitilisele survele vastu avalike suhetega tegelevad inimesed Eero Raun ja Kaidi Aher. Nad suutsid tõrjuda poliitilised rünnakud ja jagada avalikkusele adekvaatset informatsiooni.

Presidendi kantselei direktori amet on piisavalt pingeline, et seda ei sooviks terve elu nautida. Seda saab aga maitsta ja siis soovitada sõpradele, et minge proovige ise ka. Elan ka praegusele meeskonnale kaasa kui neid püütakse poliitiliselt rünnata. Ma ju tean, kuidas need olukorrad tekivad.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Töövisiit Venemaale. President Rüütel kohtub patriarh Aleksius II-ga tema residentsis Daniili kloostris Moskvas 21. jaanuaril 2005

Vasakult: Aleksius II, protokolliülem Andrei Birov, direktor Tarmo Mänd, välisnõunik Angela Saks-Tammekand, president Rüütel

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Asjaajamisest, kirjadest ja muust

HELGE PORILA • Sekretariaadi juhataja 1994–1995

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Toomas Volmer

Helge Porila

Presidendi kantseleis töötamine oli väga huvitav aeg. Paljud eredad mälestused sellest ajast on seotud presidendi värvika isikuga. Üks seik jäi mulle hinge peale ja tooks selle ka nüüd välja, sest oma seisukohta pole ma senini muutnud.

Sekretariaadi juhataja ja presidendi kantselei asjaajamise korraldamise eest vastutava ametnikuna hämmastas mind alguses presidendi noorte sekretäride iseäralik komme teha kõigist presidendile saabunud kirjadest kõigepealt koopia. Koopiad pandi kausta. Tekkis küsimus: „kuhu siis kirjade originaalid jäävad?"

Sekretäride teguviisi põhjus sai mulle peagi selgeks. President „omastas" talle adresseeritud kirjadest need, mida pidas vajalikuks, kiljem ei suutnud ta neid aga leida ja tuli sekretäridelt neid nõudma. Sekretärid kindlustasid lihtsalt oma seljatagust!

Nii näiteks rändas presidendi valdustesse ka tollase NATO peasekretäri Manfred Wörneri kiri. Koostasin siis parajasti asjaajamise korda ja toimikute (dokumentide) loetelu. Vaatamata presidendi hõivatusele tuli asjaajamise kõige üldisemad põhimõtted temaga läbi arutada, kuigi vastavad dokumendid pidi kinnitama kantselei direktor. Presidendi ajakava oli tihe ja väga raske oli tema jutule pääseda. Mäletan, et saime presidendi juurde koos direktor Tarmo Männiga sel teemal rääkima ühel õhtul umbes kella 23.00 paiku. Julgesin siis ilmutada oma isiklikku seisukohta ja avaldada arvamust, et presidendile kui Eesti riigipeale adresseeritud kirjad peaksid kuuluma Eesti riigile ja seega laekuma presidendi kantselei arhiivi. Lennart Meri minuga nõus ei olnud. Minu küsimusele, mis saab neist dokumentidest pärast teda, vastas ta, et eks tema pärijad otsustavad. Nii ongi läinud.

Tegelikult ehk polegi nii oluline, millise arhiivi koosseisu mingid dokumendid kuuluvad, tähtis on see, et nad on säilinud ja juurdepääsetavad. Loodetavasti jõuab Lennart Meri väga mahukas ja Eesti riigile väärtuslik arhiiv ühel päeval siiski rahvusarhiivi.

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri oma kabinetis Viimsis

Vabariigi Presidendi Kantselei

Tööprotseduuridest kantseleis mäletan seda, et kaugeltki kõigil ei olnud siis arvutit. Enamik inimesi tegi oma kirjatükid käsitsi, nii ka mina. Meie osakonnas oli „hea arvutispetsialist" Vaike Siirus, kes kõik tekstid arvutisse lõi ja siis välja trükkis. Arvuti oli loomulikult ka presidendi sekretäridel, kes presidendi kirjad ja kõned ära trükkisid. Arvutit kasutatigi kui kirjutusmasinat. Enamik meist ei taibanudki tollal, et see on arvuti võimalustest vaid mikroskoopiline osa. Post tuli sisse ja läks välja sekretariaadi kaudu. Dokumentide registreerimine toimus aga juba arvutis, selleks oli tellitud spetsialistilt vastav programm. See programm oli tolle aja kohta küllaltki eesrindlik nähtus, mida suures osas riigiasutustes veel ei olnud (näiteks ka riigikantseleis mitte). Samas oli programm ise võrdlemisi algeline, kopeerides tegelikult dokumentide registreerimise raamatusüsteeme (eraldi kõrgemalseisvate organite aktid, sissetulnud kirjad, väljaläinud kirjad jms).

Situatsioon, mida ma nüüd meelde tuletan, on jällegi seotud presidendi isikuga, ja üsna naljakas, kui püüda seda endale vaimusilmas ette kujutada. Mina tean juhtumist üksnes asjaosalise enda jutu järgi, ise ma seda pealt ei näinud. Kantseleis oli siis niisugune struktuuriüksus nagu adjutantuur, mis kõige muu kõrval tegeles ka presidendi päevakavade koostamisega. Seal töötas ka üks kena daam, kelle nime ei hakka ma siinkohal nimetama. Ühel päeval tundis daam, et tema ilu oleks täiuslikum, kui ta küüned oleks lakitud. Viivitamatult asus ta viga kõrvaldama, mis siis, et oli tööaeg ja toa uks oli lahti, nagu tavaliselt kombeks. Korraga tundis ta, et keegi jälgib tähelepanelikult tema tegevust. Silmi tõstes nägi ta – oo õudust, see oli Tema ise, st Vabariigi President! Isepäine, nagu ta oli, oli president kedagi hoiatamata tulnud maja peale jalutama.

Meie, kantselei töötajad, oleksime sellise „omavoli" heameelega ära keelanud, kui see vaid meie võimuses oleks olnud. Tahtsime (arvan, et võin rääkida ka teiste nimel) presidendiga kohtumiseks olla alati ette valmistatud. Presidendi isikusse suhtuti suure austusega, ta ei olnud vähimalgi määral omasugune omasuguste seas. Tavaliselt saatis presidendi liikumist majas mingi hääletu kaja – kus ta parasjagu on, kuhu edasi suundub, kellega kohtumine ees seisab jne. Ja nüüd korraga selline ootamatus!

Ei tea, kas olen unustanud või jäigi sel ametnikul tol korral teadmata, kas tahtis president isiklikult oma päevakava asjus midagi muuta-täpsustada või astus ta sisse niisama möödaminnes, märgates ebatavalist tegevust. President oli siis vangutanud pead, öelnud, et see on küll pisut isevärki tegevus, ja lahkunud. Ametnik jäi hirmuga ootama, mis nüüd järgneb. Ja ootab siiani, sest ei järgnenud mitte midagi – ei noomitust, karistust ega märkustki.

Suislepa õunad ja regionaalpoliitika

PIRET SALURI • Presidendi abi 1995–1996 • Presidendi protokolliülem 1996–2002

© Vabariigi Presidendi Kantselei

„Nad ei tulegi sealt alla," teatas adjutant murtult. Asi tundus tõepoolest lootusetu. President Meri ja Jaan Kross istusid kirjaniku töökambris teisel korrusel ega teinud adjutandi tungivatest koputustest väljagi. Kuid juba oli väga kiire, ajatabel kõrbes ohtlikult.

Oli 1997. aasta augustikuu. Käis Vabariigi Presidendi ja proua Helle Meri ringsõit Hiiumaal. (Meil oli kombeks nimetada neid külastusi ringsõitudeks, maakonnavisiit tundus kodustel radadel kuidagi liiga kange ja võõras.) President oli saarele tiiru peale teinud. Tutvunud kohalike ettevõtjatega, käinud sadamates ja vaadanud üle paadid-laevad, mis Merile alati huvi pakkusid, mõõtnud tuletorne ja Vene sõjaväest jäänud räämas tugikohti, imetlenud lambaaedikuid ja maitsnud Arno talu jogurtit, mis oli veel uus ja võõras maius ka hiidlastele endile. Nüüd olime jõudnud Kassarisse, Lepiku talu õuele. See oli Jaan Krossi ja Ellen Niidu maakodu. Tundus, et siia me jäämegi, sest ometi kord olid kirjanikud kokku saanud ja mõistagi oli kahel suurvaimul tuhat asja arutada.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Piret Saluri
Kadriorus president Meri lahkumisvastuvõtul 6. oktoobril 2001

Kuid Hiiumaa-sõidu kõrghetk oli veel ees ja pidi kohe kätte jõudma. Paljud hiidlased olid saanud kutse Vabariigi Presidendi ja proua Helle Meri vastuvõtule Suuremõisa lossis. Sündmusel oli oma tagapõhi. Ka tollal arutleti, kuidas tähistada vabariigi aastapäeva, õigemini – mida teha presidendi vastuvõtuga, et võimalikult paljud sellest osa saaksid. Meie arvates oli vastuvõtule kõige õigem koht Tallinn, pealinn, kus kunagi kuulutati välja Eesti Vabariik. Selles oli oma sõnum ja sümbol. Kuid reakodanikke (Jaan Krossi sõnakasutus) mahtus vastuvõtule kasinalt. Nõnda leidsimegi, et presidendi maakonnasõitude lõpus võiks toimuda riigipea pidulik vastuvõtt kohalikule rahvale. Ka see oleks regionaalpoliitika.

Kui asja hiidlastele ette kandsime, võttis saarerahvas kohe tuld. Muidugi, muidugi, ja Suuremõisa loss oleks vastuvõtuks ju uhke küllalt. Kuid hiidlased ilmutasid tõrksust, kui leidsin, et külalistele võiks pakkuda vaid Hiiumaa enda toidukraami ja, et ka kokad olgu ehk hiidlased ise –

PIRET SALURI

President Lennart Meri
1997. aasta augustis
Hiiumaal

© Vabariigi Presidendi Kantselei

kohaliku kodumajanduskooli õpilased. See ei läinud alguses kohe mitte. Kuidas nii, Vabariigi President ja kokakool. Tulgu ikka linnast peen *catering*. (Hiljem telliski üks maavalitsuse tähtis isand *catering´*i kohale, aga ketser protokolliülem, ebameeldiv inimene, saatis nad viisakal moel, kuid kindlalt tagasi.)

Ettevalmistused pidulaua katmiseks olid selleks ajaks juba alanud. Võrgud viidi sisse, mõni lammas leidis oma otsa, Arno talu juustukänkrad said küpseks ning üle saare kanti kokku ilusaid, õhetavaid Suislepa õunu, kõik ühte mõõtu. Kadriorust pandi posti kutsekaart:

Vabariigi Presidendil ja
hr Helle Meril on au paluda Teid
.....

Tol suvisel õhtupoolikul Lepiku talu õuel seistes sai mulle väga selgeks, mis on presidendi protokolliülema kõige raskem ja põhiülesanne. Ei, mitte protokoll ise, sest seda pidi oskama nagunii. Protokolliülema pärisosaks olid ootamatud olukorrad, võimatud lahendused. Lähivõitlus, kui takkajärgi nõnda nimetada tohin. Vastuvõtt pidi algama õigel ajal ja härrad pidid sealt kambrist alla tulema. Ma vajutasin ukselingile.

Presidendi lipuga auto keeras sahinal Suuremõisa lossi ette kella pealt ja kätlemisrida läks liikvele. Minule endale oli jäänud ümberriietumiseks ja duši all käimiseks vaid seitse minutit, kuid see ei lugenud ja oli võimalik. Floksid lõhnasid, külakapell mängis, president säras ja hiidlased olid elevil. Suitsulest ja kokandustüdrukute kohupiimakook maitsesid hästi.

„Kodakondsuseta hiidlane" nagu ma olen, minule oli see vastuvõtt rohkem kui üks töö teiste hulgas. Ka hiidlased mäletavad ning meenutavad koosviibimist hea sõnaga. Julgen arvata, et presidendi kuldse vapiga kutsed on saarerahval sahtlipõhjas või kummutinurgas alles tänini.

President Meri 1997. aasta augustis Hiiumaal Jaan Krossi ja Ellen Niidu suvekodus

Kõik Eesti Vabariigi seadused läbi loetud

MALL GRAMBERG • Õigusosakonna juhataja 1995–2009 • Siseosakonna juhataja asetäitja 2008–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Tulin kantseleisse tööle 2. jaanuaril 1995. aastal. Kuna 1994 muudeti kantselei struktuuri ja moodustati osakonnad (enne olid ainult nõunikud), moodustati ka õigusosakond ja selle juhataja kohta pakuti üllataval kombel mulle. Õigusosakond pidi töötama käsikäes õigusnõunikuga. Kui ma tööle tulin, oli eelmine õigusnõunik Vahur Glaase just lahkunud ja suikeldunud poliitikasse. Seetõttu pidin koos oma uute kolleegide Helve Hindi ja Ivar Rannega tegelema õigusküsimustega igast vallast. Ootasin kõik need aastad, et millal siis uus õigusnõunik tööle võetakse. Mul kujunes president Lennart Meriga päris hea koostöö ja lõpuks tundus mulle, et ta ei tahtnudki eriti seda õigusnõunikku ametikohta täita, või siis ei leidnud sobivat kandidaati.

Algselt, kui õigusosakond moodustati, pidi see aitama õigusnõunikku presidendi ühe põhiülesande täitmisel – seaduste väljakuulutamisel või väljakuulutamata jätmisel. Samuti tuli ette valmistada kõik presidendi otsused ja käskkirjad. Meri ajal veel eraldi juristi kantselei asjade ajamiseks ei olnud, mistõttu pidime tegelema ka igasuguste lepingutega ja kantselei igapäevases tegevuses üleskerkinud õiguslike probleemidega, samuti tööõiguse ja töölepingutega. Nimelt hakkas 1996. aastal kehtima avaliku teenistuse seadus ja meil tuli aidata kaasa selle rakendamisele. Tegelesime samuti kantseleisiseste õigusaktide väljatöötamisega, sh kantselei põhimäärusega. Lisaks veel loomulikult kõik, mida president teada tahtis. Memosid tuli päris palju kirjutada ja seda absoluutselt igasugustes valdkondades. Kui tööpäeva lõpp lähenema hakkas, hoidsime kolleegidega hinge kinni – kas tuleb Merilt mõni kiire ülesanne või mitte. Ja nagu Murphy seaduse kohaselt ikka, juhtus ülesande saamist kõige sagedamini reede õhtupoolikul.

1990ndad oli selline aeg, kus riigi toimimiseks vajalikke regulatsioone oli veel palju puudu ja seetõttu oli seadusloome väga inten-

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Mall Gramberg 13. augustil 2009 presidendi kantselei talgutel

RASMUS JURKATAM

Mall Gramberg riiginõukogu saalis 27. jaanuaril 2012 Astrid Asi kohtunikuks nimetamisel

© Eesti Üliõpilaste Seltsi Stipendiumide Kantselei

siivne. Riiki ju alles ehitati üles. Esilekerkinud küsimustele tuli vastused leida ja alati kiiresti, mistõttu väga palju asju tuli lahendada kaasuste haaval. Nii president kui teised põhiseaduslikud institutsioonid alles katsetasid oma pädevuse piire ning seetõttu oli põhiseaduse tõlgendamise ja rakendamise osas küsimusi ja vaidlusi päris ohtralt. Näiteks presidendi armuandmise korra reguleerimise osas. Vastav seadus jäigi lõpuks jõustamata, sest riigikohus tunnistas selle põhiseadusega vastuolus olevaks ja riigikogu seda uuesti menetlema ei hakanud. Pole seda seadust siiamaani ja õnneks oleme saanud ilma selleta hakkama.

Väga palju küsimusi oli kaitseväe tegevuse korraldamise ja teenistuse osas, korralik kaitseväe teenistuse seadus tuli ju alles 2000. aastal. President Meril kui riigikaitse kõrgeimal juhil olid mõnikord omad arusaamad oma õigustest ja pädevusest ning vahel oli talle tema võimaluste selgitamine küllaltki vaevaline. Kaasa tuli lüüa ka presidendi tegevust ja hüvesid käsitlevate seaduste väljatöötamisel ja nende menetlemisel riigikogus. Mitmeid juriidilisi ja ka poliitilisi probleeme tuli lahendada presidentide algatatud sihtasutuste ja ühenduste käivitamisel.

Põhitegevuseks oli aga ikkagi seaduste põhiseadusele vastavuse hindamine. Ka riigikogu oli noor, saadikud oli noored, seda mitte niivõrd vanuselt, vaid oma staažilt: väga palju tehti tollal selliseid vigu, mida tänapäeval seadustes enam ei ole. Kellelgi ei olnud veel oskusi ja kogemusi ning seetõttu oli ka õiguslikke vaidlusi rohkesti. Kõige esimene tagasilükatud seadus, millega mul esimest korda riigikohtusse Vabariigi Presidenti esindama tuli minna, oli mittetulundusühingute seadus. Seadus ei lubanud alaealistel ilma vanema nõusolekuta ühingusse astuda. See oli aga vastuolus ÜRO lastekaitse konventsiooniga.

Mitme seaduse puhul tuli tegeleda riigikogu liikmete ja kohalike omavalitsuste volikogude liikmetele kohustuslike eesti keele nõuete kehtestamise põhiseaduslike probleemidega. Ühega neist käisime ka riigikohtus (keeleseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise ja täiendamise seadus aastal 1997), kus riigikohus ka presidendi argumente toetas.

1992. aastast alates on Vabariigi Presidendid jätnud seadusi välja kuulutamata 58 korral (seisuga 23.05.2012). Eredamana on meelde jäänud maareformi seaduse tagasilükkamine 1999. aasta jaanuari algul. President Meri oli Paslepas, kuhu ma enne jõule viimaste seaduste väljakuulutamise otsustele allkirju võtma sõitsin, ja seda meile antud tähtaja viimasel päeval. Plaanisin teha ettepaneku ka see seadus välja kuulutada, sest põhirõhk selle seaduse ümber tõusetunud vaidluses oli minu arvates enam poliitiline kui põhiõiguslik. Olin sellest Meri eelnevalt informeerinud, aga mingit vastukaja ei saanud. Paslepas selgus, et president soovis seaduse ikkagi välja kuulutamata jätta. Seega tuli istuda laua taha ja hakata kibekähku vastavat otsust kirjutama. Õnneks olin asja kohta üht-teist ka kaasa võtnud. Pea oli küll paks otsas, kuid valmis see otsus sai ja ka allkirja alla. Ka riigikogu nõustus meie seisukohtadega ja muutis seadust.

Sellist asja nagu elektrooniline Riigi Teataja tollal ei eksisteerinud ja kui oli vaja midagi otsida või kirjutada, siis tuli võtta Riigi Teatajad paberkandjal ette ja hakata vaatama, millised redaktsioonid kehtivad ja mis ei kehti. Ivar Ranne pidas selleks järge, märkides kõik muudatused ja täiendused paberväljaannetesse. See oli väga mahukas ja ka igav töö, kuid väga vajalik. Seetõttu olid meie õigusaktid kõik alati nn kontrollseisus.

Kui president Rüütli ajal võeti lõpuks tööle ka õigusnõunik, muutusid meie ülesanded suhteliselt vähe. President Rüütlil oli käepärast tema hea abiline nõunik Arno Allman ning põhiotsustused, poliitilised otsustused ja seisukohad tegid nad rohkem omavahel. Mina pidin tegelema igapäevaste ja rutiinsemate töödega.

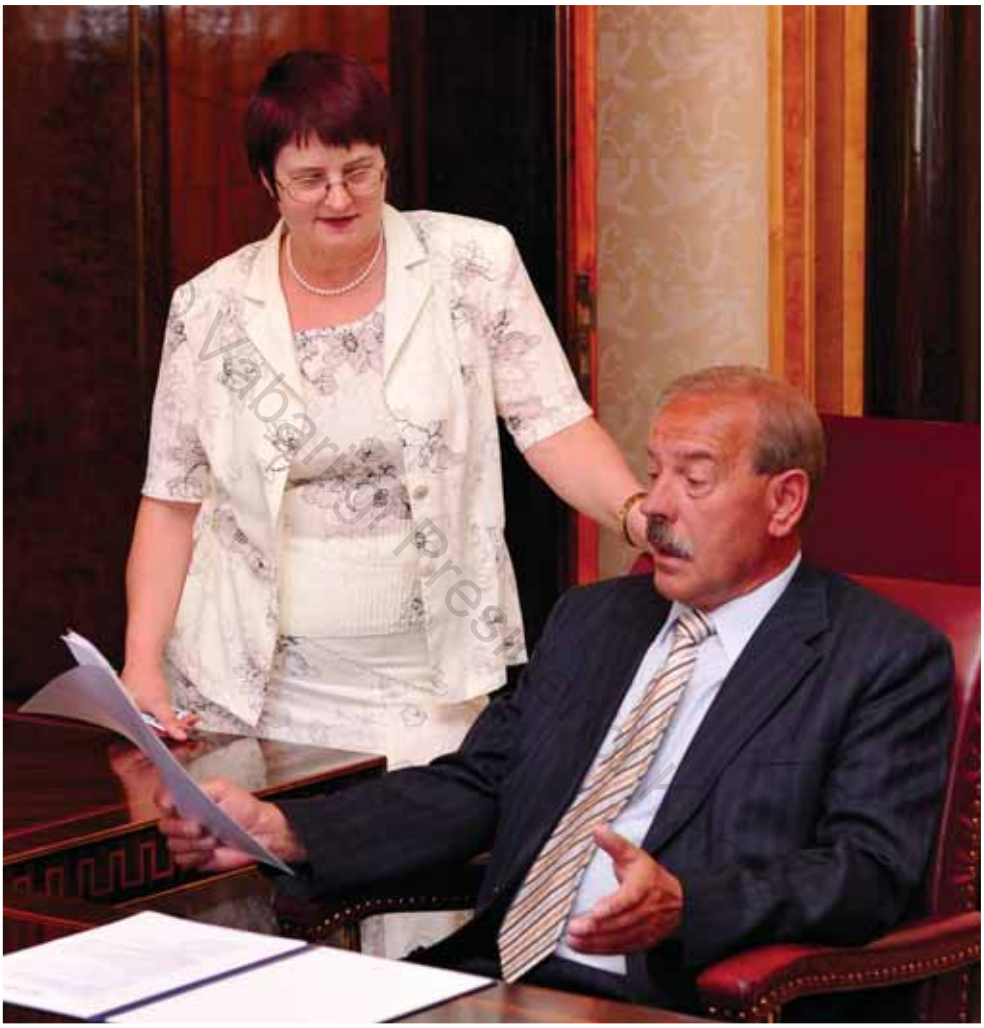
Praegugi teen suures osas sama tööd: loen seadusi, mis sisse tulevad, valmistan ette otsuseid ja arutan üleskerkinud küsimusi õigusnõunik Ülle Madisega. Lõplikud ettepanekud presidendile, kas seadus on põhiseadusega vastuolus või mitte, teeb nüüd õigusnõunik. Loomulikult jälgime ka seaduse loomise protsessi.

Lennart Meri ajal oli selline põhimõte, et kantselei ei sekku üldse õigusloomesse enne, kui seadus pole majja tulnud. Samas hoidsime siiski mingil määral sellel protsessil silma peal. Tollal ei olnud riigikogu otseülekandeid elektrooniliselt võimalik kuulata: meil oli osakonnas krapp, millel oli otseühendus riigikogu saaliga ja kuulasime selle abil, kuidas seadust menetleti ja sellega seotud sõnavõttusid, et varakult probleemidest teada saada.

Esialgu oli seaduse toomine kantseleisse nii tähtis küsimus, et riigikogu kantselei direktor isiklikult tõi selle kohale. Siiani tuuakse seadus siia riigikogust käsipostiga, aga nüüd toob selle kohale dokumendi- ja asjaajamise osakonna juhataja. Lepime kokku aja, millal ta tuleb, siis registreerime seaduse ära ja hakkan seadust põhjalikumalt vaatama: kogu seda menetluskäiku, kuidas on loetud, vastu võetud, häälte arv on oluline – konstitutsiooniliste seaduste puhul peab olema ju 51 häält, enamikel seadustel seda vaja ei ole. Vaatame neid probleeme, mis on menetluse käigus üles kerkinud ja mis küsimusi on olnud. Kui see töö on tehtud, siis vormistame otsuse.

Igal nõunikul on omad spetsialistid, eksperdid, kellega probleeme läbi arutada. Minul oli väga hea töösuhe tolleaegse õiguskantsler Truuväljaga. Kui jäin hätta, siis võtsin toru ja helistasin talle ning arutasime küsimuse läbi. Oluline oli rääkida inimesega, kellel oli ka mõju presidendile.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TOOMAS VOLMER

Mall Gramberg ja riigikohtu esimees Märt Rask riigināukogu saalis 30. juunil 2010

Ma olen võib-olla üks väheseid, kes ametikoha järgi on sunnitud kõik Eesti Vabariigi seadused läbi lugema. Ma ei usu, et neid inimesi on väga palju. Tean midagi kõigest, aga samas ei ole spetsialiseerunud otseselt ühelegi õigusharule. Teisalt olen pidanud endale selgeks tegema presidenti puudutava seadusandluse – selles mõttes on muidugi spetsialiseerumine olemas.

Kui võeti suund Euroopa Liiduga ühinemisele, siis tuli väga kiire aja jooksul vastu võtta tohutult seadusi. Kõige rohkem on mul korraga käes olnud kusagil 49 või 48 seadust, mis tuli kahe nädala jooksul läbi töötada ja presidendile ettepanekud teha. Teatavasti on presidendile antud põhiseadusega seaduse osas otsuse tegemiseks aega 14 kalendripäeva, kuhu lähevad sisse kõik laupäevad ja pühapäevad, riigipühadest rääkimata. Meie kõige suurem tööhooaeg on tavaliselt enne jõule ja enne jaanipäeva, kui riigikogu lõpetab tegevuse ja kogu oma „toodangu" siis Kadriorgu saadab. Just enne pühi!

Praegu tulevad seadused meile juba teise, kolmanda, neljanda ringiga, tehakse uued, kohaldatakse või muudetakse olemasolevaid seadusi.

Päris palju tööd oli omal ajal teenetemärkidega. Osalemine teenetemärkide seaduse koostamisel, kaitsmisel, teenetemärkide komitees töötamine, nende jagamine ja viimasel minutil nimede sisse või väljakirjutamine otsustesse oli huvitav töö. Omaette teema oli president Meri algatatud Maarjamaa Risti asutamine. Esimesed Maarjamaa Ristid andis president „Estonia" huku järel inimesi päästnud soomlastele.

Edasi tuleb meelde aga selline lugu. Ma täpselt ei mäleta, kellega seoses see oli, kuid olime koos presidendi ja käsundusohvitseriga kolmekesi seal tagatoas või nn rohelises toas, kus Meri tavaliselt allkirju andis. President Merile teatavasti ei meeldinud ees kabinetis istuda, erinevalt Rüütlist, kes alati viisakalt ametlikus kabinetis istus ja oma allkirjad kõik Pätsi laua taga andis. Lennart Meri ei istunud sinna laua taha vist mitte kunagi. Ühesõnaga, käisime tagatoas allkirju toomas ja seekord oli mul vaja saada allkiri ühele teenetemärkide tunnistusele. (Iga teenetemärgi juurde käib lisaks otsusele ka tunnistus.) Teenetemärgi kavaler oli juba poole tunni pärast tulemas teenetemärki ja tunnistust pidulikult kätte saama. President Meri vaatas seda tunnistust, mille vormistus talle järjekordselt ei meeldinud, ja nagu tal sel juhul kombeks oli, tõmbas tunnistuse tekstile rasvase kriipsu peale. Minul kihvatas ja ütlesin presidendile, et teate, see maksab ikkagi raha ka. Selle peale võttis Meri oma rahakoti välja ja teatas: „Ma maksan ära, palju see maksab?" Ma vist ütlesin isegi mingi arvu vihaga ja kui president siis rahakotti vaatas, selgus, et tal ei olnud sularaha. Tubli käsundusohvitser pakkus talle oma rahakotti, aga sealt tulid välja ainult Soome margad (nad hakkasid just Soome sõitma või alles tulid sealt). Igatahes asi lõppes sellega, et lasime trükikojas uue tunnistuse trükkida ja saatsime selle teenetemärgi kavalerile vabandustega tagantjärgi. Orden anti kätte ikka õigel ajal.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

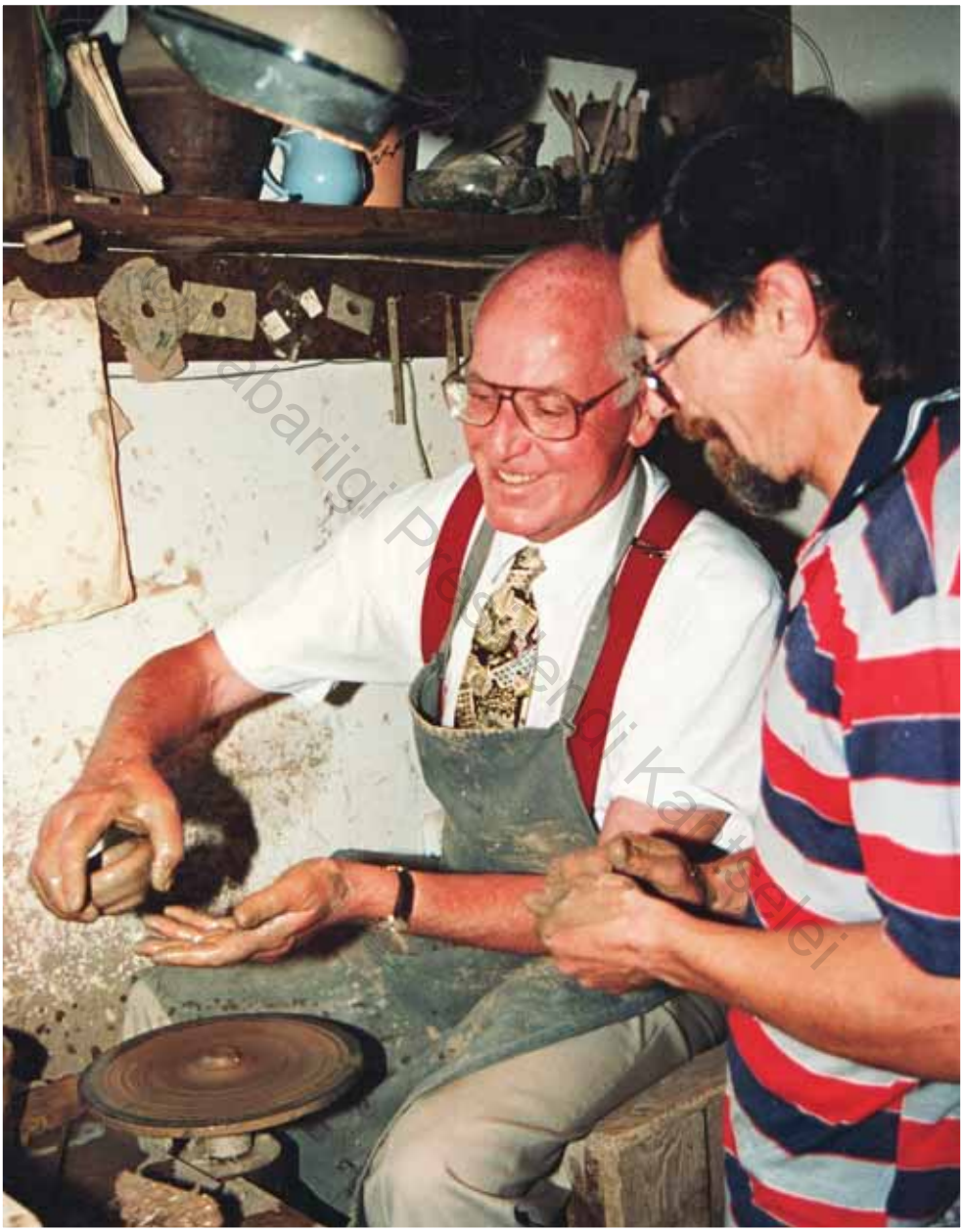

ERIK PEINAR

President Rüütel õnnitleb ametisse nimetatud kohtunikku Maimu Laumetsa.

Vasakult: protokolliosakonna juhataja Andrei Birov, kohtunik Maimu Laumets, protokolliosakonna nõunik Liisa Ojaveer, president Rüütel, käsundusohvitser Toomas Auväärt, õigusosakonna juhataja Mall Gramberg

VOLDEMAR MAASK

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri Leedu riigivisiidil 21. augustil 1997
Rumšiske vabaõhumuuseumi potilöövis savi voolimas

Keemilised sidemed olid võimsad ja ühise toimimise tunne silmapaistev

JAANUS PIKANI • Kantselei direktor 1995–1998

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Olen olnud avalikust teenistusest eemal juba enam kui kümme aastat. Kõrvaltvaatajana tundub, et nii nagu kogu riigistruktuuride areng on muutunud stabiilsemaks, on ka presidendi kantselei töö võrreldes 90ndatega rahulikum ja planeeritavam, mis ehk ei väljendugi niivõrd töö hulgas kui rütmis, ja ilmselt ka tõhususes. Taasiseseisvuse järgne riik oli õhuke, seadusloome enamuses arendamisel ja paljuski lihvimist vajav või sootuks puudu. Kõik teed olid avatud, eksimine sallitav ning sageli paratamatu. Olime veel valgusaastate kaugusel „igava Põhjamaa" staatusest. Alles algas suuna võtmine NATOsse ja Euroopa Liitu, 1995. aasta kevadel oli uus valitsus loonud eurominstri ametikoha. Nagu me nüüd teame, tähendas Euroopa Liiduga liitumine väga suurt tööd, nii seadusandluse kui ka riigistruktuuride harmoniseerimisel, ja mis veel olulisem, meie endi arusaamade muutmisel. Seadusi tuli riigikogust nagu Vändrast saelaudu. Täna on riigikogu „toodang" väiksem ja seadusloome protsess eelduslikult kvaliteetsem, mis tõenäoliselt vähendab otsest koormust ka presidendile põhiseaduslikkusele vastavuse hindamisel.

Poliitiline elu oli 90ndatel haaravalt dünaamiline. Sellist luksust, et üks valitsus või üks peaminister on ametis kaheksa aastat, tol ajal ei tuntud. Vahel mõõdeti valitsusi kuudega, heal juhul aasta või paariga. Teadaolevalt oli Lennart Meri otsiv vaim, kes kas teadlikult, või sageli ka endale teadvustama, kompas pidevalt presidendile seatud põhiseaduslikke raame. Mõistetavalt mõjutas see otseselt kantselei tegevust ja ülesandeid.

Oluline väljakutse kantselei direktori puhul oli finantsasjade tasakaalus hoidmine, üks peamisi murelapsi taristu. Nagu enamus Nõuka-aja üle elanud hooneid, oli ka kantselei administratiivhoone suhteliselt amortiseerunud. Sellele lisandus Lennart Meri loominguline isiksus. Tänase ja 1995. aasta presidendi kantselei eelarve vahe on

Voldemar Maask

Kantselei direktor Jaanus Pikani presidendi riigivisiidil Ungarisse mais 1997

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Lennart Meri kohtumas Euroopa Parlamendi esimehe Klaus Hänschiga Brüsselis 26. märtsil 1996. Vasakult: kantselei direktor Jaanus Pikani, president Lennart Meri, Eesti suursaadik Brüsselis Clyde Kull, taga seisab presidendi käsundusohvitser Jaanus Elvre

Vabariigi Presidendi Kantselei

nominaalväärtuses ligi viie kordne, kuigi tuleb möönda, et kogu riigieelarve on samal ajal kasvanud nominaalväärtuses enam kui kümme korda. Seega oli presidendi kantselei kulubaasi osa riigieelarves suhteliselt kogukam. Aga ehitustöid oli ka palju. Lisaks kantselei administratiivhoonele oli presidendi käsutusse antud hulgaliselt muud vara: Paslepa, Kadri tee elamud, jääkelder. Nuputamist jätkus ja ehitamine oli pidev. Keldrist kolmanda korruseni ja Kadriorust Paslepani. Ehituste edenemine oli presidendi lemmikteema. Enamasti oli tema esimene käik peale välisvisiiti ehitustandrile ja seda isegi kesköö.

Välisvisiitide rahastamine oli samavõrd keeruline ülesanne. Sisulised vajadused ja presidendi seatud ideed olid märkimisväärsed, aga eelarves raha välissõitude jaoks praktiliselt ei olnudki. Visiitide rahastamine toimus paljuski nn kaasatud vahendite arvel: kulud jagati (loe: suures osas kaeti) äridelegatsiooni poolt. Muidu oleks enamus riigivisiite jäänud olemata.

Enne kantseleisse tööle asumist olin olnud sotsiaalministeeriumi kantsler ja sel ajal tuli eelarveid ette valmistada vabalangemises olevate riigitulude taustal. Kuigi minu kantseleisse tööle asumise aastal nägime me esimest korda majanduskasvu taasiseseisvumise järgselt, oli riigi võimekus endiselt nigel. Et hakkama saada oli vaja lahendusi, mis ei olnud seadusega keelatud, aga ka mitte otseselt ette nähtud. Üks sellistest oli ka ülevalpool kirjeldatud koostöö Kaubandus-Tööstuskojaga. Pole ju saladus, et presidendiga koos reisides avanevad äriinimestele paljud uksed, mis tavaliseltvõivad jääda suletuks. Samas on iga mõistlik ärimees huvitatud riigi laiemast tuntusest, heast mainest ja stabiilsest keskkonnast.

Esimene tõsisem korralduslik katsumus mulle oli ligi kuu ajane multivisiit: New York, Washington, Los Angeles, Mexico City, Merida, Seattle. Põhja-Ameerika kontinendi siselendudeks rentisime lennuki ühelt Toronto eestlasest omanikuga reisifirmalt. Juba esimesel lennul Washingtonist New Yorki hakkas väidetavalt VIP-taseme lennuki laest presidendile pähe tilkuma kondensvett ja lennuk rappus äikesetormis nagu pähklikoor tormisel merel. Pooleteist päevaga tuli leida uus lennuk ja poolteist miljonit krooni raha ettemakseks. Hansapanga abil ja tollase peaministri toel saime sellega lõpuks hakkama.

Presidendi kantseleid peeti ja peetakse ehk praegugi millekski „eriliseks". Kas siis meedia poolt genereerituna või teevad seda seal töötavad ja töötanud inimesed ise. Kas sellisel suhtumisel on ka sisu? Kas see „erilisus" on midagi taolist, mida tuntakse rokk-kontserdil, kus basskõlarite mõjuväljas olles visatakse üheskoos teistega andunult rütmiliselt taeva poole näppe ja eemaldudes vaadatakse seda kampa kui pisut veidraid?

Tulenevalt oma nimest ja funktsioonist on kantselei suuresti ametisoleva presidendi, aga ka oma aja nägu. Samas on viimase 20 aasta jooksul välja kujunenud professionaalne järjepidevus, milles on tahes või tahtmata ka paras annus „Pätsu-aegsest elukorraldusest" algusega 6. septembril 1938, mil Elmar Tambek andis oma vande presidendi kantselei ülemana. Järgmisel aastal saab sellest kolmveerand sajandit. Järjepidevuse kandjaks inimesed. Nii need, kes vahetudes annavad oma suhtumise ja teadmised edasi organisatsioonikultuuri „nutumüüri", kui need, kes oma füüsilise püsimisega seda tsementeerivad.

Iga organisatsiooni efektiivne toimimine põhineb heal sisemisel keemial. Minu ametisoleku aeg oli õnnelik: keemilised sidemed olid võimsad ja ühise toimimise tunne silmapaistev. Usun, et see on ka praegu nii. Presidendi kantseleisse tööle saamine oli kõrgelt hinnatud ja motiveeriv, paljudele oli üheks varjatud eesmärgiks saada Kadrioru „metakõrgharidus". Lennart Meri isikust tulenevalt oli latt kõrge. Seetõttu pole ime, et kantseleist on kasvanud hulk silmapaistvaid poliitikuid, võimekaid diplomaate ja tulemuslikke riigiametnikke.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

VOLDEMAR MAASK

President Meri ametlikul visiidil Ameerika Ühendriikidesse 1995. aasta oktoobris

Kaitsealune konfiskeeris külapoisilt jalgratta

AIVAR RIDAMÄE • **Presidendi ihukaitsja alates 1995 • Kaitsemeeskonna juht 1998–2006**

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Sügisel 1993, järgmisel aastal pärast Tartu ülikooli kehakultuuri teaduskonna lõpetamist, elasin Tallinnas üürikorteris Toompea mäe all. Kord koju minnes või kodust tulles meenus, et kursusevend töötab üleval Toompeal, kaitseb Eesti „esimesi mehi". Läksin temaga niisama juttu ajama, aga tema kutsus mind riigikogu valveüksusesse tööle. Kaks kuud kontrolliti tausta ja aeti pabereid ning novembris 1993 seisingi Toompea lossi vestibüülis. Pidin kõiki riigikogu liikmeid ja ministreid nägupidi teadma, nendelt töötõendit küsida ei olnud viisakas. Meil oli nagu kunagistel 1. klassi poistel „liikuv aabits", kus vahetasime ministrite fotosid, kui valitsuses jälle vahetus toimus.

Tegin kiire karjääri konstaablist vaneminspektoriks, ent kahe aastaga oli valvetöö end minu jaoks ammendanud. Novembris 1995 sain president Lennart Meri üheks ihukaitsjaks. Muidugi mind tutvustati talle, ja kindlasti ta ütles midagi, mina ütlesin mõned sõnad, aga ei mäleta enam, mida täpselt.

Toona ma rohkem aimasin kui teadsin, mida ihukaitsja töö tähendab. Olime ju kõik suuresti iseõppijad, vaid mõned võisid väliskoolituste diplomid seinale raamida. 1997. aasta suvel korraldasid Ameerika Ühendriikide kolleegid meile ihukaitse baaskoolituse ja selle põhimõtted kehtivad Eestis siiani.

Kaks ja pool aastat pärast minu Kadriorgu tulekut, 1. mail 1998 nimetati mind Vabariigi Presidendi kaitsemeeskonna juhiks.

Lennart Meri andis meile kõva kooli. Veel enam, ta tegi ihukaitsjate elu päris keeruliseks. Meis endiski oli tol ajal ebakindlust ja Meri kompis piire, et kui kaugele tal minna lastakse. Talle ei meeldinud, et üks ihukaitsjatest käib tema ees või läheb enne teda näiteks mõnel maakonna-sõidul ruumi, kus toimus kohtumine kohalike inimestega. Siis võis ta demonstratiivselt anda esimesena kätt seina äärde taandunud ihukaitsjale.

Mäletan riigivisiiti Leetu, kus toimus ka väljasõit Kaunasesse. Algselt oli programmis raamatupoe külastamine, aga eelnevad kohtumised venisid ja Leedu protokolliametnikud otsustasid raamatupoe ära jätta. Meri sai sellest alles siis aru, kui autode kolonn oli juba Kaunasest lahkumas. Ta käskis autojuhil peatuda. Astus välja ja halb lugu – samal ajal jõudsid meie kõrvale kaks külapoissi jalgratastel. Meri võttis ühelt ratta ära, lihtsalt konfiskeeris selle, ning hakkas Kaunasesse tagasi väntama. Segadus oli suur, lõpuks istusime kõik siiski autodesse, kolonn keeras ümber ja sõitsime raamatupoodi.

Meie, presidendi ihukaitsjad, harjusime selliste asjadega ära. Aga Lätis ütlesid kord kolleegid: USA presidendi visiit pole midagi, aga vaat kui Eesti Lennart tuleb, siis ... Mõnikord ütleb lõpetamata lause väga palju.

VOLDEMAR MAASK

President Lennart Meri euroliidu reklaamtrammi juures 19. märtsil 1998. Presidendi selja taga ihukaitsja Aivar Ridamäe, presidendi paremal käel Euroopa Komisjoni delegatsiooni juht Eestis Arhi Palosuo, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi suursaadik Timothy Craddock ja Eesti välisminister Toomas Hendrik Ilves

Ihaarige presidendi Kantseiei

2001. aastal kaitsesime paar nädalat korraga kahte presidenti – Arnold Rüütel oli juba riigipeaks valitud, aga polnud andnud riigikogus vannet ja Lennart Meri oli veel ametis.

Siis tuli Kadriorgu uus president. Õppisime selgeks tema liikumised Tartusse ja Saaremaale, tema tuttavad, tema harjumused. Meri võis lasta meil kokkulepitud kellaajast tunde üle oodata, Rüütel tuli aga alguses isegi liiga vara auto juurde. Hiljem oli tema ikka täpne.

Esimestel nädalatel oli ka veidi segadust. Nii kui auto peatus, tegi Rüütel ukse lahti ja astus välja. Probleemi lahendamiseks esitasin talle kirjaliku ettekande, milles selgitasin natuke laiemalt ihukaitsetöö põhimõtteid ja sedagi, miks avab autoukse ainult ihukaitsja, mitte aga kaitsealune. See jäigi minu ainsaks paberil ettekandeks Rüütlile, Merile tegin neid neljal või viiel korral, aga need sai kirjutatud tema nõudmisel.

Kaitsealuse perekond on meile üks delikaatsemaid teemasid. Siin on asju, mida ihukaitsjad kindlasti ei saa muuta ja millesse meil pole kuidagi võimalik sekkuda. Aga hoolimata sellest vastutame me riigipea julgeoleku kõrval ka tema perekonna turvalisuse eest. Samuti, mis võib-olla kõige keerulisem – maine eest.

Sõltumata presidendi vahetusest olin 2006. aasta sügiseks selgeks mõelnud, et minul tuleb edasi liikuda. Riigipea kaitsemeeskonna juhi amet ei ole kerge, selle vastutust ametis olles ja igapäevast tööd

PEETER LANGOVITS/SCANPIX

President Rüütel ja valitud president Ilves teel riigikogusse 9. oktoobril 2006. Esiplaanil ihukaitsja Aivar Ridamäe

Kaitseväe Peastaabi Kantselei

tehes päriselt ei hoomagi. Toda koormat – huvitavat, aga ränka – olen hakanud mõistma alles hiljem. Vastutus tähendab siin arusaamist, kes on president Eesti riigile ning kes oled sina, kes peab seisma tema julgeoleku ja turvalisuse eest.

Rutiiniga on ihukaitsjal kahetine suhe. Rutiin võib tähendada hooletust, valvsuse kaotamist, sest niikuinii midagi ei juhtu, ja just see ongi meie töös üks suuremaid ohte. Teisalt on olemas ka positiivne rutiin, mis tähendab igapäevast professionaalsust, kus kõiki asju tehakse kindla peale ja automaatselt.

Tavainimese arvates on ihukaitsjad juhuks, kui midagi juhtub. Tegelikult on vastupidi. Ihukaitsjad on selleks, et midagi ei juhtuks.

Mõnikord küsitakse, miks me kanname sageli tumedaid prille. Kas selleks, et poleks näha, kuhu ja keda ihukaitsja vaatab? Põhjus on lihtne, meil tuleb katta kogu kaitsealuse ümbrus, 360 kraadi, ka siis, kui seisame otse päikesesse. Paljuski oleneb tumedate prillide kandmine või neist loobumine ihukaitsja enesekindlusest.

Mina tavaliselt prille ei kandnud, vaatasin ümbrust ja otsisin inimestega silmsidet, et saada aimu nende meeleolust ja kavatsustest. Silmakontakt ihukaitsja ja kellegi teise vahel kusagil rahva seas on väga distsiplineeriv, isegi heidutav. Muuseas, heidutusel ongi ihukaitse töös päris oluline osa.

Hämmeldusi ja kirgastusi

AKSEL TAMM • Välisosakonna nõunik 1995–2001

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Elu lossis oli kaleidoskoopiline. Ütlen: loss. Tean küll, et see on administratiivhoone, aga ju ülendas seda maja presidendi stiil, Lennart Meri aura, ju tundus niimoodi endalegi nooblim, igatahes oli l o s s minu ajal (1995–2001) täiesti kasutusel. Nagu oli kasutusel käänamine Meri: Meri, see olla olnud algusest saadik nimekandja vankumatu soov, meie keelealane südametunnistus Kullo Vende kirjutas oma tõlgetes küll vankumatult Meri: Mere, ent see parandati enne presidendi kätte jõudmist ära.

Aga kirju oli see elu ikka parasjagu.

Ka emotsioonide laia skaala poolest.

On juuni lõpp, lämbe suvepäev. Presidendi ajakavas on visiit Pärnusse. Väljasõit on ette nähtud kell 19.00. Olen jäänud hilja peale, päeval sai tehtud eeltöid ühe Saksamaa kõne jaoks, pärast lõunat jooksid sisse uued teemad: Jacques Chiracilt saabus kutse tulla presidendivisiidile Prantsusmaale, Meri jaoks on see külaskäik oma kunagisele noorusmaale; Venemaa välisminister Kozõrev on järjekordselt avaldanud suurriiklikke mõtteid, täpset teksti ei õnnestu jalamaid ka saatkonna abiga kätte saada, VP (Vabariigi President, nii oli see Kadrioru dokumentides käibel) on aga harjumuspäraselt kannatamatu. Istun oma materjalide lahtiste otste kallal, vaatan välisosakonna aknast lossiesist platsi, kus autode rodu on sõiduvalmis, turvamehed autouste juures, teised kaasasõitjad vaatamata soojale ilmale ilusti sees istumas, sest nagu vanad olijad on rääkinud: kui nüüd tullakse, siis kohe ka minnakse.

Aga keda pole, seda pole. Omamoodi pidulik pinge hakkab aegamööda lõdvenema, autouksed lükatakse lahti ja viisakuse piires kooditatakse jalgu. Kell 19.40 kõnnib akna alt mööda välisnõunik Kaja Tael, võib-olla pidas sõitu kinni asjade arutamine koos temaga. Siis astub sisse pikema staažiga kantseleimees, arutame seda vaatepilti, ütlen, et mind hakkab kogu lugu tüütama; sul on lihtne, aga kui sa kaasasõitja oleksid, siis ei tohiks asjale ka minna, sest kui VP tuleb, siis minnakse tõepoolest jalamaid – nii seletab vilunum kolleeg. On mehi, kes on maha jäänud ja pärast rabelnud, et kuidagi järele jõuda.

Pool 9 käib kõlakas, et Merile on viidud õhtueine.

21.20 tuuakse autode juurde võileibu turvameestele.

Kalev Lilleorg, Scanpix

Lennart Meri ja Aksel Tamm Jaan Krossi mälestuste raamatu „Kallid kaasteelised" esitlusel Kirjanike Majas 28. novembril 2003

21.45 ei taha ma enam oodata. See ei ole lihtsalt tüdimus, rohkem nagu mõistmatus: kuhu ma küll sattunud olen. Panen märkmiku kinni ja lähen – kurvalt, tahaksin öelda – koju.

Kodus ei anna uudishimu siiski asu, helistan lossi politseivalvele. Kell on 22.35. Kas sõitsid minema? – Ei, on ikka veel siin.

Paari päeva pärast asja siiski arutatakse. Väljasõitu oli tulnud oodata tervelt neli tundi. Asjaosalisi tuleb ikkagi ohjata, leiab kantselei värske direktor Jaanus Pikani, nimesid küll nimetamata. Positiivse näitena esitatakse asjaolu, et kui käsundusohvitser Puusepp oli Pärnus öelnud, et o n a e g, jätnud Meri kohvi joomata ja olnud kohe minekul.

Jutuajamised Lennart Meriga kaldusid kergesti asjaajamisest kõrvale. Mitte alati: kui tal oli etteheiteid, siis need esitas ta kontsentreeritult. Aga muidu läksid ta mõtted meelsasti uitama. Minuga seoses ka kunagistele ühistele ülikoolipäevadele, ta tõlkijategevusele, eesti kirjanduselule. Mõnikord söandas ta olla väga isiklik. Üsna ootamatult läks ta korra oma aja, nimelt kellaaja tunnetuse juurde. Tema hilinemised olid ju teada, kaht Balti presidenti laskis ta kolmikkohtumise ajal küll ilmaaegu Kadrioru kori-

Vabariigi Presidendi Kantselei

dorides ülearu oodata, ise tagatoas oma kaastöölistele deklareerides: kui te teaksite, mu sõbrad, kui hea mul on siin teiega olla. Kas siis selle pärast, et ma olin selle deklamatsiooni ajal ilmselt usukannataja vaevatud näoga või mõnel muul ajendil, aga ta rääkis mulle mõni aeg hiljem umbes niimoodi: tead, muidugi saan ma aru, et mu hilinemised häirivad teid ja ka neid, kellega kohtuda tuleb, aga kui aega on väga piiratult, kui aega tegelikult enam ei olegi, siis tekitab see mingi isesuguse seisundi, mõte liigub hoopis teistmoodi ja kujundid ning lahendused tekivad iseenesest.

Umbes niimoodi Lennart rääkis ja minust küll ei olnud talle õpetussõnade pealelugejat.

Ega see poleks ka aidanud, selline oli ta ju alati olnud.

Nagu ütlesid teda Vene ajal tööasjades jahtinud Moskva daamid: *kakoi prekrasnõi, atšarovatelnõi tšelovek, no kakoi on u vas neabjazateljnõi* ...

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Lõpukild

Pärast pikemat sinna-tänna vaidlemist, mis oli tingitud peamiselt probleemi serveerimise viisist ja no muidugi ka asjaosalise jonnakast iseloomust, nõustus VP lõpuks vastu võtma Vene parlamendi delegatsiooni. Oli aasta 1995. Suhted olid praegusest erinevalt veel *in statu nascendi*, kui kasutada väljendit, mis ühe vähesena koolikeemiast meelde on jäänud. Kohtumine toimus väikese laua ümber Kadrioru väiksemas vastuvõttude toas, ma ei teagi, mis ruumi ametlik nimi oli.

Duuma esindajatest õhkus tähtsust ja domineerivust. Oma suurus ja teise väiksus, kätteõpitud „diplomaatiline" hoiak ja mis kõik selle taga võis olla ... Delegatsiooni juht sai koha Lennart Meri kõrval laua otsas. Ta alustas selle koduse ruumi ja õdusa laua jaoks kuidagi võõrikult, nagu oleks ta Kremli suure saali kõnetoolis, tekst on meeles umbes niisugusena: „Härra president, meie delegatsioon tervitab teid Vene Föderatsiooni kõrgeima seadusandliku institutsiooni, Vene Föderatsiooni riigiduuma poolt, mul on heameel anda teile edasi Vene riigiduuma esimehe tervitused ja ühtlasi kinnitada tema nimel, et Vene Föderatsioonil ei ole kavatsust rakendada oma suhetes Eestiga jõuvõtteid ..."

Aga pidulik, lippude lehvides ja litauride kõmades alanud monoloog katkes järsku, sest VP kummardus lühikese, aga väljendusrikka mühatuse saatel rääkija poole, patsutas sõbrameheliku familiaarsusega teda põlvele ja ütles oma kõige säravama naeratusega: et see asi kohe selge oleks, tahan teile kinnitada, et ka Eesti Vabariik ei kavatse rakendada jõudu oma naabrite, sealhulgas ka teie riigi vastu. Meri nägu säras edasi. Delegatsiooni lihtliikmed läksid kuidagi elevile. Delegatsiooni juht „ronis kõnetoolist alla", ütles üsna harilikul toonil veel paar lauset ja siis algas vestlus, mille käigus normaalsed inimesed omavahel asju arutasid.

Presidendi kantselei uute algusaegade lugu on kõigepealt Lennart Meri lugu. Mind ei jäta maha veendumus, et aeg Lennart Meri korralikuks elulooks hakkab küpseks saama. See ei saa olla liiga lihtne lugu, nagu veenvalt näitab kas või Kalle Muuli hiljutine kolumn Lennart Merist välisministrina, õigemini sellest, kuidas Lennart Meri lakkas olemast välisminister. Aga kahtlemata saab see olema paeluv jutustus poliitilise improvisatsiooni suurest meistrist.

Riigipea teenistuses

JAANUS ELVRE, kapten • **President Meri käsundusohvitser 1995–2001**
Protokolliosakonna juhataja 2006–2008

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Teenistus riigipea meeskonnas presidendi kantseleis on oma riiki armastavale kodanikule auasi. Tänan saatust ja paljusid häid inimesi selle au eest teenida riiki tolles väikeses majas Kadrioru pargis kahel erineval perioodil ja kahe erineva ülesandega.

Esimene periood algas minu jaoks 29. septembril 1995 kui kaitseväe juhataja kindralleitnant Aleksander Einseln määras mind Vabariigi Presidendi käsutusse. Olin siis 22-aastane ja möödunud suvel lõpetanud Soome riigikaitsekõrgkooli ning saanud õlgadele nooremleitnandi auastmetunnused. Nüüd äkki olin värske nooremohvitserina riigikaitse kõrgeima juhi, president Lennart Meri otsealluvuses. Eesti oli taas iseseisev riik olnud veidi rohkem kui neli aastat ning kuna teha oli palju, siis erilist aega sisseelamiseks ei olnud – tuli kohe täie hooga tööle asuda. Minu tööülesandeks oli olla Vabariigi Presidendi läheduses ja teha kõik, et tema töö oleks lihtsam. Ülesanne oli väga selge, aga ka lai ning nagu õige pea selgus, sugugi mitte kerge. President Meri oli väga nõudlik, kuid kõige nõudlikum oli ta enda vastu. Et riigipea tegemistega sammu pidada, pidi kantselei meeskond kõvasti pingutama. Selline ühine pingutamine ja raskuste ületamine muutis meeskonna omavahel aga väga kokkuhoidvaks, üksmeelseks ja sõbralikuks. Oli selge, et vaid koos suudetakse pakkuda riigipeale ja tema abikaasale väärilist tuge nende tegevuses Eesti rahva ja riigi heaks.

Kuna presidendi kantselei tegevus Eestis oli okupatsiooni tingimustes pool sajandit peatatud ja maailm selle ajaga palju muutunud, siis taasiseseisvuse algaastatel tuli väga palju riigipea osalusel toimuvaid üritusi ja tegevusi uuesti luua. See oli samal ajal nii huvitav ja põnev kui ka nõudlik ja raske. Kuid tihti ununes kogu see raskus tänu president Lennart Meri erakordsele huumorimeelele ja tänaseks on meelde jäänud enamasti sellest tööst vaid huvitav ning põnev osa.

Vanemkäsundusohvitser Jaanus Elvre ja pressinõunik Epp Alatalu veebruaris 1999 India riigivisiidil India valitsuse lennukis

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Lennart Meri, Helle Meri ja vanemkäsundusohvitser Jaanus Elvre Tallinna lauluväljakul 22. juunil 1997. Jaanus Elvre taga ihukaitsja Voldemar Hanni

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Minu esimene periood presidendi kantseleis lõppes koos president Lennart Meri ametiajaga 8. oktoobril 2001. aastal.

Viis aastat hiljem, 2006. sügisel, tehti mulle tööpakkumine, millest ei keelduta – asuda täitma Vabariigi Presidendi Kantselei protokolliosakonna juhataja ametiülesandeid. Minu tõekspidamiste järgi ei saa sellistele pakkumistele eitavalt vastata, sest see tähendaks lugupidamatust riigipea ja riigi vastu, mida ma väga armastan. Nii olingi ringiga taas tagasi tolles väikeses majas Kadrioru pargis, et anda omapoolne panus, oma varasemate käsundusohvitseri teadmiste ja kogemuste baasilt, vastselt ametisse asunud Vabariigi Presidendi Toomas Hendrik Ilvese ametiülesannete täitmisse.

Pean end väga õnnelikuks, et mu diplomijärgseks ülikooliks on kuue sambaga Tartu ülikool, kuid tõeliseks elukooliks on olnud kahe sambaga Vabariigi Presidendi Kantselei, kust küll diplomit ei antud, kuid eluks vajalikke teadmisi ja oskusi kuhjaga.

„Kui sind tööle võeti, siis saad hakkama”

LEA UUS • Siseosakonna konsultant 1995–

© Vabariigi Presidendi Kants

Ma kartsin presidendi kantseleisse tööle tulla. Mõtlesin, et lähen ja proovin, aga tegelikult lootsin kogu aeg, et nad leiavad ikka parema ja ma ei pea tööle tulema. Ma ei olnud enne riigiasjadega kokku puutunud, samuti oli väike töökogemus arvutiga töötamisel. Direktor Jaanus Pikani ütles töölepingut sõlmides (tol ajal oli leping, avaliku teenistuse seadus tuli hiljem), et kui sind tööle võeti, siis saad sa hakkama, ei ole vaja karta. Ja nii ta läks.

Ajaga on töö, tehnika ja minu ülesanded muutunud. Algusaegadel oli väga kiire. Põhiliseks tööülesandeks oli küll kirjadega tegelemine, nagu praegugi, aga lisaks veel ajatelg – iga päev ajakirjandusest vajaliku ja huvitava otsimine ning kopeerimine. Kui loodi presidendi e-kirjakast, siis pidin seda haldama (õnneks mitte kaua). Kui ma ei olnud aastatki veel kantseleis olnud, pidin hakkama käima valitsuse istungitel. See oli Lennart Meri soov, et keegi peab seal juures olema. Istungid võisid kesta peaaegu terve päeva. Ja järgmine päev läks istungist kokkuvõtte tegemise peale. Seda ülesannet enam ei ole.

Ära on langenud ka näiteks ajalehtedest ülevaadete tegemine. Lennart Meri soovis neid väga erineval moel, kord tuli lehes artiklid ära märkida, kord tuli väljavõtteid teha, töö muutus kogu aeg.

Enne mainisin ajatelge: see tähendas vanadest kalendritest, ajalehtedest ja mujalt sündmustest kronoloogiate tegemist ja seda alates aastast 1990. Infot kasutati Kadrioru Teatajas. Ka pidasin järge tuleviku kohta, otsisin aasta ette, mis sündmused on kuskil tulemas. Igasugust infot pidi otsima lehtedest ja ajakirjadest, või siis raamatukogust tellima ning asutustega telefoni teel suhtlema, mingil määral aga suure ajakuluga sai infot ka internetist. Tihti sai tööpäeva lõpus enne kella viit hinge kinni peetud, et kas saab õigel ajal koju või tuleb hakata uut tööülesannet täitma.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Päikesevarjutuse vaatamine roosiaias. Helve Hint, õigusosakonna nõunik; Lea Uus, siseosakonna konsultant; Jaanus Elvre, käsundusohvitser; Heli Kiverik (Ehasalu), dokumenditeenistuse konsultant. 11. august 1999

Vabariigi Presidendi Kantselei

Liisa Ojaveer, Erki Holmberg ja Lea Uus presidendi kantselei aias 27. märtsil 2008

Veel on minu kanda olnud mitme suure ürituse käivitamise tehniline pool: olin kodukaunistamise alguse juures, aitasin korraldada laste kirjandivõistlust. Kuni 2001. aastani aitasin korraldada akadeemilise nõukogu tööd. President Rüütli ajal võeti selleks tööle eraldi töötaja – Rita Pihl.

Suur töö oli murtud rukkilille märgiga seonduv. Selleks olid nii „Eesti mäletab" ürituste järel tehniliste probleemide lahendamine kui ka Arnold Rüütli ametiajal tagantjärele märkide andmine. Olin asjaga seotud kuni okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isikute seaduse vastuvõtmiseni, siis läks see töö üle justiitsministeeriumile ja pensioniametile. See oli huvitav ja hästi palju suhtlemist vajav aeg. See oli ilmselt ka minu suurim ettevõtmine kantseleis töötamise ajal.

Teine suurem töö on 100-aastaseks saavatele inimestele presidendi õnnitluskirja saatmisega seonduv. See läks käima proua Helje Loopere ettepanekul, kes omaalgatuslikult tegeles 100-aastaste eestlaste uurimisega. Ta sai ka kultuurirahastust natuke toetust oma tööks. Kuni proua Loopere surmani aitasin teda andmete leidmisel. Nüüd on ka seda tööd teha lihtsam, sest on võimalik kasutada digitaalseid registreid.

Lennart Meril ajast on meeles selline lugu. Rain Rosimannus oli siis sisenõunik ja üks pensionäridega üritus oli tulemas. Rain oli toast ära ja tema telefon helises. Vastasin telefonile ja torus oli pikk vaikus. Siis kostis selline aeglane hääl ja küsis Raini. Ma ütlesin, et Raini ei ole hetkel. Uuesti vaikus. Ja siis küsimus: „Nüüd on hetk möödas, kas ta nüüd on tagasi?" Mina küsisin sellepeale: „Kuidas palun?" Ise arvasin, et see on mõni pensionäridest, kes tulid kokku saama. Hääl torus ütles: „Igatahes, kui Rain tuleb, las saadab kõik kus see ja teine ning tuleb minu juurde." Sellepeale ma ütlesin uuesti: „Kuidas palun?" Inimene kordas veel: „Las ta tuleb minu juurde." Ja alles siis sain aru, kellega ma räägin ja vabandasin. President Meri ütles, et te ei pea vabandama, kui te mind ära ei tundnud, kui te oleksite mu ära tundnud, siis oleks teine lugu.

Huvitaval kombel ongi mul kõige rohkem mälestusi alguse ajast. President Rüütliga mul niisuguseid kokkupuuteid ei olnud. Ta käis küll mööda maja, aga ei teinud selliseid märkusi, ei uurinud kõike nagu Meri.

Siseosakonnas oli (on praegu ka) seif, kus hoiti riigipitsatit. Iga kord kui president Meri tuppa astus, osutas ta sellele ja päris: „Mis seal on?" Lõpuks jõudis ta ainult osutada ja me juba vastasime kooris: „Riigipitsat, härra president!"

Mina puutun tihti kokku selle poolega, kui inimestel on midagi halvasti. Kui on mure ja valus või vimm ja solvumine. Kui tullakse presidendi juurde õiglust nõudma. Mulle meeldib inimestega rääkida, eriti kui ma tean, et saan abiks olla ja neid aidata ning õigesse kohta juhatada. Teinekord jällegi, kui ei tea, kuidas inimest aidata, on väga kahju. Eriti kui on tegemist lastega seotud muredega. Ma võin seda südamesse võtta, aga ma ka tean, et mina ei pea seda olukorda lahendama. Müts maha nende kohalike sotsiaaltöötajate ees, kes neid olukordi igapäevaselt lahendavad. See on ajapikku ka muutunud. Inimesed on vist aru saanud, et president ei saa kõike teha. Vähemalt praegu on (materiaalse) abi otsijaid jäänud vähemaks.

Kantseleis töötamise juures on tohutu tähtsus inimestel. Kui ei oleks selliseid tõepoolest natuke „hulle" ja samas üksteist toetavaid ning mõistvaid ja vahvaid inimesi – vaevalt ma muidu siin nii kaua oleksin töötanud. Arvan, et minu jaoks on Kadriorgu tulemine olnud üks elu hirmutavamaid, aga samas kõige õigemaid otsuseid üldse.

© Vabariigi President ja Kantselei

VOLDEMAR MAASK

Piret Saluri, Kaja Tael, Rain Rosimannus ja Sven Sakkov õnnitlevad 5. oktoobril 1995 president Meri, kellel möödus kolm aastat riigipeaks valimisest

President 24 tundi

INGVAR BÄRENKLAU • President Meri pressinõunik 1996–1997

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Töötasin 1995. aasta lõpul Eesti Päevalehe toimetuses, kui kolleeg Andrei Hvostov tuli minu juurde jutuga, et kas ma ei tahaks kandideerida presidendi pressinõuniku kohale. Andrei sõnul oli seda ametikohta talle pakutud, kuid tema ei tahtvat riigiametnikuks hakata. Siis paluti tal leida toimetuse seest mõni teine sobiv inimene. Nõustusin pikemalt mõtlemata, sest selliseid ettepanekuid ei tehta mitte iga päev. Perspektiiv teha tööd olulisel ametikohal Eesti riigi heaks kannustas tagant.

TOOMAS VOLMER

Ingvar Bärenklau presidendi kantseleis

Paar päeva hiljem olin juba Kadriorus vestlusel kantselei direktori Jaanus Pikani juures. Jutt laabus ning leppisime kokku aja kohtumiseks president Lennart Meriga. Umbes nädal hiljem see kohtumine ka toimus. Meri võttis mind vastu väga sõbralikult, võiks öelda lausa isalikult. Ilmselt imponeeris talle see, et olin õppinud ülikoolis ajalugu ning tal oli tunnikeseks olemas vestluspartner, kellega oma lemmikteemadel rääkida. Nii oligi asi otsustatud.

Alustasin Kadriorus tööd jaanuaris 1996. Vahepeal oli kantselei pidanud pärast Indrek Treufeldti lahkumist mitu kuud ilma pressiesindajata hakkama saama ning kuhjunud oli hulk tegemata töid. Üks esimesi töid, mis mulle jooksvate töökohustuste kõrval kaela peale pandi, oli Kadrioru Teataja nime kandva perioodilise infobülletääni käimalükkamine. Kantselei oma trükiväljaande olemasolu oli Meri kindel nõudmine, mis oli ajendatud murest, et Eesti press ei kajasta piisavalt põhjalikult presidendi tegemisi. Meri oli sageli nördinud, kui ajakirjandus avaldas tema kõnesid ja sõnavõtte kärbetega, sest nii läksid kaduma olulise kaaluga mõttearendused. Püüdsin küll paar korda võtta üles teemat, et kõige ajakohasem ja otstarbekam oleks vahendada mahukamaid tekste Kadrioru internetilehekülje kaudu, kuid Meri oli konservatiiv – oluline tekst peab ikkagi olema paberil ja trükitud. Ega Meriga eriti vaielda ei saanud. Kahtlemata oli argumendiks ka see, et suurel osal Eesti elanikest ei olnud tol ajal veel internetiühendust.

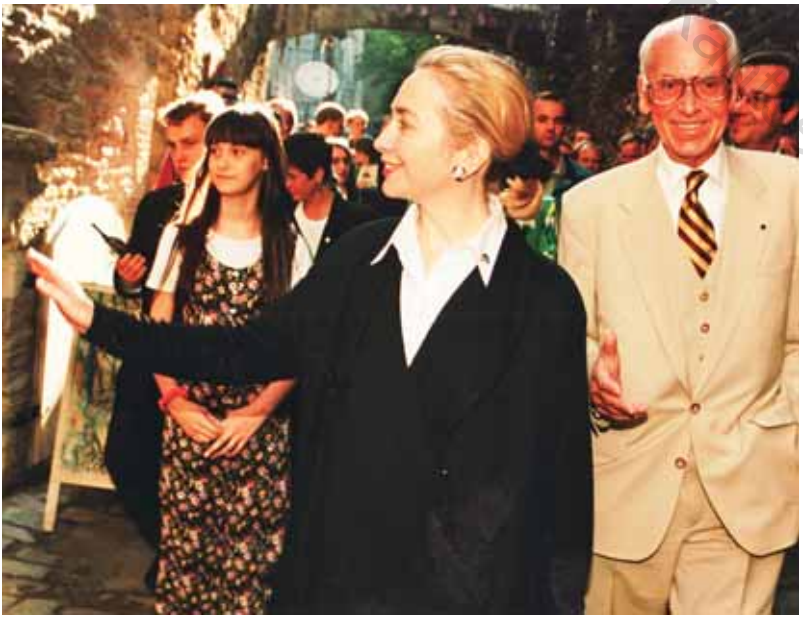
Meri võttis ajakirja väga tõsiselt ning töötas avaldamisele minevad materjalid isiklikult suure põhjalikkusega läbi. Sageli viimistleti mingeid tekste veel hilistel öötundidel.

Selline tööstiil tuli mulle üllatusena ja ilmselt oli see ka Meri poolt taotluslik. Meri tavatses öelda, et president on president 24 tundi ööpäevas. Piirdudes sageli ise vaid paaritunnise öise puhkusega, nõudis Meri pidevat „löögivalmidust" ka oma kantselei töötajatelt. Mul toona peret ei olnud ning seetõttu ei valmistanud mõningane öötöö mulle suuri probleeme. Pealegi ei juhtunud seda minu puhul ülemäära tihti.

Teine üllatav moment asja juures oli see, millise innuga võis president Meri hakata tegelema mingi detailiga, mis tundus algul olevat täiesti tähtsusetu. Alles mõni aeg hiljem selgus, et selle detaili taga oli presidendil kaugeleulatuv plaan. Näiteks lihvis Meri alati ülima põhjalikkusega Kadrioru Teataja avarubriiki, kus oli ära toodud olulisemate sise- ja välispoliitiliste sündmuste kronoloogia paralleelselt Kadrioru reageeringutega nendele sündmustele. Mingil hetkel sain aru, et see ongi tema tegevusplaani võti – kronoloogia, millest saab ametlik ajalugu ja maatriks, mille põhjal kavandada edasist tegevust. See kronoloogia pidi olema faktiline tõestus, kuidas Eestis presidendi institutsiooni ellu viidi, kuidas institutsioon suhestus väliskeskkonnaga. Selles tabelis tekkinud seosed valas Meri oma sõnavõttudesse.

Samamoodi tähtsusetu detailina või kohati isegi koomilisena võis tunduda Meri pidev tähelepanu oma vahiteenistuse ajateenijate ja kantselei politseiteenistuse vastu. Meri leidis mahti, et korrigeerida valves oleva sõdurpoisi rühti, püssihoiakut või koostada valvepolitseinikele viisaka käitumise eeskirju. Aga see oligi tema viis, kuidas rõhutada presidendi institutsiooni laiahaardelisi ülesandeid, mida tuleb täita 24 tundi ööpäevas.

© Vabariigi Presidendi kantselei

VOLDEMAR MAASK

USA presidendi abikaasa Hillary Clinton ja president Meri Tallinna vanalinnas juunis 1996

„Oi, teil on uus huulepulk!”

KATRIN MOON-FAROUK • Protokolliteenistuse konsultant 1996–2001

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Tulin tööle veebruaris 1996 ja see oli minu esimene töökoht peale Tartu ülikooli lõpetamist. Alguses tundsin suurt aukartust kõige ja kõigi vastu ning käisin kindluse mõttes oma ülemuse Piret Saluri juures kõiki asju üle küsimas. Eriti suurt aukartust tundsin muidugi president Meri vastu ning nii jäi see kuni lõpuni välja. Tema ettearvamatu isiksus võis olla mõnikord väga ülekohtune, aga samas tegi ta oma päikselise poole, mõne hea sõna ja naeratusega need olukorrad mitmekordselt tasa. Kord jäi ta mulle sügavalt otsa vaatama ja ma mõtlesin, et no nii, mis siit siis nüüd tuleb, aga ta ütles mulle oma laia naeratuse saatel hoopis, et oi, teil on uus huulepulk. Nalja kuipalju! Või siis teine kord, kui ta välismaalt saabus ning ma talle lennujaama vastu läksin, küsis ta ühe faksi kohta, et kas see on juba ära saadetud. Mina, olles kindel sekretariaadi tublides tüdrukutes, vastasin, et ma usun küll, et see on juba faksitud. Vastuseks sain ma tänitamise, et mis usute, usklik olete või, mis usku te siis olete jne. Sel hetkel just väga hea olla ei olnud.

Minu põhitöö oli presidendi päevakava koostamine, ürituste ja visiitide korraldamine ning kutsetele vastamine. Kohati tundus, et elan sama elu, mis president – teadsin une pealt, mis toimub umbes nädala aja jooksul. Igal hommikul tegin presidendile päevakava väljatrüki, millised üritused ja kohtumised on tal sel päeval plaanis. Ajakava oli küll arvutis, kuid adjutant viis selle ikkagi paberil presidendile kabinetti.

ERAKOGU

Katrin Moon ja president Meri kätlemas Vabariigi Presidendi Kantselei 5. aastapäeval 1997

Toomas Volmer

Igal aastal annab riigipea iseseisvuspäeva eel üle Eesti riiklikud teenetemärgid. Pille Osula, Sigrid Herodes ja Endrik Mõistlik valmistuvad teenetemärkide üleandmise tseremooniaks Eesti Pangas 23. veebruaril 2011

Vabariigi Presidendi Kantselei

Kui see siis sealt kas muutuste (vahel ka väga põnevate kommentaaridega) või muutusteta tagasi tuli, võis päev alata. Mõni päev oli muidugi ka selline, kus tuli kõik asjad ümber korraldada, sest president oli võtnud pähe iseseisvalt hoopis midagi muud teha. Nädalakava oli küll eelnevalt temaga kokku lepitud, nii et pikemas plaanis oli kogu aeg teada, mis peaks toimuma. Sel ajal oli meid protokolliosakonnas kaks, Piret Saluri ja mina, pluss adjutandid.

Minu töö oli täis põnevust, ükski päev ei sarnanenud teisega. Hästi on meeles korrad, kui tulenevalt presidendi kombest jätta tähtsad otsused ja kõned viimasele minutile, pidime näiteks autojuhiga sireenide vilkudes viima teenetemärgi tunnistuse vähem kui tunni ajaga Pasleppa. Või riiklikule õhtusöögile lauakõned siis, kui külalised juba kõrvalsaalis aperitiivi jõid. See kõik pani kantselei töötajad proovile, kuid kõik olid ühe asja eest väljas ning enamasti kõik laabus. Samas juhtus selles kohtumiste ja ürituste korraldamise virrvarris ikkagi ka mõnikord, et midagi jäi teatamata või tuli mõni mu apsakas sisse. Näiteks ei pannud ühel aastal ükski lugeja tähele jõulukaardil olevat täheviga ning kogu partii läks uuesti trükkimisele. Või jäi riigisekretärile teatamata, et ta peab ka seifi võtme kaasa võtma, kui ta riigipitsatiga seaduste kinnitamiseks kohale tuleb.

Üks suuremaid töid oli 2001. aasta vabariigi aastapäev, Meri viimane, mil ta otsustas anda 795 teenetemärki. 22. veebruari öösel ladusime koos Toomas Kihoga Kadrioru lossis lauale klasside järjekorras ning numbrite järgi teenetemärke ja tunnistusi. Igal teenetemärgil on number, mis peab klappima tunnistuse numbriga ning neid siis peale pikka tööpäeva klappima panna on elu lõpuni jääv mälestus.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi President ja delegatsioon Indias Taj Mahal'i ees 1999. aasta veebruaris.

Ees vasakult: Epp Alatalu, ihukaitsja Alar-Erik Ristisaar, president Meri, Urmas Reinsalu, Piret Saluri.

Tagareas vasakult: käsundusohvitser Vahur Parve, Erik Somelar, Katrin Moon, Toomas Kiho, Toivo Klaar, Helle Meri, Aivar Ridamäe, vanemkäsundusohvitser Jaanus Elvre

Vabariigi Presidendi Kantselei

Mingil määral elu reisiks võib pidada riigivisiiti Indiasse, kus miljardiriigis olid meie jaoks kinni pandud linnatänavad ning suured vaatamisväärsused nagu Red Fort ja Taj Mahal ning mõne päeva jooksul sai läbi lennatud nii New Delhi, Agra, Jaipur, Rajasthan ning Mumbai.

Protokollitöö oli selline, et kui kõik laabus, siis oligi töö tehtud, aga nii kui mingi tõrge tekkis, keegi ei tulnud õigel ajal või kui keegi tuli kohale ilma ette teatamata, siis oli kohe teada, et see on meie tegemata töö. Meie kõige suurem kiitus oligi see, kui meile midagi ei öeldud, siis oli selge, et kõik on hästi.

Minu kantseleis töötamise ajal toimus ka üks pidev remont – esmalt lõhuti seinu ning remonditi kantselei II korruse tiiba, kus oli minugi kabinet. Muidugi töötasime vaatamata remondile ja häirivale mürale edasi. Tohutud kiled olid igale poole kaitseks pandud, et tolmu nii palju ei oleks, aga sellegipoolest oli see päris kole aeg. Peaaegu igal suvel ehitati midagi ümber: kaevati üles ja ehitati ümber majaesine plats, siis ehitati välja katusealune ja lõpuks residents.

Presidendi kantseleid on Eestis ainult üks ja siin töötamine oli väga suur privileeg. Olime üks tiim, ühe inimese jaoks, töötasime selleks, et temal hästi läheks, et riigil hästi läheks. Sellist kollektiivi ja sellist aega tõenäoliselt enam elus ette ei tule.

Kantselei oli hästi ühtehoidev, mitte ainult tööl ei oldud koos, veetsime ka vaba aega päris palju koos, korraldasime erinevaid väljasõite ja ekskursioone. Igal talvel oli minu korraldada suusalaager Võrumaal. Paljud meist olid noored ja vallalised, meil oli see võimalus, käia ka vabal ajal koos.

Kui ma oma töö algusaastatel ei saanud üldse aru, kuidas inimesed soovivad kantseleist ära minna teisele tööle, minu jaoks oli see nii armastatud koht, siis 2000. aastal, kui oli teada, et Lennart Meri presidendina kindlasti enam ei jätka, tundsin ka mina, et üks eluetapp hakkab läbi saama. Oli kahju minna, ja minu lahkumiskõne koosnes peamiselt nuuksetest, kuid soov muutusteks ja uuteks väljakutseteks oli suurem. Kui ma siis presidendiga hüvasti jätma ja tema raamatusse autogrammi paluma läksin, tänas ta mind ning ütles minu uue töökoha kohta välisministeeriumis, et ahah, nii et allakäigutrepist üles. Siiamaani nuputan, mida ta sellega küll mõtles ...

Ihukaitsja elu Eestis ei ole põnevusfilm

IVAR ZEISIG • Presidendi ihukaitsja alates 1996 • Kaitsemeeskonna juht 2011–

© Vabariigi Presidendi k

Aastaks 1996 olin politseikonstaablina võidelnud Tallinna Nõmme linnaosas kolm aastat kuritegevusega. Millegagi jäin kellelegi silma ja mind kutsuti tööle julgestuspolitseisse, alguses väliskülaliste kaitsemeeskonda. Oli tõeliselt huvitav näha ja töötada koos teiste riikide ihukaitsemeeskondade ja nende kaitsealustega.

Ühel rahulikul õhtul seisid aga minu koduukse taga kolm külalist: presidendi kaitsemeeskonna juht Voldemar Hanni ja tema kaks kolleegi.

„Mis sa arvad, kui kutsume sind Vabariigi Presidendi kaitsemeeskonda?" kõlas nende lühike küsimus. Muidugi olin nõus, ei hakanud mõtlemagi.

26-aastasena vaatasin sellele kõigele alguses ikka väga alt üles. See oli ju tõeline *top*, kuhu noore politseinikuna tööle saada. Praegugi on noortel meestel jalg veidi nõrk, kui esimest korda presidenti enda kõrval näevad.

Ihukaitsja elu Eestis ei ole põnevusfilm. Kaitsealused on saanud küll erinevaid ähvardusi, kuid reaalseid kallaletunge pole meie õnneks siiski juhtunud. Küll aga kohtab aeg-ajalt inimesi, kes tahavad presidenti katsuda või teatud agressiivsusega oma maailmavalu ja olmeprobleemid mõnel avalikul üritusel välja valada. Nemad on meie murelapsed.

Ise püüame rohkem tagaplaanil olla, nähtavaks muutume siis, kui tõesti enam teistmoodi ei saa. Eks ainuüksi oma kohalolekuga hoiavad ihukaitsjad palju probleeme juba eos ära. Seni on Eestis siiski nii, et kõige ohtlikum on autosõit maanteel. Igaüks võib vaadata liiklusõnnetuste statistikat ja ta saab aru, et see on tõesti nii.

RENE RUSSAKU

President Ilves ja Ivar Zeisig 24. veebruaril 2012 riigilipu heiskamisel Tähetorni juures Tartus

ERIK PEINAR

Malta presidendi riigivisiit Eestisse.
President Meri ja Malta Vabariigi president Guido de Marco Tartu raudteejaamas 4. mail 2001.
Paremalt: president de Marco, president Meri, ihukaitsja Ivar Zeisig, Eesti Raudtee esindajad

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kaudselt olen püssirohu kirbet lõhna tundnud. See oli 2008. aasta augustis, Vene-Gruusia sõja ajal. Ühel õhtul helistati, et järgmisel hommikul kell 7.00 läheb Tallinnast lennuk viie presidendiga Tbilisi suunas Ilves pardal. Poola president Lech Kaczyński andis oma TU-154, Riiast tuli pardale Läti peaminister Ivars Godmanis, Vilniusest leedulaste riigipea Valdas Adamkus, Varssavist Kaczyński ise koos eriüksusega, Simferoopolist ukrainlaste Viktor Juštšenko.

Eestist oli kaks ihukaitsjat, mina ja Kaur Idavain. Esimest korda presidendiga kusagile lennates ei teadnud me kus maandume. Alguses oli juttu Tbilisist. Kaczyński lendurid aga keeldusid sellest kui liiga ohtlikust variandist. Maandusime hoopis Aserbaidžaanis, sealt autodega ligi kaks tundi Gruusia piirile ja siis poolteist tundi edasi. Kolonnis oli ligi 60 autot, millisesse pandi Eesti riigipea, ei teadnud selles segaduses enam keegi. Kiirused olid suured ja siis käis küll peast läbi, et kui nüüd midagi juhtub, siis just siin, pimedal käänulisel teel, kas annab vastane kineetilise löögi või toimub lihtsalt õnnetus.

Kui kaks aastat hiljem seesama Poola TU-154 Smolenski lähedal alla kukkus oli valus, väga valus. Pardal oli ka mehi, kellega meie olime Tbilisi-sõidul rääkinud.

Ma ei kiitle tühja, kui ütlen, et meie ihukaitsjaid saab võrrelda ükskõik millise riigi presidendi kaitsemeeskonnaga. Oleme paljude välispartneritega koos töötanud ja saanud sama palju positiivset tagasisidet.

Kadedust pole ma neist kellegi suhtes tundnud, üllatust siiski, kui näed ressurssi, mida suuremad riigid saavad kasutada. Neil on rohkem tehnikat ja mitu eeltiimi, kes kõik muudkui saabuvad, teevad siin oma töö ära ja lendavad juba järgmisesse riiki.

ILMAR SAABAS, DELFI

Alati riigipea kõrval:
president Ilves ja Ivar Zeisig pärast iseseisvuspäeva kaitseväeparaadi Tartus, 2012

Riigipresidendi Kantselei

Olen töötanud kolme Eesti presidendiga. Nad kõik on erinevad, nagu inimesed ikka, ja seetõttu on ka ihukaitsjate töö olnud erinev. Eks alguses on vastastikku piiride kompamist, on presidendi soovid ja meie taktika. Need tuleb keskpõrandale kokku jooksutada. Kui president ütleb, et ei taha meid väga lähedal näha, aga meie tahame seal siiski olla, siis seletame ja põhjendame.

Praegune president on oma kaitsemeeskonnale väga hea VIP. Ta saab aru, et meil on oma töö, me oleme seda õppinud ja tahame seda võimalikult hästi teha.

Ega ma oskagi oma tööst rohkem rääkida ja ei taha ka. Kodus üheksa-aastane Andreas ikka aeg-ajalt küsib: „Issi, sa olid televiisoris. Kus sa täna käisid?" Eks ma siis talle midagi seletan. Muidu ma oma tööst ei räägi. Siin on palju usaldust ja seetõttu palju vaikimist.

ERIK PEINAR

Patriarh Aleksius II visiit Eestisse.
Vasakult:
Ivar Zeisig, Ingrid Rüütel, vahipataljoni sõdur,
Andrei Birov, Aleksius II

Ühel hommikul vajasid ülikonnad ümbernimetamist

KATRIN JÕGI • Asjaajamistalituse vanemkonsultant 1996–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Töötan kantseleis juba kolmanda riigipea heaks. Minu kohustuseks on tegeleda kantselei, riigipea ja tema abikaasa kirjavahetuse vahendamisega.

Tulin presidendi kantseleisse tööle 1996. aasta juunis. Mõni päev hiljem küsis tolleaegne direktor Jaanus Pikani, kuidas mulle Kadriorus meeldib. Ei osanud tema väga ootamatu küsimuse peale midagi vastata, aga Pikani vastas kohe ise: „Pole viga, varsti hakkab meeldima." Meeldima hakkas tõepoolest ja meeldib siiani, ka 16 aastat hiljem. Presidendi kantseleis ei ole päevad kunagi üksteisele sarnased, pidevalt peab arenema ja juurde õppima. Kantseleis töötades on kõige suurem rõõm väga erudeeritud kolleegidest, sest otse loomulikult valitakse riigipea teenistusse oma ala parimad.

President Meril oli raske ülesanne mahutada kogu oma administratsioon ajaloolisse kantselei hoonesse. Seepärast tehti algusaastatel mitmeid ümberehitusi. Nendega seoses meenub üks veidi koomiline suvehommik. See oli president Meri teise ametiaja alguses, st 90ndate aastate lõpus, mil Kadriorus olid põhjalikud restaureerimistööd veel tegemata. Tol ajal tehti hoones remonditöid jupikaupa, enamasti suvel ning parasjagu oli käsil teise korruse lõunatiiva koridori ning kabinettide värskendamine.

GERT KELU

Vastuvõtt laulu- ja tantsupeo korraldajatele, novembris 2007. Ekskursioon presidendi kantseleis, giidiks Katrin Jõgi

Katrin Jõgi ja Riina Irina Roomet
Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsiooni kübarapeol kantselei roosiaias augustis 2006

Vabariigi Presidendi Kantselei

Ühel hommikul tööle tulles kohtasin pääslas president Meri ihukaitseülemat Vollit. Volli oli muhe kolleeg, kes viskas alati nalja ning oskas positiivset näha ka seal, kus olukord kippus väga tõsiseks minema. Sel hommikul oli Volli tujutu. Ta oli lausa õnnetu. Tal oli seljas ka tavapärasest erinev riietus – Volli oli dressides. Tema välimus pani muigama, aga nähes mehe õnnetut nägu, püüdsin tõsiseks jääda ja pigem huvi tunda, millest selline ebatavalisus. Midagi pidi olema juhtunud.

Volli nägi, et püüan leida sobivat küsimust ja ootamata seda ära, laiutas käsi ning rääkis: president Meri otsustas majas hilisõhtul ringkäigu teha ning käimasolevad remonditööd ise üle vaadata. Ringkäigust võttis osa ka Volli. President oli teise korruse koridoris vaadanud pooleliolevat tööd ning äkki oma tavapärase vaikse häälega öelnud, et võtame selle vaheseina maha. Enne kui Volli taipas, milles asi, oli Meri leidnud seina äärest haamri ja hakanud lammutama. Loomulikult tuli praht hommikuks ära koristada ning Volli oli selleks paras abiline. Kusagilt leiti kaks suurt ämbrit, mis pandi kuhjaga telliseid täis ning teekond teiselt korruselt läbi maja hoovis oleva prügikonteinerini võis alata. Seda teekonda tuli kordi läbida, et kogu lammutuspraht pedantselt koristatud oleks ... Ikka kahe korralikult täis pandud ämbriga. Töö olevat kestnud varahommikuni.

Alles töö lõppedes olevat president märganud, et seljasolevad ülikonnad vajasid ümbernimetamist, aga sobiv sõna jäi suure väsimuse tõttu leidmata. Ta olevat vaid käsi laiutanud ... Ilmselt laiutasid ka käsi hommikul saabunud töömehed.

„Noh, Piret, homme näeme siis!”

PIRET ARUKAEVU • **Välisosakonna konsultant 1996–1997** • **President Meri abi 1997–2001**
Nõunik-erasekretär 2009–2011 • **President Ilvese nõunik-abi 2011–**

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Tulin 1996. aastal presidendi kantseleisse välisosakonna konsultandiks. Osakonda oli vaja kedagi, kes oskaks saksa keelt. Tõlkisin ja koostasin kirju, tegelesin kõikvõimaliku paberitööga, selline rahulikumat sorti töö, presidendiga tavaliselt kokku ei puutunud.

Seda suurem oli ehmatus, kui ühel minu esimestest tööpäevadest helistas Lennart ja ütles: „Saatke see Karukäpp minu juurde.” Ja viskas toru hargile. Ma ei jõudnudki üle küsida, keda ta näha soovis. Nii oli kaks võimalust: küsida kolleegidelt või minna presidendi juurde ja üle täpsustada. Kutsusin appi Piret Saluri ja panime koos pead tööle ... Eeldasin, et ju ma kuulsin lihtsalt valesti. Karu ei ole eesnimi. Äkki ta ütles Kaur? Lõpuks ei jäänud siiski muud üle, kui minna küsima. Mina muidugi ei julgenud seda ise teha. Piret Saluri läks ja küsis, et keda te palusite enda juurde saata? Meri vastas: „Aga ma ju ütlesin Bärenklau, ei öelnud või?” Selgus käes! Kas president pani kohe proovile minu saksa keele oskuse või lihtsalt viskas talle omasel moel väikse nalja, seda ma teada ei saanudki. Kui ma oleks vabamalt mõelnud, siis oleks küllap ka välja mõelnud, kes see karukäpp on, aga toona – pinges ja uue töötajana ... Karukäpp on tõepoolest bärenklau. Siiamaani mäletavad paljud seda, kuidas otsiti mööda maja ja linna taga Kaur Käppa ja Karukäppa.

Üsna alguses pidin ootamatult ka ühe kõne kirjutama. Olin ainult paar kuud tööl olnud ning presidenti korra või paar näinud. Välisnõunik Kaja Tael oli puhkusel. Telefon helises, teisel pool Lennart. Ma olin kohe valvel, ei teadnud, mida öelda ja teha. Teda väga ei huvitanud, kes vastu võttis. President ütles lihtsalt, et üks väike kõne on vaja teha, vihjas ka ühe sõnaga teemale, millest mul muidugi aimugi polnud. Mulle oli see ülesanne väga ootamatu. Töö sai lõpuks tehtud, kuid ise ma seda siiski ei teinud, tuli õiged abilised leida, seekord aitas hädast välja Jüri Luik ... Ega Lennartil vahet polnud, kui telefonile vastasid, siis pidid oskama ka vastavat tööd teha.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Piret Arukaevu ja www-spetsialist Margit Teesalu-Kranich presidendi kantselei koolituspäeval 2008. aasta augustis

Vahepeal läksin Saksamaale, *Bundestag*'i juurde praktikale, olin selle stipendiumi juba enne kantseleisse tulekut saanud ja nii teadsin, et saangi siin esialgu vaid neli kuud töötada. Kui tagasituleku aeg hakkas lähenema, helistati mulle Saksamaale küsimusega, kas ma tahaksin Eestisse naastes tulla kantseleisse teise koha peale. Presidendi toonane abi Katrin Voll tahtis ära minna ja mind kutsuti tema asemele. Tükk aega mõtlesin, kas julgen pakkumise vastu võtta, ja kas saan hakkama, aga võtsin julguse kokku ja olin sellel töökohal president Meri ametiaja lõpuni 2001. aastal.

Presidendi abina oli mul tegemist hästi palju kõikvõimaliku info vahenduse ja otsimisega, kirjavahetuse korraldamisega, arhiivi koostamisega. Paljud nõunike ja osakondade küsimused tuli mul presidendiga läbi rääkida, vastus saada ja see siis küsijale edastada, tavalisel tööajal see tihtipeale ei õnnestunud. Tollane presidendi nõunik Aksel Tamm nimetas mind ühes sünnipäevakõnes tabavalt adapteriks. Tihtipeale läks korteri uks lahti alles kell pool viis. Siis sai hakata küsimustele vastuseid küsima, kirjaprojekte kooskõlastama jne ... Protokolliülem Piret Saluri oli samuti õhtuti tööl, ka ajakava tuli kooskõlastada. Ootasime kahekesi, kaks Piretit, millal avaneb uks ja saab tööle hakata. 1997. aasta keskel tuli tööle nõunik Toomas Kiho, siis läks natuke kergemaks ja saime ületunde jagada.

Meri ajal interneti ja meili kaudu väga palju infot ei liikunud, palju oli fakse, kirju ja igasugu pabereid. Saatkonnad saatsid faksiga meile ülevaateid, neist tehti hunnikute viisi koopiaid. Kogu presidendi laud oli pabereid täis: välispressi ülevaated, kirjad vastust ootamas, igasugu ajaloolisi pabereid, mil kõigil presidendi jaoks oma tähendus. Mul pidi olema lauast hea ülevaade, et vajalikud dokumendid kiiresti üles leida.

Pidevalt juhtus, et president otsis infot, millest keegi midagi ei tea, *a la* „ ... olid sellised paberid, seal oli kirjas umbes selline tekst." Siis tuli välja mõelda, mis see on, mida ta vajas. Enamikul juhtudel leidsime, kogu kantselei töötas tol hetkel selle nimel, ja kõik toimis. Kõik andsid endast parima. Lennarti soovidel ja ideedel oli liikumapanev jõud. Seda nii kantselei maja ümberehitamisel kui ka muude huvitavate ettevõtmiste puhul.

Üks meeldejääv töö, millele Meri ajal kaasa aitasin, oli endiste riigipeade maaligalerii tegemine. Lennartil tuli mõte, et kantseleis võiks olla riigivanemate ja presidentide galerii. Ta tegi valiku, kes seal võiks olla ja mõtles kunstnikele, kes need maalid võiksid maalida. Ma ei mäleta täpselt, miks kõik maalid telliti erinevatelt kunstnikelt, tõenäoliselt selleks, et galerii oleks mitmekesisem. President helistas kunstnikele, kutsus nad külla ja rääkis nendega oma plaanist, kõik nõustusid andma oma panuse. Mul on elavalt meeles, kuidas

RENE RITSALU

Piret Arukaevu 2012. aasta vabariigi aastapäeva vastuvõtul Tartus

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Piret Arukaevu (Nahk) Lennart Meri ametiaja lõppemist tähistaval vastuvõtul president Meri Viimsi kodus.

Vasakult: Lennart Meri, Helle Meri, Piret Arukaevu, Epp Alatalu

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TOOMAS VOLMER

Eesti riigipeade galerii presidendi kantseleis

Riigi Presidendi Kantselei

arutasime kunstnik Miljard Kilgiga tema maali. Loomeinimesena olid tal oma töö suhtes kõhklused, pidasime pikki telefonivestlusi ja käisin mitu korda seda maali vaatamas. Tal oli mu meelest ka kõige raskem ülesanne – maalida president Pätsi. Nagunii on raske maalida vanade kulunud fotode järgi, aga maalida Pätsi, kelle fotot kõik näinud, mida osatakse võrrelda ja hinnata ... Lõpuks tegi Miljard maali valmis, aga ei tahtnud seda ära tuua, sest polnud sellega rahul. Õnneks otsustas ta siiski suure veenmise peale ümber – ja nüüd on olemas kantseleis ajaloohõnguline galerii ja paljude poolt kiidetud maal Pätsist.

Kui valmis Lennarti maja Viimsis, siis algas minu jaoks teistsugune tööelu. President oli nüüd enamus aega kodukontoris, Kadriorgu tuli ainult ametlikeks kohtumisteks. Muud kooskõlastamised ja igapäevane töö tuli Viimsis teha. Töötasingi enamuse aega Viimsis, algul raamatukogutoas Lennarti toa kõrval, siis pere köögi ja sahvri vahelises väikeses toas. Ametlikku töökabinetti veel ei olnud. Kui Hellel oli sahvrist midagi vaja, siis tervitasime ja ajasime kumbki oma asja edasi. Õnneks sain Hellega hästi läbi. Sellegipoolest oli see aeg mulle päris raske, pole pereliige aga samas oled kogu aeg praktiliselt teiste köögis – tuli leida tasakaal.

2001. aastal tegi Lennart ettepaneku, et jääksin ka pärast ametiaja lõppu tema juurde tööle. See oli mulle muidugi suur tunnustus, aga olin otsustanud teise töö kasuks. Kui olin juba kuu aega tema juures uuele inimesele tööd tutvustanud ja üle andnud ning käes oli Meri ametiaja viimane päev, siis ütles ta kõigile kenasti aitäh, ja mulle oma tuntuima naeratuse saatel: „Noh, Piret, homme näeme siis!" Too hetk on ikka veel hästi meeles.

Meri jaoks oli toonane Eesti liialt väike

URMAS REINSALU • President Meri sisenõunik 1997–1998 • Kantselei direktor 1998–2001

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Esimest korda käisin Kadriorus 1997. aasta kevadel. Rain Rosimannus oli läinud sisenõuniku ametist reformierakonda tööle ja toonane direktor Jaanus Pikani kutsus mind kui sisenõuniku kandidaati Kadriorgu president Meriga kokku saama. Olin siis Tartu ülikooli juura viimase kursuse üliõpilane. Ostsin eelmisel päeval Tartus Raatuse platsi Baltika poest triibulise ülikonna ja sõitsin bussiga Tallinna. Kohtumine Meriga venis, ootasime. Meril oli kokkusaamine Euroopa Liidu justiitsasjade volinikuga. Meri naasis kohtumiselt hoogsalt, läksime raamatukogutuppa. Seinad täis raamaturiiuleid ja raamatud, igal pool virnadena paberihunnikud. Meri pani põlema punase Marlboro. Ametiruumides suitsetamise keelust polnud toona keegi midagi kuulnud. Tuhka raputas ta klaastuhatoosi. Selliste kohta kirjutas hiljem Mart Kalm kurjalt, et kust ometi Kotli majja niisugused õlleka tuhatoosid leiti. Neid tuhatoose oli Meri ajal kogu maja täis. Igaks petteks. Meri andis mulle lugeda voliniku antud memo, kus oli kirjas kriitika, et Eesti peab enne Euroopa Liiduga liitumist haldusvõimekust tõstma. Andis käsu mulle seda tõlkida. Tõlkisin. Veel veidi juttu ja audients oli läbi ning ma olin presidendi sisenõunik *in spe*.

Aasta pärast, kui Jaanus Pikani läks Tartu ülikooli kliinikumi juhatama, määras Meri mind kantseleid juhatama. Seda tegin ma kolm aastat ja veel kaks nädalat president Rüütli ajal takkapihta.

Epp Alatalu

Urmas Reinsalu ja Erki Holmberg Tallinna lauluväljakul enne murtud rukkilille märkide üleandmist 2001. aasta suvel

Eks see kantselei on teistsugune kui tavaline riigiasutus. Justkui õukonna moodi. Esiteks, elu keerleb ümber ühe inimese. Või õigemini ümber ühe perekonna, sest president elab Kadriorus koos perega. Teiseks, presidendi õiguslik pädevus ongi veidi sarnane konstitutsioonilisele monarhile. Juriidiliselt on võim piiratud. Tema mõju tuleneb sellest, kes ta ise on või inimesed usuvad teda olevat.

Kolmandaks, presidenti ümbritseb etikett. Eesti protokoll on Meri ajal välja töötatud. Meri ja Piret Saluri poolt ja suuresti Soome näitel. Olgugi, et selle mitmeid elemente on aeg-ajalt ikka kritiseeritud kui ülepakkumist, tundub mulle, et inimestele see tseremoniaalsus meeldib. See loob väikesele riigile veidi rutiini ja pidulikkust.

Ja neljandaks, kantselei teeb seda, mida president tahab tehtavat. Ja Meri tahtis vägagi palju.

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri ja Urmas Reinsalu Viimsis Neemel riigipea ametist lahkumise puhul

© Vabariigi Presidendi Kantselei

See on ketserlikult öeldud, aga Meri jaoks oli toonane Eesti liialt väike. Tänane Eesti, kui oleme oma suurusest palju suuremad, olles NATOs ja Euroopa Liidus, oleks pakkunud Merile sobivamat tegutsemistandrit. Kujutlen, kuidas oleks valitsuse ja presidendi vahel peetud maha mitu vihast võitlust, kes esindab Eestit ülemkogul ja NATO tippkohtumistel. Sarnaseid võitlusi on peetud teisteski Euroopa riikides kuni kohtukullini välja. Lisaks oleks ta nautinud suurtes EL-i rahadega tehtavates ehitusprojektides kaasalöömist. Suur poliitik on ikka suur Ehitaja ja Meri oli seda sõna otseses mõttes.

Meri valitses aega. Poliitiku ja riigitegelase elu juhib aeg ja sündmused oma igapäevase tuhande pisiasjaga. Meri suutis ajast üle olla. See polnud mitte mingi boheemlaslik hilinemine, vaid oskus ennast aja suhtes kehtestada. See tähendas ka pidevat võitlust rutiinse ajaga ja Meri enda ajaga. Vahel võitis üks ja vahel teine. Ja kui teine, siis oli pahandus majas.

Teiseks, Meri tegeles riigiga ideede tasemel. Tal oli suur missioon, mida ta ajas. Ta maalis otsekui maalikunstnik suurt laemaali. Terviklikku teost näeme alles nüüd, aastate tagant.

Lühidalt oli see programm selge. Teha Eestist vaimses plaanis enesekindel ja vaba Eesti, nagu see oli enne sõda, välistades tulevikus 1939. aasta valikud. Täna võime öelda, et me oleme teel. Mooses nägi, kuidas Eesti sai Euroopa Liitu ja NATOsse. Suureks ohuks pidas ta meie endi lollust ja hoiatas selle eest erinevates vormides. Ka Euroopa Liitu nägi ta ühe kujundina kui korsetti, mis hoiab meie oma riigi pidamise teatud vormis.

Hakkasin kirjutama kantseleist aga kirjutasin ikka Merist. Aga teisiti pole ju mõtetki. Suuruse sellele tööle annab ikka presidendi isik, keda teenitakse ja idee, mida teenitakse. Ega see töö meelakku-

ERIK PEINAR

Soome Vabariigi president Martti Ahtisaari ja proua Eva Ahtisaari saabuvad 18. veebruaril 2000 Soome kaitsejõudude lennukiga Eestisse ühepäevasele visiidile.
Esiplaanil president Ahtisaari ja president Meri, tagaplaanil käsundusohvitser Jaanus Elvre

© Eesti Presidendi Kantselei

mine polnud. Filmistaar elab ennast ikka välja mitte publikule vaid lava taga. Mul oli privileeg töötada Meriga. Aga oli au töötada ka teiste kantselei inimestega, keda ma nende aastate eest südamest tänan.

Meril oli palju plaane, mis on ellu viidud. Palju mõtteid, mis teostamata ja küllap need nii jäävadki.

Tema üks viimaseid mõtteid oli Patareisse kommunismikuritegude rahvusvahelise muuseumi rajamine. Selle mõtte peaksime ellu viima. Lisaks vajame Meri enda presidendiaja pärandi korraliku läbitöötamist ja sobivat publitseerimist, praegu on meil „Presidendikõned" ja Tarmo Vahteri teos. Meri kirjalik pärand on palju mitmekesisem alates kas või tohutust hulgast ääremärkustes, nn glossidest erinevatel tekstidel.

Meri ise on idee. Seda ideed pole me veel korralikult läbi töötanud, ta on lihvimata teemant. Kunagi ütles Meri ühes intervjuus Mihkel Mutile: mere lõpmatust nähes hakkab kergem, põhjendades, miks ta palju aega Paslepas veedab. Nii võib öelda ka Lennart Meri kohta.

Minu neli aastat Kadriorus läksid nagu niuhti. See oli üks suur õppimise aeg. Õppisin Meri kõrvalt suitsu tegema, kõnesid kirjutama ja tööd tegema.

Vahel mõtlen ikka, mida Meri ühe või teise tänase asja või jama kohta ütleks või teeks. Ja ma pole neis mõtetes vist üksi.

Minu presidendid

MAILIS NEPPO • **Konsultant-sekretar 1997–2002** • **President Ilvese nõunik-abi 2006–**

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Mainul on õnnestunud töötada Kadriorus kahe riigipeaga. Esimest korda olin selles majas ametis president Meri teisel ametiajal ning naasin president Ilvesega.

Kadriorg on töötamiseks üks omapärane paik. Ma ei tea ühtegi teist kohta, kus Eesti asja ajamine nii oluline oleks. Sellest majast olen saanud oma teadmised ja sisemise veendumuse, miks ma midagi teen ja mida Eesti riik minu jaoks tähendab.

President Meriga töötades oli kantselei üks minu esimesi töökohti. Võin julgelt öelda, et president Meri kasvatas minus kodanikku, oma sihikindluse ja jäägitu usuga Eestisse pani ta kõik enda ümber olevad inimesed tööle ja ennast ületama. See tähendas heleda leegiga põlemist ning nii ei olnud Kadriorus ka paljudel väga pikka tööstaaži. Olen vahel naljatamisi öelnud, et töötamine president Meriga on mind „ära rikkunud". Koostöö, meeskonnavaim, teravus, kiirus, aga ka täpsus ning nõudlikkus enda ja teiste vastu on midagi, mis on Meri kantseleis töötanutele väga enesestmõistetavad. See enesestmõistetavus kandus üle ka kõigi töötajate peredele ja sõpradele, kes alati vajadusel appi sööstsid. Nii on näiteks IT spetsialistist sõber istunud minuga öösel lossis, et leida infotehnoloogiline lahendus ootamatult tekkinud probleemile või sõbranna seisnud vabariigi aastapäeva vastuvõtu eel lumetormis keset Liivalaia tänavat ja oodanud autot, mis tuleks kastile paberile järele, sest pühade ajal olid kantselei kontoritarbed otsa saanud.

TOOMAS VOLMER

Mailis Neppo ning infosüsteemide ja tehnika talituse juhataja Ivo Vellend valmistavad ette videokonverentsi olümpiavõitja Erika Salumäega noore sportlase preemia üleandmisel 17. novembril 2010. aastal, taustal on FC Levadia jalgpallikooli vutipoisid

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri kõneleb 24. veebruaril 2000

Erik Peinar

President Meri annab Mailis Neppole üle Valgetähe medali 23. veebruaril 2001

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri vimkadest on suisa raamatuid kirjutatud. Läbi aegade nõudis erilist valmisolekut ja oli üks suur peavalu tema kõnede kirjutamise ning pidamise viis. Paljud helged pead andsid talle nõu ning pakkusid iga tähtpäeva ja suursündmuse eel välja mõtteid, mida kirja panna ja rahvale öelda. Lõpuks istus president ikkagi ise viimastel minutitel laua ääres ja kirjutas kõnet. Meril oli tava oma kõne valmis kirjutada käsitsi. Vahel kirjutas ta mitu mustandit aga tihti tekkis paberile üks ja puhas kalligraafiline tekst. Selle sai siis sekretär enda kätte, toksis arvutisse ja vormistas sellisel kujul paberile, et president saaks kõne ette kanda. Arutasime omakeskis, et ühel päeval me ei jõua ... Üks väga nappe jõudmisi oli Meri viimane vabariigi aastapäeva kõne. Tekst oli valmis, kaante vahele pandud ja vormistet ning vastuvõtu alguseni jäänud vaid minutid. President alustas teekonda Viimsist Estonia poole ja otsustas autos, et kõne vajab muutmist. Nii dikteeris ta terve sõidu uut teksti, mina istusin Kadriorus ballikleit seljas arvuti taga ning viisin parandusi sisse. Siis oligi president juba Estonias ja astus kõnepulti, pool kõnet alles Kadriorus ... Parandused sisse viidud, sai teinegi pool Estoniasse toimetatud ja talle vaikselt üle antud.

President Ilvese meeskonnaga liitudes sain ma ainult rõõmustada. Aeg oli edasi läinud aga põhilised asjad samaks jäänud. Nii on selleski meeskonnas oluline koostöö. President Ilvese analüütilisus ja avatud maailmavaade on avardanud ka minu mõttemaailma. Teist nii hingega Eesti küljes olevat inimest ma ei teagi. Mulle meeldib tohutult, et tal puudub Nõukogude aja taak ning demokraatias elamine ja olemine on midagi väga loomulikku. President Ilves on Kadriorgu toonud uusi tuuli. Paljude kohtumiste juurest

TOOMAS VOLMER

Sõnavõistluse lõpetamine 2. detsembril 2010.
Esiplaanil: president Ilves, Mailis Neppo, avalike suhete osakonna juhataja Piret Pert.
Tagaplaanil: ihukaitsja Jaanus Mahla

on kadunud punased vaibad ja liigsed tseremooniad, aja jooksul jäigastunud protokollilised käigud saanud uue hingamise. President Ilvese üks suuri kirgi on eesti keel. Sõnavõistluse korraldamine keset kuuma suve ja puhkuste perioodi kujunes mulle president Ilvese esimesel ametiajal üheks väga suureks ja põnevaks ettevõtmiseks. Meil on presidendiga alati olnud tuliseid vaidlusi keele teemal ning uusi keelendeid sünnib ka sõnause väliselt.

Erinevaid presidente ühendav tööülesanne oli mulle presidendi kultuurirahastule uue elu andmine. Väga lühikese ajaga taaskäivitus sihtasutus, mis oli hakanud varjusurma vajuma. Et rõhutada president Ilvese huvi reaalteaduste vastu, sai loodud uus preemia selle valdkonna tunnustamiseks. Väga tänuväärne oli aga minu meelest Evelin Ilvese noore sportlase preemia loomine. Kultuurirahastut juhtides puutusin kokku väga toredate, soojade ja kirglikult oma asju ajavate inimestega. Iga telefonikõne presidendi poolt tunnustuse leidnud inimesele tõi kaasa rõõmu ja rõõmupisaraid.

Üks joon, mis kindlalt ühendab kantseleis töötamise eri perioode, on võime iseenda ja ümbritseva üle naerda. Seda naeru ja nalja jagub kindlasti ka tulevikku.

TOOMAS VOLMER

Evelin Ilves annab mais 2011 iluuisutaja Naomi Charlotta Anderssonile üle noore sportlase preemia. Taustal Mailis Neppo ja Vahur Kraft

Vabariigi Presidendi Kantselei

Pannkoogid moosiga

KÄRT KINNAS • Direktori abi 1997–2000 • Personalijuht 2001–2004

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Tulin presidendi kantseleisse tööle 1997. aastal, kui olin 21-aastane. Alustasin direktori abina. Töökoht oli noorele üliõpilasele ääretult põnev ja aukartust äratav – millised inimesed, milline väärikas maja!

Esimene tööpäev sattus minu sünnipäevale. Suur oli mu üllatus, kui ühel hetkel peaaegu terve kantselei mind, uustulnukat, õnnitlema tuli. Sünnipäevalapse meelespidamise komme, loodetavasti veel tänasenigi säilinud, oli südamlik ja armas.

Kadriorus õnnestus mul töötada kahe presidendi – Lennart Meri ja Arnold Rüütli ning kolme kantselei direktori ajal. Igaüks neist isesugune ja omamoodi juhtimisstiiliga. Minu ülesandeks oli direktori abistamine igapäevases asjaajamises ja kantselei personaliarvestuse pidamine.

Esimesel tööpäeval jagas protokolliülem Piret Saluri näpunäiteid, milline on presidendi etikett. Kui president Meri mõni hetk hiljem mu kabinetiuksest sisse astus, kargasin krapsakalt püsti. Teadsin, et enne ei lahkuta ruumist või istuta, kui president on selleks loa andnud. Lennart Meri aga kõneles telefoniga, ja nii ma seisin kohusetruult, kuigi võrdlemisi narr oli teise telefonikõnet pealt kuulata. Tookord päästis mind Lennart Meri suitsetamiskirg – nähes, et tema sigaretist on vaid tuhk järel, võtsin vabaduse minna maja pealt tuhatoosi otsima.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Töölt lahkujale presidendi kantselei pildi ja lillede üleandmine roosiaias.

Paremalt: Sigrid Haage, Ingrid Elvre, Katrin Moon, Kärt Kinnas, Hille Starikova

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei 15. aastapäeva vastuvõtt roosiaias juunis 2008. Vasakult: Mailis Neppo, Kärt Kinnas

Aukartus kantselei direktorit külastavate tähtsate riigitegelaste ees oli alul suur. Aukartusest sai aja möödudes austus. Ka need kõige tähtsamad on inimesed oma murede ja rõõmudega. Kas või seik härra Peeter Oleskiga, kui ta sattus teel presidendi kantseleisse pättide ohvriks. Mäletan, et ta istus üpris nördinud moega mu kabinetis ja kantselei toonane direktor Jaanus Pikani saatis julgestuse poisid parki tema varastatud asju otsima, lootuses, et ehk on midagi pättide jaoks väheväärtuslikku maha visatud.

Toredasti on meelde jäänud Meri kantselei arengukava väljatöötamine, mis oli minu jaoks ääretult põnev ja arendav kogemus. Olin selleks ajaks enda vastutada võtnud personalijuhtimise alaseid ülesandeid nagu koolitus, ametnike atesteerimine jms. Arengukava väljatöötamine käis tollase kantselei juhi Urmas Reinsalu eestvedamisel koos presidendi nõunike ja osakonnajuhtidega. Meeskonna ajurünnakuks tegime väljasõidu Pasleppa. Presidendi nõunik Toomas Kiho ehk Topi, nagu kõik teda Lennart Meri eeskujul kutsusid, nimetas arengukava kavandi pannkookideks ning järgmisel aastal koostatud arengukava rakenduskava pannkookideks moosiga. Selline loomingulisus, segatud lõbusate kalambuuridega, iseloomustas ka presidendi nõunike ja kantselei osakonnajuhtide iganädalasi koosolekuid. Meeskond oli uuendusmeelne ja ühtehoidev. Ehk võis see väljastpoolt vaatajale veidi liigselt enesekindla muljegi jätta. Ometi olime sõbralikud ja tööd tehti entusiasmiga. Koos käidi ka peale tööd, kas kellelgi külas või pealinna lokaalides.

Töötamine presidendi kantseleis oli eriline igas mõttes ning mitmete sealsete teekaaslastega olen sõber tänini.

Kadrioru vabadik

TOOMAS KIHO • President Meri nõunik 1997–2001 • President Ilvese koosseisuväline nõunik 2006–

© Vabariigi Presidendi Kant

Esimest korda sattusin Kadrioru presidendilossi – sesse administratiivhoonesse, mitte Peetri-aegsesse barokk-paleesse, kuid ega mul enne majja jõudmist need kahe lossi vahekorrad päris klaarid polnud – ühel pimedal sügis-õhtul 1995, olles presidendi kutsel palutud jutuajamisele. Oli 13. detsember, nagu paberid näitavad. Kohtumine oli riigipea poolt ajendatud soovist mind mingis tulevikus oma kantseleis tööl näha, olime selle võimaluse üle varem ka telefonis kõnelnud. Vestluse formaat tol detsembriõhtul pidanuks niisiis olema tööintervjuu, kuid muidugi sai sellest ennekõike intellektuaalne jutuajamine – enamasti küll Lennarti monoloog – kõiksugu pähetulevatel – enamasti küll Lennartil pähe tulnud – teemadel.

Enne aga veel, kui riigipea palge ette jõudsin, haaras mind endasse mulje lossist. Ebaargised hämaras valgustuses koridorid, mis siiski eredalt eristusid väljas valitsenud pimedusest, Pätsi-aegne sisekujundus – ja see oli Nõukogude ajast vastärganud maal haruldane muinsusime –, mis domineeris kogu meeleolu üle: suured täispuidust intarsiauksed, vasksed toanumbrid, artdekoolikud valgustid, loogelised trepikäsipuud jne. Samas valdas meeleolu miski salapära – kuna õieti puudusid inimesed. Ilmselt oli tavatööaeg juba ümber saanud, kuid kindel oli, et keegi kusagil mõne monumentukse taga siiski on. Ja eks oligi: alumisel korral elunesid – õieti oli see ikka töökabinet, mis ühtlases suitsuvines meenutas pigem mõnd boheemlikku punkrit – huntkriimsilmaliku salapäraga silmades sind vaatlev sisenõunik Toomas Tauts ja pikkade käte-koibadega sirge ja sale kaitsenõunik Sven Sakkov, muide, minu koolivend. Võib-olla oli toas ka *ex officio* asine majandusnõunik Urmas Polli, kuid praegu seda tuba silme ette manades ei saa selles enam kindel olla.

Esmakülastuse kummalist ajanihkelist iseloomu rõhutas kindlasti ka kohtumine riigipea endaga. Õieti tema palge ette saabumine. Tema

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Toomas Kiho presidendi kantselei väljasõidul Läänemaale augustis 2007

juurde teisel korrusel, sametsinepjate seinte ja sama karva eestiaegse mööbliga suures töökabinetis juhatas mind silmatorkavalt austusväärses eas käsundusohvitser – hallipäine, prillide ja vuntsidega – justkui Pätsi ajast ametisse jäänu. Suisa ebaviisakas tundus enne teda uksest läbi minna ning tema seistes istet võtta. Tundus, et mitte tema ei peaks teenima ega abistama mind, vaid mina teda.

President ise oli aga heas tujus, meie esmakohtumise õhkkond kujunes täiesti sundimatuks. Riigipea tõmbas punast Marlborot, võtsime istet suurtes tugitoolides ümmarguse laua juures. President palus meie tutvumiskohtumise juurde jääda ka nõunik Sakkovil, kes siis rohutirtsu kombel jäsemeid lappides kolmandasse tugitooli vajus. Nagu hiljem oma tööpraktikas kogesin, võis kohtumistele juurdesattumine teinekord mõnelegi nõunikule üsna ootamatult tulla ning olla sedaviisi seotud ka ettenägematult pika õhtusse kulgeva tööajaga. Niisiis istusime seal presidendi suures rohekaspruunides õhtustes toonides kabinetis, president näoga ukse ja selle kohal aega õhtusse veeretava kella poole, mina tema vastas. Jõime kohvi, pakuti küpsiseid. Saime tuttavaks. Aastate pärast võisin öelda, et ka sõpradeks.

Teine kord samas lossis olin juba nagu ootamatult vette visatu. Nimelt oli president palunud mind Kadriorgu, et tutvustada mulle tulevast tööd ning oma peas oli ta siis valmis mõelnud, et ma võiksin teda saata tema kõikidel selle päeva kohtumistel läbi terve päeva. Minu jaoks selgus selle kavatsuse tõsidus päriselt alles kohapeal. Aga mis seal's ikka – olin siis nagu asjamees kunagi juures näiteks India suursaadiku volikirjade vastuvõtmisel ja sellele järgnenud vestlusel Eesti-India suhetest, samuti osalesin „vaatlejana" presidendi kohtumisel riigikogu toonase väliskomisjoni liikmetega ja eks toimus sel päeval palju muudki. Oli 23. jaanuar 1997 – minu esimesest „tööintervjuust" oli möödas juba enam kui aasta ning läks veel mitu kuud, enne kui lõplikult Lennarti juurde alates aprillist 1997 tööle asusin. Ja tõepoolest, esimene praktikapäev läks asja ette – suure osa minu tööülesannetest moodustaski hiljem presidendi saatmine kõikidel kohtumistel, nendest vestlustest märkmete tegemine, memode vormistamine, samuti igasuguste kõnede ja sõnavõttude ettevalmistamine, hiljem ka nädalakavade kinnitamine jne; ning üheks eriti oluliseks tahuks mu töös kujunesid õhtutundide pikad vestlused presidendi sparringupartnerina.

Aga tagasi 23. jaanuari: olin saabunud ilmselt veidi enne kokkulepitud aega – igatahes polnud president kohe kättesaadav ja nii tegin aega parajaks direktor Jaanus Pikani seltsis. Jaanusega olime head

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

President Meri ja Helle Meri töövisiit Austriasse juulis 2000. Ekskursioon Salzburgis.

Vasakult: Toomas Kiho, Lennart Meri, Tuule Meri

© Vabariigi Presidendi Kantselei

tuttavad juba varasemast, kui tema sotsiaalministeeriumi kantslerina ning mina peaministri juures riiki teenisime. Olime minu Kadriorgu tulekut juba mitu kuud, kauem kui aasta haudunud, – muidugi oli ka kantselei direktor selles haudumises osaline, kuid tulekust ei olnud seni asja saanud – küll oli ees üks või teine takistus, küll minu muud pooleliolevad tööd, ning lõpuks see, et polnud mõttekas presidendi kantseleisse tööle tulla vahetult esimese ametiaja lõpus, kuivõrd polnud sugugi selge, kas Meri tagasi valitakse või mitte. Nüüd oli aga president tagasi valitud, minu töö ülikooli teabetalituse ülesehitamisel oli tehtud ning tee Kadriorgu põhimõtteliselt valla. Neid asjaolusid Jaanusega meenutades sattusime kogemata teise korruse koridoris kokku Lennartiga. Ta oli tulnud üle vaatama üht järjekordset ümberehitust, mingi seinaosa või vaheukse teisaldamist koridori pealt – olgu öeldud, et üldse oli Meri tulihingeline ehitaja, alatasa tekkis tal uusi ideesid, kuidas üht või teist ruumi ümber korraldada, uusi esindus- või tööruume rajada jne. Üllatuslikult väljendas president end aga ootamatult tõredalt – ja seda minu hämminguks just direktor Pikani suunas, kelle kaela sadas karme etteheiteid, et ta on toonud külalise majja, ning selle asemel, et külaline otseteed presidendi juurde juhatada, peab teda kinni! „Tambeki ajal oleks selline asi olnud mõeldamatu!“ Oli kummaline olla segaduse ajendajaks, samas väljendab see episood üsna hästi Mere-aegse kantselei tööd, kus kõik pidi käima just seda rada, nagu president oma mõttes soovis. Igal hetkel. Sellest poleks ju hädagi midagi, kuid need soovid ei olnud alati ilmutatult selged ja – võib ütelda – vahel ka mitte liiga järjekindlad. Ikka võis Lennartile pähe tulla mõni uus idee, millest keegi kuulnud polnud, ja siis võis tekkida kogemata kombel igasugu tõrkeid nii ametialases kui inimestevahelistes suhtlemises. Alles aastaid hiljem olen aru saanud seesuguse mehhanismi toimimisalustest: põhjuseks oli Lennarti kui isiksuse vabaduseiha. Ta soovis olla niisama vaba oma otsustes ja isiklikus elus, nagu ta oli seda olnud enne suurt riigiametit kirjaniku- ja filmimehepõlves. Teha ise just seda, mida kõige õigemaks pidas.

Kui aga president püüab enda suhtes seesuguseid vabadusastmeid saavutada, siis on mõistetav, et õige mitmed küllalt lähedasedki presidendi kaastöötajad ei pidanud kuigi kaua vastu – vahetusid nii pressiesindajad, nõunikud, rääkimata sekretäridest jne. „Vana“ ja tema kantselei töötajate vahel valitses teatud alaline pingeolukord. Lõpuks olid need konfliktikesed ka põhjuseks, miks Mere-aegne kantselei paistis silma erakordselt suure kaadrivoolavusega. Ühelt poolt olid töötajad need, kelle kaudu jõudis riigipeani ühiskondlik ootus, kui seda nii pidulikult sõnastada – teatud kohustuste lasund, mida üks või teine riigiasutus või üksikisik presidendilt ootas: olid need siis palved kohtumisteks, taduste väljakuulutamised, seisukohavõtud vms. Teisalt ei tahtnud Meri alluda mingitele reeglitele, selle asemel meeldis talle neid ise kehtestada. Seda on analüüsitud õige pikalt põhiseaduslikkuse kontekstis – üldiselt tunnistatakse, et riigipea rolli venitas Meri kangemaks ja mõjukamaks, kui meie põhiseadus seda tegelikult ette oli näinud. Ent tema vabaduseiha, kui seda nii pidulikult sõnastada, ei piirdunud üksnes põhiseaduslike raamide kompamisega, ka isiksuslikus plaanis soovis ta olla prii. Ega seda isikliku vabaduse soovi ta ju õigupoolest kunagi sõnaselgelt ei väljendanud, kuid ilmselt just sellest olid tingitud sagedased lahkumised (mis nii mõnigi kord olid pingelised ja solvumisigi täis) kantseleist. Tagantjärele olid aga kõik teenistusest lahkunudki üldiselt rahul Mere juures töötatud ajaga. Lahkunult tundus too aeg väärtuslik kogemus, ja seda keegi endistest ei eitanud, kibestumine oli kiiresti minema pühitud, nagu võib kinnitada õige sageli toimunud endiste kaastöötajate kokkutulekutel kuuldu põhjal – siis jagus kiidusõnu kõikidelt, ka nendelt, kes üsna teravalt lahkuma olid pidanud ...

Meri tahtis otsustada ise, mida (ta) peab, ja sedagi, kuidas peab. Tahtis ise kujundada – omaenda vabast tahtest ja vaba mõtte lennul – Eesti riigipea kõiki tööaspekte. Tahtis luua riigipea ja riigi vahelise suhte just selliseks, nagu ta ise kõige paremaks pidas. Ta oleks tahtnud tegelikult tegeldagi üksnes nende ülesannetega, mis talle meeldisid, jättes muud kohustused lihtsalt ära. Muidugi ei saa ükski riigipea olla sedavõrd vaba – selles ametis on siiski esmatähtsad teatud riiklikud kohustused, millest ei saa mööda ja

© Vabariigi Presidendi Kantselei

mida tuleb täita – suursaadikute volikirjade vastuvõtmisest ja seaduste väljakuulutamisest alates ning riigipitsatiga seotud reeglite järgimise ning poliitfraktsioonidega kohtumistega lõpetades.

Seetõttu oli tal kõige suuremaid konflikte just nende ametnikega, kes tema isiklikku või isiksuslikku vabaduseastet piirama olid seatud. Kindlasti esines konflikte nõunikega, kes ei suutnud Lennartit alati kallutada oma valdkonna „üliolulisi" asju tegema, sekretäridega, kes ei aimanud alati tema soove küllalt kiiresti, või mõnel juhul ka lihtsalt vaimselt alla jäid. Veelgi kindlamini esines konflikte pressitöötajatega, kuna nemad ei suutnud ajalehtedesse sokutada piisavalt Lennarti tekste ega artikleid Eesti jaoks olulisest (selle mõõtu teadis muidugi Lennart). Aga kõige suuremad vastuolud olid vististi küll seotud protokolliosakonnaga, kelle töö sisuks suuresti on presidendi päeva- ja nädalakavade kokkupanek. Kuidas oleks Lennarti puhul mõeldav, et protokoll paneb kava paika ja president siis käitubki selle järgi? Mitte mingil juhul! Lennart tahab vabadust ise otsustada. Ise välja pakkuda, kuhu minna ja kuhu mitte, kellega kohtuda ja kellega mitte, keda vastu võtta ja keda mitte, kellele kirjutada ja kellele mitte – üldse: mida teha ja mida mitte. Muidugi on selle taga taas soov olla vaba: see aga eeldab võimalikult vähest protokollilist ettekirjutatust päevakavas. See oli Lennartil kogu ametiajal üks lõpmatu filosoofiline vastuolu, mida tuli igal nädalal uuesti ja uuesti ületada.

Aga õnneks, nii kantseleirahva õnneks kui kogu Eesti rahva õnneks, oli Lennart selle kõige juures siiski mees, kes-seisis-mäe-peal, st temas oli avarat ettevaatamise vaimu, Eestist absoluutset hoolimist ja õige tublisti riigimehelikkust. See võimaldas tal olla endas täiesti kindel, et tema vabadus langetada ise parimaid otsuseid, oli ka Eestile antud ajas parim. Ja selles oli tal õigus.

Minule määras Lennart töökabinetiks nn rohelise toa – see oli läbikäidav ruum otse tema snepperiga korteriukse taga – kuhu kantselei majandusjuhatajal minu jaoks ekstra kirjutuslaud ja lauaarvuti tuli üles seada. Toas polnud küll enam ammu midagi rohelist, kui välja arvata Eesti kujutis suurel seinakaardil, kuid nimel on oma maagia ja jõud ning Lennart austas seda, nimetades muidki tube suupäraste nimedega – riiginõukogu saal, suursaadikute saal, suur kabinet, väike kabinet, raamatukogu, suur söögisaal (see oli tema üks lemmikuid, ise oli ta esimesel korrusel vaheseinad lasknud välja lõhkuda ja rajanud sinna ainsa esindusruumi terves majas, kus suuremat seltskonda saaks vastu võtta). Igal hommikul või keskpäeval avanes korteriukse snepper klõpsatusega ja tööpäev Kadriorus võis hooga alata ega lõppenud enne kui hilisel õhtutunnil lõpuks uks taas kinni laksatas. Samas toas nurga taga oli teine töölaud, kus töötas Piret Nahk. Temast sai minu Kadrioru-aastate kõige lähedasem kaastöötaja, kellega võtsime kõige esimestena vastu kõik riigipea reaktsioonid ja soovid. Piret pani muide tähele huvitava nüansi: kui president oli heas tujus, siis ta sinatas teda, kui aga oli tõre, siis teietas. Rohelises toas võttis president vastu ka mõned inimesed, kuid enamasti võõrustas ta lähemaid sõpru (kellega võis kuni ööni juttu ajada) rohelise toa taga asunud raamatukogutoas, mille seinad olid tihedalt raamaturiiuleid täis ja mida valgustas õhtuti sume põrandalambi valgus. Ametlikumad külalised võeti vastu suures kabinetis, kusjuures Lennart istus alati näoga kella poole – et aega kontrollida ja juhtida. Vahel astus kohtumisele sisse käsundusohvitser kapten Jaanus Elvre, öeldes: „Härra president, aeg ..." Jaanus oli Lennarti jaoks kuldne leid, tõeline musteradjutant – tema sõjaväeline karjäär tipneski Lennarti käsundusohvitseriks olemisega, ning see on täiesti mõistetav – see oli minu hinnangul teenistuskoht, mille täitmine andis Jaanusele lõpmatult palju ja eks nõudis ka sama palju.

Seltskond kantseleis, kuhu sattusin, oli üldse maru. Keda seal kõike ei olnud – alates sekretariaadist, sellest suurest hulgast tüdrukutest, reast öösekretäridest ja päevaseist, kelle tööülesandeks oli presidendi

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TOOMAS VOLMER

Toomas Kiho ja tõlk Aet Ringborg (end Varik) Vabariigi Presidendi Kantselei 15. aastapäeva vastuvõtul juunis 2008

Vabariigi Presidendi Kantselei

otsene ühendamine maailmaga, tema telefonikõnede vahendamine, käsikirjas tekstide ümberlöömine arvutisse jne. Kõike seda haldas ja valis vajadusel vanade asemele uusi tüdrukuid Sigrid Haage, kes oli muide erandlikult pika staažiga kantseleitöötaja, olles ametis Lennarti presidendiaja päris algusest. Olgu õigluse huvides märgitud, et neidude vahele kvalifitseerus öösekretäriks korra ka üks meesterahvas. Suurima mahvi said siiski päevasekretärid, kuna sekretariaat oli kantselei süda, kust kõik vajalik info ja teave, tarvilikud signaalid ja teated iga päev edasi kanti. Siin kihas alati. Seepärast imetlesin siiralt toonaste sekretäride nagu Liisu Ploom ja hiljem pikka aega ses ametis olnud Mailis Neppo taipu ja kindlat meelt kõikide asjade haldamisel.

Ja olid muidugi nõunikud ja muud teenistujad, näiteks rahulik ja tasakaalukas välisnõunik Kaja Tael, keda tundsin juba ülikooli keeleringi päevilt, kuid kes nüüd aastatega üha rohkem kaugenes institutsionaalsest keeleteadusest ja lähenes institutsionaalsele välispoliitikale, ning praegu täiendabki eeskätt Eesti diplomaatilise, mitte filoloogilise korpuse ridu. Hiljem asus Kaja asemel sesse ametisse Toivo Klaar, kes kunagi aastaid varem oli Lennartist mitte kõige suurema sõbrana lahkunud. Välisosakonda ilmestasid veel korrektse habeme ja korrektsete maneeridega, aga siiski salapära-auraga konsultant Jaan Tepp ning temaga ühes toas istunud Eesti tulevane NATO tippspetsialist Mari Tomingas, kes umbes sellal, kui teenistusse astusin, just kaitsenõuniku koha pealt sünnituspuhkusele lahkus. Ja muidugi oli õigusosakond emalikult hoolitseva Mall Grambergiga eesotsas, kelle tiiva all, või õigemini küll esimese korruse ruumikas kabinetis, mis oli täidetud paksude Riigi Teataja köidetega, töötasid stabiilselt Helve Hint – elupõline vangide armuandmispalvete analüüsija, kes pidanud seda ametit juba ülemnõukogu ajal, ning Ivar Ranne – riigiametniku musterkehastus, lõpmata korrektne, täpne, ametniku valgeis kätistes, nii vähemalt tundus, kui ta neid tegelikult ehk ka ei kandnud. Suure lossi kabinettidesse jagus töötajaid veelgi, nagu tõlk Kullo Vende või siis Aksel Tamm, teada-tuntud literaat, kes küll harva presidendi palge ette sattus ja kellega peamiselt hiljem siseosakonda juhatama tulnud Erki Holmberg sotsialiseeris. Muidugi oli ka Erki omaette fenomen – ta on pidanud siiski suhteliselt riigipealähedasel ametikohal vastu juba kolme riigipea juures! Seda hoolimata asjaolust, et tema töös tuleb üsna lähedalt ja isiklikult lävida presidendiga ning vahendada riigipead kõige kirjumale sihtrühmale, meie kaaskodanikele. Erki sai sellega suurepäraselt hakkama nii Mere kui hiljem ka Rüütli ja Ilvese juures. Kindlasti on ta kõige argisemates ja tüütumates tööaspektides saanud toetuda siseosakonna teistele tublidele, eeskätt Lea Uuele. Eks töö-

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri Paslepas kooliaasta alguse kõnet lindistamas

tajaid oli veel palju: raamatupidajad ja ihukaitsjad, raamatukogu- ja majahoidjad, kokad ja nõudepesijad ning muidugi autojuhtide murdmatu kolmik, Märt, Viktor ja Peeter – kõik sedavõrd pika staažiga, et juba nende nimede meenutamine on igale Kadrioru kolleegile märgilise sümboli eest. Umbes samal ajal kui mina astus ametisse ka presidendi uus pressiesindaja ehk avalikkussuhete nõunik Ando Noormets, kuid temal ei tekkinudki Lennartiga head klappi ja varsti asendati ta Epp Alataluga. Vastupidi läks Urmas Reinsaluga, kes samal ajal vahetas sisenõuniku kohal välja Rain Rosimannuse – olgu öeldud, et Rain oli lahkunud vabal tahtel, põhjendades Lennartile oma lahkumissoovi tahtmisega siirduda tegelema era-konnapoliitikaga, ja Lennartile see aus sooviavaldus väga meeldis, ta meenutas seda hiljem mitmel puhul aupaklikult. Urmas oma avatud suhtlemise ja kiire taibuga sobis presidendile ja kogu kantseleile sedavõrd hästi, et pärast Jaanus Pikani lahkumist sai Urmasest kantselei direktor. Sobivuse mõõtmiseks Lennarti puhul sai kasutada seesugust mõõdupuud – klapp oli hea siis, kui ta oli valmis temaga pikkadesse öödesse ulatuvaid intellektuaalseid või ka poliitilisi vestlusi ja arutelusid pidama.

Kuid pikk õhtune istumine võib mõnigi kord ka päris kurb välja näha – kui president lihtsalt ei leia sinu jaoks aega ja laseb sul oodata teadmata aja. Seda nägin oma teenistuse jooksul korduvalt – ja üha süvenevalt – seoses protokolliosakonnaga. Selle osakonna ülesannete hulka kuulus nimelt presidendi päeva- ja nädalakavade kokkupanemine ja nende iganeljapäevane kinnitamine presidendi juures. See viimane oli muidugi kõige keerulisem. Sest nagu öeldud, president tahtis ju olla vaba ning otsustada ise, mida ja kuidas. Reglementeeritud ajakava aga loomulikult „tapab" vaba ajaressursi. Seega ei meeldinud see Lennartile sugugi, sest ta tahtis – ebareaalselt – olla kõiges ja igal hetkel iseenda peremees. Paraku

oli kantseleis veel vähemalt üks persoon, kes teadis täpselt, kuidas president peab käituma, mida kandma ja kellega ja kuidas ja kui kaua kohtuma. Võib-olla teadis ta seda ka ise ja sisimas, kuid antud juhul on oluline, et ta pidi seda teadma ka ameti poolest. Selleks isikuks oli presidendi protokolliülem nääpsuke Piret Saluri, laitmatute maneeride ja tõeliselt tüseda humanitaarse tausta ja pagasiga daam, daam sõna parimas tähenduses. Samas oli tegu ju kahtlemata tunnustatud tõlkija ja Soome asjatundjaga, Tallinna kirjanduslikus ringis aastaid säranud persooniga. Protokolliülemana olid temal selged asjad, mida ja kuidas peab, ning neile polnud mõtet vastu vaielda. Teisalt, Lennarti juures polnud tema amet kadestada. Mu süda tilkus tihti verd, kui proua Saluri pidi asjatult tundide kaupa ootama kavakinnitamise hetke, ja pahatihti seda ei saabunudki. Neil puhkudel tundus asi mulle samavõrd piinlik kui mu esimesel õhtul eaka adjutandi puhul. Miks Lennart kõrvale hoidis, on tagantjärele muidugi selge: põhjus oli tunnetatud vabaduseahistamises. Ja just seepärast tasub neid protokolliseiku siinse meenutuse kontekstis üldse mainida.

Õnneks oli üks asi siiski ka Mere jaoks ülim, tema vabaduse raamistikuks, selleks naelaks, kuhu otsa ta kõik kohustused riputas ja millest igal ajahetkel lähtus, see oli Eesti põhiseadus – jajah, hoolimata kõigest. Ta armastas Eestit ning tundis enda kohustust Eestit arendada, kitsamalt öeldes ta tundis kohustust põhiseaduse raame järgides, põhiseadust kui laevukest kasutades, loovida Eesti riik välja Skylla ja Charybdise vahelt – Vene ajast ja mõjusfäärist välja läände, Vabasse Maailma.

Nii võttes oli tema isiklik vabaduseiha ning soov seesugust vabadust ka Eestile võimaldada üks ilus priiuste paar.

Lõpumärkus. Ei jõudnud ma pajatada siin õieti muust, kui oma töö algusest Kadriorus. Töö ise kestis mitu head aastat – meenutan tänus kõiki oma toonaseid kolleege! – kuni oktoobris 2001 surusin Kadrioru suures söögisaalis juba kätt vastvalitud presidendi Arnold Rüütliga, kui eelmise presidendi nõunikkond jättis hüvasti presidendi kantseleiga, et teha ruumi uue riigipea nõunike koosseisule.

Servapidi, st koosseisuväliselt, sattusin aga taas Kadriorgu veel viis aastat hiljem, kui president Toomas Hendrik Ilves mind oma mõttekoja tegevusse kaasas. Need on aga juba teised lood ja ajad.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

President Meri ja Helle Meri riigivisiit India Vabariiki. President Meri teeb sissekande külaliste-raamatusse. Seismas Toomas Kiho ja Helle Meri

© Vabariigi Presidendi Kantselei

„Mis on ülalinnas põhimõtteliselt, see on all-linnas praktiliselt," nagu ta mõnikord ütles

TOOMAS HIIO • **Koosseisuväline nõunik 1998–2001** • **Ametist lahkunud presidendi nõunik 2001–2003**
Inimsusevastaste Kuritegude Uurimise Eesti Rahvusvahelise Komisjoni tegevsekretär 1998–2008
Mälu Instituudi juhatuse liige 2008–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Enne presidendi kantseleisse tööle asumist olin olnud aasta Tartu ülikooli kantselei spetsialist ajaloo alal või umbes nii, täpset ametinimetust ei mäleta. 1998. aasta kevadel tahtsin leida mõne sissetoovama töö kui Tartu ülikool kraadita uurijale-toimetajale suutis parajasti pakkuda. Oli ka muid asjaolusid – Tartu on väga kena, hubane ja sõbralik linn ning ülikoolgi sajandite-vanune, kuid teatav rahulik korrastatus ja ettemääratus teeb olemise seal kärsitumale loomule pisut uimaseks ja laisaks. Nõnda otsisin uusi väljakutseid, nagu juba tol ajal vist oli kombeks öelda, ja olin ühele riiklikule tööandjale peaaegu et isegi sõrme andnud. Kord mais või juunis helistas aga Eerik Kross ja ütles, et Lennart Meri otsib meest, kes hakkaks tegelema Eesti lähiajalooga. Minu kahtlused sisuliselt akadeemilise tegevuse suhtes väljaspool akadeemilist ruumi olid tugevad ja põhjendatud, aga ära ma ei öelnud. Läks mõni nädal mööda ning Toomas Kiho helistas ja küsis, kas Eerik on minuga rääkinud. Ma ütlesin, et on küll. Toona ma ei teadnud veel, et teatav uuriv ebamäärasus tõsiste otsuste ettevalmis-tamisel oli siis Kadrioru rutiin – ja nagu ma täna olen veendunud, õigete otsuste langetamiseks ainuvõi-malik tee – ega arvanud eriti midagi.

Igal juhul, ühe juuli alguse reede pilvisel pärastlõunal, kui valmistusin sõitma mingitele suvepäe-vadele Käsmu ja olin parajasti võtmas mõnda õlut, helistas Lennart Meri (ja ka hiljem sattus ta sageli helistama inimlikult väga ebasobivatel hetkedel) ja me vestlesime mõnikümmend minutit kuni

PÄRNU KONVERENTSID

Presidendi kärajate järgne vastuvõtt 10. oktoobril 2007 Endla teatris.

Vasakult: Toomas Hiio, president Ilves, Washington Post'i ajakirjanik Anne Applebaum

VOLDEMAR MAASK

President Meri, Eesti välisminister Toomas Hendrik Ilves ja Austria välisminister Wolfgang Schüssel Paslepas 3. juulil 1998

© Vabariigi Presidendi Kantselei

kolmveerand tundi mitmesugustel teemadel – minul mureks peamiselt, et Q-GSM võetud mõnda õlut liiga vahetult ei vahendaks – ja leppisime lõpuks kokku kohtumise Paslepas järgmisel nädalal. Läksin sinna koos Toomas Kihoga, sest autot mul toona polnud ja ühistranspordil Tartust Pasleppa pääsemine olnuks (ja vist on tänagi) üsna keeruline. Hoolimata kokkulepitud kellaajast oli presidendil üks teine kohtumine pooleli ja oli seda veel tükk aega. Nõnda istusime Toomaga mitu tundi väiksemas külalistemajas, mis oli üsna tavaline standard-palkmaja, ja lugesime ajalehti. Küsisin Toomalt, kuidas tuleb presidendiga olla ja muidu ka, sain hulga kasulikke näpunäiteid ja teadmisi (Toomaga olime tutvunud kümme aastat varem, nimede sarnasuse tõttu aeti ja küllap aetakse ka edaspidi meid mõnikord segamini, sealhulgas saime mõlemad presidendi kantseleis töötades mõnikord ka teineteisele adresseeritud kirju). Ilm oli ilus, päike paistis, vahepeal käis üks noor daam, kes hilisemas ametikogemuses osutus tegusaks Katrin Mooniks, ja lubas võileibu tuua. See oli tema ainus mittetegus kord, sest julgestuse mehed olid võileivad ära söönud. Nii olime näljased ja seda päris õhtuni, sest ka tagasiteel risti läbi hämarduva Eesti õnnestus mingist Rapla-tagusest kolkabensiinijaamast osta vaid pudel sooja „Seitset munka", mille ärajoomine oli raske töö.

Lõpuks lõppes eelnenud kohtumine ja mind viidi ette. President tahtis süüa ja suitsu teha, saime kohvi ja ootasime võileibu, vaatasime merd ning rääkisime, õieti peamiselt tema, ühest ja teisest, aga eriti merest. Istusime diivanilaua äärde ja asusime asja juurde, kuid kohe tõusis vardasse Austria lipp ja asja pärast, sest sisse astus käsundusohvitser ja teatas Austria välisministri saabumisest; meie oma, Ilves, oli ka. Polnud parata, tuli lahkuda, aga järgmisel korral pidin minema juba Kadriorgu. Läksin sinna vist 23. augustil 1998. Istusime presidendi raamatukogutoas, Toomas Kiho ja Eerik Kross olid ka, võib-olla ka Paul Goble, aga vist mitte, sest räägiti eesti keeles, küllap oli see mõni teine kord. Lisaks asjatas veel mitmesuguseid paberid näpus tegelasi, kellest hiljem tundsin ära kantselei ametnikud, sisse ja välja. Rääkisime jälle mitmesugustel teemadel ja kohe mitu tundi. Meeles on ainult, et president küsis, kas ma inglise keelt oskan. Noh, ega ma pole seda kunagi osanud, 32. keskkoolis oli viimastes klassides inglise keelt üks tund nädalas grammatikast ja Christopher Wreni ehituskunstist ning õpetajagi jäi peatselt käima peale, aga toime tulin ja tulen, ning umbes nii ütlesingi. Lennart Meri nentis, et ega me selle töö jaoks Shakespeare'i ei vajagi. Just hakkasime, minu meelest, asja tuumani jõudma, kui algas järgmine riiklik toiming ning läksin minema. Keegi ütles kellelegi ja lõpuks Reinsalu mulle, et olen tööle võetud.

Mälu Instituudi ühisfoto Vabariigi Presidendiga 5. juulil 2012.
Esireas vasakult: Yakov M. Rabkin, Enrique Barón Crespo, president Ilves, Markus Meckel.
Teises reas vasakult: Pavel Žáček, Toomas Hiio, Norman M. Naimark, Nicholas Lane, Paavo Keisalo, Lasse Lehtinen

Presidendi Kantselei

Järgmisel päeval olin kantselei nõunike koosolekul, direktori hämaras tagatoas, sest majas oli remont nagu ikka möödunud sajandi lõpu suvedel. Mind tutvustati teistele ja teisi mulle, ainsana olin varem kohanud Piret Salurit, kord Lennart Meri kahepäevase Tartu-visiidi ajal, ja temaga vestelnud, mida ütlesin, tema ei mäletanud ja see jättis mulle võimaluse kohmakaks komplimendiks. Pärast koosolekut vestlesime Reinsaluga veel mitmesugustest praktilistest ja vähempraktilistest asjadest, mind võeti ka formaalselt tööle ning kolisingi oma aknata urgu kolmandal korrusel raamatupidamise vastas Gerhard Hürri kabineti kõrval, kuhu jäin mitmeks aastaks. Mida sel päeval veel asjalikku tegin, ei mäleta.

Ametisse astunult sain teada, et minu ametikoha loomise ajendas Leedu, Läti ja Eesti presidentide kohtumine 1998. aasta mais, kus lepiti kokku, et igas riigis moodustatakse ajalookomisjon okupatsioonide aegsete inimsusvastaste kuritegude, aga ka laiema ajaloolise tausta selgitamiseks. Iga riik tegi seda omamoodi, president Meri otsustas ellu kutsuda Inimsusvastaste Kuritegude Uurimise Eesti Rahvusvahelise Komisjoni Soome mõtleja ja diplomaadi Max Jakobsoni juhtimisel. Minu rolliks jäi komisjoni tegevuse praktiline korraldamine ja uurimistöö juhtimine vastavalt komisjoni näpunäidetele. Komisjon lõpetas oma töö 2008. aastal, töö viljaks oli kolm raportit ja kaks mahukat köidet uurimistöödega, mida viidatakse ja kasutatakse tänini. Samast mudelist lähtudes kutsus president Toomas Hendrik Ilves 2008. aastal ellu Eesti Mälu Instituudi, mille rahvusvahelist õpetatud nõukogu juhib Hispaania riigimees Enrique Barón Crespo ja mille eesmärgiks on seatud Eestis pärast sõda toimunud inimõiguste rikkumise

ajalooline uurimine. Komisjonide järjepidevusega seoses tuleb Eesti ajaloo jaoks jäädvustada Nicholas Lane nimi, kes on mõlema komisjoni liige, aga ka Paavo Keisalo, kes oli Max Jakobsoni abi Eesti komisjoni asjas ja on nüüd Mälu Instituudi rahvusvahelise õpetatud nõukogu liige.

Kui Max Jakobsoni komisjoni uurimistöö lähtus Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi definitsioonidest inimsusvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja genotsiidi kohta, siis Mälu Instituudi uurimistöö lähtekohaks on inimõiguste ülddeklaratsiooni sätted.

Presidendi kantselei ametnikkond oli kindlasti väikesearvuline nende ülesannete jaoks, mida president Meri pidas vajalikuks presidendina täita. Nii tuli ka minul teha igasuguseid teisi asju, kaasa arvatud presidendi ihunõuniku Toomas Kiho asendamine tema pikemal äraolekul 1999. aasta kevadel.

Kui Lennart Meri teine ametiaeg lõppema hakkas, tegi ta mulle ettepaneku jätkata ka ametist lahkunud presidendi nõunikuna. Niisugune lahendus sobis päris hästi Lennart Meri viimasele kantseleidirektorile Urmas Reinsalule, kes nägi enda tulevikku erakonnapoliitikas, kuid soovis, et Lennart Meri asjad ka edaspidi seadusega ettenähtud viisil korralikult toimiksid. Ametikoht loodi ju esmakordselt, sest esimest korda lahkus Eesti president ametist pärast ametiaja lõppu. Jäin niiviisi presidendi kantseleiga seotuks veel kuni 2003. aasta novembrini, kui täielikult Jakobsoni komisjoni asjadele pühenduda sain. 2001. aasta oktoobrist 2003. aasta novembrini tegutsesin seega Lennart Meri kodus Viimsi poolsaare tipus, kuhu ta lasi välja ehitada spetsiaalsed büroo- ja arhiiviruumid. Seegi töö oli küllaltki pingeline. Lennart Meri võttis kanda hulga kohustusi peaasjalikult väljaspool Eestit (2001. aasta oktoobris ja novembris käisime seitse korda välismaal), ta valiti Euroopa Tuleviku Konvendi liikmeks, mitme ülikooli audoktoriks jm, lisaks kõned ja ettekanded lugematutel konverentsidel ja muudel üritustel, mis andsid oma väikese või siis natuke suuremagi panuse Eesti Euroopa Liidule ja NATOle lähemale nihutamisel. Lennart Meri töömeetod oli, kuidas öeldagi, lähikondsetele väsitav; otsused langesid viimasel võimalikul hetkel või veidi hiljemgi ja kõned valmisid viimasel ööl, enamasti lisandus veel vajadus need tõlkida ja tõlge uuesti üle vaadata; aga mulle see sobis, sest olen ka ise viimase minuti mees ja perekond oli sel ajal veel Tartus. Viimsis tuli ka mitmesuguste majandusküsimustega õiendada, ametist lahkunud presidendi vahekord riigiraamatupidamisega polnud veel sugugi paika loksunud. Rahaasjad, vähemalt teiste omad, pole mulle aga õieti kunagi meeldinud ning see võimendas mu soovi jäägitult ajalooga tegelemise juurde tagasi pöörduda. Ametist lahkunud presidendi nõuniku ametikoha võttis üle Mart Meri.

Nii presidendi koosseisuvälise nõuniku kui ka ametist lahkunud presidendi nõuniku ametikohad olid avaliku teenistuse ametikohad. Lennart Meri juures töötamine pakkus aga võimaluse seista Eesti tavapärasest ametkondlikust rutiinist kaugemal, kuid lubas samal ajal üsna lähedase sissevaate poliitika, ametkondade (nii jõu- kui mittejõu-), aga ka kolmanda sektori tegemistesse ning nende köögi- ja varjupooltelegi. Niisugusest mitmekülgsest kogemusest on kasu tänaseni, ehkki asjad ise on jäänud juba rohkem kui kümne aasta taha. Nooremas keskeas inimesele, nagu ma siis olin, oli seal palju õppida – seda, kuidas langetada otsuseid õigeaegselt, aga mitte kunagi liiga vara; et asjadega tegelemine ei ole veel asjaajamine ega nende valmistegemine; et järjekindlus ning ratsionaalsuse ja emotsionaalsuse õige tasakaal aitab mõnikord õige väikese jõukuluga suurele sihile jõuda.

„Mis on ülalinnas põhimõtteliselt, see on all-linnas praktiliselt," nagu ta mõnikord ütles.

Hõbeallikal Rae külas, 25. augustil 2006, ja sealsamas 25. juulil 2012

„Noh, kas tuled mulle tööle?”

EPP ALATALU • President Meri pressinõunik 1998–2001

© Vabariigi Presidendi Kantseleil

Kadriorgu tulin tööle mitte üksnes Vabariigi Presidendi, vaid Lennart Meri juurde. Olin intervjueerinud teda ajakirjanikuna, ja 1991. aasta lõpus, kui Meri oli minister, töötasin välisministeeriumis. Postimehe ajakirjanikuna kajastasin aastatel 1995–1997 väga palju presidendi tegemisi. Nii sain näiteks riigivisiidi olemuse, selle tähtsuse ja hierarhia selgeks.

Tulin tööle 5. jaanuaril 1998. Eelmise aasta sügisel olin kantseleis ühte intervjuud tegemas ja tollane pressiesindaja Ando Noormets ütles, et tema läheb ära. Selles ei olnud midagi erilist, kantselei pressiesindaja oligi ametis tavaliselt ühe aasta. Lennart Meri kutsus mind direktor Jaanus Pikani kaudu kohtumisele. President tuli, pani oma suure käe pihku ja ütles: „Noh, kas tuled mulle tööle?” Ütlesin: „Jah, tulen.” Ei midagi ametist ega tingimustest, kõik oli justkui õhust selge juba enne, kui ta seda küsimust esitas. Kaks lauset ja asi oli otsustatud, presidendi abi Piret Naha (nüüd Arukaevu) valmis pandud tee jäigi joomata. Hiljem sain aru, et minu vastusetagi oli tööleasumine selge, sest kantseleist saadeti mind toimetusse tagasi autoga ja autojuht Märt Preegel sedastas Volvo rooli tagant: „Ah, et Sina oledki siis see uus pressiesindaja.”

Olin, eelkõige tänu riigivisiitide programmidele, kokku puutunud ka presidendi abikaasaga. Aastal 1996, presidendi tagasivalimise eel, olin teinud Helle Meriga suure portreeintervjuu Postimehes,

Boris Mäemets, Kaitseministeerium

President Meri, Helle Meri ja Epp Alatalu 24. veebruaril 1999 Vabaduse väljakul

Peeter Langovits. Postimees

President Meri ja Epp Alatalu Eesti riigipeale Coudenhove-Kalergi auhinna üleandmisel Tallinna raekojas 1996

Riigi Presidendi Kantselei

ka sellest võiks omaette loo rääkida. Oli põhjalik intervjuu, saatsin lehelooks vormistatud materjali Kadriorgu intervjueeritule üle vaadata, kuid kui ma läksin kohtuma, et parandusi või soovitusi näha, selgus, et „presidendi abikaasa abikaasa" oli faksiga saadetud paberil sõnu ümber seadnud ja tutvustas meile mõlemale, mida tuleb presidendi abikaasa töö kohta lehelugejaile veel teada anda. Olin sellisest õpetamisest väga ehmunud, aga tagantjärele tarkus on, et tagasivalimise puhul olid detailid olulised.

Postimehest tulin ära kokkuleppel, et aasta pärast saan toimetusse tagasi: nagu öeldud, presidendi juures oldi ju üks aasta. Töötasingi terve esimese aasta mõttega, et see on lihtsalt üks väga eriline aasta minu elust. See, et minust saab president Meri kõige pikemaajalisem pressiesindaja, ei osanud ma mõeldagi.

Minu esimene pressiteade oleks äärepealt olnud riigiasjadest kaugel. Esimesel Kadrioru tööpäeval 5. jaanuaril 1998 oli president Paslepas. Lennart Meri oli komistanud ja murdnud ära varba küüslüli, riigipea oli käinud Haapsalu haiglas lõikusel ja see oli avalik info, millest tuli ka Kadriorul teada anda. Mul vedas, et Meri õnnitles samal päeval Leedu presidendiks valitud Valdas Adamkust ning esimene teade värske pressiesindajana läks majast välja selle kohta. Minu kohta oli Eesti Ekspressis niigi kirjutatud, et sain Kadriorgu tööle, sest olin presidendi perele nii lähedane, et olin isegi verivorste toppinud. Tegelikult oli ühine verivorstitegu materjal Postimehe jõululehe looks.

Kui tööle tulin, oli käes vabariigi aastapäeva tähistamise ettevalmistusaeg. Ma ei kujutanud ette, kui suur töö on aastapäeva pusimine (Piret Saluri sõnakasutus). Olin kord presidendipaari külalisena Estonias vastuvõtul olnud, nüüd nägin köögipoolt. Minu ametisoleku algusaastail kajastati rohkem sisu ja mitte nii palju seda, kes kellega vastuvõtul käib ja mis on tal seljas. Protokolliülem Piret Saluri ütles väga rangelt välja, et presidendi vastuvõtule tullakse abikaasaga. Kutsed Eesti Vabariigi 80. aastapäeva tähistamisele olid juba saadetud ja vastused saabusid.

Kõne oli Lennart Meri klassika ja pidamise hetkeks värskeimast värskem. President kirjutas käsitsi, musta tindiga, valmis kirjutatust tegi ta koopia, et ise samas edasi kirjutada. „Puhtaks ja tagasi! LM," kirjutas president peale. Tekst oli vaja arvutisse lüüa. Selles töös aitasid sekretariaati kas või ettelugemisega

PEETER HÜTT, TIPPFOTO

Vabariigi Presidendi vastuvõtt Estonias Eesti Vabariigi 80. aastapäeval 1998

kõik, kes vähegi said. Kantselei koosseis oli tollal tunduvalt väiksem kui järgmiste riigipeade ametiaegadel, ja väga palju õnnestumisi tuli tänu meeskonnale, kus aidati üksteist kõikide ülesannete täitmisel.

Esimest korda puutusin kantseleis kokku ka ordenite kätteandmisega, toona oli kõik kuidagi miniatuursem, tseremoonia toimus kantseleihoone suures söögisaalis. Ajakirjanike kutsumine ja ühispildi tegemise korraldamine oli minu ülesanne. Inimesed mahtusid ühele pildile ära, ordenisaajaid ei olnud palju. Kahel aastal lugesin tseremoonial ka ordenikavaleride nimesid ette.

Tore oli koostöö maakonnalehtedega. Kutsusime maakonnalehed suvel kolmel korral Paslepasse. President rääkis oma mõtteid ja maakonna lehtede ajakirjanikud said küsida enda jaoks olulisi küsimusi. Kohal olid näiteks Valga, Võru ja Põlva ajakirjanikud. Intervjuud toimusid Paslepa maja ees, hästi lähedal merele. Kui andsin presidendile märku, et kell on palju ja ehk on aeg intervjuu ära lõpetada, siis vaatas ta taeva poole ja leidis ilusa kujundi: „Ma vaatan, et päike on majanurga ja männi vahel täpselt selle kohapeal, et võime intervjuu ära lõpetada."

Lennart Meri sai 1999. aastal 70-aastaseks. Ametliku tähistamise plaanid olid olemas. Kuid kuidas teada saada, mis soovid on presidendil? Olin see julge, kes küsis Meri käest, et kuidas ta tahab oma sünnipäeva tähistada. President vastas: „Tahaks sõita elevandi seljas läbi Tallinna linna ja tahaks, et minu käsundusohvitser Jaanus Elvre istuks londi peal, kui mina olen elevandi seljas." Selline fantaasia, kelmikas ja väga armas. Põhimõtteliselt andis ta aga sellega meile vabad käed. Kadrioru lossis olid uksed avatud kõigile, president kohtus Raekoja platsis rahvaga.

Viimasel aastal sündis kõige parem teoks saanud idee – murtud rukkilille märkide andmine võõrvõimude all kannatanutele. Meri joonistas lillekujutise ise koos Heinz Valguga. President oli väga õnnelik, et tal õnnestus nii palju inimesi kohata ja nii paljude kätt suruda. See oli reis ametiaja lõpetuseks.

Üks lugu, mille pean veel ära rääkima, on nendest inimestest, kes „lendavad hulga kaupa". See juhtus president Rüütli esimesel tööpäeval. Eelmisel, ameti üleandmise päeval oli olnud väga raske. Eestis presidendi ametit ju varem üle antud ei olnud. Ja suhtumised ning suhted ei olnud maailma lihtsaimad.

Järgmisel päeval istusime nagu ikka hommikukogunemisel direktori kabinetis ja algamas oli esimene ametlik kohtumine uue presidendiga. Kaitsenõunik Mari Tomingas oli kirjutanud kaastundeavalduse teksti Itaalia presidendile seoses Milano lennuõnnetusega ja tahtis selle viia Arnold Rüütlile näha. Direktor Urmas Reinsalu ütles, et uuele presidendile tuleb kiri ikka eesti keeles teha, talle ei saa ingliskeelset viia. Tõlk tegi kiiresti reaaluse tõlke. Meie senine kogemus oli ju, et president räägib kõiki keeli meist paremini ... President Rüütel kiitis kaastundeavalduse teksti heaks, ingliskeelne teade saadeti Itaalia presidendile ja info läks kodulehele. Üks ajakirjanik, kes presidendi inglise keele mittetundmist teadis, küsis kantseleist, kas seda teksti eesti keeles ei ole. Mulle tuli meelde, et on ju eestikeelne tõlge, las läheb see ka üles. Aga tuhande asja seas juhtus nii, et keegi meist ei lugenud seda tõlget enne üle ja kodulehelt läks see toortõlge meediasse. Põhjuseks oli meie ärevus, seda joonealust tõlget ei oleks olnud mõtet ajakirjandusel tsiteerida, aga ärevus muutusest oli ka ajakirjanduses. Ingliskeelne originaal on ju lihtne kaastundeavalduste klassika, kuid seda ei ole vist keegi hiljem lugenud. Kahju, et ajakirjandus viitab siiani president Rüütlile selle väljendiga, see vigane plaat jääbki keerlema, tagantjärele seda olematuks teha ei saa.

Need mälestustekillud on ühed väga paljudest ja kindlasti mitte tähtsuse järjekorras. Kadrioru koht on minu elus järeletegematu ja asendamatu. President Meri kantselei üheksa aasta jooksul kujunenud meeskond on ka sõpruskond – inimesed, kes saavad üksteisega arvestada siiani. Sõltumata sellest, kas töötati samaaegselt või kui pikka aega Kadriorus oldi.

Lennart Meri matusepäeval istusime koos ja meenutasime oma presidenti ning ühiseid tegemisi. Keegi tegi nalja, et meil on nii hea kantselei, leiaks talle juhi. Veidi hiljem läksin kohvikust korraks õue ja nägin Evelin ja Toomas Hendrik Ilvest koos Olari Koppeliga meie suunas tulemas. Ütlesin neile: „Näete, meil on siin üks meeskond, kes vajab omale uut presidenti." Elu käib ringe mööda.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

ERIK PEINAR

Lennart Meri 70. sünnipäeval presidendi kantselei uksel õnnitlejaid tervitamas

Ka kohatu on koht

ERKI HOLMBERG • **Siseosakonna juhataja 1998–**

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Alati on kergem öelda, et las teised räägivad. Need, kes ei ole nii kaelast saati asja sees olnud, keda ei ahista inimesed ja seosed, isiklikud hoiakud.

Aga kui ... Õppisin Tartu ülikoolis ajalugu, mõtlesin noore inimese maksimalismiga, et lõpetan varsti ära (tegelikult läks muidugi rohkem aega). Ent ootamatult kutsuti mind tööle presidendi kantselei siseosakonna juhatajaks. Nagu ütles toonane direktor Jaanus Pikani, otsitakse noort inimest, kes tunneb Eestit ja selle maa lugu, sisepoliitikat ja on sellest kõigest huvitatud.

Aukartus maja ees oli suur. Võtsin ülikooli raamatukogus, ajakirjade-ajalehtede lugemissaali keskmiselt riiulilt lugemiseks toona ilmunud Kadrioru Teataja ehk presidendi kantselei ametlike teadete bülletääni. Kadriorus töötasid või olid töötanud mõned hääd tuttavad: Toomas Kiho, Sven Sakkov, Mart Soidro, Ingvar Bärenklau. Küsisin, et mida nemad soovitavad.

ERAKOGU

President Meri ja Erki Holmberg suures kabinetis 2001. aastal

PEETER LILLEVÄLL. PÕHJARANNIK

President Ilves Kuremäe nunnakloostris 20. novembril 2008.
Ema Alipiat kuulavad Evelin Ilves, Erki Holmberg, Heli Suvi ja president Ilves

„Muidugi mine. Huvitav kogemus. Põnev maja. Põnev inimene." See viimane ütlemine käis mõistagi Lennart Meri kohta.

Lõpuks olid jäänud viimased vestlused. Tulin Kadrioru trammide lõpp-peatusest mäest üles, päike paistis, loomulikult jõudsin varem kohale, tegin pargis jalutades aega parajaks. Meriga kohtusin tema töökabinetis. Tal oli vähe aega ja mina olin ärevil. Rääkisime Soome kunagisest presidendist Pehr Svinhufvudist ja Haapsalu Troi väljal peaaegu kuuskümmend aastat tagasi toimunud massimõrvast. Eks see kõik andis aimu ees ootavast tegevusväljast. Lõpetuseks küsis Meri: „Kas Erki kirjutatakse kahe k-ga nagu Soomes?" „Ei, ühega," vastasin.

Aastaid hiljem pole kahtlust, et selle maja ja selle ametikoha võlu ja võib-olla ka valu on võimaluses ja kohustuses tegeleda väga paljude erinevate asjadega. See töö ei saa muutuda rutiinseks, pidevalt tulevad ette uued asjad, uued inimesed. Kõige ootamatumates olukordades pead teadma näiteks Boris Vilde seoseid Eestiga, meie sotsiaalsüsteemi nüansse või mõne valla poliitilisi arenguid, siis aga hõimurahva liivlaste kultuuri- ja ajalugu. See kõik teeb töö huvitavaks.

Siin saad kiiresti selgeks: ka kohatu on koht. Kohatu küla asub Tallinn-Pärnu maantee ääres Kernu vallas ja tegemist on Eesti ühe kaunima külaga, mida president Toomas Hendrik Ilves külastas. Nii seal kui ka paljudes teistes paikades on inimesed enne riigipea saabumist ärevil. Neile on see suur sündmus, tunnustus, väga tähtis päev. Mida selga panna? Mida lauale? Kuhu astuda? Aga istuda? Kuidas alustada? Rahu, tuleb selle ärevuse keskel öelda, me kõik oleme tavalised inimesed, ka Vabariigi President. Tavaliselt

© Vabariigi Presidendi Kantselei

lähevadki kõik asjad väga hästi, kohtumised on rõõmsad ja sisukad ega taha kuidagi lõppeda, kuigi päevakava või riigipea järgmised ülesanded pressivad peale. Presidendi siseriiklike sõitude ettevalmistamine on üks huvitavamaid töid, nii saavad kõigi piirkondade rõõmud ja mured tuttavaks, inimesed lähedaseks. Tekib hea ja selge vaade Eesti asjadele.

Kõlab väga nahkselt, kantseliitlikult, aga kantselei siseosakonna ülesanne on presidendi siseriikliku suhtluse abistamine ja toetamine, lisaks muidugi rohketele kirjadele vastamine. Lugesin kantselei sõjaeelse direktori Elmar Tambeku mälestusi, ka siis olid president Pätsile kirjutavate inimeste mured tänapäevaga väga sarnased – valdavalt ikka kas materiaalsed või juriidilised küsimused ja nad ei tea enam, kuhu veel abisaamiseks pöörduda. Eks meie siis jõudu mööda aitame või juhime tegelike aitajateni. Kõige kurvemad kirjad on need, kus näed, et keegi on midagi tõeliselt toredat teinud ja kutsub riigipead selles osalema, kuid vastata tuleb eitavalt, olgu siis põhjuseks mõni välisvisiit või juba enne kokku lepitud Eesti-sisene kohustus.

Igal presidendil on oma eelistused ja oma huvid, ka oma lemmikud. Oma teemad. Aga kantselei ametnike seas püsib muutumatuna ühtehoidev meel kõigi oma allhoovustega ning seistakse Eesti ja presidendi eest, hoitakse kokku nii presidenti toetades kui ka teda tema otsustes ja valikutes nõustades, aidates, suunates.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

HENN SOODLA, PÄRNU POSTIMEES

President Rüütel ja Ingrid Rüütel külastavad 2003. aasta juulis väikesaarte visiidil Manija saart. Delegatsioon külavanem Tiit Pildi villises

ANTS LEPPOJA

Evelin Ilves, president Ilves, Erki Holmberg ja Endrik Mõistlik Paide ühisgümnaasiumi ees 21. mail 2008

Vabariigi Presidendi Kantselei

Iga presidendi vahetus muudab kantseleid, sest muutub riigipea meeskond, presidendi nõunikud, muutub töö sisu, algab uus töö. Nii ei saa öelda, et olen kogu selle aja teinud selle roosa maja müüride vahel ainult ühte tööd. Laias joones küll, ent rõhuasetused ja töökorraldus muutub iga uue presidendiga. Ei muutu ainult vajadusel 24/7 töötamine, ega dramaatilistel minutitel elu keskpunktis seismine ja see on põnev.

See maja, siinsed inimesed ning siinsed kohtumised võivad ikka ja jälle üllatada. Olin juures, kui esimest korda kohtusid Lennart Meri ja metropoliit Stefanus, kes on sündinud omaaegses Belgia Kongos. Jutuajamise algus oli nagu ikka, vahetati tavapäraseid viisakusi. Siis aga rääkisid need kaks meest ligi tund aega ... Léopold Senghori luulest. Ma muidugi teadsin, et Senghor oli Senegali endine president ja tuntud poeet, aga olin üllatunud selle vestluse sügavusest ja vaimsusest.

Üks inimene, kes presidendi kantseleist 2000. aastal lahkus, ütles mulle: alles minnes saad aru, milline väärtus on sel majal ning milline vaimne ja tuumakas õhkkond siin on.

Ta oli ja on õigus. Siia tööle tulles, ei salga, kahtlesin enda oskustes ja kartsin hätta jääda. Kirg ja huvi on aidanud hakkama saada. Ilma kire ja huvita aga ei saagi selles majas töötada. Kui kirg ära kaob, siis on aeg ära minna. Kuni kirge ja huvi jagub, siis on see parim koht, kus Eestit teenida.

Ei tasu töö ajal magama jääda ...

PILLE OSULA • **Valvesekretär 1998–2002** • **Dokumenditeenistuse konsultant 2002–2003**
Avalike suhete osakonna referent 2003–2008 • **Siseosakonna nõunik (teenetemärkide küsimuses) 2008–**

© Vabariigi Presidendi Kan

Olen presidendi kantseleis töötanud 14 aastat, neljal erineval ametikohal, kolme presidendi ametiajal.

Siia tööle tulles arvasin, et kui ma pean siin vähemalt aastakese vastu, on see juba õpetlik ja väärt kogemus ning ühtlasi hea hüppelaud järgmistele töökohtadele. Läks aga nii, et Lennart Meri ja mõned kuud ka Arnold Rüütli valvesekretärina olin ametis kokku peaaegu neli aastat. Et valvesekretäride voolavus oli tol ajal võrdlemisi suur, siis rohkem kui aasta selles ametis vastu pidada oli juba suur saavutus. Tegelikult olid ju öösekretäride vahetused ka omamoodi mugavad – tööle oli vaja tulla iga neljas õhtu. Vahetus kestis kella viiest õhtul hommikul kella üheksani, nädalavahetuseti hommikust järgmise hommikuni.

Valvesekretäri töö osutus äärmiselt huvitavaks ja kogemusterikkaks, aga ka pingelisemaks, kui ma ametisse asudes oodata oskasin. Kuna mul puudus eelnev töökogemus, siis võttis kohanemine pikalt aega. Kõik tuli kohapeal selgeks õppida. Mäletan, et mul oli kaustik märkmeid täis, kirjutasin üles iga sammu, alates elementaarsest arvutikasutamisest ja e-kirjade saatmisest kuni kohvilaua katmiseni.

RENE RÜSALU

Pille Osula vabariigi aastapäeval 2012 Vanemuises külalisi kohtadele juhatamas

ANDRES PUTTING, DELFI

President Ilves annab 2011. aastal Virve-Elfriide Kösterile (Kihnu Virvele) Valgetähe V klassi teenetemärgi

Pärilik presidendi kõnetseleri

President Meri armastas töötada hiliste öötundideni. Seetõttu oli ka täiesti tavaline, et südaööl või hiljemgi veel vormistasin Meri kirjutatud kirju või ühendasin presidendi telefonikõnesid. Käsitsi kirjutatud kirjad oli vaja arvutisse lüüa ja viia trükituna presidendile allkirjastamiseks. Siiani on meeles president Meri väga ilus ja selgelt loetav käekiri. Valvesekretärina töötatud ajast jäävad mulle alatiseks meelde ka need ärevad ja eriti kiired hetked, kui oli vaja nii-öelda viimasel minutil Meri kõnesid arvutisse trükkida ja vormistada.

Meenub üks tööalane seik minu valvesekretäri ametiajast. President Meri oli riigivisiidil Indias ja mina oma öises vahetuses tööl. Oli rahulik ja vaikne, mistõttu julgesin isegi magama heita. Öösel kell kolm helistas Indiast president Meri. Haarasin unisena telefoni ja kuulasin, mida president soovib. Peale kõne lõppu ja telefoni hargile panemist oli mul kõik see, mida president rääkis, meelest pühitud – ma ei suutnud silpigi meenutada, mida president oli öelnud. Mäletasin vaid, et pidin kuskilt midagi otsima ja siis Merile tagasi helistama. Mul ei jäänud üle muud, kui helistasin president Merile tagasi, vabandasin ja palusin tal korrata üle, mida ta oli eelnevalt öelnud. Õnneks oli Meril hea tuju ja talle omase rahuliku kõnestiili ja sõbraliku irooniaga hääles kordas üle, mida oli soovinud: et ma vaataks ENE-st järele Vasco da Gama sünniaja. Loo moraal – ei tasu töö ajal magama jääda ...

Enam kui kolm aastat öösekretäri tööd hakkas ühel hetkel minu jaoks ammenduma ja oli aeg edasi minna, mis oleks tähendanud kantseleist lahkumist, kuid juhtus nii, et mulle pakuti võimalust asuda ajutiselt ametisse lapsepuhkusele jäänud dokumenditeenistuse konsultandi ametikohale kuni tema tööle naasmiseni. Minu tööks oli registreerida sissetulevad kirjad. Võtsin uue tööposti küll rõõmuga vastu, kuid ühtlasi ka teadsin, et minu aeg siin majas lõpeb siis, kui naaseb lapsepuhkusel olev töötaja. Uus amet

pakkus vaheldust ja uusi kogemusi, öötöö muutus päevatööks. Sain dokumendikonsultandina töötades üsna hea ülevaate sellest, milliste probleemidega kantseleisse ja presidendi poole pöördutakse.

Eks muidugi hinges veidi kripeldas, et läheneb aeg, kui pean kantseleist lahkuma. Viis aastat presidendi kantseleis töötamist oli inimesed ja maja armsaks ja koduseks muutnud. Kuid lahkumist ei tulnud, sest mulle tehti uus pakkumine – asuda tööle kantselei avalike suhete osakonna referendina. Uuteks tööülesanneteks oli foto- ja videoarhiivi korrastamine, presidendi kodulehele pressiteadete, kõnede ja piltide lisamine, vahel ka veidi suhtlemist ajakirjanikega ja presidendiga mõnel sisevisiidil käimine. Rohke fotodega tegelemise tulemusena võisin juba peaaegu une pealt öelda, millised fotod on meil arhiivis olemas ja millised mitte. Avalike suhete osakonna referendina töötasin ligi neli aastat.

2008. aasta varakevadel tegi kantselei direktor mulle ettepaneku asuda tööle uuele alles loodavale siseosakonna nõuniku ametikohale, kus põhiliseks ülesandeks tegelemine riiklike teenetemärkidega. Ehkki ma olin valvesekretärina kokku puutunud teenetemärkide taotluste ja nende töötlemisega, oli see siiski minu jaoks võrdlemisi uus ja tundmatu valdkond. Kõhklesin ja pelgasin veidi, aga peale lühikest mõtlemisaega nõustusin ja võtsin uue väljakutse vastu. Mul polnud otseselt kelleltki oma tulevast ametit üle võtta või õppida, sest teenetemärkidega tegeles enne seda riigikantselei (ja teenetemärkide komitee). Algus oli muidugi raske. Ma tundsin küll kõiki riiklikke teenetemärke, kuid orienteerumine erinevate klasside, meeste ja naiste märkide vahel oli enam kui keeruline ja valmistas parajat peavalu. Ka vastutus, mis selle ametiga tuli, oli suur. Nüüd, kus ma olen juba neli aastat teenetemärkidega seotud olnud, tunnen ennast küll märksa professionaalsemalt, kuid pidev õppimine toimub edasi.

Teenetemärkide kätteandmisele veebruaris eelneb mahukas ja mitmeid kuid kestev töö. Võrreldes varasemate aastatega, mil teenetemärke anti sadade kaupa, on praegune arv oluliselt väiksem. Vabariigi aastapäeva eelsed nädalad on reeglina pingelised – niipea kui president on oma otsuse teenetemärkide andmise kohta teinud, on vaja hakata kiirelt tegutsema: tuua pangast hoiult vajaminevad teenetemärgid, organiseerida neile seerianumbrite graveerimine, tunnistuste trükkimine. Sinna juurde veel iga-aastase teenetemärkide trükise sisu ettevalmistamine. Kõik see nõuab täpsust ja eksida ei või. See on paljude inimeste koostöö, mis peab olema laitmatu.

Kantseleis töötatud aeg on andnud mulle rikkalikult kogemusi ja teadmisi, see on hindamatu väärtus. Tänu minu erinevatele ametitele siin majas olen mõnedki korrad pidanud alustama algusest, mis ei ole alati just kerge olnud. Aga muutused on head, muidu ei peaks nii kaua vastu. Neliteist aastat ühte ja sama tööd vist ei teeks, väljakutseid peab ikka olema. Nende aastate jooksul olen alati tulnud tööle hea tundega. Siin on mõnus töökeskkond ja sõbralikud kolleegid, kes vajadusel alati aitavad ja abistavad. ❄

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TIIT VEERMAE

Valgetähe teenetemärgi 4.–5. klass ja medal

Lennukaid ideid ja käegakatsutavaid tulemusi

TOIVO KLAAR • President Meri välisnõunik 1999–2001

© Vabariigi presidendi Kantselei

Kõige eredam mälestus minu ajast Lennart Meri välisnõunikuna ei ole seotud mõne visiidi ega muu konkreetse sündmusega. Pigem on see seotud õhkkonnaga, mis presidendi kantseleis valitses. Usun, et on vähe mõttekodasid maailmas, kus valitseks intellektuaalselt niisama vaba atmosfäär nagu valitses Weizenbergi tänaval. Juhtfiguurideks olid kaks Toomast, Toomas Kiho ja Toomas Hiio – ja loomulikult Lennart Meri ise, aga *that goes without saying*. Samas panustasid kõik omal viisil, kes rohkem, kes vähem.

Tulemus oli vahest, et ideed, mis mõtisklustest ja aruteludest sündisid, olid liiga lennukad, et teostatavad olla – vähemalt Eesti taolise väikeriigi jaoks – aga samas oli ka piisavalt käegakatsutavaid tulemusi, mis tegid Meri-aegsest Kadrioru lossist erilise paiga mitte üksnes Eestis, vaid ka maailmas laiemalt.

Minu isiklik koostöö Lennart Meriga ulatus juba 1991. aasta jaanuarisse, mil asusin tööle välisministeeriumis, esmalt infoosakonnas, siis juba välisministri abina. Meievahelised suhted ei olnud alati pilvitud; esines vahest suuremaid hõõrumisigi, aga sellegipoolest oli pakkumine temaga taas lähemalt koos töötada võimalus, millest ei saanud ära öelda. Seega asusin 1999. aasta jaanuarist Kadriorgu välisnõuniku kohale tööle.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Hommikusöök Rootsi ekspeaministri Carl Bildt'iga Paslepas 28. veebruaril 1999.

Paremalt: Lennart Meri, Isamaaliidu esimees Mart Laar, Carl Bildt, proua Bildt, Toivo Klaar

ERIK PEINAR

Poola suursaadiku lahkumisvisiit Viimsis 8. mail 2001.
Vasakult: Poola suursaadik Eestis Jakub Wołąsiewicz, Lennart Meri, Helle Meri, Hanna Wołąsiewicz ja presidendi välisnõunik Toivo Klaar

Juba kuu aega hiljem toimus riigivisiit Indiasse. Logistiliselt oli see muidugi keeruline, seda eelkõige meie protokolliülema Piret Saluri jaoks, kes pidi hoolt kandma selle eest, et kõik ka viperuseta toimiks riigis, mis oli Eestist niivõrd palju suurem ja erinev ning kus meil ei olnud mingit ametlikku esindust – kuigi meil oli ja on seal väga tubli aukonsul, kes visiidi edukale toimumisele kaasa aitas. India visiidist on meelde jäänud kaks seika: üks isiklik, teine ametlikum. Isiklik mälestus on Jaipuri hotelli terrass: joome Vabariigi Presidendiga kellaviieteed, mida pakub meile turbanis valgete kinnastega kelner hõbedasest kannust. Ei mäleta, millest me rääkisime, aga pilt oli peaaegu et täiuslik. Ametlikum meenutus on lõunasöögist 2009. aastal terrorirünnaku tõttu kurikuulsaks saanud Mumbai Taj Mahali hotellis, mida korraldas kohalik kaubanduskoda presidendile ja teda saatvale äridelegatsioonile: kui kohale saabusime, istusid millegipärast kõik Eesti ärimehed eraldi laudade äärde ja ei näidanud üles erilist huvi, et ennast võõrustajatele tutvustada või ärisidemeid luua. Siis kamandas Lennart Meri mind poodiumile, kust ma siis iga Eesti ärimehe nime eraldi välja hõikasin ja niiviisi saavutasin, et võõrustajad said aru, kes on kes ja neil tekkis võimalus ise ligi astuda, et suhteid luua.

Kuidagi juhtus nii, et viimane suurem reis koos Lennart Meriga toimus teise Aasia suurriiki. 2001. aasta märtsis käisime küllaltki väsitaval, aga see-eest väga huvitaval visiidil Hiinas, mis hõlmas

ERIK PEINAR

© Eesti Vabariigi presidendi kantselei

President Meri ja Saksamaa Liitvabariigi liidukantsleri Gerhard Schröder 5. juunil 2000 presidendi kantseleis pressikonverentsi andmas

Beijingi, Shanghaid, Hainani, Macaud ja Hong Kongi. See oli ka Hiina-poolne lugupidamisavaldus Lennart Merile, kes oli ametisse asumisest peale rõhutanud vajadust omada häid suhteid Hiinaga. Kahjuks jäin ma tema esimesest ning samuti suurejoonelisest visiidist 1994. aastal eemale, olles küll selle jaoks käinud taustainformatsiooni hankimas Stockholmi ülikooli sinoloogidelt. Sest VP, ehk Vabariigi President, ei soovinud asju teha poolikult.

2001. aastal aga osalesin visiidil ning ka meeldejääval – ja väga südamlikul – õhtusöögil, mille korraldas mitteametlikus vormis Hiina president Jiang Zemin, lõpetades selle omapoolse lauluga. Sellele vastas Eesti delegatsiooni poolt Margus Leivo oma mehise bassiga. Hiina riik pakus ka omalt poolt meile mõne päevaseks puhkuseks Hiina presidendi villat Hainani saarel, mida kindlasti ei pakuta kõigile, küll aga Lennart Merile.

Kuid Lennart Meri südameasjaks oli eelkõige Eesti ja Lääne-Euroopa katkenud sidemete taastamine. Tema entsüklopeedilised teadmised, mida täiendasid jõudumööda presidendi kantselei erinevad töötajad, panid meid otsima antikvariaatidest vanu raamatuid ja Vikipeedia-eelsest internetist ja teadusteostest erinevaid andmeid, mida põimida kõnedesse või vormistada erilisteks kingitusteks. Meenub baltisakslane

Werner Bergengruen ja tema raamat „Der Tod von Reval“, mis jutustab erinevaid lugusid Tallinnast ja Tallinna lähiümbrusest. Raamat oli vaja leida ning kiiresti ilusate uute kaante vahele panna, et seda siis Saksa kantslerile Gerhard Schröderile riigivisiidi käigus kinkida, rõhutamaks ajaloolisi sidemeid Eesti ja Saksamaa vahel. Samuti meenub Leouzon le Duc, üheksateistkümnenda sajandi prantsuse kirjanik, kelle täpset tsitaati Eesti tulevasest iseseisvusest oli vaja kiiresti leida, et sellele siis Jacques Chiraci Eesti-visiidi ajal viidata. Eriti keeruliseks tegi taoliste asjade leidmine veel asjaolu, et VP mälu sellest, kuidas mõni tsitaat kõlas ja see, mida ütles mõni teatmeteos või muu allikas, ei ühtinud alati.

Aga tehtud see sai, sest Lennart Meri jaoks ei eksisteerinud mõistet „võimatu”. Vajalikud tsitaadid leiti, kas maa alt või maa pealt, parafraseerides klassikut. Kas ka vastaspool tulemust väärikalt hindas, ei ole kahjuks teada. Niisiis kujunes kaua oodatud Jacques Chiraci visiit Eestisse, vaatamata Lennart Meri aastatepikkustele pingutustele, vaid poole päeva pikkuseks. Ja Gerhard Schröderi soojades tunnetes Eesti vastu võib kahelda. Kuid riigivisiit Saksamaale 2000. aastal kujunes sellegipoolest erakordselt suurejooneliseks, arvestades veel eriti Eesti väiksust. Ei ole kahtlustki, et nelja päevane visiit, mis algas Stuttgardis ja lõppes Rostocki lennujaamast lahkumisega Saksa hävitajate saatel, ei oleks nii mastaapseks kujunenud ilma Lennart Meri isiklike pikaajaliste suheteta Saksamaa poliitikute, ühiskonnategelaste ja ajakirjanikega. Teda võeti vastu mitte üksnes Eesti presidendina, vaid just Lennart Merina.

Kuid kogu seda vägagi sisukat välispoliitilist tegevust kahe ja poole aasta vältel, mil minul õnnestus välisnõunik olla, saatis nagu juba öeldud pidev keskustelu kõikvõimalikel ainetel nii Kadriorus tagatoas, Paslepas või lõpuks „Neemel” Viimsis, mida VP väga armastas ja kus ta oma ametiaja lõpuperioodil palju oli. Veetsin isegi päris mitmeid tunde Neemel majas, millel oli küll võrratu vaade Tallinna lahele, kuid kus ka tööpäev võis väga pikaks venida tulemusega, et isiklikud toimingud ja kohtumised pahatihti ära jäid. Kuid see oli hind, mida pidi maksma, kui tahtsid Lennart Meriga koos töötada.

Ning lõpetuseks üks meenutus ajast, mil Lennart Meri ei olnud veel president ja ei olnud isegi välisminister, vaid oli „üksnes” Eesti suursaadik Soomes: 1992. aasta juunis lõpetas Helsingis asetleidnud Euroopa julgeoleku- ja koostööorganisatsiooni jätkukonverentsi tippkohtumine, kus toimus kohtumine USA presidendi ja tema Balti ametivendade vahel. Osalesid ka riikide välisministrid ja igast riigist paar saatjat. Kohtumine oli juba alanud ja äkitselt avanes uks, ning sisse astus Lennart Meri, kes võttis iseenesestmõistetavalt istet ning teatas George Bushile, et Ühendriikidel puudub Venemaa-strateegia. Ja edasi toimus kahekõne Eesti suursaadiku ja USA presidendi vahel. Kõik teised osalejad jäid statistideks. Selline oli meie Lennart.

© Lastekirjanik Presidendi kantselei

Kunagi ei tohi öelda „ei oska”

MAI PIIRMETS • Raamatupidamise osakonna juhataja 1999–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendi kantseleisse tulin natuke vastu tahtmist. Kui tehti ettepanek tööle tulla, siis ütlesin ei. Presidendi kantselei raamatupidamine tundus mulle igav, asutus on väike ja kartsin, et töö on väga rutiinne. Õnneks suudeti mind ümber veenda ja igav ei ole siin kunagi olnud.

Alguses ei olnud ma kindel, kui hästi koostöö osakonna raamatupidajatega laabuma hakkab, kuid paremaid töötajaid ei oska ma endale ette kujutada. Mõlemaid venelastest Irinasid võib tuua integreerumise musternäitena. Nad on lojaalsed, kohusetundlikud ja huvituvad igati elust Eestis.

Tulin tööle 19. oktoobril. Kohe pärast seda, 21. ja 22. oktoobril on minu Irinadel sünnipäevad. Selle puhul oli direktori tagatoas väike kohvilaud. Irinad seisid seal ja Aksel Tamm luges luuletust. Mõtlesin, et „millisesse kohta ma olen tulnud, sünnipäevade puhul loetakse luuletusi.” Õhkkond kantseleis tundus vaba ja vaimne.

Jõuluajal tehti esimestel aastatel näidendeid, mida kantselei töötajad ise kirjutasid ja ise mängisid. Kõige esimesel aastal kui tulin, siis oli jõulupidu Ahtri tänaval. Toomas Kiho ja Piret Nahk mängisid Lennartit ja Lennarti abi. Teine kord, Laitse jõulupeo jaoks kirjutas Aet Varik näidendi, kus kõigil töötajatel oli oma roll mängida.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Mai Piirmets presidendi kantselei talgutel augustis 2010

Mai Piirmets ja direktori sekretär-asjaajaja Pille Barnabas
29. augustil 2011 pressitoas presidendivalimiste otseülekannet jälgimas

Vaimne õhkkond vääris imetlust, küll aga mitte kantselei majanduslik seis. Võrreldes riigikontrolliga, mis oli minu eelmine töökoht, olid siin palgad madalamad ja ka majanduskuludeks nappis raha. Rahandusministeeriumist raha juurde küsimist kas ei tähtsustatud või oli tehtud seda vähe.

Aastate jooksul on olukord muutunud sedavõrd, et saame palgata häid töötajaid ja tagada neile ka korraliku töökeskkonna. Kuigi, arvestades, et oleme oma riigi esindusasutus, võiksid riigi rahakoti hoidjad veidi lahkemad olla.

Katsumuseks on alati olnud riigipea vahetus. Uute töötajate tulekuga peab ära kannatama kõik uued nõudmised ja etteheited seni tehtud tööle. Tavaliselt kurdavad uued tulijad ikka kantselei ruumide üle, et ruumi ei ole ja toad on koledad. Aga see möödub. Keskendutakse sisulisele tööle ja väline jääb kõrvale. Harjutakse ja võetakse omaks see, mida muuta ei saa.

Ükskord, kui mind veel ei olnud, tekkis president Meril mingi raamatupidamist puudutav probleem, aga ta ei saanud pearaamatupidajat kätte. See oli vist jõululaupäeval. Kutsuti välja Irina Kaska. Irina, kes oli väljakutsest hirmunud, ütles, et „ma ei oska, ma ei tea seda." Lennart ütles, et ärge kunagi niimoodi öelge. Uurige asja. Hiljem tuli ka direktor Urmas Reinsalu välja ja probleem sai lahendatud. Kuid sellest ajast on meil osakonnas tavaks, et mitte kunagi ei tohi öelda „ma ei oska" või „ma ei tea". Igatahes oleme seni teinud oma tööd nii, et kantselei raamatupidamise auditeerijad on meiega rahul olnud.

Intellektuaalselt inspireeriv

HARRI MIKK • President Meri sisenõunik 2000–2001

© Vabariigi Presidendi Kants

Päris esimene tööpäev mul meeles ei ole, aga mul on meeles kaks värvikat hetke tööle tulemisest. Esiteks see, kuidas ma kantseleisse üldse tööle tulin. Esimene kohtumine Lennart Meriga läks nii, et ma tulin määratud ajal kohale, aga president oli mõistagi hõivatud. Kui ma nüüd õigesti mäletan, siis ta vist kohtus kunstnik Olev Subbiga. Ootasin väärikalt oma tunnikese direktor Urmas Reinsalu kabinetis, istusime temaga seal kahekesi ja ajasime juttu. Siis tuli president Meri ja kutsus sööma. Läksime alla sööklasse, võtsime suppi, sõime, ja Meri küsis minu käest: „Noh, kes siis praegu Tartu ülikoolis marksismi-leninismi õpetab?" Mul on täpselt meeles, mida ma vastasin, kuid ei hakka seda siinkohal ära tooma. Arvan, et see küsimus ja minu vastus oligi määrav, miks ta mu sisenõunikuna tööle võttis.

Mäletan ka, mis oli mu esimene töö, kui ma mai alguses tööle tulin. Kohe oli tulemas emadepäev ja pidin kirjutama emadepäeva kõne. Nii-öelda noor nolk nagu ma olin, mul ei olnud tol ajal endal ühtegi last, mida ma oskasin emadepäeva kõnes kirjutada? Midagi ma aga kokku kirjutasin. Ent nagu oli traditsiooniks kujunenud, siis vahetult enne seda, kui president oleks pidanud juba sõitma Estonia teatrisse, tuli Kadriorus sekretäri faksist välja kõne tekst. Parandustega. Need parandused oli vaja sisse viia ning kõne siis väikeses formaadis kõvadele lehtedele välja trükkida, et seda ka esitada saaks.

Oli pühapäevane päev ja olime sekretäriga kahekesi majas ja dešifreerisime neid parandusi, viisime muudatused kiiresti sisse, trükkisime välja ning siis tormasin trepist alla ja kargasin autosse. Autojuht kihutas nagu pöörane läbi linna. Jooksin Estonia trepist üles, käsundusohvitser ootas ukse taga, andsin kõne tema kätte, ta läks sisse ja hetk hiljem tõusis president püsti, võttis kõne ja luges selle ette. Läks väga napilt, aga töötas. Kõne sai peetud. See oli mulle sissejuhatuse mõttes hea algus: sain kohe selgeks, kuidas elu kantseleis olema

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri sisenõunik Harri Mikk

URMAS LUIK/SCANPIX

President Meri ja murtud rukkilille märgi saanud Leida Linde Pärnu vallikäärus 28. mail 2001

Tallinna Ülikooli Kultuuriteaduste Instituut

hakkab. Mina olin noor tulija, kõik vanad olijad olid sellega juba ammu harjunud. President Meri ütles, et kõne peab olema nagu soe sai – värske, otse ahjust.

Minu põhitööks oli toetada presidenti tema sisepoliitilises tegevuses. See on piisavalt täpne ülesande formuleering, samas tuli selle sisustamine enamasti iseendal välja mõelda. Tuli ise otsustada, mida uurida, lugeda, kirjutada, öelda: millest presidendil võiks kasu olla. Rutiinseid kohustusi oli loomulikult ka: päevasündmuste jälgimine, valitsuse töö jälgimine, informeerimine sellest, mis tundus oluline, kõnede kirjutamine.

Kõige eredam mälestus kogu eluks oli mulle murtud rukkilille kampaania ja ringsõit, mis toimus president Meri ametiaja lõpus. President soovis anda võõrvõimu, olgu Saksa või Nõukogude okupatsiooni poolt represseeritud inimestele, tunnustusena väikese murtud rukkilille märgi. President käis kõikides Eesti maakondades seda isiklikult üle andmas. Rukkilille kampaania emotsionaalne mõju oli väga tugev, kuid ka selle korralduslik külg oli väga väljakutsuv, sest idee sündis kuu aega enne seda, kui üritused pidid toimuma. Viisteist üritust viieteistkümnes maakonnas – eks see oli paras pingutus.

Ma olen üsna kindel, et murtud rukkilille märgi saanud inimestele oli see oluline ja nad hindasid väga presidendi nende juurde tulekut. Nii ütles üks vanaproua presidendile: „Te tulite, tulite küll hilja, aga te ikkagi tulite meie juurde." Selle kampaania ajal oli näha, kuidas inimesed võtsid president Meri tõsiselt omaks, ta oli üks nende seast. Oli ju president Meri kuvand ka natuke selline, et ta oli kõrge ja kauge intellektuaal. Sellel ajal ja nendel üritustel ta seda kindlasti ei olnud. Ta oli üks saatusekaaslastest, rääkis sedasama keelt. Oli tunda ja näha hingelist lähedust nende inimestega, kes tihtipeale olid vaesed ja elu hammasrataste vahele jäänud. See oli üks eredamaid aegu ja hetki minu töös.

Eriliseks muutis kantseleis töötamise meeskond. Sellist säravat isiksuste plejaadi, kes töötas president Meri jaoks annab kokku otsida: Epp Alatalu, Toomas Kiho, Toomas Hiio, Urmas Reinsalu, Erki Holmberg, Mall Gramberg jne. See oli ikkagi täiesti võrratu meeskond. Intellektuaalselt inspireeriv.

Igav ei olnud kantseleis hetkekski. Nalja sai alati kõvasti. Kui seda tööd lõpmatuseni surmtõsiselt teha, siis see vaimsele tervisele hästi ei mõju. Noorust ja kogenematust tuli entusiasmi ja tööpäeva pikkusega kompenseerida.

President Meri oli erakordne isiksus. Ma arvan, et olen õnnelik inimene, et mul on olnud võimalus temaga lähedalt kokku puutuda. Kuigi minu ülesanne oli teda tema töös toetada ja selle eest maksti mulle palka, siis olin mina elukogemuse mõttes kindlasti pigem netosaaja kui netoandja. Kantseleis töötatud aeg oli elukool väga mitmeski mõttes. Olen selle eest väga tänulik nii president Merile kui ka teistele inimestele, kes seal töötasid.

Teemade ampluaa oli lai ja silmaringi avardav. Seesama rukkilille üritus, kui ka n-ö Eesti SITRA, millest on saanud arengufond. Olgugi, et me oleme väga väike riik, on meil endiselt seda auahnust ja ambitsiooni üritada teha kõiki neid asju, mida teevad ka suured riigid.

Öeldakse, et Meri oli väga nõudlik. Kindlasti oligi ta seda, ja võis olla ka neid kordi, kus üks või teine inimene tundis ennast ebaõiglaselt koheldu na. Samas arvan, et tegelikult hindas ta seda meeskonda, kes tema jaoks töötas. Ta ei lasknud seda liiga palju välja paista, ta tegi seda väga harva, kuid ei saa öelda, et ta ei oleks seda teinud. Ma mäletan ühte Lennart Meri sünnipäeva, kui ta tuli Kadriorgu ja kogu kantselei rahvas oli kogunenud talle õnne soovima. President pidas väikese kõne ja ütles sellise vana kõnekäänu, et mitte kuningas ei tee õukonda, vaid õukond teeb kuninga. See väike tunnustuse kild ei jäänud märkamata.

© Rahvusraamatukogu Presidendi kantselei fond

Epp Alatalu

Murtud rukkilille märkide üleandmise tseremoonia suvel 2001

ANTS LIIGUS, SCANPIX

President Meri juunis 2001 pärast Võidupüha paraadi Pärnu keskväljakul sõduritega koos suppi söömas

Tagades sujuvat kulgemist

SIGRID HERODES • Sekretär-asjaajaja 2000–2003 • Protokolliosakonna nõunik 2003–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kahtlemata on minu kümme aastat Kadriorus olnud väga huvitav. Arvestades, et kolme presidendiga on muutunud kolmel korral ka kolleegid minu ümber, siis on iga kord tundunud nagu töötaks uues kohas.

Ma pean oma töö juures kõige väärtuslikumaks ja kõige huvitavamaks seda, et olen saanud ninapidi juures olla suurte visiitide korraldamisel, kohtunud oma ala parimate professionaalidega, tähtsate ja väga paljude toredate inimestega.

Protokollitöö on üldjoontes tagada ürituse või visiidi sujuv kulgemine. Kõike seda tuleb teha rahulikult ja naerul näoga, mitte hüsteeriliselt ringi joostes, nii et riigipea ja külalised ei saaks aru, et vahetult enne kohtumist on kaduma läinud mõni delegatsiooniliige või on puudu toolid vm. Vahel tahaks lihtsalt ära joosta, sest kõik tundub nii lootusetu, aga kuna seda teha ei saa, siis tuleb olukord lahendada. Ja vahel tekib lihtsalt tobedaid situatsioone, mis on oma ootamatuses nii absurdsed, et polegi muud kui muiates jätkata.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Sigrid Herodes oma töölaua taga

ERIK PEINAR

Kantselei presidendi Kantselei

Kerge protokolliline segadus presidendi kantselei ees 10. oktoobril 2008.
Paremalt: Sigrid Herodes, julgestuspolitseinik Enn Piip, käsundusohvitser Marek Aas, vahipataljoni sõdur

On juhtunud selliseid asju, mille peale on tagantjärele hea naerda. Näiteks vahetult enne visiiti riigipeale eelseisvat tseremooniat tutvustades – kes ja kust liigub, millal tuleb lipu ees kummardada, millal mängitakse hümni – olen avastanud, et tseremoonia toimumise skeem on tagurpidi ees. Või kui tead, et oled visiidile kaasa võtnud giididele kingitusteks siidsallid ja kohapeal selgub, et kõik giidid on mungad. Või kui pool autokolonnist läheb kaduma, eksides teel lennujaama. Kalli kolleegi lennujaama jätmine on selle kõige kõrval täiesti väike asi. (Anna andeks, Toomas!)

Juhtunud on ka asju, mida ei usuks kui ise ei näeks. Nii oleme olnud pikalt ette valmistatud riigivisiidi esimesel õhtul olukorras, et kohalik välisministeerium streigib ja me saame teada, et oleme järgmisel päeval omapäi. Nii juhtus meil ühe riigivisiidi käigus. Istusime ja arutasime, kuidas kohaliku välisministeeriumi toetuseta hakkama saada, kuidas jõuda kokkulepitud kohtumistele kui kogu transpordist jäi alles ainult presidendi auto ja meie äridelegatsioonile renditud kaks minibussi. Äridelegatsioon andis ühe bussidest ametlikule delegatsioonile kasutamiseks ning appi tuli saatkonna auto. Viimast kasutasime kui keset visiiti kutsuti streikivad autojuhid tagasi oma baasi. See oli täiesti uskumatu, toimunu oli nagu

RENE RUSALU

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Sigrid Herodes 24. veebruaril 2012 Tartus

filmis või halvas unenäos. Et sellised asjad saavad päriselt juhtuda. Ma ei kujuta ette, et Eestisse saabub pikalt ette valmistatud visiidile teise riigi riigipea ja kohale jõudes ootab selline „üllatus".

Töö protokolliosakonnas on päris raske ja väljakutsuv. Üritused ja visiidid võivad tekkida või ära jääda üleöö. Seega on enamasti kiire-kiire kõige korraldamisega. Õnneks on meil väga vedanud koostööpartneritega, kes on alati väga paindlikud ja abivalmid, seda suure tempo ja keeruliste nõudmistega.

Üks olulisemaid asju töö juures on meeldiv õhkkond, seepärast tahaksin tänada oma kauaaegset toakaaslast Maimu Sibritsat, kes innustas mind trenni minema ja kellega koos ehtisime üle koridori naabri toa jõuludeks, üllatasime kaastöötajat klounidega jne.

Tegelikult mulle meeldib minu töö. Iga uus ettevõtmine suurema visiidi või ürituse näol on nagu „minu beebi". Kui teed tööd hoole ja armastusega ja kui lõpuks läheb kõik kavandatult, siis on küll väsimus aga ka rõõm suur. Nii ei jõua ära oodata, millal saab järgmise töö kallale asuda. Presidendi kantseleis on toredad inimesed, kellega on tore ja meeldiv koos töötada!

Olen Liisa Ojaveer, see tähendab Katrin Moon

LIISA OJAVEER • Protokolliosakonna nõunik 2001–2008

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kuidas kõik algas? Töötasin 2001. aastal Eesti instituudis Soomes kultuurisekretärina. Ühel märtsikuisel päeval 2001. aastal sõitsin Helsingisse tööle, jõudsin hilisel õhtutunnil kolleeg Kulle Raigi juurde, kes mind tõsise näoga vastu võttis ja teatas: helistas Piret Saluri ja kutsus sind Kadrioru protokolliosakonda tööle. Ma ei vajanud pikka mõtlemisaega, helistasin järgmisel hommikul ja ütlesin jah, kuigi ega ma ei osanud küll väga täpselt ette kujutada, mida minult uuel ametipostil oodatakse. Piret Saluriga olin varem koos töötanud Eesti suursaatkonnas Helsingis (1991–1994), kus esimese sõjajärgse suursaadikuna oli ametis Lennart Meri. Piretilt pärinevad ka minu esimesed konkreetsed protokollialased teadmised ja ülesanded.

Esimene tuleproov Kadriorus oli president Lennart Meri sünnipäev 29. märtsil 2001. Piret saatis mind suursaadikute saali, kus toonane Vabariigi President õnnitlejaid vastu võttis. Seisin presidendi selja taga kangelt uutes kingades ja lootsin, et ehk ta ei märka mind. Aga juhtus nii, et mingil hetkel tegi president Meri õnnitlejate vastuvõtmises pausi, pööras ringi ja küsi minult, ja kes teie olete? Minu vastuse peale, et Liisa Ojaveer, vaatas ta mind mõistmatult, siis taipasin öelda, et see tähendab Katrin Moon (Katrin oli enne mind samas ametis). Seepeale president naeratas ja lubas mul edasi seista.

Kahjuks olid minu koostööhetked Lennart Meriga üürikesed, nii saatkonnas 1992 kui Kadriorus 2001. Olen nende hetkede eest tänulik.

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Rüütli ja Ingrid Rüütli visiit väikesaartele. Riida turismitalu perenaine Ülle Tamm, Ingrid Rüütel ja Liisa Ojaveer Manilaiul 9. juulil 2003

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Ilves, Gruusia parlamendi spiiker Nino Burjanadze ja Liisa Ojaveer 23. novembril 2006 Gruusias

Minu igapäevane töö kantselei protokolliosakonnas oli kõike muud kui üksluine. Riigipea ja tema abikaasa ajakavad, protokollilised kohtumised, tseremooniad, lõuna- ja õhtusöögid, vastuvõtud, ringsõidud maakondades, trükised ja kingitused. Koostöös välisministeeriumiga välisvisiitide, samuti riiklike tähtpäevade korraldamine.

Sageli arvatakse ekslikult, et protokolliosakonnas töötamine on ainult salvrättide sättimine ja punase vaiba kohendamine. See on protokollitöös mikroskoopilise tähtsusega. Mulle sai peaaegu kaheksa aasta jooksul selgeks, et selle töö võtmesõnad on paindlikkus, kiire reageerimisoskus, tugev närvikava, traditsioonide tundmine ja austamine, korrektne käitumine ja loomulikult koostöövõime. Kasuks tuleb loomulik huvi ajaloo ja tänapäeva vastu. Julgus küsida ja vastuseid leida. Ja nagu Piret ütles – mõned raamatud peaks ka olema elu jooksul läbi loetud.

Aasta kõige tähtsam sündmus oli vabariigi aastapäev 24. veebruaril ja sellele eelnev päev, kui toimus „Eesti tänab" tseremoonia (riiklike teenetemärkide andmine). Selliste sündmuste korraldamisel on kõige

TOOMAS VOLMER

Liisa Ojaveer ja Sirli Tooming presidendi kantselei 15. aastapäeva vastuvõtul roosiaias 4. juunil 2008. Taustal Sigrid Haage ja Erki Holmberg

© Riigipresidendi Kantselei

tähtsam hästi töötav meeskond. Esimesest tööpäevast alates oli selge, et kantselei keskpunkt on sekretariaat, mis peab töötama nagu tugev süda, lööke vahele jätmata.

Minu töised lemmikud olid maakonnavisiidid, neid oli väga tore ette valmistada. Alati ootasid ees rõõmsad inimesed, kellele presidendi ja tema abikaasa külaskäik oli väga-väga tähtis.

Riigipeal on oluline roll traditsioonide kujundamisel ja hoidmisel. Ühiskond areneb ja sündmused muutuvad koos ajaga. Olen rõõmus ja uhke, et Vabariigi President armastab noori ja innustab neid ühiskonnas kaasa rääkima. Ning hindab kõrgelt emakeelt ja kultuuri, ilma milleta ükski riik toimida ei saaks.

Kadriorus õppisin kindlasti rohkem kui gümnaasiumis-ülikoolis kokku. Ja ütlen ikka, meil Kadriorus oli nii ...

© Vabariigi

VABARIIGI PRESIDENT ARNOLD RÜÜTEL

2001–2006

Kui kantselei hoones käis kibe töö, elati aias oma elu

RIINA IRINA ROOMET
Presidendi abi 2001-2003 • Direktori asetäitja-üldosakonna juhataja 2003–2007

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Alustasin presidendi kantseleis tööd president Arnold Rüütli abina, mõne aja pärast jätkasin kantselei direktori asetäitjana. Minu tegemised hõlmasid asjaajamist-arhiivi kapitaalremondini välja. See tähendab, et tegelesin kantselei asjaajamise korrastamise, kinnisvara remontimisega, renoveerimise ja ehitamisega ning halduskü simustega.

Kantselei hoone renoveerimine sai alguse suurest hulgast arhiivimaterjalide läbivaatamisest. Kõiki presidendi kantselei kinnisvarade projekte Eesti arhiivides ei leidunud, seepärast otsisime neid igalt poolt, kuhu väikseimgi niidiots või jälg viis: Saksamaalt, Venemaalt, Lätist, Leedust.

Suure tõuke andis töödele-tegemistele Adamson-Ericu ateljeest leitu. Seal olid kantselei hoone siseviimistluse materjalide näidised, juures Adamson-Ericu enda käega kirjutatud värvi- ja tehnilised lahendused. Seal olid olemas kõigi seinakatete materjalide originaalvärvid, värvilahendused, värvikoodid ja tehniline juhend, kuidas neid seina panna.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

President Rüütli sünnipäeva tähistamine kantseleis 10. mail 2005. Esiplaanil Indrek Kivisalu ja Riina Irina Roomet

Toomas Volmer

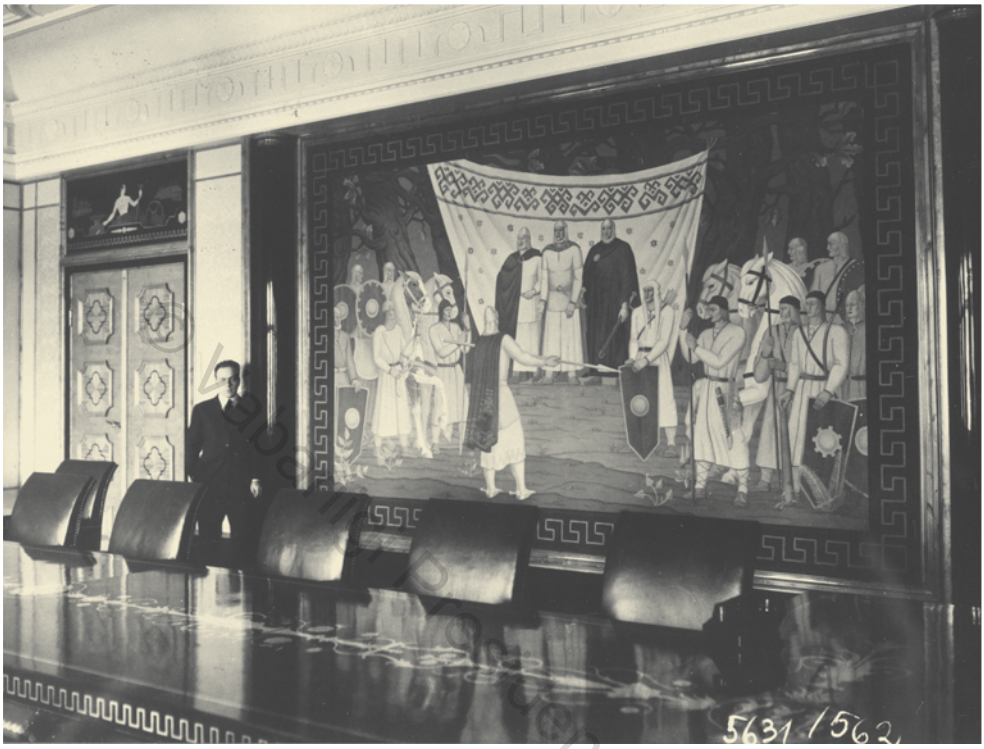
Eesti maakondade vappidega vaip riigikogu saalis

Kunagi oli presidendi kabineti tagaseinas kodutütarde kootud ja president Pätsile kingitud vaip, aga see kuulub praegu Matti Pätsile ning me ei tahtnud koopiat teha. Saatus oli aga meie poolt! Kunstiajaloolased leidsid Adamson-Ericu ateljeest 1937. aastal Pariisi maailmanäitusel audiplomi saanud vaiba värvilahendi, skeemi ja materjalide loetelu.

Teadaolevalt hävisid vaiba originaalkavandid ja vaip ise 1944. aasta märtsipommitamisel ning vaibast oli säilinud vaid must-valge foto. Oli selge, et Pariisis auhinnatud vaip sobis presidendi kabinetti väga hästi, nii et otsustasime selle taastada. Juhendites oli kirjas, et vaip oli tehtud kitsevillast. Tegimegi näidised kitsevillast, aga see sai väga jäik, nii et vahetasime selle lambavilla vastu. Vaip valmis Peeter Kuutma ateljees.

Samamoodi äratasime ellu 1939. aastal hankega riigikogu saali välja valitud vapivaiba. Tollase konkursi võitis Siinmaa. Seda vaipa on raamatutes palju eksponeeritud, aga samuti must-valgelt. Kadriorust rääkivates ajalooraamatutes oli kirjas, et vapivaip oli valminud president Pätsi ajal. Hakkasin mööda arhiive dokumente otsima, et teada saada, kuhu see vaip siis kadus. Lõpuks leidsin Adamson-Ericu ateljeest mõned inimesed, kes vaiba lugu mäletasid. Neil olid alles isegi tolleaegsed päevikud, kus oli kirjas, et lõngad olid valmis ja värvitud, aga vaipa ei jõutud teha, kuna sõda tuli peale. Nüüd, kui leidsime värvilahenduse, saime ka selle valmis teha.

Riigikantselei

AJALOOMUUSEUMI ARHIIV N5631/562

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Viikingitega rahu sõlmimise vaiba kavand riiginõukogu saalis enne II maailmasõda. Kavandi kõrval seisab selle autor Arne Mõttus

Nii hakkaski Peeter Kuutma oma ateljees seda vaipa kuduma. Arutasime ka, kas lisada vaibale maakondi, seda vastavalt praegusele jaotusele, kuid lõpuks otsustasime jätta vaiba nii nagu see oli ajalooliselt. Vaip on praegu riiginõukogu saalis.

Riiginõukogu saalis pidi olema ka suur viikingitega rahu sõlmimise vaip. Ka sellest olid raamatutes pildid. Vaiba edasise saatuse kohta liikus palju legende. Kui hakkasin seda otsima, selgus, et ka see vaip oli valmis tegemata ja ainult maalitud kartongile. Konkursi käigus oli see võitja-vaibana üles pandud, millest pilt kunstiraamatutes. Vaiba detailskeemid, proovid ja värvilahendid tegime kantseleis samuti ära, kuid majanduslangus tuli peale ja see jäi lõpuks ikkagi valmis tegemata. Suure trepikoja põrandavaip ja trepivaibad jäid samuti Pätsi ajal tegemata. Leidsin need joonised Peterburi arhiivist, eeltööd olid tollal kõik tehtud. Seda taheti teha samadest lõngadest ja samade toonidega nagu vapivaipa, kuid sõja tõttu ei jõutud sedagi valmis.

Meie eesmärgiks oli taastada kantselei hoone sellisena nagu see oli president Pätsi ajal. Presidendi kantselei suure kabineti ning ka riiginõukogu saali ruumide restaureerimiste eest saime riiklikud aastapreemiad ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi medalid, neid töid hinnati väga kõrgelt. Samuti hinnati meid kõrgelt jääkeldri restaureerimistööde eest.

Kõik vaipade proovitööd ja projektid ning arhiivimaterjalid andsin üle Adamson-Ericu muuseumile ning suure kabineti seinavaip sai üle antud linnamuuseumile.

President Rüütli ametisse astudes oli jääkeldri hoone varemetes ja ajakirjandusel hambus, võtsime selle restaureerimise kohe plaani ning käivitasime projekteerimistööd. Kui muinsuskaitse komisjon käis jääkeldrit vaatamas, siis üks komisjoni liikmetest kukkus ülemiselt korruselt läbi lae alumisele korrusele, nii mädanenud oli kõik. Seesama komisjoni liige pani hiljem protokolli kirja, et 90% hoonest tuleb säilitada ja renoveerida, aga töö käigus selgus, et 90% hoonest ei olnud võimalik säilitada. Heas korras olid ainult Peeter I aegsed müürid.

Tegime projektid valmis, saime kooskõlastused ja tahtsime hakata ehitama, ent siis tegi varemetesse pesa lind. Nii me ootasime, et linnu pesitsemist ja poegimist mitte häirida. Töömees käis mitu nädalat igal hommikul redeliga piilumas, kui kaugel on lind oma tegemistega. Kui linnupojad olid pesast välja lennanud, siis saime ka meie tööd alustada.

Jääkeldri ülemises osas asus 1926. aastast kunstnik Johannes Greenbergi ateljee. Alumine jääkeldri osa oli Peeter I poolt ehitatud sajandeid varem. Peetri ajal asus praeguses Mikkeli muuseumis köök ja jääkeldris hoiti toiduaineid ja veini, millega toideti Kadriorgu ehitavaid töölisi. Neid töölisi oli ehitushooajal 800–1200 inimest. Ajaloolistes dokumentides on jääkeldri kohta sagedamini kasutatud sõna veinikelder, kuid me otsustasime liigsete seletuste ja õigustamiste ärahoidmise nimel võtta kasutusele ainult sõna jääkelder.

Kui hakkasime hoone konstruktsiooni lahti võtma, leidsime kahel perioodil ehitatu vahelt liivakihtide alt suured pildiraamid: puidust, nikerdatud, käsitöö, ülekullatud, väga hästi säilinud. Kolm raami olid täissuuruses (2x2 m) ja siis oli hulgaliselt väikeseid tükke. Selline huvitav leid! Esimese hooga ei mõelnudki keegi millegi muu peale, kui et see oli ju kunstniku ateljee ja ju need pildiraamid on seal seetõttu. Öösel ehmatasin ennast ärkvele, mis kunstniku ateljee, kust võttis see mees sellised pildiraamid?!

PEETER HÜTT

Jääkelder peale valmimist aprillis 2004

© Rahvuslik Preeciani Kantsel

PEETER HÜTT

Jääkeldri ülemine saal aprillis 2004

Raamid olid puidust nikerdatud, kullatud, need on ju Peetri-aegsed – tema ju ehitas Kadriorgu! Selgus, et need olidki Peeter I peegliraamid. Need sai väga ettevaatlikult välja puhastatud. Väga palju puidutöömeistrite ja -õpilaste ekskursioone käis neid vaatamas. Hiljem andsime raamid üle kunstimuuseumile.

Jääkeldri ülemisest ehitisest projekte säilinud ei olnud, vaid saali kohta leidsime arvatavasti 50ndate aastate aegsed fotod ühest Johannes Greenbergi seltskondlikust üritusest. Foto tagaplaanil oli kamin ja selle järgi kamina taastasimegi. Mõned talad saime samuti restaureerida ja tubades restaureerisime huvitava ajastule iseloomuliku lae.

Jääkeldrist sai hea nõupidamiste koht, üleval saalis korraldasime koolitusi ja pidulikumaid üritusi.

Väga suur ettevõtmine oli ka kantselei roosiaia renoveerimine. Roosiaia Pätsi-aegsed projektid leidsime Mart Kalmu abiga Saksamaalt. Vahel leidsime materjale ka täiesti ebaloogilistest kohtadest. Nii leidsime üsna põhjaliku endisaegse roosiaia skeemi ja istutuskava ühest eraarhiivist.

Roosiaed sai oma nimetuse sellest, et siia planeeriti istutada kahele poole treppe tüviroosid. Meie kliimas ei oleks need kindlasti kasvama läinud. Tegime aias inventuuri ja taimede-puude-põõsaste hindamise, lugesime kokku 362 taimeliiki. Istutasime aeda umbes 1500 roositaime. Alles jätsime rododendronipõõsad, need on vanad ja ilusad. Tegime korda ka okaspuud. President Pätsi ajast võib aiast leida veel vana pähklipuu ja jasmiinisorte.

Renoveerimise käigus leidsid kohad ka presidentide büstid. Praegu on seal president Päts ja Meri, jäetud on orvad järgnevatele presidentidele. Lõpptulemus oli väga ilus.

Kadrioru lossist, aiast ja pargist pidi algselt olema otse juurdepääs presidendi kantseleile, aga see lahendus ei olnud väga turvaline. Seepärast sai ehitatud Kadrioru pargi ja roosiaia vahele galerii. Vajadusel galerii värav avati. Galeriis sai hoida ka suvisteks üritusteks vajalikku vara, seal asuvad nüüd aedniku tööruumid, esinejate ruumid jne.

Kui kantselei hoones sees käis kibe töö, siis aias elati oma elu, olid pardid, siilid, oravad ja jänesed!

Pärast renoveerimist käis aias palju ekskursioone: lasteaialapsi, koolielisi, täiskasvanuid.

Ülemises aias on üks madal kadakas, mis nüüd hakkab juba 90-aastaseks saama, hästi suur, alati kõigis artiklites ära märgitud. Leidsin poest väikesed trollid ja panin need kadaka alla. Legend kadakast rääkis, et kui sosistad selle juures oma soovi, siis see soov täitub.

Oli vahva vaadata inimeste nägusid, kui rääkisime seda legendi ja ütlesime, et vahel võib isegi päkapikke näha, aga ega nad kõigile ennast ei näita! Siis oli tore näha üllatust, oi, ongi päkapikk ... ja teine ka! See ei rõõmustanud mitte ainult lapsi, see tegi rõõmu igas vanuses inimestele.

Ka kantselei hoone esine plats ning eesaed said korrastatud, istutasime sinna püsililled. Samuti restaureerisime Rohelise aasa kastellaanimajad ja tõllakuurid. Projektid leidsime härra Kuuskemaa abiga, enamus samuti Peterburi ja Berliini arhiividest.

Mõned ehitusprotokollid olid säilinud stenogrammidena. Nendest oli väga palju kasu. Osa stenogramme oli dešifreerimata. Õpetan ise ülikoolis stenograafiat ja see oli minu jaoks kirjeldamatu õnn leida veel dešifreerimata materjale. Stenogrammis olid protokollitud tööliste koosseisud, kes mille eest vastutas, ehitusdetailide värvilahendused ja värvikoodid, samuti toitlustamine. Minule üllatuseks olid 1937. aasta värvikoodid samad mis tänapäeval – rohkem on küll alatoone, kuid põhivärvid on samad. Need majad olid samuti väga halvas olukorras.

Kantseleile kuulusid Kadriorus ka Kadri teel olevad hooned, kuid need olid nii halvas korras, et tuli lammutada, hoidmaks ära tulekahjusid, mida kodutud seal tihtipeale süütasid.

Meelde on jäänud veel mõned huvitavad leiud arhiividest president Konstantin Pätsi aegsest ajast. Leidsin arhiividest näiteks ka Pätsi ajal tehtavate kommide retseptid. Koostöös Kalevi kommivabriku kommimeistritega püüdsime sarnaseid komme teha, mida siis pakkusime presidendi külalistele ja mida sai ka kinkida. Kommidele tegime puidust karbid, millele oli põletatud Kadrioru administratiivhoone. Neid komme tehakse ainult presidendi kantseleile.

Hästi toredad olid laste üritused. Mõned näited nendest. Läksime lasteaialastega Lennart Merile õnne soovima. Ütlesin lastele, et presidendil on sünnipäev ja läheme teda õnnitlema ning laulma. Lapsed olid üles rivistatud, president ja veel hulga rahvast oli kohal. Õpetaja teeb eelmängu, aga lapsed laulma ei hakka, sosistavad omavahel. Siis läks üks julge Lennart Meri juurde ja küsis: „Kas sina oled president?" Meri vastu: „Mina, jah!" Lapsed astusid siis presidendi ette ja hakkasid laulma. Ma olin ju lastele öelnud, et laulame presidendile, nii nad täpselt seda ka tegid.

Jõulude ajal tegime lasteaia lastega kantseleis etenduse. Lapsed mängisid jõuluevangeeliumi. Osatäitjaks olid Maarja ja Joosep, karjused jne. Pärast etendust ütles Joosepi osatäitja mulle, et tahab presidendiga rääkida. Andsin käsundusohvitserile sellest soovist teada, kes viis väikese mehe presidendi juurde. Poiss ütles Rüütlile: „Sa oled tähtis mees, sa oled president!" Rüütel vastas: „Noo, jaa!" Poiss: „Ma olen ka tähtis mees, ma olen Joosep!" Nii rääkisid kaks tähtsat meest.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Kantselei talgud president Rüütli suvemaja juures Saaremaal juulis 2004.
Vasakul istumas: Mall Gramberg, Ester Šank, Riina Irina Roomet. Esiplaanil Margit Teesalu-Kranich lastega, Agne Lepikson, Marko Ermann. Seismas esimeses reas: Edda Naarits, Pille Osula, Georg Männiste, Rita Pihl, Peeter Kondas, Katrin Jõgi. Seismas üleval: Daniel Märtmaa, Märt Preegel, Andrei Birov, Ingrid Rüütel, president Rüütel

Roosiaias sai kantselei töötajate lastega isegi film „Vahva rätsep" valmis vändatud! Lastele jäi filmi näol ilus mälestus.

Meeles on veel talgud Helle Meri juures, selles imelises aias, kuhu riigipead on läbi aegade toonud väga väärtuslikke taimi. Olime seal terve osakonnaga, Helle Meri istus hommikul traktori rooli ja lõpetas õhtul koos meiega. Vahepeal pidasime ühise pikniku.

Ka president Rüütli suvekodus Saaremaal käisime talgutel. Need olid samuti toredad päevad: päev otsa tööd vabas õhus ja praamisõit. President ja Ingrid Rüütel rääkisid meile õhtul lõkke ääres Saaremaa lugusid.

Nende huvitavate ja loominguliste aastate eest pean tänama meie osakonda, kellega koos töötada oli väga meeldiv – Kristina Ruhno ja kõik sekretärid, Vaike Siirus, Edda Naarits, Tõnu Aunmaa, autojuhid, Daniel Märtmaa, Tamara Romel, Indrek Kivisalu, Katrin Jõgi. Suur tänu Tarmo Männile, kes direktorina aitas kaasa ja uskus meisse ning andis võimaluse ideede tasandist jõuda üsna väikese ajaga teostusteni. Sügav kummardus ja tänu koostöö eest Juta Lemberile, Mart Kalmule, Jüri Kuuskemaale ja Kadrioru Pargi juhatajale Ain Järvele.

Tänu ja lugupidamine kõigile headele kolleegidele Kadrioru päevilt.

Neil aastatel nägin ma Eestimaad!

ANU RANDVEER • President Rüütli majandusnõunik 2001–2006

© Vabariigi Presidendi Ka

Töötasin presidendi kantseleis aastatel 2001–2005 president Rüütli majandusnõunikuna. President Rüütlit huvitas regionaalne areng, ühistuline pangandus, sotsiaalne ebavõrdsus, külamajandus, energeetika ja keskkonnaökonoomika. Andsin presidendile jõudumööda nendes ja teistes valdkondades majandusalast nõu, abistasin teda esinemiste, kirjavahetuse ja kohtumiste ettevalmistamisel.

President Rüütli ajal oli meil töö niimoodi jaotatud, et majandusnõunikul oli au hoolitseda presidenti välisvisiitidel saatva äridelegatsiooni hea käekäigu eest ja aidata kaasa äriseminari korraldamisel. See töö oli minu jaoks uus ja – osalt just seetõttu – suuri väljakutseid pakkuv. Kokkupuude Eesti edukamate ärimeestega jättis mulle sügava mulje. Juba see oli huvitav kogemus, kuidas paarikümnest säravast isiksusest kujunes mõne päeva jooksul midagi meeskonnalaadset.

Äridelegatsioonidega seoses on mul selline mälestus. Välisvisiitidel oli minu käes üks kantselei krediitkaart ja kui me delegatsiooni ühte hotelli sisse registreerisime, tehti sellest koopia. Kui aga hakkasime välja registreerima – korteež juba ootas, president oli autos – siis järsku teatasid hotelli töötajad, et krediitkaardil pole piisavalt raha, et seda summat ära maksta. Ma mõtlesin: „Ei ole võimalik, lihtsalt ei ole võimalik ...” Ülekandega maksmist nad ei võimaldanud, mitukümmend tuhat krooni lisaraha meil samuti kaasas ei olnud ... Üks ärimeestest nägi minu kimbatust ja pakkus abi: „Mul on siin üks krediitkaart, mida ma väga tihti ei kasuta – ma maksan selle arve ära.” Vaat selline härrasmehelik suurejoonelisus jäi mulle väga eredalt meelde. Tagantjärgi selgus, et hotell ise oli broneerinud krediitkaardi kopeerimise ajal eeldatava arve summa juba ette ära, aga nad olid selle unustanud. Ärimees sai muidugi Eestis raha tagasi.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Anu Randveer ja Margit Teesalu-Kranich detsembris 2005 presidendi kantselei jõulupeol

Vabariigi Presidendi Kantselei

Riigivisiit Portugali Vabariiki.
President Rüütel ja Ingrid Rüütel äridelegatsiooniga Lissabonis 28. novembril 2005.
Vasakult: Neinar Seli, Siim Raie, Urmas Sõõrumaa, Kätlin Maran, Vello Kunman, Ants Käärma, Leonid Tsenter, Aivar Reivik, Anu Randveer, Viktor Saarestik, Kert Veiper, Margus Reinsalu, Anne Samlik, Armin Karu, Pranas Mickevicius

Presidendi Kantselei

Kantseleisse saabudes ja oma lähemate kolleegidega – nõunike, direktori ja teistega – tutvudes jahmatas ja võlus mind nende inimeste kogemustepagasi rikkus ning maailmavaadete, seisukohtade ja ambitsioonide paljusus. Olen saatusele väga tänulik, et mul avanes võimalus selliste inimestega koostööd teha ja oma maailmapilti avardada.

Olin tollal kantseleis üks uustulnukatest, sest presidentide vahetusega loob kantselei end üha uuesti, aga usun, et kantselei „vaimu" säilimisel on kauaaegsete töötajate, näiteks Helve ja Vaike roll hindamatu. On meeles ka teiste kogenud töötajate – Malle, Erki, Lea – põhjatud teadmised Eesti riigi köögipoolest ja lõputu kannatlikkus minu abistamisel. N-ö eelmisest meeskonnast mäletan Piret Salurit, kes kõpsutas sirelilillas kostüümis ringi ja valmistas mind oma kompromissitul moel ette presidendi äridelegatsiooni eest hoolitsemiseks. Mul on siiani sügav austus kantselei sekretäride vastu, kellele võis hilisel õhtutunnil helistada ja vaielda kirjades või esinemistes kasutatud retoorika üle. Ja on meeles Meeli maitsvad küpsetised.

Nautisin töökeskkonda, kuhu kuulusid linnulaul ja kastanite kuldsed lehed. Mäletan lossiõue iidseid tammepuid, millesse president Rüütel suhtus sügava austusega, ja mille all me presidenti oodates enne järjekordsele teekonnale asumist aega parajaks tegime.

Töövisiit Ida-Virumaale. President Rüütel ringkäigul Narva-Jõesuus.
Vasakult: Narva-Jõesuu linnapea Andres Noormägi, president Rüütel, presidendi majandusnõunik Anu Randveer, julgestuspolitseinikud Jaanus Vrager ja Ivar Zeisig

Ootamine, lõputu ootamine oli minu (ja ilmselt meie kõigi) töö lahutamatu osa. Ootamine, et presidendi jutule pääseda, et tema seisukohti kuulda ... ootamine, millal president tuleb või läheb ... Mäletan pidevat valmisolekut ja presidendi jaoks olemas olemist.

Kantseleist algas muuhulgas ka minu sügavam tutvus Eesti kunstiga: Sagrits, Ormisson ... Mind võlus kantseleihoone väärikus ja omalaadne ilu, mis nende lühikeste aastate jooksul ei jõudnudki täiesti argiseks muutuda.

Kui mõtlen, mida töö Vabariigi Presidendi nõunikuna mulle andis, siis tahaks parafraseerida Juhan Liivi: „Neil aastatel nägin ma Eestimaad!“ Ainult, et mitte nii masendaval moel kui selles luuletuses. Pigem võiks öelda, et kogesin oma kodumaad ja kaasmaalasi seni tundmatus mitmekesisuses.

Moedisainerist erasekretäriks

TIIU-MALL VILIMAA • **Proua Rüütli koosseisuväline erasekretär 2001–2006**

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Erasekretäri amet mulle meeldis, sest tegelesin ainult proua Ingridiga ja see sobis mulle. Alguses oli sekretäri ja ametniku töö mulle võõras, kuna tulin akadeemilisest keskkonnast. Olin 30 aastat olnud Tartu ülikoolis prantsuse keele õpetaja. Peale seda kuus aastat vabakutseline moedisainer.

Esimest päeva ma millegipärast ei mäleta, aga mul on meeles see hetk, kui ma kantseleisse läksin ja proua Ingrid mulle ukse peale vastu tuli. Mulle on mällu jäänud see pilt, milline ta siis välja nägi. Igal juhul väga teistmoodi, kui selle töö lõppedes.

Minu jaoks oli naljakas, et väga paljud pidasid Ingridit ja mind ammusteks sõbrannadeks. Tegelikult me teietasime kaks ja pool aastat, siis ütles Liisa Ojaveer ühel päeval, et oleks juba aeg teineteisele sina öelda. Olin Ingridiga enne seda kohtunud vaid korra, kunagi ammu, kui ta palus mul ühte prantsuskeelset erialaartiklit tõlkida. Ta tuli ise artiklile järele, ma elasin siis tema lähedal Jakobsoni tänaval. See oli ainuke varasem kokkupuude temaga. Muidugi ta teadis, et ma ülikoolis töötasin, teadis ka minu tausta. Mind soovitas tegelikult professor Ene-Margit Tiit proua Ingridile stilistiks. Olin professorile mitu pidulikku kleiti teinud.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

President Rüütli nõunik-abi Pilvi Lääne ja Tiiu-Mall Vilimaa sekretäride päeval kingituseks saadud sallidega. Taustal Sigrid Herodes ja Liisa Ojaveer

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Ingrid Rüütel, Tiiu-Mall Vilimaa ja Arnold Rüütel presidendi kantselei 15. aastapäeva vastuvõtul roosiaias 4. juunil 2008

Kõige toredam oli, et Kadriorgu tööleminek langes kokku meie elukoha vahetusega. Ostsime Tallinnasse korteri oktoobris ja sel õhtul, kui olime just korteri ostulepingule alla kirjutanud, helistas proua Ingrid ja küsis, kas ma ei tahaks tulla talle sekretäriks. Ma ütlesin, et ma ei ole kunagi sekretär olnud, et ma ei tea, mida see endast kujutab. Ingrid arvas, et ei ole hullu. Ma ei tundnud siis arvutitki, mul ei olnud seda vaja olnud. Ingrid ütles, et saadame kursustele ja pole midagi.

Mulle meenus, et mu enda ema töötas terve elu sekretärina. Lapsena olin näinud kõrvalt, kui palju oli tal tööd. Ta oli ühe suure asutuse – Tartu Kaubandusvalitsuse direktori sekretär. Seal oli ikka väga palju askeldamist. Ema pidi veel masinal trükkima ka.

Proua Ingridi erasekretärina oli mul suur kirjavahetus. Inimesed palusid temalt midagi, kutsusid külla või tänasid. Minu ülesanne oli neile kirjadele vastata. Või võtta inimestega ühendust telefoni või meili teel. Seda tööd jätkus igaks päevaks ikka päris palju. Kui töö Kadriorus lõppes, siis me lausa ehmatasime, mitu riiulitäit kaustu ma arhiivile üle andsin. Kui proua Ingrid oli koos presidendiga, siis saatsid teda protokollitöötajad. Aga kui ta oli üksi kutsutud, olin mina see, kes oli „turvamees", assistent, asjade hoidja jne.

Vahel tuli natuke stilisti tööd ka teha. Ma käisin proua Ingridiga proovides kaasas, aitasin kangaid ja lõikeid valida.

Küllike Roovall Scanpix

© Vabariigi Presidendi kantselei

Piirivalve uue laeva „Kati" ristiema Ingrid Rüütel laeva ristimise tseremoonial 15. mail 2002

Presidendi ametisseastumise kuupäev, 8. oktoober, oli ka minu sünnipäev ja selle päeva puhul oli kantseleis alati kaetud pidulik laud, peeti kõnesid. Ka mulle kingiti alati lilli – see pidulikkus on eriti meelde jäänud. Samuti on meelde jäänud kevadsuvised jalutuskäigud lõunapausi ajal roosiaias.

Vahel tundus, et osa kantselei töötajaid ei mõistnud seda, millega proua Ingrid tegeleb ega saanud aru, mis roll on minul. Ingridi tähtsust ei osatud mõista, seda kui suurt ja tänuväärset tööd ta tegelikult tegi. Lisaks tööle presidendi abikaasana tegeles ta ju ka teadustööga. Tema tööpäevad olid kaks korda pikemad kui minu omad. Nii lubas ta mind alati varem minema, kui minu tööasjad tehtud said ja jäi ise õhtuti veel kauaks kabinetti istuma.

Tal oli ka väga palju patroonlust. Me käisime palju väljas, ma saatsin teda alati kõikidel konverentsidel ja patrooniüritustel. Aasta jooksul oli ikka mitmeid kümneid üritusi, kus ta oli patroon, mida ta avas või kus ta esinemas käis. Proua Ingrid valmistas need esinemised alati väga põhjalikult ette. Isegi kui ta läks avamiskõnet pidama, otsis ta alati taustamaterjali, mida ma aitasin leida. Ta süvenes oma töösse põhjalikult ja oskas iga asja puhul õigeid sõnu leida. Proua Ingrid oli äärmiselt töökas ja äärmiselt korrektne. Mul oli suur rõõm temaga koos töötada. Ja ma õppisin temalt kogu aeg ja väga palju. Ta oli väga väärikas ja kindlameelne ning ta tabas alati naelapea pihta. Igal pool, kus me käisime, nägin ma inimeste tohutut austust, armastust ja lugupidamist tema vastu.

Mulle läks eriti südamesse, kui kantselei viimasel päeval temalt küsiti, mida need viis aastat talle andsid, ja ta vastas: „Ma leidsin endale sõbra – Tiiu Vilimaa."

Šveitsist tõime Eestisse tiibklaveri

ENDRIK MÕISTLIK, major • Vabariigi Presidendi vanemkäsundusohvitser 2002–2012

© Vabariigi Presidendi Kantselei

ERIK PEINAR

Endrik Mõistlik oma töölaua taga saadikute volikirjade üleandmise tseremooniaks valmistumas

Ametlikult olen töötanud president Rüütli ja president Ilvesega, kuid paar korda olin ka president Meri käsundusohvitser. Kui töötasin kindral Einselni aegses peastaabis, laenas ta mind mõned korrad Merile välja.

Kõige esimene kord oli üks riigikogu avaistung. Tulin presidendi kabinetti ja kandsin ette: „Härra President! Leitnant Mõistlik teie käsutuses." President puhus ühe suure suitsurõnga lakke ja põrnitses minu vormil olevat embleemi: „Kas teie, härra leitnant, teate, et vasakule vaatav kotkas tähistab põgenevat kotkast?" Ma olin siis küll juba tööl kaitsejõudude peastaabis, aga õlal oli endiselt kaitseliidu embleem, millele president viitaski. No ei teadnud ma midagi, nii seisingi Meri ees nagu pahandust teinud koolipoiss. Tükk aega seisin, enne kui ta mu minema lubas.

Aasta 2002 oli minu jaoks huvitav aeg. Olin just naasnud neli ja pool aastat kestnud lähetusest Belgias. Uuesti Eesti eluga harjumine võttis aega, kõik oli hoopis teistmoodi. Ehitasin siis ka maja ja elasime naisega telgis, tütar oli nagu Harry Potter – magas ämma juures trepi all. Telgis oli küll mööbel sees, aga hoolimata õliradiaatorist oli vormikuub hommikuks telgi esikus ikkagi niiske. Polnud häda midagi – vorm selga ja tööle.

Kui tulin president Rüütli juurde ametisse, siis presidendi kantselei uudsus juba puudus – inimesed olid suuremas osas muidugi teised kui Meri ajal ja reeglidki olid muutunud, kuid käsundusohvitseri ülesanded olid suurtes piirides samad.

Kõige enam küsitakse meilt ühte küsimust: millised on meie (st käsundusohvitseri) tööülesanded. Sellele on väga raske vastata. Tööülesanded sõltuvad ju eelkõige presidendi isikust, tema harjumustest ja ka kapriisidest. *Aide-de-Camp* (see on meie ametinimetus rahvusvaheliselt) tähendab tegelikult laagriabi. Kui president on majas, siis tal on olemas sekretariaat, nõunikud, abid ning siis on käsundusohvitseril lihtsalt selline „ilus" olemise ülesanne – võtame külalisi vastu ja teeme niisama nipet-näpet töid, mis vajavad tegemist (tegelikult, kui tõsiselt rääkida, saaks meie tegemistest vast eraldi raamatu kirjutada). Aga niipea kui president toimetab majast väljas, siis jääb sekretariaat ja enamik abisid maha – kaasas oleme meie ja siis on meie ülesanne tagada presidendile kõik, mis tal vähegi vaja võib minna.

President Meri puhul olid meil ühed ülesanded, president Rüütli puhul teised ja president Ilvese puhul hoopis kolmandad. Eks presidendid on ju ka inimesed. Selles mõttes pole käsundusohvitseri töös midagi üle mõistuse käivat, tibake tähelepanu ja loogikat ei tee muidugi paha.

President Rüütli ajal oli meil tihti vaja tagada tehniline tugi. Kuna ta ise arvutit eriti ei kasutanud, siis oli meil reisidel alati kaasas sülearvuti, printer, skänner. Ükskord näiteks panime maakonnavisiidi käigus kusagil sügaval metsas mingi palgi otsas „trükikoja" üles, sest üks kiri tuli kiiresti allkirjastada. Printisime kantselei sekretariaadist saadetud teksti presidendi blanketile, Rüütel kirjutas sellele alla, siis skaneerisime kirja arvutisse ja saatsime meiliga sekretariaati tagasi. Nii saigi asjad aetud. Pidage meeles, et 2002–2003 olid IT-alased võimekused ikka hoopis teised kui praegu. Kuigi presidendi kantselei IT osakonnale tuleb au anda, sest meil on alati olnud kõige vingemad ja kaasaegsemad vidinad ning riistad. Aitäh veel kord, Ivo ja Marko!

President Ilvese puhul on rohkem administreerimist ja manageerimist, sest arvutiga saab ta ise hakkama. Ent ta ei ütle kunagi täpselt, kuidas midagi teha, nimetab lihtsalt, mida ta tahab saada. Ja minu asi on siis see ära korraldada.

Käsundusohvitserid on ka kingituste vardjad. Ükskord olime koos president Rüütli ja proua Rüütliga Šveitsis. Kõik asjad olid pakitud ja tulin ütlema, et nüüd läheme lennukile. Ingrid Rüütel näitas elegantse žestiga baarikapile: „Me võtaksime selle ka kaasa." Ma ei saanud aru, et kas baarikapi? Aga ei, selle peal oli presidendipaarile kingitud šokolaadist ja karamellist miniatuurne tiibklaver, mille sees veel kompvekid. Mõtlesin, kuidas ma selle küll kaasa pakin? Õnneks oli klaver tehtud siiski põhiliselt karamellist, mis on šokolaadist kõvem, nii et saime selle õrna asja Tallinnasse nii, et ainult üks klaveri jalg oli murdunud. Laenasin politseinikult tulemasina, minu oma oli tühjaks saanud, sulatasin sellega karamelli ja liimisin klaverijala alla tagasi.

Igasugust nalja ja vigurit on olnud ja tehtud. Ühel perioodil kandsid käsundusohvitserid mereväe vormi. See on tume ülikond ja valge vormimüts. Kui oled aga riigis, kus meri puudub, siis sarnaneb kohalike jaoks mereväe ohvitseri vorm lenduri ülikonnaga. Olime president Rüütliga riigivisiidil Kasahstanis. Üks päev enne lahkumist tuli meie juurde kohalik ihukaitseülem, mäesuurune mehemürakas,

© Vabariigi Presidendi Kantselei

ERIK PEINAR

Leedu Vabariigi president Valdas Adamkus teeb sissekande presidendi kantselei külalisteraamatusse 29. märtsil 2005. Seisavad president Rüütel ja Endrik Mõistlik

kohe silmade kohalt algava juuksepiiriga karm tüüp. Küsis minu ja teise käsundusohvitseri Avo Aljase käest, et kuidas me homme lennujaama jõuame. Vastasin, et läheme koos presidendiga, mispeale ihukaitseülem päris: „Aga kes lennuki käima paneb?" Siis saime aru, et ta pidas meid pilootideks. Ütlesin, et „jätsime võtmed stjuardessi kätte ja ta paneb hommikul mootori sooja." Ihukaitseülem oli sellega täiesti rahul. Nagu öeldud, on üht- ja teistmoodi nalja ja situatsioonikoomikat aastate jooksul päris palju olnud.

Käsundusohvitser peab olema paindlik. Ei, mitte selleks, et paremini puusaringe teha – vaid selleks, et ka peale mõnda aega teenistuses olemist midagigi oma viledaks kulunud närvikavast säästa. Sageli on nii, et oled enda jaoks välja mõelnud, mismoodi mingi asi toimuda võiks, kuid tegelikkuse ja sinu stsenaariumi vahel seisab erinevaid protokolliinimesi, ilmastikuolud ja presidendi tujud. Väga kiiresti tuleb esialgsetes plaanides teha kannapööre. Reageerimisoskus on väga oluline. Ja kindlasti peab olema hea huumorimeelega. Kui kõike, mis juhtub või mis öeldakse, võtta lõpliku tõena ja väga tõsiselt, siis läheks ilmselt paari kuuga hulluks. Õnneks pole ka kõik kolm presidenti, kellega mul on olnud võimalik koos töötada, olnud huumorivaesed.

Kõige olulisem omadus on ilmselt aga kohusetunne. On tõesti päevi, kus ei ole otsekui mitte midagi teha. President istub oma töökabinetis, kohtub majasiseselt nõunikega või valmistab midagi ette, ühtegi

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Ilves kirjutab alla otsusele määrata Andrus Ansip peaministri kandidaadiks ja teeb talle ülesandeks uue valitsuse moodustamise. Endrik Mõistlik kontrollib kellalt kuupäeva – 4. aprill 2011

külalist ei ole, samas võib järgmisel päeval olla niisugune tempo taga, et hommikul kaheksast õhtul kümneni „kohvivesi keeb". Kohusetunne aitab mõlemal juhul vastu pidada.

Kõige rohkem meeldib mulle käsundusohvitseri töö juures see, et saab vahetu reaktsiooni või tulemuse kohe kätte: kui oled tööd hästi teinud, siis on kõik sinu ümber õnnelikud. Või vähemalt rahul. Tavaliselt ongi nii, et kui töö on hästi tehtud, siis pole tehtut nagu märgatagi, märgata on siis, kui miski on tegemata jäänud või pole tehtud piisavalt hästi.

Presidendil on tavaliselt kaks käsundusohvitseri ja kümne aasta jooksul olen töötanud koos päris mitme mehega. Kõik on olnud toredad, igaüks omamoodi. Eriliselt head suhted olid mul minu esimese kamraadi Peeter Kõivuga, kellega olime nagu vennad, igati sarnased, mina olin lihtsalt natuke ilusam. Kindlasti tooksin ka esile Toomas Auväärti. See, et ta on tõsine mereväe ohvitser ja saarlane, ütleb kõik ära. Samuti saan ja tahan vaid head öelda oma praeguse kolleegi leitnant (loodetavasti mitte kauaks) Sven Liisteri kohta, kes on, tõsi küll, õhuväelane ja lisaks sellele ka hiidlane, kuid sellegipoolest normaalne inimene.

Kui aga tõsiselt rääkida, siis on kõik ohvitserid, kellega on mul olnud au koos töötada tublid ja hakkajad mehed, igaüks isemoodi, kuid head kamraadid ikkagi: Peeter „Esimene" Kõiv. Avo „Hõbekõri" Aljas. Toomas „Tuletorn" Auväärt. Veikko „Snikersmän" Kasak. Marek „Rambo" Aas. Sven „Ilus Poiss" Liister.

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Endrik Mõistlik ja Peeter Kõiv, nooremkäsundusohvitser 2001–2004 presidendi kantselei 15. aastapäeva vastuvõtul roosiaias 4. juunil 2008

Kui nooremkäsundusohvitser vahetub, on kriitiline harjumise aeg. Vanema käsundusohvitserina pean tahes-tahtmata suruma nooremad teatud raamidesse, mängu tulevad ka minu harjumused, kantselei traditsioonid ja välja kujunenud rutiin. Minu kümne teenistusaastaga on nii mõnedki asjad muutunud, kuid teatud asjad peavad teatud viisil käima. Presidendi käsundusohvitseri amet on natukene nagu institutsionaalse mälu ja traditsioonide hoidja. Praegune president on küll palju asju muutnud, kuid tulevaste riigipeade tarvis tuleb hoolitseda selle eest, et traditsioonid ja ajalooliselt välja kujunenud protseduurid säiliks, kui mitte teisiti, siis teadmiste tasemel. On ju teatud asju, mis võiksid läbi aegade ühte moodi ja kindla stsenaariumi järgi toimida.

Öeldagu mis tahes, aga ega üks mees ole lahinguväljal kuigi palju väärt. Lõppkokkuvõttes taandub kõik sellele, et kui meeskond on tasemel, siis pole suurt vahet, kes juhttooli peal istub. Kõik taustatööd tehakse ära tiimi poolt – igaüks oma osa, nii saabki terviku. Kui kergesti leitakse kompromiss või vajalik lahendus, sõltub tiimi omavahelisest klappimisest, nagu ka sellest, kuidas igaühe panus ühistöösse sulandub. Meeskonna vaim, oskus ja tahe töötada teistega koos, arvestada ümbritsevat ning näha eesmärki – usun, et siin võiks olla retsept, kuidas presidendi kantseleis hästi töötada ja ennast hästi tunda.

President Rüütel ja Ingrid Rüütel neli päeva kestnud väikesaarte ringsõidul 2003. aasta juulis Kihnu saarel rahvapeol

Kui esimesel tööpäeval Kadriorgu saabusin, olid tunnid juba alanud

ESTER ŠANK • President Rüütli pressinõunik 2002–2003, nõunik 2003–2006

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Et kõik ausalt ära rääkida, tuleks Agu Sihvka kombel alustada päris algusest. Seda enam, et igal lool on niikuinii oma eellugu. Nagu ka järellugu. Aga paraku ma ei tea, millal ja kus oli päris algus. Küll mäletan, et ajakirjanikuna intervjueerisin 90ndatel mõnedki korrad Arnold Rüütlit, oskamata siis muidugi arvata, et 2001. aasta sügisel saan presidendilt kutse asuda tööle ta pressinõunikuna.

See pani mind paraku ülimalt delikaatsesse seisu, sest mõni nädal varem olin võtnud vastu uue majandusajakirja peatoimetaja koha. President suhtus õnneks mu äraütlemisse rahulik-mõistvalt, nagu talle enamasti omane. Ent meie mõlema lootus, et peatselt vajalik inimene leitakse, siiski ei täitunud. Umbes kuu hiljem helistas president taas. Mäletan, et mõtlesin siis: teist korda ei sobi ometi presidendile ära öelda. Ja ilmselt sai otsustamisel sama määravaks ka intrigeeriv kujutelm n-ö ajaloo sünni juurde sattumisest. Uue aasta alguses asusingi presidendi juures tööle.

Kui esimesel tööpäeval Kadriorgu saabusin, olid „tunnid juba alanud": teised nõunikud ametis ja kohe algamas nõupidamine, nii et kirjutasin ruttu töölepingule alla, jõudmata isegi küsida, kui palju töö eest ka palka makstakse ning mida mult veel oodatakse peale avalikkuse teavitamise presidendi tegevusest. Vastus viimasele küsimusele ilmnes siiski niipea, kui tegevusse sukeldusin – 12-tunnisteks ja vahel pikemateks tööpäevadeks. Neid täitsid presidendi kohtumised, nõupidamised, ümarlauad, visiidid jm ettevõtmised. Mul tuli mitte ainult juures viibida, vaid ka kõneldu kirja panna (ajalugu!) ja see vähemalt osaliselt avalikuks teha. Lisaks aeg-ajalt valmistada ette mitmesuguseid trükiseid, ülevaateid ja ka presidendi kõnesid. Hiljem sai see kõik terve osakonna tööks.

Ei mäleta, et sagedamini, kuid ükskord sundis küll töö mind kantseleis ööbima. Olin tavapäraselt õhtul kella 8 paiku oma kabi-

Pressinõunik Ester Šank ja president Rüütel riigipea sünnipäeval 10. mail 2002

ARNO SAAR, SCANPIX

KARIN KALJULÄTE. SCANPIX

Ühiskondliku kokkuleppe memorandumi allkirjastamisele järgnenud pressikonverents 20. veebruaril 2003. Vasakult: president Rüütel, Andra Veidemann, Ester Šank

netis päevaseid märkmeid kokku võtmas ja kirjadele vastamas, kui helistas president. Arutasime järgmise päeva plaani, kus oli muuhulgas (tollase nimega) põllumajandusülikooli külastamine. Kuulsin üllatusega, et seal oodatakse presidendilt ka ettekannet. Kaalusin mõttes hetke, kas sõita 50 km kaugusele koju või teha töö ära kantseleis. Et oli jäine ja pime aeg, siis otsustasin mitte enne sõita, kui materjal on koos – sest kui teel midagi juhtub, jääks president ettekandeta!

Hoiatasin valvurit, et töötan oma kabinetis ja palusin sekretärilt tassi kohvi juurde paar küpsist. Umbes kell kaks öösel panin seitsmendal leheküljel punkti, aga tehtu tuli ka hommikul värske peaga üle vaadata. Niisiis ei saanud kojusõidule aega raisata. Õnneks oli sekretäril pakkuda tekk ja padi ning ka hea soovitus: direktori kabineti tagatoas on diivan. Teavitasin oma ööbimiskohast valvurit, kes omakorda hoiatas varahommikul saabunud koristajat. Diivani mittesihipärane kasutamine sai muidugi teatavaks ka direktorile.

Rohkem kui aasta lendas mööda peaaegu et ühe hingetõmbega. Mäletan, et oma eelmisest töökohast olin juba mitu kuud ära, kui sinna jäänud isiklikele asjadele järele sai mindud. Teise kevade algust presidendikantseleis tähistasin esimese lõunase jalutuskäiguga Kadrioru pargis; terve aasta jooksul polnud ma selleks mahti leidnud. Ent mis peatähtis – see pingeline aeg oli ülimalt huvitav.

Meie nõunikkond tundis n-ö omal nahal, mida sotsiaalteadlased olid sõnastanud kaheks Eestiks jagunenud ühiskonna jõudmisena teelahkmele. Tegelikult tajusid sel ajal vist juba kõik, et „alamkihid enam ei taha ja ülemkiht ei saa" endisel moel edasi minna, ainult et muutused ei paistnud kõigile meeltmööda olevat. Ja need pidanuks olema ka üsna radikaalsed, et kuhjunud vastasseisud, võõrdumine ja

Riigipea ja Ingrid Rüütel 20. augusti pidulikul kontserdil presidendi kantselei roosiaias. Taustal julgestuspolitseinik Priit Altmäe

tõrjutus meie ühiskonnas oleksid vähenenud. Ma usun, et suurem osa mu kolleegidest töötas siiras tahtes anda oma panus niisuguse sihi saavutamiseks. Paraku ei jätkunud meie tahtest ja meile antud ajast ... Ometi, hoolimata kõigist kaigastest kodarates, nii seest- kui väljapoolt punutud intriigidest, väärib imetlemist ja imestamist, et nii president Rüütli populaarsus kui ka presidendiinstitutsiooni usaldusväärsus püsisid kõik need aastad väga kõrged. Tema parimate päevade 85% võibki jääda rekordina ületamatuks.

Kõik mälestused pole õnneks määratud unustusse vajuma. Ja ligi viie aasta sisse mahtus selliseid liigutavalt palju. Mõned seostuvad asjadega, mis elavad loodetavasti üle nii praegused kui tulevased kantseleilased – väärikalt sisustatud riiginõukogu saal, mitmesaja-aastane tamm tagaukse ees ja oravad selle okstel, sajad eri värvi õied roosiaias. Kui ühel nõunike arupidamisel presidendiga jõudsime mõtteni kutsuda iga aasta 20. augustil kõiki kaasmaalasi roosiaeda iseseisvust tähistama, siis saime vastutasuks tõelise rõõmu tulijate suurest hulgast.

Kui aga püüaksin leida mõne inimlikult kosutava hetke neist aastaist, siis oleksid need seotud toonaste kolleegidega: meie hoolsate ja tarkade sekretäridega, nagu oli näiteks Sirli, äärmiselt korrektsete ja usaldusväärsete julgestuspolitseinikega Aivari juhtimisel, nõudlikkust ja täpsust kehastanud protokolliülema Piretiga, suurepäraseid pirukaid küpsetanud Merikese jt heade kokkadega, alati reibast tuju ülal hoidnud käsundusohvitseride, eriti Peetriga, professionaalsete ning abivalmis staažikate ametnikega, keda kehastas parimal moel Vaike. Ja teistega.

Kadrioru mälestused on seda väärt, et neid hoida ja jäädvustada.

„Ah, saad hakkama küll, ei ole siin midagi keerulist”

ANDREI BIROV • **Protokolliosakonna juhataja 2002–2006**

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Saabusin 2001. aastal Hiinast, olin seejärel aasta välisministeeriumis ja tulin siis majasisese konkursi korras presidendi kantseleisse. Jäin ka välisministeeriumis nõunikuks ning nii oli kantselei ja välisministeeriumi protokolliteenistuste vahel väga hea koostöö.

Esimesel tööpäeval seletas Piret Saluri tööülesandeid ja julgustas mind: „Ah, saad hakkama küll, ei ole siin midagi keerulist.” Olin enne väga pessimistlik, aga pärast sellist julgustust muutusin optimistlikuks.

Kantseleis oli niivõrd tore kollektiiv, Tarmo Mänd oli väga hea direktor. Ja kogu kollektiiv oli väga-väga sõbralik, alati aitasid kõikides küsimustes. Minu ülesandeks oli presidendi ajakava ette valmistada ja see tehniliselt arvutisse panna. Nõunike ja kõigi teistega, kes aitasid ajakava ettevalmistamisele kaasa, oli väga hea koostöö.

Kõige tähtsam oli muidugi see, et selliste isiksustega nagu Arnold Rüütel ja proua Ingrid Rüütel koos töötada oli ainult hea ja meeldiv kogemus. Nende nelja aasta jooksul ei olnud meil mitte ühtegi probleemi, ei tekkinud ühtegi negatiivset mõtet. Arnold Rüütli suhtumine elusse ja inimestesse on ülipositiivne. See on ka see saladus, miks ta on nii hea tervise juures, nii heas vormis ja alati naeratab.

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Protokolliosakonna juhataja Andrei Birov näitab president Rüütlile kingitud kella

Presidendi töögraafik on sedavõrd üle koormatud, et kõik tehnilised ja protokollilised asjad peavad olema meeskonna poolt väga hästi ette valmistatud ja läbi mõeldud, seepärast on oluline ka protokolliosakonna töö. President peab teadma vastust igale küsimusele, mis tal võib tekkida – mida selga panna, kuhu minna, kes kohtuvad, kes on kohtumise juures, ja mis on ühe või teise ürituse taust. Protokollis peab teadma teatud nüansse. Riigipead ei pea koormama detailidega, protokolliosakond aitab ja informeerib eelnevalt. On teatud üritused, mis on lipsuga, mis on lipsuta, selle lepivad omavahel kokku protokollitöötajad. Sisulised küsimused peavad ette valmistama nõunikud. Protokollilise külje peavad ette valmistama protokolliosakonnad omavahel. Mitu inimest lauas istub, milline on kohtumiste formaat, kas ärimehed on visiidil kaasas või ei ole, erinevaid kombeid jne, seda kõike peab teadma protokoll mitte riigipea.

Ma arvan, et protokollitöö on rohkem tehniline töö. Samas on see huvitav, sest nii on võimalik teatud suurte ajalooliste sündmuste juures viibida. Näiteks käisin president Rüütliga kaasas kui ta kirjutas Kreekas, Ateenas, alla Euroopa Liidu lepingule. Osavõtjatele kingiti pääsukestega helesinine lips, see on mul siiamaani alles ja kannan seda väga eriliste sündmuste puhul.

Nagu öeldud, minu põhiline igapäevatöö oli riigipea ajakava koostamine. Vaatasime läbi kõik taotlused, kuhu presidenti kutsuti, nii siseriiklikele kui välisriiklikele üritustele. Kooskõlastasime kohtumisi valitsuse, riigikogu, maakondade, omavalitsuste ja välisministeeriumiga.

Kõikidel visiitidel jäi mul kõige rohkem meelde äridelegatsioonide pool. Alati käis riigivisiitidel kaasas nii suur hulk ärimehi, et pidime rentima eraldi lennu. Ärimehi oli tihti rohkem kui ametlikke ja mitteametlikke delegatsiooni liikmeid. See oli aeg, kus pidime ennast maailmas näitama, läbi lööma ja otsima uusi turge. Seetõttu olid ärimehed väga aktiivsed ja kindlasti saavutasid ka tänu riigivisiitidele suurt edu. Selles, et me oleme praegu äri mõttes nii edukad, et euro tuli meil enne meie lähinaabreid, on suur teene just presidendi kantseleil ja välisministeeriumil, kes neid visiite koos ärimeestega organiseerisid. Leian, et praegugi on väga oluline, et peaministri ja presidendiga käiks visiitidel kaasas suur hulk meie ärimehi.

© Vabariigi Presidendi kantselei

ERIK PEINAR

President Rüütel kõneleb Euroopa Liiduga ühinemislepingu allkirjastamise tseremoonial 16. aprillil 2003 Ateenas

ERIK PEINAR

President Rüütel Peterburi 300. aastapäevapidustustel toimuval Euroopa Liidu ja Venemaa tippkohtumisel mais 2003

Vabariigi aastapäevade peavastutaja oli meie ajal välisministeeriumi protokolliosakond, me rohkem aitasime kaasa ja panime kokku nimekirja, keda president tahtis vastuvõtule kutsuda. Tegime ettepanekud ka teenetemärkide andmiseks. See oli kollektiivne töö, protokolliosakonna osa selles oli rohkem toetav. Sisulist osa tagasid eelkõige nõunikud ja siseosakonna juhataja Erki Holmberg, kes on siiamaani samal ametipostil.

Meeles on St Peterburi 300. juubel. Olime rentinud eraldi lennuki ja läksime sinna koos UNESCO peadirektoriga. Üritusel oli 53 riigipead ja valitsusjuhtide delegatsiooni. Meie olime viimane delegatsioon, mis saabus. Pidime minema Putini tervitusvastuvõtule, mis toimus õues aga hakkas vihma sadama. Mina sõitsin esimeses protokolliautos. Vene protokoll pidas läbirääkimisi ja meid saadeti otse Iisaku katedraali, kus pidi algama järgmine üritus. Pidime seal olema kohal viimastena, ent vihma pärast jõudsime esimestena. Peagi tuli president Putin koos abikaasaga ja kuna president Rüütel koos proua Ingrid Rüütliga olid esimestena katedraalis ootamas, siis toimus nende vahel 10minutiline vestlus. Mina olin sellisel kaugusel, et kahjuks ei kuulnud, milles jutt käis. Mul olid lilled selja taga: Ingrid Rüütli kingitus, kohalik julgestusteenistus oleks mu peaaegu arreteerinud, tulid vaatama, mis mul seal selja taga on, ega seal pommi pole.

TOOMAS VOLMER

Eero Raun ja Andrei Birov
Vabariigi Presidendi Kantselei 15. aastapäeva vastuvõtul roosiaias 4. juunil 2008

Vabariigi Presidendi Kantselei

On ka meeles, kuidas me valisime peakokka. Avalikkus kritiseeris meid, et kantselei laristab raha koka otsingule, pole vaja presidendile peakokka või erikokka. Panime tuntud kokkadest kokku komisjoni, seal oli näiteks Imre Sooäär, praegune riigikogu liige, siis oli ta Pädaste peakokk. Presidendi peakokaks soovijaid oli umbes 20–30 inimest. Neist valisime välja kümmekond. Ja nende hulgast jäigi sõelale Indrek Kivisalu. Indrek osutus väga professionaalseks kokaks. Kõik riigipead, kes meid hiljem külastasid, kiitsid meie peakokka väga. See oli väga hea idee, võtta tööle professionaalne kokk, kes teeks rahvusvahelisel tasemel häid roogasid.

Meil on kõik presidendid olnud unikaalsed. Ma arvan et president ei pea olema formaalne figuur. Ta peab olema tõesti eriline, ja rahva lemmik, ja iseloomustama meie rahvast ja riiki. Rüütel oli minu arvates selline president. Üks kord oli Salzburgis suur rahvusvaheline foorum, kus oli kohal väga palju riigipäid. Riigipeadele anti rinda tunnusmärk, kuid Rüütel oli vahepeal pannud selga teise pintsaku ja märk jäi eelmise külge. Küsisin Austria protokolliülema käest, et mida teha, president jättis tunnusmärgi maha, kas pean hotelli tagasi minema? Ta vastas: „Ei, teil pole vaja. Teie presidendist on kaugele näha, et ta on president. Tal pole mingit erimärki vaja.”

Sillaks välisministeeriumi ja kantselei vahel

PEETER MILLER • Välisosakonna juhataja 2002–2006

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Välisosakonna juhataja tegeleb presidendi teenindamisega kõigis küsimustes, mis puudutavad välispoliitikat. Minu igapäevaseks ülesandeks oli olla sillaks välisministeeriumi ja presidendi kantselei vahel. Kui presidendil oli välispoliitikat puudutavaid küsimusi, siis algmaterjalid tulid loomulikult seda valdkonda kureerivast asutusest ehk välisministeeriumist, kuid mina olin vahendajaks. Minu ülesannete hulka kuulus ka välismaalt saabuv kirjavahetus: millele vastata, mismoodi vastata ja isegi see, kas üldse vastata.

Ma ei saa öelda, et president Rüütli ajal oleks olnud välispoliitilised teemad teistsugused kui nad on seda praegu. Iga president on järginud Eesti Vabariigi välispoliitilisi suunitlusi ja nii ka Rüütel. Samas jäävad sellesse aega Eesti ühinemine Euroopa Liidu ja NATOga, mis mõlemad olid väga meeldejäävad ja konkreetsed sündmused. Enne Euroopa Liiduga liitumist toimus Eestis ka referendum. Selles olid president Rüütli roll ja tema tahe ning poolt-sõna väga olulised, mis mõjutasid ka referendumi tulemust.

Nii NATO kui Euroopa Liiduga liitumise päevadel oli kantselei ees pidulik lipu heiskamine, kuhu olid kutsutud valitsuse liikmed ja diplomaatilise korpuse esindajad. Peeti kõnesid, toimus sõjaväeline

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

President ja Ingrid Rüütel tervitavad Saksamaa presidenti dr Horst Köhlerit ja proua Eva Luise Köhlerit Lahemaal Altja külas 28. juunil 2005.

Paremalt teine Ingrid Rüütel, tema kõrval president Rüütel, president dr Horst Köhler, välisosakonna juhataja Peeter Miller, proua Köhler

Pidulik NATO lipu heiskamise tseremoonia presidendi kantselei ees 1. aprillil 2004. Paremalt: kaitseminister Margus Hanson, käsundusohvitser Avo Aljas, president Rüütel, käsundusohvitser Endrik Mõistlik, presidendi kaitsenõunik Vahur Väljamäe, kaitseväe juhataja Tarmo Kõuts, protokolliosakonna juhataja Andrei Birov

ERIK PEINAR

Eesti, Läti ja Leedu presidentide töökohtumine Tartus 24. aprillil 2003.

Vasakult: Tartu linnapea Andrus Ansip, Läti president Vaira Vīke-Freiberga, Leedu president Rolandas Paksas, president Rüütel, käsundusohvitser Peeter Kõiv

Vabariigi Presidendi Kantselei

rivistus ja vastuvõtt. Kui tagantjärgi mõelda, siis eeltööd oli vaja teha mõlemasse astumiseks, aga NATOsse astumiseks ei olnud vaja läbida referendumit. Selles mõttes tuli Euroopa Liitu astumine isegi palju keerulisemalt kätte. Kuigi võib-olla paljud, kes reaalselt seda eeltööd rohkem tegid, ei jaga mu seisukohta.

Riigipeade visiitidega tegeledes sain selgeks, et nende ettevalmistamine oli palju keerulisem, kui visiit ise. Enne visiiti tuleb riigipeale ette valmistada nii-öelda klots. See on kaust taustamaterjalidest, mis teemadel räägitakse ning suunised. Näiteks on seal kirjas tähtsamate välispoliitiliste teemade kohta Eesti seisukoht ning mida maailmas selle teema kohta arvatakse. Ette tuleb valmistada ka kõned, mida presidendiametis palju peetakse, visiitidel tavaliselt õhtusöökide ajal. Esimesel aastal tulid need märksa raskemini välja, kui hilisematel aastatel.

Visiite on palju ja nende ettevalmistusaeg kattub ning on napp. Välisosakonna juhataja ja välisnõunik peavad kõik need sisuliselt ette valmistama, ja siis ei ole küsimust, kas jõutakse, lihtsalt peab jõudma. Eriti kiired ajad on kevaded ja sügised. Arvestama peab ka kliimat. Paljud Aafrika riikide inimesed lihtsalt keelduvad talvel meile tulemast.

Meelde on jäänud naljakas juhtum järjekordsest välisriigi saadiku vastuvõtmise tseremooniast. Tseremoonia kava nägi ette auringi lossi ees, kantselei töötajate tervitust teise korruse trepimademel ja lõpuks kohtumist presidendiga suursaadikute saalis. Tol korral jõudis saadik väga kiiresti trepist üles, mina ei olnud jõudnud veel rivisse astuda, et teda tervitada ja ootasin suursaadikute saalis. Saadik koos oma saatjaskonnaga astus saali ja enne kui keegi midagi teha jõudis, tervitas riiki tulnud suursaadik mind kui presidenti. Hetkeks tekkis piinlik vaikus, ent keegi ei olnud pahane ja olukorrast tuldi välja huumoriga.

Kantseleis töötamise fakt iseenesest ja see, et sa töötad presidendi heaks on juba väga eriline. Ma ei tea, kas mul kunagi veel sellist võimalust avaneb. Inimesed satuvad siia väga erinevaid teid mööda. Mina olin siia laenatud või „liisitud" välisministeeriumist.

Loomulikult teeb selle töö eriliseks ka koht, kus see asub. Kadrioru pargis on eriti mõnus töötada suvel, sest saab võtta tööpaberid ja minna aeda neid lugema. Minu meelest võiks isegi öelda, et

President Rüütel tutvub 27. juunil 2006 Värska lähistel „rohelise piiri" valvamise põhimõtetega

presidendi kantseleis töötamise juures ei ole midagi, mida võiks nimetada tavaliseks. Teisest küljest muutub see aga rutiiniks. Sa enam ei mõtle, et: „ma olen nüüd presidendi kantsleis ja see on väga ilus maja, mida väga paljud ametiasutused ei ole."

Kantseleis juhtub kogu aeg midagi ja siin on väga hea kollektiiv. Siin on alati hea üksteise tunnetus, kõik teavad kõiki. Suuremates organisatsioonides, näiteks ka välisministeeriumi puhul, on see täiesti võimatu, kuna seal on töötajaid ligi kuussada. Kuna kõik teavad kõiki, siis tekib selline oma tunne. Mis ei tähenda, et sa pead kõikidega ideaalselt läbi saama, aga paratamatult puutud sa kõigiga väga tihti kokku.

Aeg-ajalt muutusid suhted presidendi kantselei ja välisministeeriumi vahel ka keeruliseks. Selleks, et saavutada üksteisemõistmine tuleb eri pooltega rääkida. Eesmärgiks oli välispoliitilise informatsiooni liikumine ja koostöö ja see ei olnud alati kerge. Selle silla osa täitmine kahe maja vahel oligi minu roll, kui see õnnestus, siis oli alati hea tunne.

Ports loomulikku, mõnusalt kodust, arusaadavat ja vahel ka glamuurset kokakunsti

INDREK KIVISALU • Presidendi kantselei peakokk 2002–2010

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Minu kantselei peakoka ametikohale kandideerimine toimus avaliku konkursi korras. Mäletan, et presidendi kantselei otsus korraldada uue peakoka valimiseks avalik konkurss, tekitas meedias palju erinevat vastukaja. Konkurss ise kujunes pingeliseks ning kandidaate oli palju. Endalegi üllatuseks võitsin selle ning kantselei tolleaegne direktor Tarmo Mänd tegi mulle tööpakkumise.

Esimeseks põhimõtteliseks tööks peale sisseelamist sai toitlustusteenistuse (nüüd -talituse) töö ümberkorraldamine. Peamise muudatusena sai loodud teenindaja ametikoht ning sellele kohale võetud tööle suurepärane kelner Villu Kask. Arvan, et selle sammuga muutus presidendi ja tema külaliste teenindamine oluliselt kindlamaks ning „majanäolisemaks".

Indrek Kivisalu Evelin Ilvese kokaraamatu esitlusel 31. oktoobril 2011

RENE RIISALU

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Rüütli ja proua Rüütli töövisiit Raplamaale 15. jaanuaril 2003.

Presidendi kokk Indrek Kivisalu valmistab Hagudi hariduskeskuse köögis koolilõunat

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Tänu avalikule konkursile sai minu nimi laiemalt tuntuks. Mõni aeg peale ametisse asumist helistas mulle tollase „Terevisiooni" saatejuht Marko Reikop ning pakkus võimalust iganädalaselt hommikutelevisiooni kööginurgas toimetada. Sellest kujunes välja hommikukoka staatus järgnevaks kuueks aastaks. Kohe haarasid ka teised meediaväljaanded võimalusest ning sain hulgaliselt „kulinaarset leheruumi". Lõppkokkuvõttes jõudsime sihile – Eestimaa elanike silmis oli presidendi kantselei kuvandis ports midagi nii loomulikku, mõnusalt kodust, arusaadavat ja vahel ka glamuurset kokakunsti, mis lähendas meid tublisti rahvale.

Töö kantseleis oli pingeline, nii nagu sellises kohas olema peabki. Toitlustada tuli erinevaid presidendi külalisi, ka kantselei külalisi ning loomulikult oma püsiklientuuri – oma maja teenistujaid. Igaühel oma erilised soovid, ootused ja vajadused.

Eriliselt on meelde jäänud Eesti suursaadikute vastuvõtud, esmalt suveresidentsis Paslepas, seejärel juba Kadrioru roosiaias. Kahe tunni vältel tuli anda tuld, sõna otseses mõttes, erinevatele suupistetele, mis söödi ära otse grillilt. See vahetu kontakt erinevate külalistega, vaba arutelu erinevatel teemadel, peaasjalikult küll sellest, kuidas mida grillima peab, oli nende ürituste südantsoojendavaks eripäraks.

Veel on meeles, tagantjärele naljakas, vastuvõtuks suupistete valmistamine Hispaania kuningapalees. Asi sai alguse juba sellest, et lennul läbi Helsinki Madridi, esimest korda minu elus, kaotas lennufirma ära minu pagasi. Kahtlemata juhtuvad sellised asjad ikka siis, kui neid kõige vähem oodatakse. Valmistasin siis kuninga köögis suupisteid nagu suvitaja – teksade ja suvise särgiga. Põll anti kohapealt ette. Kõige kiirema tööaja keskel teatas peakokk, et nüüd algab siesta. Pooleliolev töö jäeti sinnapaika, lauad lükati keset kööki kokku, kaeti valgete linadega (!) ja kust iganes ilmus äkki lauale erinevaid sööke-jooke. Loomulikult ei puudunud ka vein. Kõik kokad, kaasaarvatud mina, ning kogu teenindav personal istus lauda ja pidusöök kestis järgnevad poolteist tundi.

Toomas Volmer

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Indrek Kivisalu presidendi vastuvõtul Eesti Vabariigi suursaadikutele 26. augustil 2009 roosiaias

Õhtul soovis president mind kuningapaarile esitleda. Minul aga polnud ju riideid! Kohaliku ülemkelneri käest sain enam-vähem parajad viigipüksid ja valge särgi, vist ka lipsu, käsundusohvitser Veikko laenas korraks oma pintsakut. Nii sai kuningapaari ees ära käidud. Pagasi sain kahe nädala pärast Tallinna lennujaamast kätte. Lõpp hea – kõik hea.

Kantseleis töötamise aja vältel oli rõõm tunda, et mind aktsepteeritakse, minu arvamusega arvestatakse, mind hinnatakse. Eriline koostöö oli loomulikult protokolliosakonnaga. Suurepärast koostööd sai tehtud ka välisministeeriumi ja riigikantselei protokolliosakondadega. Rohke meediasuhtluse tõttu oli mul väga hea koostöö meie avalike suhete osakonnaga. Kiidusõnu nende aadressil ei saa kokku hoida.

Minu suhe presidentide perekondadega oli kogu minu ametiaja vältel väga lähedane ja sõbralik. Evelin Ilvese majja tulekuga sain juurde mõttekaaslase kulinaarsetel teemadel ning sisukaid arutelusid jätkub tänaseni. Aeg läks aga oma rada ning minus küpses otsus hakata ettevõtjaks. Presidendi kantselei aegadest sain kaasa hindamatu kogemustepagasi, samuti presidendi koka imago, millest lahtisaamine tundub heas mõttes võimatuna.

On ikka ilus küll!

EDDA NAARITS • **Kantselei aednik 2003–2009**

© Vabariigi Presidendi Kantse

Kantselei aed rajati oma esialgsel kujul 1938. aastal suurusega umbes 15 000 m² ehk siis 1,5 hektarit ja mitmes tasapinnas. Aias on suur roosiaed ja bassein, mida ümbritses kaunis inglise stiilis metsapark.

Mul oli võimalus töötada presidendi kantselei roosiaias aednikuna ligemale 12 aastat, esimesed aastad Kadrioru pargi töötajana ja hiljem juba kantseleis aednikuna. Eelkõige ongi aed tuntud presidendi roosiaiana. Roose oli tol ajal ligikaudu 1500 ja sorte 34–35.

Ilus ja lõhnav oli see aed rooside õitsemise aegu, aga aedniku kõige õnnelikum aeg oli maikuu, kui nägid, et kõik sinu poolteist tuhat roosi olid ilusasti talvitunud ja tugevas kasvujõus.

Edda Naarits aprillis 2002 presidendi kantselei ees värskelt istutatud võõrasemasid kastmas

TOOMAS HUIK, SCANPIX

Tõomas Volmer

Presidendi kantselei roosiaed

Presidendi Kantselei

Roosiaia renoveerimise käigus said aeda uued graniitkillustikkattega teed ja ka uued noored roosistikud. Saime juurde palju uusi sorte. Kuna aed pidi ilus ja pilkupüüdev olema igal ajal, istutasime noorte roositaimede vahele 800 kivikilbikut – need on madalad valged mesimagusalt lõhnavad suvelilled. See oli üllatav efekt!

Meie roosisortide seas oli juba 1937. aastal Saksamaal aretatud *Staatspräsident Päts*, ilus kreemikaskollaste õitega rikkalikult õitsev roos. Esialgu oli neid taimi vast kümmekond ja tol ajal oli plaanis aeda koguda veel Euroopa riigipeadele pühendatud sorte. Siis aga arvasime, et sellisel moel oleks meie ilusast ja lõhnavast aiast saanud kollektsioonaed, kus iga sort tulnuks sildistada. Peenrad oleksid muutunud väga kirevaks ning rahutuks. Loobusime sellest mõttest ja nii saigi roosiaeda suur peenraosa ühte värvi meie oma kunagise presidendi nimelist kaunist roosi. Ja see on väga muljet avaldav!

Staatspräsident Päts roosisort oli Eestis olemas juba sügaval Nõukogude ajal. Kasvas ta Pirita näidisaia rosaariumis, kuid tal polnud juures sordinime. Nimetu kaunis roos.

Aias oli tööd palju. Algusaastatel sai niitmisel abi Kadrioru pargi töötajatelt. Muudes pargihoolduse töödes, aga suvevaheajaks tööle võetud koolilastelt. Kui olin juba kantselei töötaja, võeti tööle veel üks noormees, Tõnu Aunpuu, kes jäi silma aianduskooli praktikal olles. Tol ajal paranesid tunduvalt ka meie töö- ja olmetingimused – saime töövahendid ja korralikud masinad. Lisaks riietusruumi, pesemisvõimaluse ja töövahendite hoiustamise koha.

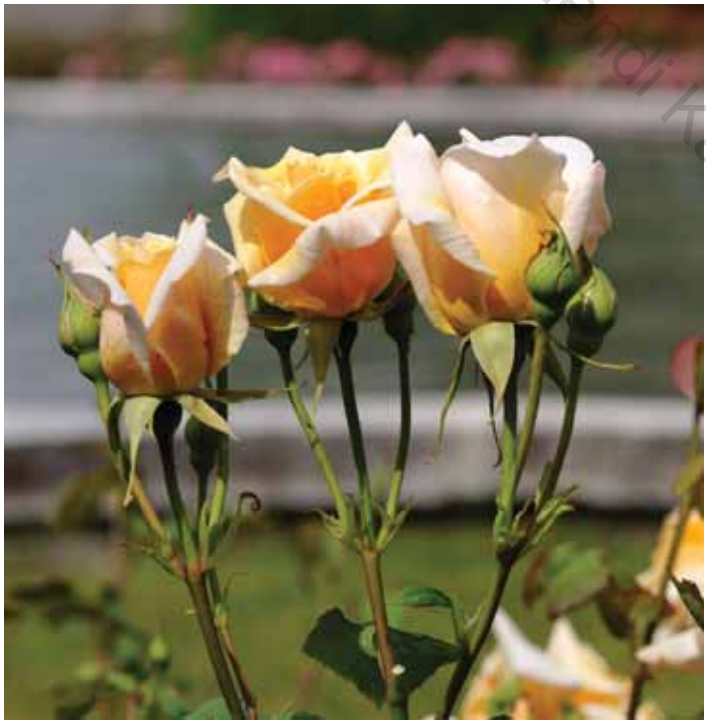
Kuna presidendi kantselei aed on alati olnud kinnine aed, mida ümbritsevad kõrged müürid, on linnarahva huvi selle vastu suur. Vaid ühel päeval aastas, 20. augustil, olid väravad valla ja külalised oodatud. Küll aga sai tulla aeda ekskursioonile eelkokkuleppel. See oli mulle väga huvitav – sain jutustada aiast, roosidest, oma tegemistest. Sain tutvustada ka aia pargiosa, mis oli kunagi olnud väga liigirikas. Üsna tihti kujunes neist käikudest tore aianduskonsultatsioon.

Et aialt saladuskatet veidi kergitada, on meist vahel ajakirjanduses juttu tehtud. Nii käis ajakirjanik Rein Sikk meie aias terve tööpäeva tööl. Mäletan seda korda hästi – tegime hommikust alates kõiki töid koos: pühkisime luudadega teid ja treppi (tol ajal polnud veel puhureid) ja korrastasime meie uhkeid rododendroneid. Kuna rodode rida kasvab paemüüri ääres ja sinna koguneb ohtralt aias kasvavate tammede lehti, roomasime ettevaatlikult nende all ja vahel ning vedasime välja kärukoormate kaupa tammelehti ja -tõrusid. Tavaliselt oli see mulle kahe päeva töö. Tol kevadel saime hakkama päevaga. See päev oli tore. Usun, et ka Rein Sikk sai aimu aedniku argipäevast. Tema lugu Eesti Päevalehes oli väga tõepäraselt ja sooja huumoriga kajastatud.

Palju tähelepanu sai kantselei roosiaed nii pildis kui sõnas tuntud roosikasvataja Mart Ojasalu raamatus „Roosikasvatus – roosid Eesti aedades".

Mul oli võimalus töötada aias kolme presidendi ajal, võin öelda, et nad kõik kasutasid ja nautisid aeda omal moel. Eredamalt on meelde jäänud president Meri, kes käis tihti ka juttu ajamas ja huvitus kõigest ümbritsevast.

Loomulikult oli aias tööd palju ja see töö polnud kerge. Aga rõõmu ja rahulolu pakkus õhtul pilk tehtule – on ikka ilus küll!

ARNO MIKKOR

Roosisort Staatspräsident Päts

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TOOMAS VOLMER

Presidendi kantselei roosiaed

TOOMAS VOLMER

Presidendi kantselei roosiaed

Tööülesanded, mida teised majas teha ei jõua, jõuavad sekretariaati

MANILVE RANDALA • Valvesekretär 2003–2011 • Asjaajamistalituse juhataja 2011–

© Vabariigi Presidendi kantselei

Kui mind peale vestlust kantseleisse tööle kutsuti, tuli see mulle üllatusena, nagu vist paljudele, keda siia kutsutakse. Südamest küll lootsin, samas ka mõtlesin, et kuidas ma ülesannetega hakkama saan.

Mind võeti kantseleisse valvesekretäriks, mis tähendas, et olin tööl õhtul ja öösel. Kohe oli näha, et presidendi kantselei oli teistsugune kui minu varasemad töökohad. Kõik oli seotud presidendi ja tema aitamisega.

Öötöö on natuke teistmoodi. Ülesanded muutuvad jooksvalt, öösekretäridel tuleb teha asju, mida päevased sekretärid ei jõua.

Näiteks tuleb printida välja pidulike õhtusöökide menüüd ja visiitide ajakavad, need ilusasti köita, pakkida visiitidele kingitused. Palju tuleb teha ajamahukat nikerdamise tööd ning samuti tehnilist tööd: otsida kontakte ja täita erinevaid tabeleid.

Kõik ei kannata öötööd: maja on tühi, uksed on kinni ja õhkkond

VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI

Manilve Randala tööpostil

KRISTJAN TERASE

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Sekretär Liisa Raudmäe sügisel 2012 sekretariaadis

on teistsugune. Öösel tead, et maja peal võib näha politseinikku või presidenti, aga muud rahvast eriti ei ole. Välja minna ei saa, kellegagi suhelda ei ole. Sellega peab lihtsalt arvestama.

Asjaajamistalituse juhatajana tegelen rohkem koordineerimisega. Hoolitsen selle eest, et info liiguks ja vajalikud asjad saaks õigel ajal tehtud. Kantseleis teevad kõik tööd presidendi hüvanguks: eesmärk on üks, aga ülesanded on erinevad. Seetõttu on oluline, et kõik üksteisest õigesti aru saaksid.

Ülesanded, mida teised majas teha ei jõua, jõuavad sekretariaati. Sealhulgas igasugune tehniline töö: kirjade ja kõnede vormistamised, hiliste pressiteadete väljasaatmine ja kodulehele panemine jne. Teisest küljest kujundab sekretariaat ka maja näo: inimesed, kes kantseleisse helistavad, saavad siit esmamulje.

Kõige parem osa tööst on see, et saab presidendiga otse suhelda, näiteks telefoni ühendamisel. Mulle on alati meeldinud inimestega suhelda. Tööga kaasnev paberimajandus on rohkem rutiin.

Hästi on meelde jäänud ka mõned vestlused proua Rüütliga, ta on väga laia silmaringiga, kõik teemad, millest ta rääkis, olid huvitavad ja paeluvad.

Ühel korral rääkis ta näiteks sellest, et eestlased peaksid olema õnnelikud, et kuigi meid on vähe, on meil siiski omakeelsed ülikoolid. Maailmas on palju rahvaid, kellel neid pole.

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei 15. aastapäeva vastuvõtt roosiaias juunis 2008. Vasakult Ingrid Rüütel, Arnold Rüütel ja president Ilves

Mul oli õnn olla tööl ka 2004. aasta maikuus kui toimus Euroopa Liiduga ühinemise pidulik tseremoonia presidendi kantselei ees.

Kõik suursaadikud olid maja ees rivis, kohal olid ka president ja proua Rüütel ning president Lennart Meri. Ilm oli ilus, päike paistis ja kõigil oli hea tuju. Lennart Meri küsis minult ühe pildi kohta, mis käsundusohvitseride toas toona oli, et kas ma ikka tean, kes on selle autor? Tahtis mind vist sellega üllatada. Õnneks oskasin talle siis vastata, aga nüüd pole enam ei pilt ega autor meeles.

Sekretärid on abiks teenetemärkide üleandmise tseremoonial ja 24. veebruari vastuvõtul. Juhatame inimesi kohtadele ja aitame protokolliosakonnal vastuvõtule tulijaid registreerida. Tseremooniad on toimunud põnevates kohtades – kunstimuuseumis, Eesti Pangas, Tartu ülikooli aulas. 24. veebruari vastuvõtu juures oleme abiks olnud ainult paar aastat. Kuna nüüd korraldab presidendi kantselei iseseisvuspäeva vastuvõttu ise, ilma välisministeeriumi abita, siis sekretäride osalemine kergendab natuke protokolliosakonna tööd. Samuti aitame 20. augusti vastuvõttudel. Üritustel osalemine on alati huvitav, sest see lisab igapäevasele rutiinile natuke värvi juurde.

Mäetipp Kadriorg. Geoloogiline kiirvaatlus

EERO RAUN • President Rüütli avalike suhete nõunik 2003–2006

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Hoidudes kiusatusest rääkida atraktiivsena tunduvaid lugusid (mis paratamatult keskenduks ühele või teisele presidendile) või heietada mälestusi (mis mõjuks enesekesksetena), astun üldistamise libedale teele ja püüan sõnastada mõningaid Kadrioru kantselei elulaadi olemuslikke tunnusjooni, mis tunduvad kestvat läbi muutuva aja ja vahetuvate inimeste.

Ametiredelil ülespoole pürgijad peavad enne tippu jõudmist toime tulema õige paljude Skylla ja Charybdise kombel rüselevate küünarnukkidega, aga mäetipule jõudes ootab ees nõutuks tegevalt üksildane tühjus, mida tuleb kiirelt täitma asuda. Nagu Lennart Meri on õpetanud: Eesti aeg ei oota, võimaluste akna avaliolek võib jääda üürikeseks.

Presidendiametis olijad üle maailma on igaüks küll oma riigi huvide eest väljas, ent samas tunnevad üksteise suhtes ka teatud solidaarsust, mis kompenseerib nende üksindust kodumaises kontekstis. Eesti riigipea on küll vabam mõningatest eetilistest dilemmadest, mis võivad maise glorioossuse nimel ohtu seada suurriike juhtivate inimeste hingeõnnistuse. Ent samas tuleb selle väikeriigi eestkõnelejal arvestada oma rahva maksimalistliku hoiakuga karja juhtlooma teo-, mõtte- ja tõupuhtuse osas. Temalt nõutakse ilmeksimatust ja ikooniliseks ideaalkujuks olemist. Arnold Rüütli sõnul: riigijuhilt on õigus nõuda enamat kui üksnes omaenda järeltulijate tuleviku kindlustamist, tema hool peab käima terve rahva üle. Usun, et kui Toomas Hendrik Ilves avarapilgulise ja õpetatud psühholoogina paneks pärast ametiaja lõppu kirja lõbus-iroonilised tähelepanekud presidendina kogetu kohta, võiks sellest kujuneda rahvusvaheline bestseller.

Inimene, kes kannab parasjagu presidendirolli täit vastutust, annab sellele oma nime, näo ja hääle. Ent riigipea ametikohale sisu andmiseks jääb ühe inimese jõud liialt väheseks – selleks on vaja meeskonda ja selle kokkuhoidvat kollektiivset mõttejõudu. Presidendi

President Meri ja Eero Raun Eesti Vabariigi aastapäeva vastuvõtul 1997

VOLDEMAR MAASK

VOLDEMAR MAASK

©Vabariigi Presidendi Kantselei

President Meri riigivisiit Ungarisse mais 1997.
Vasakult: Tartu ülikooli rektor Peeter Tulviste, Eero Raun, kantselei direktor Jaanus Pikani

kantselei on alati ühendanud eneses väga erineva vanuse, haridusliku ja tööalase tausta ning maailmavaatelise pagasiga kaasteelisi. Nende oskuste, teadmiste ja hea tahte koondsumma on kujundanud Vabariigi Presidendi kui põhiseadusliku institutsiooni ametisoorituse lati lõplikku kõrgust rohkemgi, kui arvata osatakse.

Riigipea kantseleis töötamiseks on mõningad kriteeriumid, mis pole kirjas üheski ametijuhendis. Esiteks peab neid inimesi nende igapäevatöös ühendama presidendi kirglik armastus oma maa ja rahva vastu. Selle ülendava tunde toel pole ükski esmapilgul rutiinsena tunduv tööpäev teisega täiesti sarnane. Teiseks on Kadrioru tublid töömesilased reeglina oma erialal säravad spetsialistid, kes aga avalikkuse ees peavad rahulduma taustarolliga. Presidenti teenides on küll vaja olla Aristotelese määratluse kohaselt *zoon politikon*, ühiskondlik olevus, ning omada head poliitilist vaistu. Kuid samas ei tohiks ükski presidendi kaastööline arendada samal ajal enda iseseisvat poliitilist karjääri, sest see viiks paratamatult institutsiooni usaldusväärsust kahjustava huvide konfliktini. Kolmandaks on oluline kohanduda Kadrioru elustiiliga, mis on näiliselt surutud konservatiivselt rangetesse raamidesse, kuid peab samas olema siiski piisavalt tundlik, et tunnetada ja vajalikul määral peegeldada Eesti elu väiksemaidki tukseid. Ning

2006. aasta 20. augusti pidulik kontsert presidendi roostaias.
Paremalt: Eero Raun, president Rüütel, Ingrid Rüütel

Vabariigi Presidendi Kantselei

neljandaks tuleb inimestel, kes suunavad ühe väikeriigi samme, olla oma tegevuses sügavalt teadlikud asjaolust, et maailm on rahvusvaheline.

Presidendi avalik pale on otsekui ülisuur pusle, mis on osavalt kokku seatud väga paljudest üksikdetailidest. Asetatuna õigele kohale, jääb iga koostisosa peaaegu märkamatuks. Kuid juhul, kui mõni tükike on puudu või teisega vahetusse läinud, riivab see otsekohe vaataja silma. Nõnda tulebki igal kantselei teenistujal oma tööpanust viimistleda kui asendamatut pusletükki harmoonilises tervikus. Kantselei direktoril lasub vastutus seda meeskonda käigukastina veatult töös hoida ning hoolitseda selle eest, et kõik hammasrattad vajalikul määral üksteisega haakuks ja transmissiooniõli alati jaguks temperatuuri tõusu tasakaalustaval määral.

Kriitiline lugeja võib siinkohal küsida, et kas Vabariigi Presidendi Kantselei on sellise vastutuskoormaga toime tulnud. Avaliku arvamuse uuringud, mis muuhulgas apelleerivad ju sellesama lugeja seisukohtade esindamisele, on juba paljude aastate jooksul sellele jaatavaks vastuseks andnud küllaltki kõrged presidendi institutsiooni usaldusväärsuse reitingud.

Kindlaim tagatis selleks, et see ka edaspidi nii jääks, seisneb Kadrioru tööpere suhtumises ja siiras tahtes märgata lihtsat ligimest ja temast hoolida. Olles vaba täitevvõimu ennast ja teisi piitsutavast elutempost, on presidendil ja tema meeskonnal privileeg ja ühtlasi kohustus keskenduda kvantiteedi asemel kvaliteedile, sõnastada enda ja teiste jaoks kontrollküsimusi Eesti arengusuundade mõtestatuse kohta – ning hoolitseda selle eest, et riik oleks inimeste, mitte inimesed riigi jaoks. Ning sellegi eest, et ükski riigi demokraatlikuks ja tasakaalustatud arenguks oluline institutsioon ei manduks kummitempli staatusesse.

Eesti rahvas ja riik saavad õigusega uhked olla oma seniste presidentide üle. Nad on olnud inimestena väga erinevad, kuid nad kõik on olnud tugevad isiksused ja vastutustundlikud juhid. Nende sõnumid on olnud üksteisest erinevad, kuid kõnetanud mingil olulisel ajahetkel ja vajalikul moel otsustavat osa oma rahvast. Ent ühel poliitiliselt andekal rahval peavadki olema hea poliitilise vaistu ja kindlate moraalsete põhimõtetega presidendid.

Aga selleks, et president saaks külvata, tuleb tema meeskonnal künda, väetada ja rohida. Tundes paljusid Kadrioru töökaaslasi eri aegadest, tean nende suutlikkust ning olen kindel, et enda vastutuse tajumine ja rollisoorituse väärikus suudetakse edasi anda ka tulevastele kolleegidele. ❄

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei

President Rüütel Aegviidus presidendi suusamatkal 25. veebruaril 2006

VABARIIGI PRESIDENT TOOMAS HENDRIK ILVES

2006–2016

Esimesed tööpäevad kantseleis

OLARI KOPPEL • President Ilvese nõunik 2006–2012

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Lennart Meri le omistatav tarkusetera, et riik peab toimima riigina 24 tundi ööpäevas ja seitse päeva nädalas, kehtib täiel määral Meri enda osalusel rajatud Vabariigi Presidendi Kantseleis. Eesti riigi ja kantselei toimekust ei saa kahandada ka meie demokraatia paratamatusest johtuv seik, et presidendi isik iga viie või kümne aasta tagant muutub.

Kantselei inimtaristu ehk nõunikest, avalikest teenistujatest ja lepingulistest töötajatest koosnev masinavärk peab töötama iga ilma ja iga presidendiga. Ideaalis või vähemasti teoreetiliselt ei peaks see masin evima inimlikke omadusi, st omandama aja jooksul ei presidendi ega kantselei direktori nägu. See on ideaal ja teooria, tegelik elu ja praktika on teistsugune. Mis on ka mõistetav, sest inimesed pole masinad. Õnneks.

Olgu eelöeldu kõigele nüüd järgnevale omamoodi kontekstuaalne raamistik, millest mul oli au end leida 10. oktoobril 2006 ehk päev pärast seda, kui vastselt riigipeaks valitud Toomas Hendrik Ilves oli andnud riigikogu ees ametivande. Minust sai uue presidendi nõunik veel enne, kui uus president jõudis palgata uue kantselei direktori Rainer Saksa. Mu tööle võtmise käskkiri kannab seetõttu Tarmo Männi allkirja.

Vastavalt tavale oli ametist lahkunud president uue presidendi tuleku hetkeks tõesti Kadriorust lahkunud ning koos temaga ka kõik nõunikud. Direktor Mänd, kuigi ametlikult veel ametis, oli end sisuliste otsuste tegemisest samuti korrektselt distantseerinud.

See, et president Rüütli ajal liikus kogu informatsioon nõunike ja direktori kaudu ning et otsustamisõigusega isikute ring oli suhteliselt väike, sai mulle selgeks esimese tööpäeva pärastlõunaks. Samal ajal jõudis pärale ka teadmine, et riik ja selle president kehastavad tõepoolest järjepidevust.

Ülo Veldre

Olari Koppel on üks neist, kellele Toomas Hendrik Ilves kinkis presidendiks valimise järel 23. septembril 2006 raamitud kikilipsu, tänuks valimiskampaaniasse panustamise eest

ERIK PEINAR

Valitud president Toomas Hendrik Ilves ja president Arnold Rüütel 9. oktoobril 2006 presidendi kantseleisse sisenemas

ERIK PEINAR

Vabariigi President ja Evelin Ilves saabuvad 9. oktoobril 2006 presidendi kantseleisse

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Seletan need äratundmised lahti: vastselt ametisse astunud president Ilvest ootasid president Rüütli ja tema kantseleijuhi poolt kokku lepitud kohtumised ja kohustused. Selle vahega, et kokkuleppijaid endid enam ei olnud. Küsida ma kelleltki ei osanud. Või kui vastati, siis viisil, mis mind enamasti tõele lähemale ei viinud. Näiteks viidati endisele ametnikule või nõunikule, keda enam majas ei viibinud.

President Ilvese esimesel ametinädalal koosnes tema nõunikkond minust, direktor Saksast ja siseosakonna juhatajast Erki Holmbergist, keda uus riigipea teadis varasemast ajast. Ülejäänud nõunikud tulid ükshaaval oma ametitesse oktoobri teises pooles ja novembris.

See võis olla mu teine (või koguni esimene?) tööpäev, mille lõpetasin mõttega, et enesetapuks on ka palju lihtsamaid võimalusi kui presidendi nõunikuna töötamine. Olin esimeste töötundide jooksul tundnud end mitu korda täieliku idioodina, kui ma ei osanud vastata mõne järjepideva kantseleiametniku küsimusele asja kohta, millest mul polnud vähimatki aimu.

KRISTJAN TERASE

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendi kantselei teenindaja Villu Kask

Ja küsimus ei olnud mitte selles, et ametnikku huvitanuks mu arvamus. Vaid selles, et pidin tegema riigi toimepidevuse seisukohalt vajaliku otsuse olematu taustinformatsiooni olukorras.

Inimressursi nappus väljendus selleski, et esimestel tööpäevadel, nädalatel ja kuudel osalesin ilmselt kõigil presidendi kohtumistel ja üritustel ning jõin liitrite kaupa kohvi, mida äärmise vilumuse ja elegantsusega serveeriti (midagi sellesarnast ei ole ma kohanud üheski teises Eesti riigiasutuses).

Põrnitsesin näiteks heitunult vaibaserva, oodates oma volikirju esitama tulevat teise riigi suursaadikut. Heitumuse üheks põhjuseks oli seegi, et ma polnud suutnud varustada sekretariaati tekstiga, millega vastne president suursaadikut tervitab. Mu vastulause, et eks president ise koha peal otsustab, mida ta suursaadikule – meile väga sõbraliku ja lähedase riigi omale – ütleb, võis tekitada järjepidevuse kandjates tunde, et seesuguse lähenemise tulemuseks on vähemasti diplomaatiline skandaal, kui mitte relvastatud konflikt.

ANDRES PUTTING, DELFI

President Ilves ja Olari Koppel
enne presidendivalimisi 29. augusti hommikul 2011 kantselei pressitoas

Foto: Presidendi Kantselei

Kui laenata mõtet suurelt sõnameistrilt, Soome suusahüppekuulsuselt Matti Nykaselt, siis lõppkokkuvõttes läks ju kõik hästi. Surma keegi ei saanud ... Aga kaks tähelepanekut edasiseks siiski:

esiteks, kui mõni pahasoovija soovib Eesti presidendile mingi suuremat sorti jama korraldada, siis võiks ta selle ajastada presidendivahetuse järgsesse nädalasse. Sest siis võib juhtuda, et riigi toimekindlus vähemasti presidendi kantseleis on tagatud mõnevõrra väiksemal määral kui sada protsenti.

Ja teiseks, õigemini eelöeldu vältimiseks väidan, et kui presidendivalimiste korras midagi muuta, siis kindlasti (ka) seda, et valijameeste kogu ja uue presidendi ametisse astumise vahele jääks aega rohkem kui kaks nädalat.

ANDRES PUTTING, DELFI

5. juunil 2012 sõitsid president Ilves ja Evelin Ilves Edelaraudtee diiselrongiga riigivisiidile Läti Vabariiki. Valgas kaunistati rong presidendi lippude ja tammevanikuga. Esiplaanil president ja Evelin Ilves ning Marko Mihkelson

Tagantjärele tundub alati tore, et oli võimalus töötada huvitaval ajal

RAINER SAKS • Kantselei direktor 2006–2011

© Vabariigi Presidendi Kantselei

2006. aasta sügis oli harukordselt soe ja pikk. Vabariigi Presidendi valimiste päeval oli ebaharilikult soe ja lausa suvine ilm. Kogu oktoober oli niivõrd leebe, et Kadrioru pargid püsisid veel hiljemgi rohelistena. Sellest küljest oli esimene tööpäev 10. oktoobril igati meeldiv. Kõik muu, uude ametisse sisseelamisega seonduv, ei olnud aga paratamatult samavõrd nauditav ega leebe.

Paratamatult sellepärast, et mitte keegi ei ole kunagi päriselt valmis olukorraks, kus riigipea ülesanded antakse üle ühelt inimeselt teisele. Paberite ja materiaalse vara üleandmisega probleeme ei olnud. Vajalikud dokumendid vormistati kiiresti ja korrektselt. Presidendi valimiste ja ametivande andmise vahele jäi selleks piisavalt aega. Samas ei olnud piisavalt aega, et komplekteerida ametisse asumise ajaks Vabariigi Presidendi meeskond, ehk värvata nõunikud ja muud asjasse puutuvad ametnikud. Samuti oli vaja välja mõelda, millised võiks olla töökorralduslikud rutiinid, mis sobiksid uue presidendiga.

President Ilves ja Rainer Saks riigipea kabinetis novembris 2007

Vajalikke ja sobilikke inimesi leida on alati keeruline, neil on tavaliselt töö ja kõik muu eluks vajalik olemas. Ei ole ju eriline saladus, et kuigi kõiksugu küsitlused ennustasid Toomas Hendrik Ilvesele selget rahva toetust Vabariigi Presidendi kandidaadina, siis vajalikke poolthääli riigikogus või hiljem ka valimiskogus ei julgenud keegi kindla peale kokku lugeda. Pigem arvati, et ülekaal on lõpuks ikkagi ametisoleva Vabariigi Presidendi taga.

Seega tuginedes iidsele Eesti tarkvarale, et ei ole ilus jagada seda, mida sul ei ole, ei pööranud tulevane Vabariigi President kogu kampaania vältel erilist tähelepanu ka sellele, kellest võiks koosneda tema meeskond Kadriorus. Korraga selgus, et selle kõigega on neetult kiire. Ja edasi järgnes lõpmatuna näiv inimeste veenmine selles, et nende hetkel käsil olev amet tuleks vahetada viie aastaga piiritletud ameti vastu, kus lisaks muidki piiranguid. Ning vähe sellist, mille pärast inimesed oleks näiteks nõus elukohta vahetama.

Kuigi Eesti Vabariigi riigipea amet on suures osas sümboolne, siis ometi on tema ametiülesannete hulgas selliseid, mille täitmine eeldab üldiselt tunnustatud eksperdi renomeed omavate inimeste palkamist. Ette oli aimata, et veelgi keerulisem ja kurnavam on ametisse asuvale presidendile just nimelt sümboolsuse rolli täitmine, nii et ka selles osas tuli meeskonna komplekteerimisel panustada võimalusel kogemustele. Seepärast oli loomulik, et uue presidendi lähem meeskond formeerus lõplikult alles 2007. aasta alguseks.

Sobivate töörutiinide leidmisel sai keskenduda sellele, mis on presidendi kantselei põhiülesanne – põhiseadusliku institutsiooni töö korraldamine. Eelnevate aastate jooksul oli presidendi kantselei korrastanud valdava osa enda käsutuses olevast kinnisvarast. Jäänud oli viimane renoveerimistöö Rohelise aasa tänaval. Kuigi nii-öelda varahalduspool küsis ka edaspidi omajagu tööaega, tulid selleks tööle võetud inimesed oma tööga hästi toime. Ka kantselei struktuurilist ülesehitust võis pidada loogiliseks ja toimivaks, mis kohe muutmist ei vajanud. Samuti toimis eelarve planeerimise ja menetlemise protsess. Väikeseid eelarvepingeid põhjustas uue ekspresidendi institutsiooni asumine seadusega ettenähtud eelarveridadele, aga seegi oli vaid lühiajaline ebamugavus. Seaduse täitmist keegi ei vaidlustanud. Esimesel tööpäeval aitasid mul pimeduses tormata kantselei senised töötajad, lisaks tuli neil samaväärset abi pakkuda Olari Koppelile.

Ülejäänud nõunike lisandudes hakkasid rutiinid korralikult toimima. Vabariigi President oli sõnastanud valimiskampaania käigus terve rea erinevaid teemasid, millega tegelemist ta pidas oluliseks. Lisaks veel teemad, millega teda tavapäraselt seostati. Põhiseadus ja muud külgnevad seadused seadsid oma konkreetsed ülesanded ja raamid ning elu ise esitas pidevalt uusi võimalusi ja väljakutseid. Seega igav ei hakanud. Hoopis keerulisem oli aga asuda nende ideede kallal konkreetselt tööle. Kartusi põhjustas ka teadmine, et kodanike ootused seoses oma uue riigipeaga on liigagi suured. Kohe võis eeldada vastuolu Toomas Hendrik Ilvese lubaduse – kaitsta igati põhiseadust ja käituda ise vastavalt põhiseaduse mõttega kooskõlas ning mitmete avalikkuses peegeldunud ootuste vahel. Samuti võis eeldada, et vaidlusi ja vastuseisu tekitab riigipea soov kaasajastada põhiseaduse riigikaitse peatükki. Ka pealtnäha sellised mitte kõige tähtsamad poliitikad, nagu teenetemärkide senisest vähesem annetamine või vabariigi aastapäeva tähistamine Eestimaa erinevais paigus põhjustas omajagu vastuargumenteerimist. Selgus, et kuigi Vabariigi President ise arvas, nagu ei muudaks ta oluliselt midagi, tundus päris paljudele, et ta teeb kõike hoopis teistmoodi kui seni oli tehtud.

Ei pea olema sotsiaalteadlane, et mõista, et inimestel on väga erinevad arvamused muudatuste ja uuenduste suhtes. Samas võis ennast rahustada teadmisega, et inimesed peavad saama uue riigipeaga harjuda. Vabariigi Presidendil on selles mõttes lihtsam, et talle laekub erineval viisil oma tegevuse kohta üsna

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TOOMAS VOLMER

President Ilves ja Rainer Saks roosiaias augustis 2009

© Vabariigi Presidendi Kantseleile

palju tagasisidet. Sageli torkavad silma küll rohkem emotsionaalsed äärmused, aga pidevalt avalikkuse tähelepanu ja sündmuste keskpunktis viibides on võimalik tajuda ka tegelikke meeleolusid ning märgata seda, mida arvatakse peale esialgsete emotsioonide taandumist. See asjaolu on presidendi kantseleis töötamise üks kasulikemaid ja tulutoovamaid aspekte ning vahest just seepärast on kõik senised taastatud Eesti Vabariigi presidendid küllaltki rahulikult ja enesekindlalt oma joont ajanud.

Juba enne seda, kui Toomas Hendrik Ilves asus täitma oma ametiülesandeid, võis eeldada, et üheks suurimaks vastuolude allikaks saab olema tulevase presidendi soov suhelda rohkelt Eesti inimestega ja suhestuda aktiivselt kodanikuühiskonnaga ning teisalt arendada aktiivselt välissuhtlust. Eduka välissuhtlusega seondusid ka üldiselt kõrged ootused. Konflikt oli sisse kodeeritud, sest võimatu oli leida aega ja vahendeid, et mõlemas valdkonnas ära kasutada kõik pakutavad võimalused. Mõnevõrra leevendust pakkus Ilvese otsus mitte trügida üritustele, kuhu nominaalselt kutsutakse riigipäid, millistel viibimine eeldas aga otsuste langetamisel vastutuse kandmist parlamendi ees. Selle põhiseaduse mõttega kooskõlas oleva Vabariigi Presidendi otsuse tulem oli, et tal jäi alguses oluliselt vähemaks võimalusi tegeleda Euroopa Liidu erinevate teemadega. See tõi esialgu kaasa nukraid toone Vabariigi Presidendi kohtumistel ja nõupidamistel. Aja jooksul kohaneti aga olukorraga ning leiti uusi väljundeid.

Sellegipoolest võis eeldada, et kaalukauss valikute tegemisel langeb eelkõige välissuhtlusega seonduvale. See sundis iga ürituse eel endalt küsima, mida sellega tahetakse saavutada ning igapäevast elu

väga hästi planeerima. Tuli pidevalt kaaluda ja püüda teha õigeid valikuid. Planeerimine muutus kiiresti protsessiks iseeneses, aga aja kulgedes muututi ka järjest oskuslikumaks erinevate väärt ettevõtmiste kalendrisse sobitamisel. Arvestada sai ju ka eelmiste presidentide töö korraldamisel kogetut. Ning kohati vähemalt tundus, et nii sise- kui välisriiklik suhtlemine kulgeb tasakaalus. Ma ei ole ka märganud, et Vabariigi Presidendile oleks emma-kumma valdkonna eelistamist ette heidetud.

Presidendi kantselei, aga eelkõige Vabariigi President ise, pidid veenduma ja omaks võtma lihtsa tõsiasja, et kõike, mida pead vajalikuks või tahaks hirmsasti teha, ei ole kahjuks siiski võimalik teha. Inimene lihtsalt ei kesta kaua, kui tema ajakavas puuduvad hetked iseenda jaoks. Lisaks söömisele ja magamisele tuli leida aega ka lugemiseks ja muudeks tegevusteks, mis ei oleks pelgalt kohustus. Kiiresti selgus ka, et Toomas Hendrik Ilves leidis lugemiseks ja kirjutamiseks aega kõigi planeerijate kiuste.

Palju keerles raha ümber. Imetleda sai nii hoogsat majanduskasvu kui sama muljet avaldavat langust. Valitsus ja riigikogu presidendi kantseleid just kullavihmaga üle ei kallanud, samas püüdsid mõlemad institutsioonid olla arvestavad ja vastutulelikud. Ent oli selge, et kui Vabariigi President soovib oma seatud eemärkide saavutamiseks midagi uut ette võtta või korraldada, tuleb selleks eelkõige presidendi kantselei sisemine töö ümber korraldada, et mitte leida end pidevalt valitsuse käest paluja rollis. Seepärast asutigi seniseid kulusid kohe algusest peale üle vaatama ning säästa üritati ka buumi aastatel, mis omakorda kergendas hiljem üldiste eelarve kärbete üleelamist.

Pikemaajalise majandustõusu üheks peegelduseks oli idee rajada Vabariigi Presidendile residents. Soov ei tulenenud küll ainult majandusbuumi aegsest hoogsast mõtteviisist, vaid sellest oli räägitud juba Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise aegadest peale. Ühelt poolt olid üleskutsed rajada Eesti riigipeale residents kantud okupatsioonide eelsete aegade ihalusest, mil Konstantin Päts presidendina resideerus Kadrioru lossis või suviti Orul. Presidendi kantseleis olid küll ka toonase presidendi töökabinetid, kuid

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi aastapäeva vastuvõtt Jõhvis, 2009

mitte esindusruumid. Seepärast oli mitmeid arvajaid, kes pidasid uue residentsi loomist puhtalt praktiliseks küsimuseks. Olukorras, kus igal aastal koostati suuri positiivseid lisaeelarveid, tunduski residentsi rajamine jõukohase eesmärgina. Tegelikult saadi aru, et tegemist on ettevõtmisega, mis halva õnne korral võib varjutada kõik ülejäänud presidendi tegemised. Kindlasti aga hakatakse siunama raha kulutamise pärast. Veelgi rohkem pidi pelgama lihtsat tõsiasja, et peaaegu igal inimesel on olemas oma ettekujutus, milline peaks olema või välja nägema Eesti Vabariigi üks olulisemaid esindushooneid. Täiesti kindel võis olla selles, et siin ei ole võimalik konsensust saavutada.

Erinevate inimestega suheldes ning omaenda seniseid kogemusi arvesse võttes leidis president, et tulevane residents peaks lahendama minimaalse esindusruumide vajaduse, võiks omada mingit juba varasemat tähendust Eesti ajaloos, peaks kuuluma Eesti riigile ning ei tohiks olla Tallinnast kaugel. Viimast eelkõige sellepärast, et nii esinduslikud külalised kui tööasjus saabujad, ei peaks kulutama liigselt aega teel viibimiseks. Oma arvamus oli ka politseiameti pädevatel kooskõlastajatel. Idee rajada päris uus hoone heideti kõrvale, kuna sellist hoonet ei ole võimalik rajada ilma vastavat konkurssi korraldamata. Eesti oludes tähendaks selline konkurss aga lõputa vaidlust, kus kaotaja on ette teada. Kaotaja on konkursi korraldaja. Seepärast arvati, et märksa väärtuslikum oleks renoveerida ja korrastada midagi sellist, mida kõik juba nagunii ilusaks peavad. Sobivas kauguses oli riigi hallata varemetes Keila-Joa mõis. Ei ole nähtud kedagi, ei kunstiteadlaste või ka tavakodanike hulgast, kes seda mõisahoonet taastamisväärseks ei peaks. Ka muinsuskaitselised tingimused tundusid selles kohas talutavad ning jätvat võimalusi suhteliselt vabamaks toimetamiseks ka siis, kui hoone on juba valmis. Ja kuigi esialgsed kalkulatsioonid kogu hoonetekompleksi ja pargi taastamiseks tundusid päris suured, võis kõike ehitada pikema aja vältel erinevates etappides. Nii võttiski Riigi Kinnisvara aktsiaselts selle projekti vedada. Riigipea jäi aga ikkagi kuidagi kõhklevaks ja loobus ideest majanduslanguse alguses. Ilmselgelt seda otsust tehes kergendust tundes. Võib-olla läks kokkuvõttes isegi hästi, kuna mõis leidis seejärel üllatavalt kiiresti uue omaniku ja saab peagi ilmselt ka renoveeritud.

© Vabariigi Presidendi Kant

TOOMAS VOLMER

TOOMAS VOLMER

Merike Saks, president Ilves, Evelin Ilves ja Rainer Saks 24. veebruari vastuvõtul 2011

© Riigipea Kantselei

Peale poole aastast mõtisklemist, otsustas president loobuda ka Paslepa residentsist. Paslepa hooneid ei kasutatud juba mitu aastat enne Ilvese ametisse astumist. Kuigi tegemist oli Eesti oludes lausa lummava asukoha ja ümbruskonnaga, võis neid maju seal residentsiks nimetada ainult tinglikult või siis ehk bürokraatlikus tähenduses. Paslepa haldamine ei olnud odav ning kinnistu vajas suuri investeeringuid. Nii sündiski loobumisotsus, mis tähendas kantselei väikese eelarve juures märkimisväärsest säästu. Nii, et Eesti riigipead saavad ülima tõenäosusega ka edaspidi korraldada oma ametlikke pressikonverentse Kadrioru trepimademel ja kutsuda külalisi oma koju.

Toomas Hendrik Ilvese esimest ametiaega ilmestasid mitmesugused sündmused, mis sundisid tal oma pikemaid plaane oluliselt korrigeerima, olgu nimetatud näiteks majanduskriis või Georgia sõda. 2006. aastal ametisse asudes ei peetud küberjulgeoleku teemat veel kuigi oluliseks, aastal 2008 leidis Ilves aga, et sellest peaks saama üks tema põhiteemasid välissuhtluses. Oli palju erinevaid ärritajaid, mis ei lubanud pikaajaliselt ühele või teisele teemale keskenduda. Ent lõppeks kohanesid ka kõige paindumatumad uue olukorraga. Presidendi nõunikud olid lähedal konsensusele, et Ilvese stiiliga harjuti hiljemalt kolmanda ametiaasta lõpuks. Tagantjärele tundub alati tore, et oli võimalus töötada huvitaval ajal.

Teisele poole rindejoont

TOOMAS SILDAM • President Ilvese avalike suhete nõunik 2006–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

2006. aasta sügisel valisid valijamehed Toomas Hendrik Ilvese Eesti uueks presidendiks. Postimehe ajakirjanikuna olin sellele kõigele mõistagi kaasa elanud ja tundnud positiivset elevust lõpptulemuse järel, aga liigselt isiklikke hoiakuid presidendikandidaatidest ma enda arvutisse ei lasknud. Kuni kõigi muude askelduste vahel helistas valitsuse koordinatsioonibüroo direktor Rainer Saks ning tahtis kokku saada.

Rääkisime Tallinna kesklinnas, peaaegu klientidest tühjas Madissoni pubis. Istusime kaheinimese kõrge laua taga pukkidel ja Rainer ütles kahte asja. Esiteks, et tema on presidendi kantselei järgmine direktor ja teiseks, et mina võiksin tulla president Ilvese avalike suhete nõunikuks.

Võtsin mõtlemisaja ja vastasin eitavalt. Ma pelgasin seda võimalikku vangerdust.

Olari Koppel, Toomas Sildam ja Piret Pert

TOOMAS VOLMER

Siis sõitsin Postimehe lähetusel Brüsselisse, kirjutama reportaaži Toomas Hendrik Ilvese viimasest tööpäevast Euroopa Parlamendi liikmena. Keset ajakirjanduslikku tegevust kordas Ilves pakkumist. Vastasin eitavalt ja põhjendasin nii ausalt nagu kinnise loomuga eestlane vaid üksikutega räägib.

Ilves lõdvestas korraks haaret, mõne päeva pärast aga ilmutas sellist järjekindlust ja veenvust, et ma murdusin. Ütlesin „jah".

Kui siis esimest korda Kadrioru administratiivhoones uksekella andsin, oli hinges ärevus ja tiba kartustki. Et kuidas mind, ajakirjandusest tulnut vastu võetakse. „Sildam, sa lähed teisele poole rindejoont," hoiatasid ju mitmed sõbrad.

Esimesel tööpäeval oleksin ise oma selja prügiseks teinud. Tõukasin ennast kirjutuslaua tooliga tahapoole, et käed kukla taga ristata ja üks mõte lõpuni mõelda. See on mugav liigutus, ratastega töötooli puhul. Paraku minu uuel toolil ei olnud rattaid all ja napilt jäi puudu, et ma prantsatanuks värskete kolleegide silme all selili. Jäin siiski püsti.

Kaidi, Erki ja Liisa, Sigrid ja Maimu, Katrin ja Vaike, Ivo ja Marko, Mall ja Helve, Pille ja Pille ja veel paljud inimesed tegid mulle sõbralikul, toetaval kombel selgeks presidendi kantselei reeglid ja tavad ning võtsid mu siia vastu.

Nagu ikka: kirjutatud reeglid (näiteks kirjadele vastamise kohustus või meeldejätmine, et president Ilves ei kasuta hüüumärki) on ühes riigiasutuses tähtsad, aga veel olulisemad on siin juba enne meie tulekut töötanud inimeste kujundatud tavad.

Eluterve iroonia ja hea nali on selle majaga viimasel ajal (varasemat tean vaid läbi juttude) ikka kokku käinud. Nii võid 1. aprilli hommikul avastada, et sinu kabineti uks on sini-valge lindiga suletud ja uksel laiutab silt „Menetlustoimingute tõttu sisenemine keelatud. Sisenemiskeelu rikkumine karistatav vastavalt karistusseadustikule. Vanemmenetleja A. Prill."

Ja sünnipäeva pärastlõunal võib helistada valvepolitseinik teatega, et teie juurde on tulnud „kaks klouni". Imestades sellise vabameelse sõnakasutuse üle avastadki, et turvakontrolli on läbinud kaks klounikostüümis akrobaati, kes transpordivad su suurde söögisaali (silmanurgast tabad riigipea juurde saabunud peaministri üllatunud pilgu), kuhu on kogunenud meie maja töökas kollektiiv ning kus siis kõigi osalusel tehtud jõu- ja ilunumbritega toimub lühike, ent lööv sünnipäevapidu.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Toomas Sildam ja must kass Türgis. Tagaplaanil naeratab suursaadik Marina Kaljurand

© Vabariigi Presidendi Kantselei

MATI HIIS, SCANPIX

© Vabariigi Presidendi Kantselei

SVEN JÜRGENSON

Ametlikult visiidilt Türgi Vabariiki aprillis 2010
pidid president ja delegatsioon lennuliiklust segava tuhapilve tõttu naasma bussiga läbi
Bulgaaria, Serbia, Ungari, Slovakkia, Poola, Leedu ja Läti.
Esireas: Ivo Parmas, Helena Sepandi, Marina Kaljurand, Piret Arukaevu.
Teises reas: Evelin Ilves, president Ilves, Tõnis Idarand, Piret Reintamm Benno.
Kolmandas reas: Endrik Mõistlik, Jana Vanaveski, Miko Haljas.
Neljandas reas: Allan Maling, Toomas Sildam, Harri Andre

Presidendi Kantselei

Paljud peaksid kadestama seda professionaalsusest, pühendumusest ja samas lustist tiinet õhustikku, mida mina olen presidendi kantseleis kogenud. Peaksid, kui nad teaksid.

Mõistagi töötab presidendi kantselei presidendi jaoks ja heaks. Aga tegelikult on see liiga kitsas määratlus, sest eelkõige teenivad need inimesed siin oma riiki. Eestit.

Ma ei kahetse ühtegi päeva Kadriorus. Neist igaüks on olnud omamoodi hariv, õpetlik, silmapiiri avardav, seoseid näitav ja taustu seletav.

Ma olen näinud, kuidas Valge Maja ovaalkabinetis langeb USA otsus toetada Tallinnas asuvat NATO küberkaitsekeskust. Kuidas riigikaitse kõrgem juht istub Afganistanis langenud sõduri vanemate-kodus ühe väikelinna servas ja leiab inimlikke lohutussõnu. Kuidas president ütleb Narva koolis: te olete meie kaasmaalased, me vajame teid. Kuidas kolm Euroopa Liidu ja NATO liikmesmaa presidenti ja üks peaminister kihutavad autokolonnis läbi sõdiva Gruusia. Kuidas president kaitseb inimesi oma mees-konnast, kui need kaitset vajavad. Kuidas pressiteadet ühest pealtnäha tavaliselt kohtumisest tsiteeritakse siin- ja sealpool ookeani, mis näitab tsitaadi jõudu ja kui uhke tunne on lugeda ajakirjast *PolicyReview* Eesti presidendi enda kirjutatud esseed. Kuidas Eesti ja Ameerika riigipead arutavad, milline võsasaag on parim. Kuidas Eesti ei ole ainult Tallinn ning vabariigi aastapäev saab senisest nähtavamaks ka Tartus, Ida-Virumaal, Pärnus. Kuidas ühel aprillihommikul seisab president puruks pekstud ja tühjaks riisutud

ELMO RIIG

President Ilvese Ärma talu Mulgimaal on võõrustanud palju Eestile olulisi välisriikide poliitikuid. Pildil president Ilves ja Poola välisminister Radosław Sikorski 26. augustil 2012

© Vabariigi Presidendi Kantselei

President Ilves oktoobris 2010 Lõuna-Afganistanis
Wahidi patrullbaasis Eesti jalaväekompaniis ESTCOY-10

Tallinna kesklinna toidupoes ning see pilt, need emotsioonid muudavad paljutki. Kuidas välismissioonidel teenivad Eesti sõdurid saavad lõpuks parima varustuse ja relvastuse, mida meil on koos liitlastega võimalik neile anda. Kuidas sõnast „jätkusuutlik" saab kestlik ja sõnast „infrastruktuur" saab taristu. Kuidas presidendi kantselei roosiaias saavad ajakirjandusväliselt kokku Liibanonis pantvangistatud jalgratturid ja nende vabastamiseks töötanud riigiametnikud.

Ning ma olen ka näinud, kuidas president jääb riigivisiidi ajal Rootsis autosse mõneks hetkeks istuma, pilk oma sünnikodu majauksel, kust ta pole üle 50 aasta sisse astunud ja konditsioneeri õhuvoog paneb silmad kipitama.

Kõigi nende ja veel paljude hetkede eest olen ma saatusele tänulik.

Au ja puhas rõõm

JAANUS ROHUMAA • President Ilvese kultuurinõunik 2006–2012

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kantseleis töötamine oli au ja puhas rõõm. Alates ühest udusest oktoobrihommikust Rohuneeme tipus, kui riigikogu ette ametivannet andma minev Toomas Hendrik Ilves mulle üllatava ettepaneku tema kultuurinõunikuks hakata tegi, kui ka viis aastat hiljem ühel kevadpäeval ametist leebelt mõrkja rahuloluga lahkudes. Kuna varem ei olnud ükski Eesti president sellise nimega nõunikku pidanud, siis tuli ühtlasi välja mõelda, mida taoline tegelane siis õigupoolest tegema peaks. Tööle asudes kujunesid küllap mu teatritausta tõttu lähedaseks Liisa Ojaveer ja protokolliosakond, ning lisaks tekkis hea klapp Erki Holmbergi, Olari Koppeli ja Toomas Sildamiga. Minu formaalne peaülesanne osutus kõige raskemaks: nimelt hoida presidenti kursis Eesti kultuurielus toimuvaga. Kuid kuidas hoida kursis inimest, kellel maailma kultuurimerede kaptenipaberid taskus ja kes sobival hetkel loeb peast eesti luulet, ning kelle korrespondents katab suurema osa eesti kultuurielu tippudest?

TOOMAS VOLMER

Jaanus Rohumaa ja Heidy Purga 19. augustil 2011 roosiaias Eesti riikliku iseseisvuse taastamise aastapäeva vastuvõtul

Tööpuudust aga ei tekkinud ja nõnda sai nende aastate jooksul aidata presidendil välja mõelda, mida peale hakata 20. augusti tähistamisega või milliseid kultuurinähtusi külastada, esile tõsta, milline kultuuriprogramm välisvisiidile kaasa võtta või mida teha vabariigi aastapäeva kontsertosaga. Tuli korraldada loomeinimeste ümarlaudu ja osaleda kultuurirahastu töös. Uus oli minu jaoks eelkõige riigi masinavärgi seestpoolt nägemine ja arusaam, et presidendi tööaeg on 24 tundi. Seega pidin ka mina olema kogu aeg kättesaadav ja pädev.

Vanake Zosima ütles teelahkmel olevale Aljošale, et sinust on inimestele rohkem kasu väljaspool kloostrimüüre. See lõik „Vendadest Karamazovitest" on mulle viimasel viiel aastal ikka ja jälle meelde tulnud. Nii siis, kui otsustasin minna mõneks ajaks rännakule Tallinna linnateatri koduste seinte vahelt, kaasas head mälestused ja ühiselt loodud väärtused, kui ka hetkel, mil president lähetas mind esindama kantseleid Eesti Vabariik 90 valitsuskomisjoni ja töörühma. Väärtused, millest lähtusin nii Eesti Vabariik 90, kui hiljem Tallinna Euroopa kultuuripealinna programmi juhtides (seal juba mitte enam kantselei esindajana) olid ikkagi enamjaolt need samad, mida Toomas Hendrik Ilves esile tõstis: koostöö, ühine riigiehitamine, kogukondlikkus, vajadus ikka ja jälle defineerida omariiklust ning rahvuskultuuri olemust. Tähelepanu noortele, vabakonnale ja uuendusmeelsetele inimestele oli meie töös iseenesest mõistetav. Nii nagu usk oma riiki ja avatud ühiskonda. Nõnda veetsingi suurema osa enda kantselei ajast „välitöödel", selmet nautida igapäevaselt Kadriorus valitsevat töörahu ja vaimsust, kuid tundes ometi kindlat seljatagust kolleegide poolt. See andis teatava immuunsuse jõhkra poliitilise lauslolluse vastu.

Olgu siinkohal tänatud ka meie julgestustöötajad, keda ma enne kantseleisse tööle asumist ei märganudki, ja varem ainult filmides lähedalt näinud, ning kes osutusid väga meeldivateks ja haritud kolleegideks. Sest head sõbrad: kes meist on koos presidendiga ära vaadanud tohutu hulga teatrietendusi, kinoseansse, kunstinäitusi, kontserdietendusi, vaadanud kuidas president punklaulupeol puldist dirigeerib või ronib Uue Maailma nagisevale pööningule poeete kuulama. *Respect*!

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Toomas Volmer

Islandi Vabariigi president Ólafur Ragnar Grímsson, president Ilves ja Evert Sundja 20. augustil 2011 Vabaduse laulu kontserdil

Toomas Volmer

Kultuurirahastu noore kultuuritegelase preemia üleandmine 5. juunil 2008.
Vasakult: Kersti Murdvee, Toomas Luman, Jaanus Rohumaa, president Ilves, Tõnu Kõrvits,
preemia laureaat luuletaja Kristiina Ehin, Jaan Undusk, Indrek Neivelt

Riigikantselei

Presidendi kantseleis töötavad erakordselt viisakad ja heatahtlikud inimesed, kes räägivad ja kirjutavad; mis on väga tähtis, omavahel väga ilusas eesti keeles. Jäägu see nõnda igavesti!

Ja lõpuks. Usun, et ühel päeval pöördun teatriseinte vahele tagasi, kuid vaevalt saan kunagi veel jälgida Kadriorus enda kabinetiaknast puudele langenud lund ja kuulda lauset: „President ootab teid." Vägev, et see juhtus ja olen uhke, et Eesti rahval on president.

Leiutamine ja lavastamine

PIRET REINTAMM BENNO • Protokolliosakonna juhataja 2008–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Liitusin Kadrioru meeskonnaga enam kui poolteist aastat pärast president Ilvese esimese ametiaja algust. See eristas mind mõnevõrra vanematest kolleegidest, kel kõigil juba jalad ja saba kindlalt maas. Välja olid kujunenud tavad ja traditsioonid, suhted ja suhtumised. Tõsi, presidendi institutsiooni olemusest johtuvalt töötab Kadriorg tihti raamistikus „nii tehti enne meid ja nii tehakse ka pärast meie aega". Kuid iga president määrab kantselei ainuomase näo ning käekirja ja see on hea.

President Ilvese aegne Kadriorg on intellektuaalne, olles seejuures meeldivalt lihtne ja mittekomplitseeritud. Presidendi lugemus ja informeeritus on muljet avaldav. Usun, et mõnedki on märganud – n-ö isikukultuse avaldused valmistavad president Ilvesele selget piinlikkust. Tema formaalseid kohustusi on vähendatud nii palju kui see üldse võimalik (eks president muidugi sooviks, et neid oleks veelgi vähem). Presidendil on väga selged arusaamad, mida ta ootab sise- ja välismaistelt visiitidelt. Mida vähem tühja tseremoonitsemist, mida rohkem sisu, seda parem. Protokolli töö teeb selline lähenemine muidugi keerulisemaks – ei

TOOMAS VOLMER

Protokolliosakonna juhataja Piret Reintamm Benno 24. veebruaril 2010 hetk enne vastuvõtu algust

TOOMAS VOLMER

Piret Reintamm Benno ja Sigrid Herodes
23. veebruaril 2011 riiklike teenetemärkide kätteandmise eel

Presidendi Kantselei

saa mängida vanade tuntud „klotsidega“, kogu aeg tuleb midagi uut leiutada. Too leiutamine ja lavastamine on aga selge mõnu, selle ameti võlusid. Praegu meenuvad riigivisiidid Lätti ja Rootsi, ennenägematu vastuvõtt Tallinki laeval Riias, kuningapaari võõrustamine Stockholmi ooperikohvikus.

Täiesti eriline sündmus kantselei aastaringis on muidugi vabariigi aastapäeva kontsert ja vastuvõtt 24. veebruari õhtul, olgu siis Tallinnas Estonias, Tartus Vanemuises või Jõhvi kontserdimajas. Ettevalmistused selleks algavad kohe suvepausi lõppedes ja kulmineeruvad pärast aastavahetust. Lavastusmeeskonna kokkupanek, kontserdi kontseptsiooni tutvustamine presidendipaarile, külaliste nimekirja koostamine, lavastuse kasvamine, kutsete ja esitluskaartidega toimetamine, vastuvõtu tuhat paikapanemist ootavat detaili, presidendi kõne sünd – sellega tegelevad kümned inimesed kantseleis ja mujal. Nimekirja kokku pannes nuputame igal aastal uuesti, kuidas küll vähendada *ex officio* kutsutavate hulka, et aga rohkem lihtsalt toredaid ja tublisid Eesti inimesi kutse saaksid. Eriliselt põnevad on sissevaated teatrimaailma, mida kontserdi sünnile kaasaelamine pakub.

Üks presidendipaari loodud päris uus ning eriline traditsioon on külaliste kutsumine kodutallu Ärmale. Ükskõik kui jube on ilm – külaliste saabudes paistab seal alati päike. Muusikud ja diplomaadid, sportlased ja toidukultuuri edendajad – kõik on ühtviisi võlutud pererahva külalislahkusest ja Ärmal valitsevast erilisest atmosfäärist. Linases talupojasärgis president oma esivanemate talu ajaloost rääkimas ning uhkelt külaliste istutatud jõudsalt kasvamas Euroopa parki näitamas – seda elamust ükski võõruseline niipea ei unusta.

Põnevad maitsed

INGA PAENURM • **Presidendi kantselei peakokk 2010–**

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Mind kutsuti presidendi kantseleisse tööle 2010. aastal. Esimese päeva muljed olid põnevad ja huvitavad: uue personaliga tutvumine ja kohanemine uue köögiga. Kõige tähtsam oli muidugi see, kuidas ma kohanen presidendipaari maitsega. Enne kantseleisse tulekut käisin peaaegu kaks kuud proovisööke tegemas. Minu road olid presidendi perele meeltmööda ja nii mind siis tööle võetigi.

Algas igapäevane töö, sigin-sagin. Iga päev on köögis eriline ja omamoodi. See on töökoht, mis on peaaegu iga koka unistus. Töö on väga vahelduv, kord õhtusöögid kantseleis, suvel suuremad üritused roosiaias ja väljasõidud Ärmale. Iga uus õhtusöök, lõuna või suur üritus on täis põnevust: tuleb välja mõelda uusi toite, sobitada sinna juurde uusi veinimaitseid.

Olen käinud kaasas ka välisvisiitidel. Riigivisiidil Rootsi 2011. aasta jaanuaris olime hästi põnevas kohas, ooperimajas, seal on kokku kuus erinevat restorani. Tegime seal piduliku vastuvõtu, menüüs olid Eesti ja Rootsi toidud. Tavaliselt ei viibi Rootsi kuningas sellistel üritustel üle pooleteise tunni, aga sel korral oli ta väga kaua, talle väga meeldis. 2012. aasta juunis käisin kaasas riigivisiidil Lätti, vastuvõtt toimus laevas.

Riigivisiitidel on hästi põnev süüa teha, inimeste arv on suur ja köök on alati võõras. Pakume tavaliselt eestipäraseid suupisteid, hästi tugevaid Eesti maitseid. Kõige rohkem on inimestele meeldinud ja üllatusi pakkunud kilutrühvel piimavahuga. Ettekandja läheb kandikuga, võetakse see trühvlike kätte, ja kuna ta on pruuni värvi, leivaga tehtud, siis enamik inimesi arvab, et see on magus. Kui ta selle suhu paneb, siis on väga üllatav hetk. Saab magusa trühvli asemel hoopis kilu. Trühvlis on kilu toorjuustuga ära

Ilmar Saabas, Delfi

Inga Paenurm jaanuaris 2011 president Ilvese riigivisiidil Rootsi Kuningriiki Stockholmi ooperimajas vastuvõtuks suupisteid valmistamas

ARNO MIKKOR

Inga Paenurm 27. augustil 2012 president Ilvese vastuvõtul Eesti Vabariigi suursaadikutele

© Vabariigi Presidendi Kantselei

segatud, juurde on pandud natuke murulauku. Piim vahustatakse ära. Kilumass pannakse leiva sisse, eelnevalt tehakse väikesed pallikesed, lusikaga tõstetakse pallikesele natuke piimavahtu peale ja lisatakse murulauguõli. Lätis kaunistasime need trühvlid veel sireliõitega. See oli inimestele väga suur üllatus, et kuidas nii võib. Tegelikult tohib sireliõisi süüa.

Ülks vastutusrikkam üritus oli nelja presidendi vastuvõtt Eestis, mis toimus 2011. aasta detsembris Vihula mõisas. Jälle täiesti uus keskkond, täiesti uus ja võõras köök ja uued inimesed. Üritus algas huvitavalt. Protokolliosakond saatis julgestusele kõikide inimeste isikukoodid ja vajaliku info. Kui läksime kohale, siis pidas enne Vihula mõisa meid politseiauto kinni ja keeldus meid sisse laskmast, sest meie isikukoode ei olnud. Kuna kuulume kantselei tavapersonali hulka, siis protokolliosakond eeldas, et meid tunnevad kõik. Proovisime rääkida, et meie olemegi need, kes õhtul süüa teevad ja kui te meid sisse ei lase, kes siis süüa teeb, aga läks päris kaua, enne kui meid lõpuks edasi lubati.

Varemalt oli 24. veebruari vastuvõtt ainult ühe või kahe toitlustusfirma üritus. Nüüd teeb seda seitse tippkokka. Kvaliteet ja maitsed on nii palju põnevamad. Iga peakokk teeb 1300 suupistet, koka

jaoks on see päris väike kogus ja annab võimaluse eriti head taset näidata. Alguses tundus, et see võib olla keeruline, aga ka teine aasta läks väga hästi. Kokad tunnevad juba ise huvi ja pingutavad, et vastuvõtule saada.

Eredaid hetki on olnud kantseleis palju. Kaubatarnijatelegi tuleb seletada, kuidas kantseleisse kaupa tuua: „Palun sõitke telliskivi alt läbi lossi ette, seal on üks roheline uks ja siis ma kutsun teile politsei."

Hästi on meeles minu esimene sünnipäev kantseleis, kui keset siginat-saginat seisis minu ees presidendi pere lilledega. Võtsin siis värisevate kätega õnnitlusi vastu. Kadri Keiu joonistas ilusa pildi kokatädist.

Ma ei oska teha menüüd kaks nädalat ette. Isegi kaks päeva on minu jaoks liiga pikk aeg. Kõige paremini sünnivad ideed kohapeal ja hetkega. Kui ma tean, et mingi suur sündmus on tulemas, siis mõtlen välja põhikomponendid. Missugune kala, missugune liha. Kõik maitsed tulevad aga hetkega, söögi valmistamise käigus. Minu jaoks tulevad kõige põnevamad maitsed alati rooga esimest korda valmistades.

Ükskord tegin presidendi ja peaministri õhtusöögile valge šokolaadi koogi. Koogi idee tuli samamoodi hetke ajel. Tavaliselt ei söö kumbki riigimees eriti magusat. Panin mõlemale natukene kooki, et las veidi naudivad. Siis tuleb kelner naerdes alla: „Kas võiksid veel sama kooki üles saata, aga tunduvalt suurema tüki, mõlemale!" Lõpuks sõid nad kahekesi selle koogikese ära.

Loomulikult tuleb menüüd tehes lähtuda presidendipaarile meeldivatest maitsetest ja toorainetest. Võimalikult palju püüan kasutada kohalikku toorainet. Olen leidnud väga palju huvitavaid kontakte. Mida kõike saab Eestis kasvatada: viinamarju, arbuuse ja meloneid. Viimase aja parim leid on mees, kes teeb väga head kitsepiimavõid.

Vabariigi Presidendi Kantselei

Toidukoolitus Food Studios 7. juulil 2010.

Vasakult: Meeli Jefremov, Inga Paenurm, Irina Orehhova

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TOOMAS VOLMER

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Presidendipaar vabariigi aastapäeva vastuvõtul 2012 koos ürituse jaoks suupisteid teinud kokkadega. Vasakult: Artur Ovchinnikov, Dmitri Fomenko, Maia Smõslova, Ants Uustalu, president Ilves, Joel Ostart, Evelin Ilves, Allan Kuning, Õie Pritson, Madis Põld, Inga Paenurm

Kõige erilisemaks teeb töö kantseleis see, et president ja tema abikaasa on väga huvitatud Eesti toidu ja tooraine edendamisest. Tihtipeale läheb Eesti tooraine riigist välja, talunikud müüvad oma sea- või ulukiliha ära, saavad kohe raha kätte. Ja hiljem tuleb see liha ringiga Eestisse tagasi, näiteks konservi kujul. Sellel pole aga erilist mõtet, et liha niimoodi reisib. Kord küsis Evelin Ilves minult, et miks ma ei kasuta vabajooksu kanade mune ja ei osta toorainet otse taludest. Ma ütlesin, et ma ostaks hea meelega, aga tervisekaitse nõuab sertifikaate ja pabereid ja kui ma ei suuda neid ette näidata, siis saan trahvi. Seetõttu ei ole mul võimalik seda teha. Nüüd on seaduseid veidi leebemaks muudetud ja saan selliseid tooteid rohkem kasutada.

Evelin algataski nende teemade üle arutelud, ta kutsus kohale erinevaid osapooli. Evelin on kaasanud tervisliku toidu aruteludesse ka koolitoidu. Miks peaksid meie lapsed sööma välismaalt toodud liha? Või viis aastat külmkapis olnud asju? Oleks ju parem kui kool saab teha talumeestega otse lepinguid, et nad annaksid oma piirkonnas olevatele koolidele toorainet. Nii on juba kaks aastat toimunud Ärmal kokkade ja talumeeste kohtumine, arutelu koostöö edendamiseks. Kohal on erinevad võimuesindajad, kokad ja tootjad ning vahetatakse kontakte.

502

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kus on president Ilves? Kikilipsu järgi tunneb ära.
Eesti riigipea maandus Ameerika Ühendriikide lennukikandjal USS Enterprise 3. detsembril 2007

Ülesanne presidendilt: pane vabariigi aastapäeval rahvas tantsima

ANDRES VOSMAN • President Ilvese julgeolekunõunik 2011–2012

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Ilmselt pole Eestis mõnusamat keskkonda, kuhu hommikul tööle siirduda, kui Kadriorg. Ja eriti, kui seda saab veel teha trammiga, sügisesel lehtede langemise ajal. Olles pärit Lasnamäelt, on mulle lapsepõlvest peale teatud kandid – nagu Kadriorg, Nõmme või Tähtvere Tartus – erilistena tundunud. Aeg lendab siin aeglasemalt, inimesed kõnnivad rahulikumalt. 1930ndate postkaardi-Eesti on kuskil veel alles.

Sellele kõigele ei osanud ma mõelda juunis 2011, kui mulle Vabariigi Presidendi julgeolekunõunikuks tuleku ettepanek tehti. Ma polnud riigipea kantseleis Kadriorus käinudki, ametivahetusest mõelnudki ning Toomas Hendrik Ilvestki tundsin parimal juhul põgusalt. Olin just lõpetamas kolme aastast lähetust Brüsselis NATO juures, kui ühel hommikul keset liikluskaost helises telefon. Mõtlemisaega ei antud pikalt, kuid seda polnud ka vaja.

Andres Vosman juunis 2012 president Ilvese riigivisiidil Läti Vabariiki

ANDRES PUTTING. DELFI

ERIK PEINAR

Kui nõunik unustab lipsu ja riigipea laenab talle enda oma. President Ilves seob Andres Vosmanile kikilipsu ette. Rongisõidul Riiga juunis 2012. Taustal käsundusohvitser Sven Liister ja Läti suursaadik Eestis Karlis Eihenbaums

Riigi Presidendi Kantselei

Kui ma oktoobris 2011 kantseleis tööle asusin, jõudis mulle lõplikult kohale, kus ma järgmised kaheksa-üheksa kuud viibin. Koridoridest õhkuv tõsimeelsus, lühtritest kiirgav pidulikkus, toolidest aimatav väärikus. Ajalugu tulvil hoone. Ametnike jäägitu pühendumus Vabariigi Presidendi kui institutsiooni toimimisele. Kolleegide kõrgem keskmine vanus (ja sellega kaasnev professionaalsus) kui minu seniste tööandjate puhul. Tähelepanelikkus ja abivalmidus omavahelistes suhetes. Seintel Viiralt, Arrak ja Okas. Vahetud inimesed. Vahipataljoni sõdurid vankumatus uksevalves. Akna taga vaikus. Hea kohv. Jah, ilmselt parim võimalik töökeskkond ühes Eesti riigiametis.

Soliidse fassaadi kõrval sai aga ka palju nalja. Kadriorus humooritseti teravmeelselt, vaimukalt. Ma ei mäleta ühtegi korda, kus ka väiksemates seltskondades oleks labaseks mindud. Kuna maja on väike ja inimesed aastaid koos olnud, siis tunti üksteist ja teadvustati piire. Mõnega sai muidugi rohkem nalja. Nii oli meil aeg-ajalt komme kantiini lõunamenüütahvlit rikastada ja näiteks mustikakisselli taha kirjutada „a la Maimu“ või köögiviljade juurde „Marguse moodi”. Eks tuli ette ka õukonnaintriige, kuid üldiselt hoiti kokku.

Üks eredamalt mällu sööbinud mälestusi Kadrioru-ajast pärineb Tartust, vabariigi 94. aastapäeva peoõhtult Vanemuises. President oli koos ürituse muusikalise kujundaja Vaiko Eplikuga paar kuud varem tulnud mõttele, et tavapärase orkestri asemel võiks seekord vastuvõtu muusika eest vastutada diskor. Ja näpuga näidati mugavalt minu poole (kes ma küll aastaid DJ-ametit hobikorras pidanud olin). Eem ... teoreetiliselt oleks see ju mõeldav, aga päriselt ... Nalja teete?! Rahvas nii kohapeal kui telerite ees ootab ju juurdunud traditsioone ja presidendipaari avavalssi. See pole formaat, millega eksperimenteerida. Veendunud, et tegemist pole siiski naljaga, otsisin tähtpäevale eelnenud nädalate jooksul välja pärlid Eesti

RENE RUSALU

Vabariigi aastapäeva vastuvõtt Vanemuise teatri- ja kontserdimajas 2012

muusika ajaloost, kutsusin sõbra appi ning üürisime laenutusest mulgi kuued. Tulemuseks oli peaaegu kolm tundi kestnud tantsupidu, kus rokiti nii, nagu seda pole kunagi tehtud. Poleks uskunud, et näen lavalt kaadreid, kus daamid lennutavad kingi jalast ning frakkides härrad ennast unustavalt pöörlevad. Olav Ehala „Päikeseratta" ajal moodustus saalis spontaanselt hulk käest kinni hoidvaid ringe. Järgmisel hommikul äratas mind presidendi SMS: „See oli võimas! Aitäh, et aitasid Eesti Vabariiki ka nooremale põlvkonnale armsamaks teha."

Järele mõtlema hakates tunnistan, et mulle see just meeldibki, et praegune president julgeb ja oskab eksperimenteerida. On tõsiasi, et valdav osa neist, kes iseseisvasse ellu astunud peale 1991. aastat, peab presidendist seetõttu eriti lugu. Ta on noortele Eesti Vabariiki armsamaks teinud.

Kaheksa tundi valvel ehk päev Kadriorus vahtkonnas

MATHIS BOGENS • Vahipataljoni ajateenija, presidendi tunnimees 24 tundi 2012

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Riiklikult tähtsate sündmuste puhul on nendele pidulikkust ja suursugusust lisamas vahipataljoni ajateenijatest komplekteeritud auvahtkond. Samuti on auvahtkonna sõdurid Kadriorus Vabariigi Presidendi Kantselei ees auvalves. Sõdurilehe reporter reamees Mathis Bogens võttis vastu 24tunnise vahtkondlase väljakutse, et tuua oma mõtteid ja kogemusi kirja pannes auvahtkonna tagamaad Sõdurilehe lugejateni.

16:30 – saan vahipataljonist kätte vahtkonna vormi. Seekord kannab auvahtkond ilusat sinist õhuväe vormi. Vorm koosneb pükstest, pintsakust, sinelist, valgest sallist, valgetest kinnastest, valgest vööst ja sineli alla, vormi külge, käivast akselbandist. Akselbant on kuldne õlapael, dekoratiivelement.

Reeglites peitub jõud

18:00 – vahipataljonis algab toimkonnarivistus. Põhja kaitseringkonna operatiivkorrapidaja rivistab üles kõik toimkonnad, et kontrollida nende valmisolekut. Minult küsitakse, mida ma teen, kui kantselei trepile jookseb kolmeaastane laps. Vastan lubadusega last mitte rünnata, kuid teha kõik endast oleneva, et ta trepilt kiirelt lahkuks. Tundub, et vastus sobib. Üldjuhul on protseduur trepile astuja puhul range. Esimesele astmele astumise korral tuleb karjuda „Stopp! Tagasi!" ja teise astme puhul „Stopp! Tulistan!". Edasi tuleb toimida vastavalt olukorrale ja kas relvaga (ilma lasku sooritamata), hoiatuslasuga õhku või muul moel end ning posti kaitsta.

19:00 – istume sinisesse Peugeot'i väikebussi ja algab sõit Kadrioru poole. Minu vahtkonnakaaslasteks on vahipataljonis sõduri baaskursust läbivad poisid, kes ei ole poolteist kuud väeosa territooriumilt välja saanud.

19:30 – olen esimeses vahetuses ja asun oma postile.

19:36 – presidendi kantselei ees on viis trepiastet. Kõik on veidike pragulised. Keegi peale vahtkondlaste pole seda ilmselt varem märganud.

19:41 – huvitav, miks on kantselei ees 4 lippu. Kaks Euroopa Liidu ja kaks Eesti oma. Kaks mõlema vahtkondlase jaoks? Kõigele on mõeldud.

19:46 – proovin mitut erinevat moodi oskan ma suust auru välja lasta.

19:56 – esimesed inimesed kõnnivad meie eest läbi ja ei pane meid tähelegi. Tunnen ennast sama kasutuna kui üksik pilv taevas – kedagi ma ei häiri, samas ega mind väga tähele ka panda.

19:58 – tuleb järgmine vahetus ja minu lühike, pooletunnine, liikumatuna seismine on selleks korraks lõppenud. Lahkun postilt ja suundun vahtkonnaruumi.

20:00 – esimene vahetus ongi läbi. Järgmised postil seismised saavad aga olema nii nagu peab – kahe tunni pikkused.

20:05 – alustame neljatunnise telekamaratoniga. Vaatame telekat, mis vist lülitati sisse siis, kui ta siia vahtkonda toodi ning pole tänaseni kordagi välja lülitatud. Sisse-välja lülimise nupp on puldil kõige puhtam ja täiesti kulumata. Neljatunnine maraton saab teoks lihtsalt seetõttu, et und ei ole. Muidu on vahtkonnas pärast postil seismist ette nähtud kaks unetundi ja kaks toimkonnaruumis valves olemise tundi.

23:03 – televiisorimaratoni katkestab uksest sisse astuv revideerija, kelle ülesanne on kontrollida vahtkonna ruumides toimuvat ja siinset korda. Seekord ei läbinud puhtusekontrolli duširuum ja tualett, mille pean koos kaaslasega ära koristama.

23:55 – algab järjekordne postile minek.

23.59 – jõuan postile.

00:13 – nina hakkab sügelema sama ebameeldivalt nagu siis, kui juuksuri juures mõni juuksekarv ninale kukub.

00:45 – lõpetan 1200st nullini lugemise nii, et kokku kulus umbes 1200 sekundit.

00:51 – presidendi kantselei ees olevas pargis on 108 puud. Olin kuulnud, et kinnitamata andmetel on kokku 125 puud, aga ju ma jätsin pimeduse tõttu mõne kännu lugemata.

01:11 – ja siin see on – vahetuse tipphetk! Meie territooriumile saabub hiir. Hiir astub Vabariigi Presidendi Kantselei trepile selle paremalt küljelt, teeb ühe tiiru ümber posti, tõttab seejärel minu poole, vaatab mulle põgusalt otsa ja paneb plehku.

01:15 – esimene ringkäik (kahetunnise vahetuse jooksul teeme kokku seitse ringkäiku) tuleb meil vahtkonnakaaslasega perfektselt välja.

01:30 – näpud hakkavad tasapisi külmetama.

01:48 – nüüd hakkavad ka varbad külmetama.

SANDER ILVEST

Vahipataljoni sõdur Mathis Bogens presidendi kantselei ees

© Vabariigi Presidendi Kantselei

01:58 – kõige muu päästab külmumisest vahtkonnavahetus. Lähen vahtkonnaruumi ja poen põhku.
02:00 – teine vahetus sai lõpuks läbi, ühtegi oravat ei märganud.
03:55 – aeg ärgata sellest magusast-magusast, samas lühikesest, unest.
05:30 – oleme veetnud poolteist tundi varahommikusi telesaateid vaadates. Sel ajal teleka vaatamine on pigem klaasistunud pilguga ekraani jõllitamine.
05:55 – võtame relvad ja seame end uueks vahetuseks valmis.
06:08 – esimene kantselei töötaja saabub tööle.
06:23 – ja seal ta on – esimene orav.
06:39 – mingi koer jookseb kantselei eest läbi. Loomade rohkusest (hiired, oravad, koerad) võib järeldada, et looduse- ja loomahuvilistel oleks vahtkonnas võrdlemisi põnev.
06:58 – maja esist asub puhastama traktor. Selle operaator saab tõenäoliselt tunnitasu, sest järgneva 10 minuti jooksul suudab ta puhastada vaid kolm parkimiskohta.
07:06 – ja seal ta on – teine orav.
07:15 – väljas läheb valgeks. Peaksin vist uuesti puid lugema, et eelmist tulemust kinnitada või korrigeerida.
07:23 – mõtlen, miks postil aeg sama kiiresti ei liigu nagu linnaloal olles.
07:25 – mõtlen sama asja uuesti.
07:45 – tegelikult on ühe koha peal kaks tundi järjest kramplikult seista päris raske.
07:58 – kolmas vahetus saab läbi. Nähtud oravaid: 2.
09:30 – lähen esimest korda sööma paljukiidetud Vabariigi Presidendi Kantselei kohvikusse. Hommikusöögiks on poolmagus puder ohtra moosiga, kaks võileiba ja üks muna. Joogiks ananassimahl. Mahl ja võileivad viivad keele alla. Et ma aga eriline pudrumees ei ole, söön sellelt ainult moosi ära.

Tähtsad külalised

11:30 – aitab oravatest ja hiirtest. Läheme lippe langetama ja heiskama. Vahetame ühe Eesti lipu ja kaks Euroopa Liidu lippu ühe Suurbritannia lipu vastu. Oodata on tähtsaid külalisi.
12:00 – saabub Suurbritannia suursaadik. Lisaks temale on kohal vahipataljoni aukompanii ja kaitseväe orkester.
12:15 – suursaadik alustab presidendiga kohvi joomist, meie teeme kiirelt vahtkonnavahetuse.
12:35 – Suurbritannia suursaadik lahkub territooriumilt, Suurbritannia lipp asendatakse Malawi lipuga, sest ka sealt on oodata tähtsat külalist.
13:00 – saabub Malawi suursaadik, aukompanii on ka kohal.
14:00 – saabub Kanada suursaadik, ülejäänud inimesed on lossi ees samad kui ennist. Päeva tulemus: kolm suursaadikut, kaks oravat.
14:15 – lõpuks saabub oodatud vahtkonnavahetus. Oodatud sellepoolest, et tähtsate külaliste pärast ei olnud meil võimalust teha jalutuskäike ja see tähendas, et seisime paljude pealtvaatajate valvsate pilkude all kaks tundi järjest täiesti liikumatult.
14:40 – majast väljub Kanada suursaadik.
15:00 – saame lõpuks lõunale. Söögiks on vastlapäevale kohane hernesupp ja hautatud lillkapsad kanarulli ning riisiga. Toit saab kümne palli süsteemis üheksa – tõesti hea oli.
15:51 – alustan asjade pakkimist, sest kell 18 tuleb uuesti postile minna ja eeldatavasti vahetatakse mind välja juba kell 19:30.
17:30 – vahtkonnaruumi saabub revideerija vanemveebel Poogen, kes tunneb huvi, kuidas tema Läti sugulasel (Poogen-Bogens – toim.) läheb. Vastan, et hästi – on olnud põnev ööpäev.

© Vabariigi Presidendi Kantselei

TAIRO LUTTER, SCANPIX

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vahipataljoni sõdurid novembris 2006 enne George W. Bushi saabumist punast vaipa korrastamas

17:55 – valmistume viimase vahetusena postile minema. Viimased tunnid pidavat venima, eks me näe.

18:30 – jääme silma ühele umbes viie aasta vanusele lapsele, kes jääb trepi juures seisma, paneb kühvli parema jala juurde (nagu meie relvad on) ja küsib emalt: „Emme, kas nad puhkavad?"

18:43 – möödub teine, umbes samas vanuses poisike, kes küsib, miks meil püssid on ja kas me hakkame laskma. Saades emalt eitava vastuse, kaotab ta meie vastu huvi ja kõnnib minema.

19:01 – möödub üksik naine oma kolme koeraga.

19:17 – saabub uus vahetus. Silmanurgast näen, kuidas vana vahtkond tervitab uut ja jään pikisilmi ootama oma viimase vahetuse lõppu.

19:30 – uus vahetus võtab vahtkonna üle ja sellega lõppeb minu teenistus Vabariigi Presidendi Kantselei julgeoleku tagamisel.

21:14 – pärast vormi ja relva Vahipataljoni ära andmist pannakse mind autosse ja alata võib tee minu koduväeossa – staabi- ja sidepataljoni.

Vahtkonna lõpptulemus: vahejuhtumeid ei esinenud, nägime kolme suursaadikut, kaht oravat, üht hiirt ja umbes viitkümmend koera. Vahtkonnavälisest ajast vaatasin umbes kuus tundi telekat (sealhulgas seriaale „Kodu keset linna" ja „Kuidas alasti hea välja näha?"), magasin umbes neli tundi ja lugesin üle 108 pargis olevat puud. Samas võin uhkusega kinnitada, et olen üks neist vähestest, kellel on olnud au tagada Vabariigi Presidendi Kantselei peaukse julgestatus.

Varem ilmunud Sõdurilehes 5. märtsil 2012

Töö valib inimese, mitte inimene tööd

SIIM RAIE • Kantselei direktor märts 2011–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Pooolteist aastat presidendi kantselei direktori ametit on raamatu esimeses pooles kirjutajatega võrreldes muidugi tagasihoidlik. Minu suhe VPK-ga on aga kestnud aastaid. Varasemas ametis Kaubandus-Tööstuskojas oli mul korduvalt võimalus saata presidenti riigivisiitidel koos äridelegatsiooniga ning viibida kohtumistel, lõunatel ja õhtusöökidel kõikide taasiseseisvunud Eesti presidentidega.

Lennart Merist on meelde jäänud kelmikas lause 2002. aasta Kopenhaageni *Baltic Development Forum*'i lõunalauast, kus eestlased ühte hoidsid ja noor taastuvenergia spetsialist president Merile selgitas, kuidas ta usub tuuleenergiasse. President tõstis pilgu, vaatas kaugusesse ja vastas: „Tuuleenergia ei ole usu küsimus!" Kogu vestlusel oleks olnud teine tähendus, kui presidendi tütre nimi poleks Tuule.

President Rüütli ametiaega jäänud liitumine Euroopa Liiduga oli ka ettevõtlusorganisatsioonidele kiire aeg ja meie poolt 2003. aastal korraldatud referendumieelne jah-kampaania sõltus vägagi palju sellest, millise hoiaku võtab ametisolev president ja tema pooldajad. Korduvalt tuli esile tuua ettevõtjate argumente liitumise eelistest ja liitumata jätmise hinnast. Avalik arvamuski kõikus täpselt poole peal, pooldajate ja vastaste vahel. Referendumi päeval tegi aga enamus otsuse suunas, mida ka president Rüütel soovitas.

TOOMAS VOLMER

Siim Raie Eesti sõprade rahvusvahelisel kokkutulekul juulis 2011

RENE RUISALU

Siim Raie, president Ilves ja Toomas Sildam 24. veebruaril 2012

Siim Raie: Kadrioru kantselei

2006. aasta presidendi valimispäeval olime sõpradega teel Lääne-Eestisse, kui häältelugemise kõige viimases otsas kadus autoraadiost korraks levi ja tekkis väike paus. Meile tähendas see ajutist stressiseisundit, mis peatselt aga rahuloluga asendus.

Taas lõunad, riigivisiidid ja kohtumised, mis president Ilvesega on alati intellektuaalselt huvitavad ja pingelised. Usalduse märgiks oli seegi, et Ilves nõustus asuma kaubanduskoja ja noorte ettevõtlike inimeste algatatud „Talendid koju!" kampaania patrooniks. Kampaania, mis tekitas elava arutelu Eesti ühiskonnas ja kus Ilves mitmelgi puhul teenimatult kriitikanooled enda pihta sai.

Tööle asumine presidendi kantseleisse ja vastava ettepaneku saamine on lugu omaette. Olin teel pikemale reisile, vahemaandumisega Pariisis. Sealt oli plaan edasi lennata üle Zürichi Aafrikasse. Kuigi jõudsime kohale õigel ajal, väitsid lennujaama töötajad, et jäime lennukile hiljaks ning nemad meid aidata ei saa. Veenmine, hääle tõstmine ega palumine ei aidanud. Tallinnas ei olnud veel keegi ärganud ja nii tuli lihtsalt oodata. Kui inimesed olid Eestis lõpuks tööle jõudnud, saime kolme minutiga uued piletid järgmisele lennule. Närv vajas rahustamist ja suundusime *lounge*'i, kus maha istudes sain Kadriorust telefonikõne ettepanekuga asuda tööle kantselei direktoriks. Kui päev nii algab, siis millega ta veel lõppeda võib? Aga vähemalt oli reisi venimise kibedus väiksem, sest aitas teadmine, et asjad juhtuvad kindlatel põhjustel.

ERIK PEINAR

President Ilves kohtub Soome peaministri Jyrki Katainen'iga 27. juunil 2011
Vasakul pool: president Ilves, Margus Laidre, Siim Raie. Paremal pool Jyrki Katainen kaaskonnaga

Kaitsepolitsei

Võtsin kaks nädalat aega vastamiseks. Kahe nädala pärast tsivilisatsiooni tagasi jõudes, ja lennujaamas telefoni sisse lülitades, hakkasin saama juba SMS-e õnnitluste ja küsimustega. Avaliku sektori avatus sai ühe hetkega selgeks. Olen alati olnud seda nõu, et töö valib inimese, mitte inimene ei vali tööd. Kuna tundus, et see töö mind nii väga tahab, siis otsustasin anda ka positiivse vastuse.

Ja siis läks põnevaks. Uue ameti kolmandal päeval algas Liibanoni pantvangikriis, mis järgnevatel kuudel ka korduvalt Kadriorgu puudutas. Teisel nädalal võttis kaitsepolitsei vahi alla relvaäri kahtlustusega autojuhi ja esimese kuu lõpuks koondasin ise esimese töökoha.

Teine seni meeldejäävaim episood on muidugi 2011. aasta presidendivalimised. Uut ametit vastu võttes olin võtnud riski, et sügisel valitakse uus president, kes minu teeneid enam ei vaja. Varasema valimiskampaania kogemuse puudumise tõttu ei saanud ma mängida valimisvõitluses väga olulist rolli, kuid ka aktiivse vaatlejana sai nii mõnigi poliitika tahk selgemaks. Pinge, mis oli kantselei töötajatel ja kaasaaitajatel, ei olnud muidugi võrreldav presidendikandidaatide pingega. Kogu Eesti elu ja poliitika sai läbi kammitud, et leida presidendi jaoks olulised teemad, rõhuasetused, head ja vead. Valimiste emotsionaalsus tõi esile asjaomaste inimeste pingetaluvuse ja mobiliseerimisvõime ning võib julgelt väita, et parim võitis.

Kui kauaks see amet mind valinud on, selgub juba mõnes järgmises mälestuste raamatus.

Vabariigi Presidendi Kantselei teenistujad

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei teenistujad 1938–1940*

Altrov, Arnold	Kadrioru lossi ja administratiivhoone põrandate poonija	24.09.1938–08.12.1938
Annus, Rudolf	uksehoidja	12.09.1938–25.07.1940
Aulas, Ludmilla	aj. tööjõud-kantseleiametnik	13.02.1939–
Aulik, Lehte	Kadrioru lossi perenaine-majahoidja	01.05.1940–25.07.1940
Bettinzol, Anna-Marie	administratiivhoone ruumide koristaja	12.09.1938–25.07.1940
Esko, Maimu	vanem kantseleiametnik, asjaajaja	16.09.1938–25.07.1940
Hiiesalu, Elmar	abisekretär	06.09.1938–25.07.1940
Jaanson, Hilda	administratiivhoone einela keetja	21.01.1939–...
Jõgisalu, Anette	Kadrioru vahtkonna ruumide koristaja	22.12.1938–...
Jõgisalu, Vladimir	mehaanik-kütja administratiivhoones	21.09.1938–25.07.1938
Kadakas, Anton	vanem autojuht	01.04.1939–25.07.1940
Kalda, Arnold-Johannes	Oru lossi abimotorist	10.11.1938–01.06.1939
Kaskre (end. Krastin), Karl	Kadrioru lossi vanem uksehoidja	01.04.1938–25.07.1940
Kesa, Šarlotte	Kadrioru lossi koristaja	01.05.1940–...
Kivistik, Helmi	Kadrioru lossi koristaja	07.02.1939–25.07.1940
Kolga, Evald-Ferdinand	autojuht	01.04.1938–25.07.1940
Kongo, Priidik	Kadrioru lossi kojamees-kütja	...–25.07.1940
Koppel, Ella	administratiivhoone einela ettekandja	26.10.1939–25.07.1940
Koppel, Heinrich	administratiivhoone uksehoidja	16.06.1939–25.07.1940
Koppel, Marie	Kadrioru lossi ruumide koristaja	16.09.1938–25.07.1940
Kull, Alfred	raamatupidaja	01.04.1939–25.07.1940
Käänik, Meinhard	Oru lossi abimotorist	01.04.1938–01.11.1938
Laan, Artur	laekahoidja	07.09.1938–...
Lahi, Gustav	Oru lossi asjaajaja	01.04.1938–...
Lahi, Melanie	Oru lossi koristaja	01.04.1938–01.04.1940

** Nimekirja koostamisel on kasutatud Vabariigi Presidendi Kantselei ülema käskkirju 1938-1940 ning töötajate teenistustoimikuid*

Leesment, Ilmar	kantselei sekretär (ühtlasi teenetemärkide komitee sekretär)	06.09.1938–25.07.1940
Lellep, Alice	korrespondent	08.09.1938–25.07.1940
Lemits, Enn (end. Evald Leemets)	Oru lossi abiaednik	01.04.1938–25.07.1940
Lillep, Alfred	Oru lossi abimotorist	14.05.1940–25.07.1940
Lutus, Georg	Oru lossi autojuht	01.04.1937–25.07.1940
Maasikas, Jüri	Kadrioru lossi ja administratiivhoone põrandate poonija	08.12.1938–25.07.1940
Malmberg, Artur (Arvo Malm)	Oru lossi valvur-tööline	01.04.1938–25.07.1940
Mikkov, Arnold	autojuht	30.09.1938–25.07.1938
Mundi, Anton	Oru lossi aednik	01.04.1938–25.07.1940
Mägi, Bernhard	Kadrioru lossi montöör-kütja	01.04.1938–25.07.1940
Mägi, Leida	Kadrioru lossi koristaja	01.10.1938–05.02.1939
Oherd, Johannes (Jaan)	presidendi saunakütja	01.12.1938–...
Ots, Erna	aj. tööjõud – kantseleiametnik	23.11.1938–...
Peterson, Otto	presidendi vanem teenija	01.01.1933–25.07.1940
Põld, Edgar	käskjalg	22.09.1938–...
Rakma, Hilja	vanem kantseleiametnik, asjaajaja	16.09.1938–25.07.1940
Ranna, Olga	administratiivhoone ruumide koristaja	10.09.1938–...
Reichmann, Lola	registraator	07.09.1938–...
Reitsnik, Alvine	Kadrioru vahtkonna ruumide koristaja	23.09.1938–22.12.1938
Roopalu, Johanna	Oru lossi koristaja	01.04.1940–25.07.1940
Räni (end. Reinberg), Alfred	Oru lossi abimotorist	01.07.1939–15.02.1940
Saarmaa, Jaan	pearaamatupidaja ja majavalitseja	19.09.1938–25.07.1940
Salupere, Peeter	käskjalg	24.09.1938–25.07.1938
Sams, Meeri	Kadrioru lossi koristaja	24.04.1939–25.07.1940
Seljamäe, Olev	Oru lossi valvur-tööline	01.04.1938–25.07.1940
Sillak, Karl	aj. tööjõud-raamatupidaja	06.03.1939–31.03.1939
Zirk, Aksel	käskjalg	07.11.1939–...
Taalberg (Orumäe), Voldemar	Oru lossi hobusemees	01.04.1938–09.12.1940
Tambek, Elmar	kantselei ülem	01.09.1938–25.07.1940
Tamm, Anna	Kadrioru lossi pesupesija	16.09.1938–...
Tarto, Armanda	administratiivhoone einela perenaine	21.01.1939–...
Tiido, Meeta	Kadrioru lossi perenaine-majahoidja	15.11.1938–31.12.1939
Urbalu, Enn, major	Oru lossi komandant	
Vaagiström (Vagiström), Eduard	Oru lossi motorist	01.05.1936–25.07.1940
Vastalu, Tõnis	uksehoidja administratiivhoones	19.09.1938–15.05.1939
Vastalu, Valentina	administratiivhoone einela ettekandja	25.01.1939–26.10.1939
Vellenurm, Mihkel	Oru lossi abimotorist	29.04.1938–25.07.1940
Viilas, Johannes	Oru lossi abiaednik	01.04.1938–25.07.1940

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei teenistujad 1992–2012*

Aasmaa, Kadri	protokolliosakonna nõunik (asendaja)	02.09.2010–10.10.2011
	protokolliosakonna nõunik	11.10.2011–
Abrams, Aare	telekommunikatsiooni teenistuse ksv** konsultant	25.05.1998–11.12.1998
Aher, Kaidi	pressinõuniku abi	08.05.2003–31.10.2003
	avalike suhete talituse juhataja	01.11.2003–31.12.2005
	avalike suhete osakonna juhataja	01.01.2006–26.02.2012
	kantselei nõunik (sisekommunikatsiooni küsimustes)	27.02.2012–
Alasi, Oleg	peakokk (töövõtuleping)	24.03.1993–31.12.1993
Alatalu, Epp	pressinõunik	05.01.1998–31.10.2001
Alber, Andrus	siseosakonna majandusnõunik	02.05.2000–09.08.2001
Aldur, Iraida	koristaja	01.04.1993–30.06.1993
Allpere, Anne	adjutantuuri konsultant	17.07.1995–07.02.1996
Almann, Arno	ametist lahkunud president A. Rüütli nõunik	04.04.2007–30.08.2012
Altmann, Jüri	autojuht	21.07.1994–30.05.1995
Arno, Viktoria	ksv kokk	25.08.1997–14.11.1997
Arukaevu (end. Nahk), Piret	välisosakonna konsultant	06.05.1996–11.02.1997
	presidendi abi	12.02.1997–08.10.2001
	presidendi ksv nõunik–abi	06.08.2008–31.12.2008
	nõunik–erasekretär	01.01.2009–10.10.2011
	presidendi nõunik–abi (asendaja)	17.10.2011–
Aunpuu, Tõnu	aednik	01.03.2006–30.11.2009
Barnabas, Pille	direktori sekretär–asjaajaja	08.10.2007–
	asjaajamistalituse juhataja ülesannetes	01.12.2007–31.08.2008
Birov, Andrei	ksv ametnik	19.06.2002–24.06.2002
	protokolliülem	25.06.2002–31.01.2003
	protokolliosakonna juhataja	01.02.2003–27.10.2006
Bärenklau, Ingvar	pressinõunik	04.01.1996–28.02.1997
Bötker, Robert	varustaja	02.05.1994–31.07.1994
	majandusjuhataja	01.08.1994–06.07.1995
Daniel, Maimu	raamatupidaja	04.01.1993–31.07.1994
	söökla raamatupidaja	01.08.1994–31.12.1994
	raamatupidaja	01.01.1995–06.08.1997
Danilenko, Olga	koristaja	22.02.1999–31.03.2000
Džiškariani, Leila	sekretär–asjaajaja	18.07.2005–24.07.2005
	sekretär–asjaajaja	27.07.2005–02.02.2008
Eesmaa, Enn	nõunik	16.06.1993–17.08.1994
Eevardi, Eveli	kokk	08.06.1995–31.12.1995
	ksv kokk	01.01.1996–13.05.1996

© Vabariigi Presidendi Kantselei

**Nimekirja on kantud isikud, kelle teenistussuhet on võimalik kantseleis säilinud dokumentide või nende koopiatega tõestada. Nimekiri ei pretendeeri tõendusliku materjali staatusele ega ei pruugi olla absoluutselt täpne, vaatamata sellele, et seda on koostamise käigus püütud saavutada*

***Koosseisuväline*

Eha, Margit	sekretär–asjaajaja	08.06.2004–31.07.2005
Ehin, Anu	I osakonna sekretär	01.09.1993–31.12.1993
Elmet, Eva-Reet	sekretariaadi dokumenditeenistuse konsultant	02.11.1998–13.06.1999
	sekretär–asjaajaja	14.06.1999–31.08.2000
Elvre (end Valgepea), Ingrid	haldusosakonna juhataja abi	29.07.1997–04.01.1998
	haldusosakonna juhataja nooremabi	05.01.1998–29.02.2004
	haldusteenistuse referent	01.03.2004–23.02.2009
	üldosakonna referent	24.02.2009–
Elvre, Jaanus	protokolliosakonna juhataja	28.10.2006–31.08.2008
Eero, Maaja	perenaine	18.11.1992–03.01.1993
	ettekandja	04.01.1993–31.05.1993
Ermann, Marko	infotehnoloogia ja tehnika teenistuse konsultant	01.03.1999–31.12.1999
	IT süsteemi administraator	01.01.2000–31.01.2003
	infosüsteemide ja tehnika talitus, süsteemi administraator	01.02.2003–
Ernesaks, Kadri	valvesekretär	01.08.1994–11.10.1994
Feldbach, Inna	ametist lahkunud president A. Rüütli nõunik–sekretär	01.02.2012–
Filatova, Valentina	koristaja	04.01.1992–31.03.1993
Gilden, Helmi	puhvetipidaja	04.01.1993–31.03.1993
	varustaja–puhvetipidaja	03.01.1994–03.04.1995
	toitlustustalituse juhataja	04.04.1995–31.12.1995
	puhveti ja söökla ksv juhataja	01.01.1996–01.05.1997
Glaase, Vahur	õigusnõunik	15.01.1993–30.11.1994
Gramberg, Mall	õigusosakonna juhataja	02.01.1995–29.02.2008
	siseosakonna juhataja asetäitja	01.03.2008–
Grauding, Merike	üldosakonna haldusosakonna perenaine	22.02.1999–31.12.1999
	peakoka abi	01.01.2000–30.11.2003
	kondiiter	01.12.2003–16.01.2011
Gutman, Kenno	haldustalituse juhataja	11.05.2009–
Haage, Sigrid	sekretär	18.10.1992–31.08.1993
	vanemsekretär	01.09.1993–28.02.1995
	sekretariaadi juhataja asetäitja	01.03.1995–31.12.1995
	sekretariaadi juhataja	01.01.1996–31.01.2003
Haljas, Peeter	referent	14.12.1992–28.02.1993
	referent-ekspluatatsioonisektori juhataja	01.03.1993–31.08.1993
	III osakonna juhataja asetäitja-ekspluatatsioonisektori juhataja	01.09.1993–18.03.1994
Heinsar, Georg	ekspediitor	01.04.1993–31.12.1993
	autojuht	26.09.1994–06.05.1999
	ksv autojuht	01.05.1997–31.10.1999
	autojuht (asendaja)	01.07.2002–09.09.2002
Heinsar, Rainer	tehnik-autojuht	20.02.1995–31.12.1995
	autojuht	01.01.1996–01.08.1996
Hellakivi, Veiko	ksv remonditööline	03.03.1997–26.04.1999
Herodes, Sigrid	sekretär-asjaajaja	03.05.2000–14.05.2003
	protokolliosakonna ksv konsultant	15.05.2003–31.08.2003
	protokolliosakonna konsultant	01.09.2003–31.01.2005
	protokolliosakonna nõunik	01.02.2005–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Hint, Helve	konsultant	18.11.1992–17.11.1992
	õigusnõuniku abi	18.11.1992–31.07.1994
	õigusosakonna nõunik	01.08.1994–29.02.2008
	siseosakonna nõunik	01.03.2008–
Hiietamm, Silja	ametist lahkunud president Rüütli nõunik-sekretär	01.02.2007–31.08.2011
Hiio, Toomas	ksv nõunik	24.08.1998–31.12.1999
	ksv nõunik	01.01.2001–08.10.2001
	ametist lahkunud president L. Meri nõunik	09.10.2001–31.10.2003
Hinno, Liivi	toitlustustalituse juhataja asetäitja	02.05.1995–31.12.1995
	ksv peakokk	01.01.1996–14.11.1997
Holmberg, Erki	siseosakonna juhataja	01.06.1998–
Hürri, Gerhard	haldusosakonna juhataja (asendaja)	20.05.1997–16.06.1997
	haldusosakonna juhataja	17.06.1997–31.01.2003
Igel, Margit	sekretär-asjaajaja	11.12.2003–01.02.2004
	direktori sekretär-asjaajaja	02.02.2004–30.09.2007
Ilumets, Kaia-Liisa	sekretär-asjaajaja	10.11.2003–31.12.2006
Ilves, Aet	valvesekretär	24.02.1995–16.04.1995
	sekretär	17.04.1995–31.12.1995
	vanemsekretär	01.01.1996–09.08.1996
Jahilo, Peep	välisnõuniku abi	18.11.1992–13.10.1993
Jakobson, Heldi	perenaine	15.10.2001–15.01.2002
Janter, Ove	ksv hooldusspetsialist-aednik(asendaja)	09.10.2012–31.12.2012
Janter, Tõnu	ksv hooldusspetsialist-aednik	01.09.2007–
Jaup, Alar	tehnik-elektrik	09.07.1993–31.07.1994
	insener-elektrik	01.08.1994–02.08.1995
	tehnik-elektrik	28.08.1995–13.11.1995
Jaup, Kaie	teenija	14.01.1994–31.07.1994
	majahoidja	01.08.1994–25.08.1995
Jefremov, Meeli	kokk	02.01.2002–
	peakoka ülesannetes	01.07.2002–06.10.2002
Julissen, Ants	ksv valvur Paslepas	01.09.2007–31.01.2008
Johannson, Andres	direktori asetäitja	03.07.1995–25.09.1998
Joonas, Agnes-Maria	sekretär-asjaajaja	01.03.1998–31.08.1998
Jõesar, Nele	ksv kokk	13.06.2011–21.08.2011
Jõgeva, Helju	vanemraamatupidaja	09.08.1994–24.03.1996
	pearaamatupidaja	25.03.1996–04.01.1998
	raamatupidamise osakonna juhataja	05.01.1998–09.09.1999
Jõgi, Katrin	sekretariaadi konsultant	10.06.1996–22.10.1998
	dokumenditeenistuse vanemkonsultant	23.10.1998–31.01.2003
	üldosakonna vanemkonsultant	01.02.2003–31.10.2003
	üldosakonna asjaajamistalituse vanemkonsultant	01.11.2003–
Järve, Priit	presidendi täievoliline esindaja ümarlaua juures	28.08.1995–31.12.1995
	presidendi esindaja ümarlaua juures	01.01.1996–30.04.1997
Jürine, Endel	varustaja	04.01.1993–31.03.1993
Jürgenson, Sven	presidendi välisnõunik	17.10.2006–29.08.2010
Kaal, Avo	autojuht	03.12.2001–09.10.2006
	autojuht	01.01.2009–28.04.2011

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kaarlõp, Liia	valvesekretär	15.06.1996–25.09.1998
Kalbus, Jaan	ksv autojuht	13.06.2011–28.08.2011
Kalda, Aarne	ekspediitor	04.01.1993–30.09.1993
Kalju, Martti	autojuht	28.06.2010–06.09.2010
Kaljusaar, Teele	kondiiter (asendaja)	18.06.2007–13.07.2007
	kokk (asendaja)	16.07.2007–03.08.2007
	kondiiter (asendaja)	06.08.2007–17.08.2007
Kaljuvee, Jüri	presidendi sisenõunik	13.12.2001–28.09.2003
	presidendi julgeolekunõunik	29.09.2003–09.10.2006
Kallas, Merli	sekretär-asjaajaja	09.11.1999–29.04.2000
Kallas, Sulo	I osakonna sekretär	15.02.1993–30.09.1993
Kalmurand, Katrin	valvesekretär	01.08.1996–31.03.1997
Kalvo, Ellen	köögitööline	25.11.1996–30.01.1998
Kamja, Indrek	kokk	17.07.1995–31.12.1995
	ksv kokk	01.01.1996–29.03.1996
Kamm, Kadri	sekretär-asjaajaja	25.06.2007–31.03.2008
	valvesekretär	01.04.2008–24.04.2008
Kampus, Erika	ksv komandant-perenaine	01.09.2007–
Kann, Jüri	presidendi teadusnõunik–akadeemilise nõukogu sekretär	02.01.2003–09.10.2006
	ametist lahkunud president A. Rüütli nõunik	01.11.2010–
Kannik, Indrek	presidendi julgeolekunõunik	23.10.2006–10.10.2011
Kask, Mare	masinakirjutaja	23.03.1993–22.06.1993
Kask, Villu	teenindaja	01.07.2004–
Kaska, Irina	vanemraamatupidaja	05.02.1996–14.09.1999
	raamatupidamise osakonna juhataja	15.09.1999–19.10.1999
	raamatupidaja	20.10.1999–
Kender, Anu	valvesekretär	06.08.1994–11.09.1994
Kibuspuu, Marko	ekspediitor	15.07.1993–31.12.1993
	varustaja	29.08.1994–22.01.1996
Kiho, Toomas	presidendi nõunik	08.04.1997–08.10.2001
Kinnas (end. Harjaks), Kärt	direktori abi	01.09.1997–31.12.2000
	personalijuht	01.01.2001–03.10.2004
Kisler, Jüri	Paslepa suveresidentsi ksv valvur	02.01.1996–10.10.1996
	Paslepa suveresidentsi ksv tööline	11.10.1996–31.12.1998
Kiverik (end Ehasalu), Heli	sekretariaadi dokumenditeenistuse konsultant	14.06.1999–31.01.2003
	üldosakonna konsultant	01.02.2003–31.10.2003
	üldosakonna asjaajamistalituse konsultant	01.11.2003–31.12.2008
Kivi, Rein	välisnõunik	04.03.1993–18.02.1994
Kivi, Valdo	Paslepa puhkebaasi juhataja	01.07.1994–31.12.1995
	Paslepa suveresidentsi juhataja	01.01.1996–10.09.1997
Kivi, Väino	töömees Paslepa puhkebaasis	01.07.1994–02.01.1996
Kivine, Märt	presidendi ksv nõunik	01.02.2008–10.10.2011
Kivisalu, Indrek	peakokk	07.10.2002–14.03.2010
Klaar, Toivo	presidendi välisnõunik	04.01.1999–08.10.2001
Klaas, Heli	koristaja	22.02.1999–29.10.1999
Kljavin, Keiti	ksv valvesekretär	19.07.2010–31.07.2010
	valvesekretär	01.08.2010–31.03.2012
	ksv valvesekretär	10.04.2012–12.05.2012
	ksv valvesekretär	13.06.2012–28.08.2012

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Kodumets, Mati	infotehnoloogia teenistuse juhataja	09.06.1997–30.01.1998
Kondas, Peeter	ekspediitor	04.01.1993–31.12.1993
	tehnik-autojuht	03.07.1995–31.12.1995
	autojuht	01.01.1996–05.06.1996
	vanemautojuht	06.05.1996–
Koppel, Olari	presidendi nõunik	10.10.2006–30.06.2012
Korv, Merle	ksv aednik	01.06.2007–30.09.2007
Krasikov, Feodor	remonditööline	24.01.1994–18.05.1994
Kreitsman, Vahur	kondiiter (asendaja)	30.06.2008–06.08.2008
Krigolson, Anne-Pille	sekretär-asjaajaja (asendaja)	04.03.2002–11.10.2003
	valvesekretär	07.04.2008–
Krimpe, Jana	siseosakonna ksv nõunik-sekretär	01.03.2002–31.10.2004
Krist, Andrus	välisosakonna nõunik rahvusliku julgeoleku- ja kaitse küsimustes	05.05.1997–31.03.1998
Kross, Eerik-Niiles	ksv presidendi nõunik	08.01.2001–17.04.2001
Kulpson, Kalev	haldusosakonna juhataja	11.10.1995–16.06.1997
Kundla, Helgi	konsultant	18.11.1992–07.04.1994
Kuusalu, Rain	köögitööline (asendaja)	07.08.2006–18.08.1996
Kuusik, Leida	kassapidaja	01.12.1992–19.04.1993
Laaniste, Katrin	kantselei direktori nõunik	28.11.2001–
Laev, Tõnu	autojuht	01.01.2009–
Laidre, Margus	presidendi välisnõunik	06.09.2010–
Lausma, Ruth	sekretär	15.02.1993–08.03.1993
	I osakonna juhataja asetäitja-vanemsekretär	09.03.1993–31.08.1993
	I osakonna juhataja	01.09.1993–17.10.1994
Leego, Erkki	infonõunik	01.04.1996–30.04.1998
Lepik, Ilmar	presidendi majandusnõunik	20.11.2006–
Lepikson, Agne	sekretär-asjaajaja	03.11.2003–02.02.2008
Lepp, Ele	konsultant	18.11.1992–30.04.1996
	ka konsultant kodanike vastuvõtu alal	21.01.1993–01.08.1994
Liiv, Uno	majahoidja	04.03.2010–
Lillak, Maris	adjudantuuri referent	02.10.1995–31.12.1995
	infonõunik	01.01.1996–29.03.1996
Lillemägi, Elve	ksv kokk	01.07.1997–31.08.1998
	kokk	01.09.1998–31.10.2003
Ling, Kaia	asjaajamistalituse juhataja	01.09.2008–09.01.2011
Lippasaar, Kai	valvesekretär	01.01.1996–29.02.1996
	vanemsekretär	01.03.1996–31.12.1997
	konsultant-sekretär	01.01.1998–16.10.2000
	konsultant-sekretär sekretär-asjaajaja ülesannetes	20.02.2000–29.06.2000
	konsultant-sekretär sekretär-asjaajaja ülesannetes	01.07.2000–08.09.2000
Lippus, Madle	presidendi ksv vabakonnanõunik	11.10.2011–
Lobjakas, Ahto	presidendi nõunik ümarlaua juures	10.06.1994–09.09.1994
Lokk, Lembe	I osakonna sekretär	24.01.1994–31.07.1994
Lokkota, Kübe	sekretär-asjaajaja	20.11.2006–20.10.2007
	sekretär-asjaajaja	03.02.2008–31.03.2008
	valvesekretär	01.04.2008–
Loonde, Meeli	nõudepesija	18.07.1995–31.12.1995
	ksv köögitööline	01.01.1996–30.09.1996

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Lootsmann, Värner	III osakonna juhataja	07.12.1992–31.08.1993
	haldusdirektor-III osakonna juhataja	01.09.1993–03.04.1994
	III osakonna juhataja	04.04.1994–06.06.1994
Luhaste, Elfride	ksv köögitööline	01.04.1995–31.07.1996
Luik, Aivar	ksv hooldusspetsialist–aednik (asendaja)	11.04.2011–31.07.2011
Lukk, Kristi	sekretär-asjaajaja	02.02.2004–20.04.2004
Lumberg (end. Hendrikson), Katrin	personalijuht (asendaja)	13.08.2001–31.05.2002
	kantselei direktori nooremabi	01.06.2002–14.09.2003
Lumberg, Tõnu	telekommunikatsiooni konsultant	11.10.1993–31.12.1995
	telekommunikatsiooni ja infotehnoloogia teenistuse juhataja	01.01.1996–04.04.1997
Lusti, Anne	pearaamatupidaja	01.12.1992–08.07.1994
Lutškin, Viktor	autojuht	17.06.1996–
Lõõtsmann, Aivar	ekspediitor	04.01.1993–30.09.1993
Lääne, Pilvi	presidendi nõunik-abi	03.02.2003–09.10.2006
Maarand, Jaan	ksv kokk-kondiiter	10.11.1997–31.08.1998
	kokk-kondiiter	01.09.1998–31.03.2000
Madise, Ülle	presidendi õigusnõunik	30.03.2009–
	ka kantselei direktori ülesannetes	10.02.2011–20.03.2011
Maidla, Margit	sekretär-asjaajaja	03.01.2001–05.12.2001
Maigre, Merle	presidendi julgeolekunõunik	01.08.2012–
Mamontov, Martina	sekretär-asjaajaja (asendaja)	15.06.2001–15.10.2001
Mandre, Boris	remonditööline	27.04.1999–01.01.2006
Mann, Aleksandra	koristaja	04.01.1993–31.08.1995
Margat, Rika	avalike suhete osakonna www-spetsialist (asendaja)	13.09.2010–26.02.2012
	avalike suhete osakonna kommunikatsioonispetsialist	27.02.2012–
Markvart, Enn	direktori asetäitja	15.06.1993–31.07.1995
Mazaihina, Ida	koristaja	01.07.1993–31.03.1995
Meos, Taavi	ksv konsultant	21.05.1998–13.12.1998
	infotehnoloogia ja tehnika teenistuse juhataja	14.12.1998–31.12.2000
	infotehnoloogia osakonna juhataja	01.01.2001–31.01.2003
	infosüsteemide ja tehnika talituse juhataja	01.02.2003–30.04.2004
Meri, Mart	ametist lahkunud president L. Meri nõunik	31.10.2003–30.06.2006
Mesilane–Luhtsalu, Katrin	avalike suhete talituse ksv ametnik	01.09.2004–08.09.2004
	avalike suhete talituse juhataja (asendaja)	09.09.2004–18.09.2005
Metsandi, Kadi	valvesekretär	06.09.1996–25.05.1997
Mihkelson, Liis	aedniku abiline	01.03.2006–31.08.2006
Mikk, Harri	presidendi sisenõunik	02.05.2000–08.10.2001
Mikk, Monica	sekretär-asjaajaja (asendaja)	16.07.1998–31.08.1998
	sekretär-asjaajaja	01.09.1998–13.06.1999
	konsultant-sekretär	14.06.1999–04.11.1999
Milerman (end. Varik), Daily	konsultant-sekretär	04.09.2000–31.01.2003
	ksv valvesekretär	22.03.2010–04.04.2010
	valvesekretär	05.04.2010–31.07.2010
Miller, Peeter	välisosakonna juhataja	01.10.2002–01.10.2006
Mitman, Einar	ksv valvur Paslepas	01.02.2008–23.05.2008
Mitman, Viktoria	ksv Paslepa suveresidentsi perenaine	27.08.1996–26.07.2000
Moon, Katrin	protokolliteenistuse vanemsekretär	08.02.1996–04.01.1998
	protokolliteenistuse konsultant	05.01.1998–16.03.2001

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Moppel, Iide	majahoidja	04.01.1993–22.08.1993
	koristaja	23.08.1993–20.09.1993
Mosona, Maris	sekretär	01.02.1993–21.01.1994
Murdvee, Kersti	ksv ametnik	12.08.2002–01.09.2002
	välisosakonna konsultant	02.09.2002–28.02.2005
	siseosakonna konsultant	01.03.2005–31.12.2008
Mõttus, Aaro	presidendi õigusnõunik	23.10.2006–01.03.2009
Mõistlik, Endrik	haldusspetsialist	16.10.2012–
Mänd, Tarmo	kantselei direktori I asetäitja	31.03.1994–31.08.1994
	direktor	01.09.1994–30.05.1995
	presidendi nõunik	09.10.2001–12.10.2001
	kantselei direktor	13.10.2001–11.10.2006
Männiste, Georg	autojuht	03.11.2003–30.04.2006
Märtmaa, Daniel	ekspresidendi staatuses oleva A. Rüütli nõunik-sekretär	01.02.2001–31.10.2001
	siseosakonna referent	01.11.2001–31.12.2006
Mättas, Riina	valvesekretär	12.10.1994–23.02.1995
Münter, Erkki	presidendi sekretär	18.11.1992–28.02.1993
	II osakonna juhataja asetäitja presidendi sekretär	01.03.1993–31.12.1993
Naarits, Edda	aednik	01.12.2003–02.12.2009
Neppo (end. Vaino), Mailis	sekretär-asjaajaja	01.12.1997–22.10.1998
	konsultant-sekretär	23.10.1998–27.01.2002
	presidendi nõunik-abi	06.11.2006–
Netuzilov, Nikolai	ksv valvur (Paslepa)	13.05.2008–30.06.2008
Neudorf, Kristiina	valvesekretär	05.09.1995–31.07.1996
Noormets, Ando	avalike suhete nõunik	19.02.1997–10.12.1997
Novitski, Marge	kokk	04.02.2011–
Nugis, Edvin	A. Rüütli ksv sekretär-asjaajaja	06.05.1997–30.06.1998
Närska, Renne	koristaja	13.01.1993–31.03.1993
	varustaja	01.04.1993–29.04.1994
Nõupuu, Viivi	köögitööline	04.01.1993–31.03.1993
	teenija	01.04.1993–14.10.1993
	koristaja	15.10.1993–31.07.1994
	nõudepesija	01.08.1994–17.07.1995
	ksv köögitööline	01.10.1996–31.08.1998
	köögitööline	01.09.1998–12.04.1999
Oja, Anna	välisosakonna konsultant	14.01.2002–
Oja, Kersti	sekretär-asjaajaja	08.01.2007–07.05.2007
Ojalo, Alar	siseosakonna nõunik	11.12.2001–18.02.2007
Ojamaa, Ahti	ksv kokk	03.04.1996–02.05.1997
Ojarand, Mare	arhivaar-raamatukoguhoidja	18.01.1993–31.07.1994
	raamatukoguhoidja	01.08.1994–19.09.1997
Ojaveer, Liisa	protokolliosakonna konsultant	16.04.2001–31.01.2003
	protokolliosakonna nõunik	01.02.2003–08.06.2008
Olev, Inga	laohoidja	14.12.1992–31.12.1993
	tehnik-laohoidja	01.01.1994–28.02.1995
Olonen, Raimo	haldustalituse majahoidja	11.01.2010–19.02.2010
Orehhova, Irina	raamatupidaja	21.04.1997–31.12.1999
	nooremraamatupidaja	01.01.2000–

© Vabariigi Presidendi kantselei

Osula, Pille	sekretär-asjaajaja	04.05.1998–14.09.2003
	dokumenditeenistuse konsultandi ülesannetes	01.02.2002–14.09.2003
	üldosakonna ksv rerefent	15.09.2003–31.10.2003
	avalike suhete talituse referent	01.11.2003–31.12.2005
	avalike suhete osakonna referent	01.01.2006–02.05.2008
	siseosakonna nõunik	03.05.2008–
Ots, Mait	välisosakonna konsultant	01.02.1996–01.04.1996
Paali, Margot	asjaajaja	01.12.1992–18.03.1994
	sekretär	02.10.1995–29.02.1996
Paavel, Maarja-Viorika	haldusteenistuse juhataja	18.12.2006–18.02.2007
	direktori asetäitja-üldosakonna juhataja	19.02.2007–20.04.2011
Paenurm, Inga	peakokk	29.03.2010–
Paju, Ants	presidendi (täievoliline) esindaja ümarlaua juures	22.09.1993–12.06.1995
Pajumaa, Indrek	presidendi abi	18.05.1994–25.09.1994
	välisosakonna juhataja	26.09.1994–21.11.1994
Paloveer, Aare	katlakütja	04.01.1993–31.03.1993
Part, Piret	I osakonna sekretär	01.10.1993–07.08.1994
	adjudantuuri konsultant	08.08.1994–25.09.1994
	presidendi abi	26.09.1994–24.11.1995
Parve, Ain	ekspediitor	04.01.1993–02.01.1994
	tehnik-autojuht	03.01.1994–17.02.1995
Parve, Tiina	vastuvõttude korraldaja	14.12.1992–28.02.1993
	vastuvõtusektori juhataja	01.03.1993–31.07.1994
	külaliste vastuvõttude korraldaja	01.08.1994–28.02.1995
Peets, Ulvi	konsultant	01.10.1993–31.07.1994
	direktori abi	01.08.1994–11.08.1997
Perandi, Katrin	direktori esimese asetäitja sekretär	19.04.1994–31.07.1994
	haldusosakonna sekretär	01.08.1994–31.12.1996
	haldusosakonna juhataja abi	01.01.1997–15.09.1998
Pert, Piret	avalike suhete osakonna juhataja (asendaja)	05.04.2010–26.06.2012
	avalike suhete osakonna juhataja	27.02.2012–
Peterson, Kristel	avalike suhete osakonna juhataja (asendaja)	06.03.2007–31.12.2008
	kantselei nõunik	01.01.2009–
Pettai, Vello Andres	esindaja ümarlaua juures	25.11.1997–04.01.1998
	presidendi ümarlaua nõunik-esindaja	05.01.1998–09.04.1999
Pihl, Rita	siseosakonna referent	01.04.2002–31.01.2005
	siseosakonna konsultant	01.02.2005–18.02.2007
Piht, Nigul	infotehnoloogia ja tehnika teenistuse juhataja	01.04.1998–05.06.1998
Piir, Karin	pressinõuniku nooremabi	10.05.1999–30.04.2003
	pressinõuniku abi	01.05.2002–21.03.2003
Piirimäe, Kaarel	ametist lahkunud president L. Meri nõunik-sekretär	21.10.2002–22.09.2005
Piirmets, Mai	raamatupidamise osakonna juhataja	20.10.1999–
Pikani, Jaanus	kantselei direktor	07.06.1995–30.06.1998
Ploom, Irma-Liisu	valvesekretär	01.03.1996–04.01.1998
	sekretär-asjaajaja	05.01.1998–03.05.1998
	konsultant-sekretär	04.05.1998–11.06.1999
Pomerants, Piia	sekretär-asjaajaja	25.10.1998–31.08.1999

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Poom, Riivo	sekretär-asjaajaja	16.10.1998–31.10.2003
Porila, Helge	sekretariaadi juhataja	20.10.1994–01.10.1995
Preegel, Märt	ekspediitor	04.01.1993–31.12.1993
	autojuht	11.03.1996–
Proosa, Kaia	kokk (asendaja)	11.06.2003–08.09.2003
Pruus, Hindrek	ksv valvur (Paslepa)	01.09.2007–30.06.2008
Pruus, Liina	suveresidentsi perenaise ksv abiline	05.10.1998–23.10.1998
	suveresidentsi perenaine (asendaja)	26.10.1998–21.07.2000
	Paslepa suvekodu perenaine	27.07.2000–30.06.2008
Puš (end. Zozulja), Žanna	köögitööline	07.10.1998–
Põllula, Vivika	koristaja	17.08.1993–13.10.1993
Raal, Lembit	ksv hooldusspetsialist-aednik	01.09.2007–15.04.2012
Raamat, Andres	ksv peakokk	20.10.1997–31.08.1998
	peakokk	01.09.1998–25.06.2002
Raie, Siim	direktor	21.03.2011–
Randala, Manilve	sekretär-asjaajaja kt	11.06.2003–31.08.2003
	sekretär-asjaajaja	01.09.2003–31.03.2008
	valvesekretär	01.04.2008–30.06.2011
	asjaajamistalituse juhataja kt	01.07.2011–
Randma, Lea	raamatukoguhoidja	01.10.1997–31.07.2001
Randveer, Anu	presidendi majandusnõunik	13.12.2001–09.10.2006
Ranne, Ivar	õigusnõuniku abi	09.12.1992–31.07.1994
	õigusosakonna nõunik	01.08.1994–29.02.2008
	siseosakonna nõunik	01.03.2008–31.12.2008
Rannut, Mart	nõunik	18.11.1992–31.12.1993
Raudmäe, Liisa	valvesekretär	05.05.2008–
Raudne, Indrek	siseosakonna juhataja	01.11.1994–06.10.1995
Raun, Eero	presidendi avalike suhete nõunik	21.10.2003–09.10.2006
Ree, Piret	valvesekretär	07.05.1995–14.06.1996
Reedi, Malle	ametist lahkunud presidendi staatuses oleva A. Rüütli nõunik	01.09.2001–08.10.2001
Reesna, Andres	varustaja	23.01.1996–22.04.1996
Reimal, Marje	suveresidentsi ksv perenaine, valvur	02.01.1996–15.08.1996
	valvur	16.08.1996–01.01.1996
Reinsalu, Urmas	sisepoliitika nõunik	07.05.1997–31.05.1998
	kantselei direktori ülesannetes	01.07.1998–31.12.1999
	kantselei direktor	01.01.2000–12.10.2001
Reintamm Benno, Piret	protokolliosakonna ksv nõunik	18.08.2008–31.08.2008
	protokolliosakonna juhataja	01.09.2008–
Rimpel, Elke	sekretär-asjaajaja	25.02.2008–31.03.2008
	asjaajamistalituse referent	01.04.2008–
Rohtla, Ülle	direktori abi	18.11.1992–10.09.1993
Rohumaa, Jaanus	presidendi ksv kultuurinõunik	11.12.2006–31.05.2012
Romel, Tamara	perenaine	10.01.2002–
Roomet, Riina Irina	presidendi abi	19.11.2001–31.01.2003
	direktori asetäitja-üldosakonna juhataja	01.02.2003–18.02.2007
Roop, Juta	koristaja	22.02.1999–31.03.2000
Roosi, Ranno	ametist lahkunud president L. Meri nõunik-sekretär	21.11.2005–30.06.2006

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Roots, Sven	ksv kokk	10.02.1997–10.04.1997
Rosenberg, Tatjana	kokk	04.01.1993–31.03.1993
	vastuvõtu korraldaja-kokk	03.01.1994–31.07.1994
	peakokk	01.08.1994–16.06.1995
Rosimannus, Rain	sisenõunik	07.02.1994–31.12.1995
	presidendi sisepoliitika nõunik	01.01.1996–24.03.1997
Ruhno, Kristina	konsultant-sekretär	03.03.2003–31.10.2003
	asjaajamistalituse juhataja	01.11.2003–30.11.2007
Rumm, Ida-Ilaria	koristaja	20.09.1993–17.09.1995
Rusi, Ave	ksv puhveti juhataja	12.05.1997–22.03.1999
	kassapidaja	23.03.1999–11.06.1999
Ruven, Ristiine	ksv köögitööline (asendaja)	06.08.2012–24.08.2012
Rämmeld, Alari	ksv kokk	01.07.1996–27.02.1998
Rääts, Ebba	A. Rüütli ksv sekretär-abi	01.08.1998–18.11.1999
Rüütalu, Ülle	sekretär-asjaajaja	07.09.2004–18.11.2006
Sakkov, Sven	välisosakonna julgeoleku- ja kaitsenõunik	30.07.1995–31.12.1995
	rahvusliku julgeoleku- ja kaitsenõunik	01.01.1996–27.09.1996
Saks, Rainer	presidendi ksv nõunik	10.10.2006–11.10.2006
	kantselei direktor	12.10.2006–09.02.2011
Saks, Malle	majahoidja	23.08.1993–13.01.1994
	majahoidja	20.01.1994–17.09.1995
Saks, Märt	remonditööline	09.12.1992–13.01.1994
Saks-Tammekand, Angela	presidendi välisnõunik	19.11.2001–09.10.2006
Salu, Margus	majandusjuhataja	09.12.1992–31.12.1993
	majandussektori juhataja	01.01.1994–31.07.1994
	haldusosakonna juhataja	01.08.1994–10.10.1995
Saluri, Piret	töövõtuleping	01.02.1995–31.05.1995
	presidendi abi	01.06.1995–31.12.1995
	protokollilõlem	01.01.1996–24.06.2002
Sammal (end Saar), Marika	teenija	15.11.1993–02.01.1994
	perenaine	03.01.1994–31.03.1995
	koristaja	01.04.1995–09.08.1995
Savi, Rein-Eerik	turvaülem	07.11.1995–30.04.1997
See, Ingrid	ksv kokk	01.07.1997–22.08.1997
Sepp (end Kööp), Elle	adjudantuuri sekretär-asjaajaja	05.09.1994–03.04.1995
	adjudantuuri konsultant	04.04.1995–14.07.1995
Serman, Ita	ekspresidendi staatuses oleva A. Rüütli nõunik	01.02.2000–31.12.2000
	A. Rüütli nõunik-sekretär	01.01.2001–31.01.2001
Sibrits, Maimu	kantselei direktori nooremabi (asendaja)	03.06.2002–31.01.2003
	direktori referent	01.02.2003–14.09.2003
	üldosakonna konsultant (asendaja)	15.09.2003–31.10.2003
	asjaajamistalituse konsultant (asendaja)	01.11.2003–04.01.2004
	protokolliosakonna ksv nõunik	28.04.2008–08.06.2008
	protokolliosakonna nõunik	09.06.2008–10.10.2011
	protokolliosakonna nõunik, presidendi nõunik-erasekretäri ülesannetes	23.08.2010–10.10.2011
	presidendi nõunik-erasekretär	11.10.2011–
Siimann, Mart	presidendi sisenõunik	29.09.2003–18.07.2005

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Siirus, Vaike	I osakonna juhataja asetäitja-vanemsekretär	10.12.1992–08.03.1993
	sekretär	09.03.1993–31.12.1993
	konsultant	01.01.1994–18.01.1999
	vanemkonsultant	19.01.1999–31.01.2003
	üldosakonna nõunik	01.02.2003–31.10.2003
	üldosakonna asjaajamistalituse nõunik	01.11.2003–
Sildam, Toomas	presidendi avalike suhete nõunik	23.10.2006–
Silm, Eve	aednik	15.04.2010–
Sirel, Katrin	valvesekretär (asendaja)	18.01.2010–30.06.2011
	valvesekretär	01.07.2011–
Soidro, Mart	konsultant	18.11.1992–17.06.1993
Somelar, Erik	siseosakonna majandusnõunik	09.11.1998–14.04.2000
Sonn, Aale-Triinu	I osakonna sekretär	01.01.1994–04.09.1994
Soone, Jüri	haldusteenistuse juhataja	01.12.2003–05.11.2006
Soovik, Marika	ksv köögitööline	27.01.1998–11.05.1998
Starikova, Hille	sekretär-asjaajaja (asendaja)	20.06.1999–07.11.1999
	konsultant-sekretär (asendaja)	08.11.1999–30.08.2000
Steinberg, Gerta	ksv kokk	18.04.1997–30.06.1997
Suga, Mariika	raamatupidaja-kassapidaja	24.05.1993–31.07.1994
	pearaamatupidaja	01.08.1994–31.01.1996
Suurkuusk, Andres	haldusdirektor	09.11.1998–16.09.2002
Suurthal, Avo	välisosakonna juhataja	12.11.2001–30.09.2002
Suvi, Heli	presidendi sisenõunik	20.11.2006–
Säkk, Janar	siseosakonna ksv nõunik (riigisaladuse valdonnas)	09.04.2007–31.07.2008
Šank, Ester	presidendi pressinõunik	07.01.2002–26.10.2003
	presidendi nõunik	27.10.2003–09.10.2006
Šein, Hagi	presidendi nõunik-esindaja ümarlaua juures	10.06.1999–08.10.2001
	presidendi nõunik-esindaja ümarlaua juures	15.10.2001–28.02.2002
Zabrovskaja, Tamara	koristaja	05.10.1999–31.12.1999
Tael, Kaja	presidendi välisnõunik	01.02.1995–17.11.1998
Taklaja, Andres	telekommunikatsiooni konsultant	01.12.1992–18.10.1993
Tallo, Ivar	välisnõunik	21.12.1993–10.10.1994
Tambet, Andres	ksv kokk	06.05.1997–30.06.1997
Tamm, Aksel	välisosakonna nõunik	05.04.1995–03.10.2001
Tamme, Piret	sekretär	18.11.1992–13.06.1994
Tarand, Kaarel	presidendi ksv nõunik	01.02.2008–12.01.2011
	presidendi ksv nõunik	14.03.2011–10.10.2011
Tarkmeel, Anneli	ekspresident L. Meri nõunik-sekretär	22.08.2001–30.09.2002
Tarmak, Mart	Balti Strateegiliste ja Rahvusvaheliste Uuringute Instituudi direktor	26.11.1993–18.05.1994
Tauts, Toomas	siseosakonna nõunik	01.12.1994–30.10.1995
	siseosakonna juhataja	01.11.1995–29.05.1998
Teesalu-Kranich, Margit	infosüsteemide ja tehnika talituse www-spetsialist	27.02.2001–28.02.2006
	avalike suhete osakonna www-spetsialist	01.03.2006–
Tepp, Jaan	välisosakonna konsultant (asendaja)	01.10.1996–11.02.1997
	välisosakonna konsultant	12.02.1997–01.03.2001
Tomašpolskaja, Anet	üldosakonna ksv referent	17.01.2011–28.02.2011
	üldosakonna referent (asendaja)	01.03.2011–

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Tombak, Margit	välisosakonna konsultant	02.05.2001–19.10.2001
Tomingas, Mari	valvesekretär	01.10.1994–24.09.1995
	rahvusliku julgeoleku- ja kaitsenõunik	30.09.1996–06.02.2002
Tomson, Ingrid	valvesekretär (asendaja)	12.05.1997–25.05.1997
	valvesekretär	26.05.1997–28.11.1997
Toome, Taivo	autojuht	02.08.1996–30.04.1997
Toome, Tarvi	varustaja	13.05.1996–03.09.1999
	ksv autojuht	01.05.1997–31.10.1997
Tooming, Sirli	sekretär-asjaajaja	30.01.2002–12.11.2003
Toonema, Talvi	koristaja	01.04.1993–31.08.1995
Tootsen, Jaan	presidendi ksv kultuurinõunik	01.06.2012–
Torm, Tiina	valvesekretär	28.08.1995–05.09.1996
	vanemsekretär	06.09.1996–04.01.1998
	konsultant-sekretär	05.01.1998–30.01.1998
Torop, Ilmar	ksv autojuht	02.07.2012–09.09.2012
Torop, Priit	autojuhi asendaja (asendaja)	30.05.2005–29.08.2005
	autojuht (asendaja)	05.06.2006–06.08.2006
Torpan, Pille	sekretär-asjaajaja	12.10.2007–07.03.2008
Treufeldt, Indrek	pressinõunik (töövõtuleping)	19.09.1994–06.12.1995
Tross, Jaan	abi sisepoliitika alal	18.11.1992–08.10.1993
Trääl, Triinu	kokk-kondiiter	03.04.2000–22.06.2001
Tšatšua, Tiina	I osakonna juhataja	26.01.1993–31.08.1993
Tšumakova, Galina	ksv koristaja	01.09.1999–31.01.2000
Tulvik, Toivo	Paslepa suveresidentsi ksv tehnik	02.01.1996–19.09.1997
	Paslepa suveresidentsi juhataja	22.09.1997–31.12.1999
	Paslepa suveresidentsi komandant	01.01.2000–16.01.2005
Tuul, Kristel	valvesekretär	01.04.1997–04.01.1998
	sekretär-asjaajaja	05.01.1998–27.02.1998
	sekretär-asjaajaja	01.09.2000–31.12.2000
Tõnismäe, Andres	tehnik-elektrik	15.11.1995–14.02.1996
Täht, Tuuli	sekretär	01.09.1993–13.04.1995
	valvesekretär	17.04.1995–31.07.1995
Uibopuu, Henn-Jüri	erinõunik	28.01.1993–21.02.1993
	erinõunik	12.07.1993–17.08.1993
Utno, Jaan (sen)	katlakütja	04.01.1993–31.03.1993
	keskkütte katlakütja-operaator	01.02.1994–30.11.1994
Utno, Jaan (jun)	katlakütja-operaator	01.02.1994–17.09.1995
	remonditööline	02.01.1996–08.04.1997
Uus, Lea	siseosakond, konsultant	01.11.1995–
Uuspõld, Janek	koristaja	01.04.1993–31.07.1993
Vahtel, Toomas	üldosakonna haldusteenistuse kinnistute komandant	01.03.2007 –23.02.2009
Vahtrik, Mai	valvesekretär	12.09.1994–23.12.1995
Vaim, Olev	Paslepa suvekodu komandant	01.03.2005–31.10.2006
Vain, Tõnu	hooldusspetsialist	12.06.2006–
Vakra, Tiiu	sekretär-asjaajaja (asendaja)	01.06.2003–30.06.2003
	sekretär-asjaajaja (asendaja)	07.07.2003–25.08.2003

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vali, Evi	ksv kokk Paslepas	16.07.1997–15.10.1997
	ksv kokk Paslepas	14.11.1997–31.12.1998
	kokk Paslepas	01.01.1999–31.01.2000
Valler, Tarvo	autojuht	09.01.2002–09.10.2006
	autojuht	01.01.2009–
Valter, Toomas	autojuht (asendaja)	18.05.2009–19.07.2009
Vanaveski, Jana	välisosakonna juhataja	30.10.2006–
Vann, Piia	ksv erasekretär	04.12.2006–31.12.2008
Varik, Aet	tõlk-toimetaja	01.06.1998–02.12.2001
Varo, Heli	koristaja	04.01.1993–31.03.1993
Veidemann, Andra	presidendi nõunik	09.10.2001–04.04.2003
	presidendi ksv rahvastikunõunik	05.04.2003–31.07.2006
Veiderma, Mihkel	kantselei direktor kantsleri ametinimetuses	23.11.1992–31.08.1994
Vellend, Ivo	infosüsteemide ja tehnika talituse juhataja kt	13.09.2004–
Vende, Kullo	tõlk-toimetaja	18.11.1992–17.04.1998
Vernik, Triinu	presidendi õigusnõunik	13.12.2001–06.04.2003
Vetik, Laura	avalike suhete osakonna www-spetsialist (asendaja)	18.07.2011–31.07.2011
Vihol, Kerttu	koka õpilane	04.01.1993–19.06.1993
	perenaine	23.08.1993–02.01.1994
	kokk	03.01.1994–28.04.1995
Viil-Sild, Kristi	sekretär-asjaajaja	06.12.2001–27.01.2002
	konsultant-sekretär	28.01.2002–28.02.2003
Vilborn, Sigrid	konsultant-sekretär	09.02.1998–22.10.1998
Vilimaa, Tiiu-Mall	ksv erasekretär	15.11.2001–09.10.2006
Vips, Martin	haldusosakonna tehnik-elektrik	15.02.1996–24.05.1998
Voll, Katrin	tõlk-sekretär	03.04.1995–01.10.1995
	välisosakonna konsultant	02.10.1995–31.12.1995
	presidendi abi	01.01.1996–11.02.1997
Vosman, Andres	presidendi julgeolekunõunik	11.10.2011–13.06.2012
Vähi, Tõnu	insener-elektrik	04.01.1993–09.06.1993
Väits, Katrin	sekretär-asjaajaja	31.03.2008–31.03.2008
	valvesekretär	01.04.2008–01.05.2008
Väljamäe, Vahur	presidendi kaitsenõunik – Riigikaitse Nõukogu sekretär	01.05.2004–09.08.2006
Öövel, Anu	sekretär-asjaajaja	11.10.2003–08.11.2003

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi käsundusohvitserid 1938–1940

Grabbi, Herbert, kolonel	vanemkäsundusohvitser	1934–1940
Iman, Karl, mereväeleitnant	nooremkäsundusohvitser	
Jaakson, Oskar, leitnant	nooremkäsundusohvitser	
Jonson, Gustav, kindralmajor	käsunduskindral	1934–1939
Teder, Leonhard, kapten	nooremkäsundusohvitser	

Vabariigi Presidendi käsundusohvitserid 1992–2012

Aab, Meelis	nooremkäsundusohvitser	30.11.1992–16.11.1993
Aas, Marek, leitnant	nooremkäsundusohvitser	02.09.2008–31.08.2010
Aljas, Avo, kapten	nooremkäsundusohvitser	12.08.2003–02.08.2005
Auväärt, Toomas, leitnant	nooremkäsundusohvitser	03.08.2005–07.01.2007
Avameri, Martin, leitnant	nooremkäsundusohvitser	21.04.1995–28.09.1995
Elvre, Jaanus, kapten	nooremkäsundusohvitser	29.09.1995–28.02.1996
	vanemkäsundusohvitser	01.03.1996–07.10.2001
Juus, Tarvi, nooremleitnant	nooremkäsundusohvitser	01.03.1996–27.01.1997
Kalmus, Aron, nooremleitnant	nooremkäsundusohvitser	08.01.1997–10.03.1997
Kasak, Veikko, leitnant	nooremkäsundusohvitser	08.01.2007–18.08.2008
Kõiv, Peeter, leitnant	nooremkäsundusohvitser	08.10.2001–31.01.2004
Lambur, Mait, nooremleitnant	nooremkäsundusohvitser	17.03.1997–30.10.1997
Liister, Sven, leitnant	nooremkäsundusohvitser	11.10.2010–
Loosberg, Paavo, vanemleitnant	vanemkäsundusohvitser	17.12.1993–02.05.1995
Mõistlik, Endrik, major	vanemkäsundusohvitser	19.08.2002–01.10.2012
Parve, Vahur, nooremleitnant	nooremkäsundusohvitser	08.12.1997–09.08.1999
Pukk, Mikk, leitnant	nooremkäsundusohvitser	09.08.1999–05.08.2001
Purre, Anti, nooremleitnant	nooremkäsundusohvitser	17.12.1993–01.11.1994
	vanemkäsundusohvitser	30.11.1992–16.12.1993
Puusepp, Rein, major	vanemkäsundusohvitser	21.04.1995–01.03.1996
Pärt, Kristjan, nooremleitnant		nooremkäsundusohvitser
Riuttala, Eero, kolonelleitnant	vanemkäsundusohvitser	28.03.1994–06.06.1995
Toompalu, Madis, leitnant	nooremkäsundusohvitser	06.08.2001–23.09.2001
Treima, Toivo, major	vanemkäsundusohvitser	01.09.2001–01.10.2001
Vaabel, Rein kolonelleitnant	vanemkäsundusohvitser	01.10.2012–

Presidendi kaitsemeeskonna juhid 1992–2012

Andres Arak	1992–1993
Mati Laiv	1993–1993
Heiki Prits	1993–1995
Alar-Erik Ristisaar	1995– 1996
Voldemar Hanni	1996–1998
Aivar Ridamäe	1998–2006
Priit Altmäe	2006–2011
Ivar Zeisig	2011–

Presidendi valveteenistuse vanem

Priit Stumbur	2007-

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Sisukord

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Saateks, **Siim Raie** 5

PRESIDENDI KANTSELEIST 6

Eellugu 7

Vabariigi Presidendi Kantselei 1938–1940 9

Taasloodud Vabariigi Presidendi Kantselei 13

Kõrgemate riigiteenijate ametissenimetamised 1992–2012 22

Kadrioru tõus Eesti Vabariigi valitsemiskeskuseks, **Mart Kalm**, *arhitektuuriajaloolane* 27

Maarjamaa Ristist, **Priit Herodes**, *heraldik* 39

VABARIIGI PRESIDENT KONSTANTIN PÄTS • 1938–1940 43

Presidendi kantseleihoone esimese elaniku mälestusi, **Hellar Grabbi**,
president Pätsi vanemkäsundusohvitseri kolonel Herbert Grabbi poeg, Kadriorus 1934–1940 45

Kadriorg, **Elmar Tambek**, *kantselei ülem 1938–1940* 55

Presidendi pojapoja mälestusi, **Matti Päts**, *president Konstantin Pätsi pojapoeg,
presidendi kantseleis aastatel 1938–1940* 71

VABARIIGI PRESIDENT LENNART MERI • 1992–2001 81

Kadriorgu justkui tööle võetud, **Peep Jahilo**, *välisnõuniku abi 1992–1993* 82

Vabariigi Presidendi Kantselei loomine, **Jaan Tross**,
presidendi kantselei kantsleri kt okt–nov 1992, presidendi abi sisepoliitika alal 1992–1993 88

Presidendi kantseleis, **Mihkel Veiderma**, *kantselei direktor 1992–1994* 97

Kas kiri, resolutsioon, notifikatsioon, korraldus, otsus või käskkiri?,
Vaike Siirus, *asjaajamise konsultant ja nõunik 1992–* 107

Ettearvamatu Lennart, **Mart Soidro**, *konsultant 1992–1993* 109

„Kas sul pliiatsit on?", **Peeter Kondas**, *vanemautojuht 1992–* 113

Kümmekond korda ümber maakera, **Märt Preegel**, *kantselei autojuht 1993–* 116

Alustades nullist, **Sigrid Haage**, *vanemsekretär1992–1995, sekretariaadi juhataja 1995–2003* 119

„Tere, mul on sind vaja!", **Tiina Tšatšua**, *sekretariaadi juhataja 1993* 122

Jahipüssiga mees ja president, **Priit Altmäe**,
presidendi ihukaitsja alates 1993, kaitsemeeskonna juht 2006–2011 126

Oma ametijuhendi kirjutasin ise, **Eero Riuttala**, *president Meri vanemkäsundusohvitser 1994–1995* 129

Hiiumaalt kantselei direktoriks, **Tarmo Mänd**, *kantselei direktor 1994–1995 ja 2001–2006* 133

Asjaajamisest, kirjadest ja muust, **Helge Porila**, *sekretariaadi juhataja 1994–1995* 141

Suislepa õunad ja regionaalpoliitika, **Piret Saluri**,
presidendi abi 1995–1996, presidendi protokolliülem 1996–2002 143

Kõik Eesti Vabariigi seadused läbi loetud, **Mall Gramberg**,
õigusosakonna juhataja 1995–2009, siseosakonna juhataja asetäitja 2008– 146

Keemilised sidemed olid võimsad ja ühise toimimise tunne silmapaistev,
Jaanus Pikani, *kantselei direktor 1995–1998* 152

Kaitsealune konfiskeeris külapoisilt jalgratta, **Aivar Ridamäe**,
presidendi ihukaitsja alates 1995, kaitsemeeskonna juht 1998–2006 155

Hämmeldusi ja kirgastusi, **Aksel Tamm**, *välisosakonna nõunik 1995–2001* 158

Riigipea teenistuses, **Jaanus Elvre**,
president Meri käsundusohvitser 1995–2001, protokolliosakonna juhataja 2006–2008 161

„Kui sind tööle võeti, siis saad hakkama", **Lea Uus**, *siseosakonna konsultant 1995–* 163

President 24 tundi, **Ingvar Bärenklau**, *president Meri pressinõunik 1996–1997* 166

„Oi, teil on uus huulepulk!", **Katrin Moon-Farouk**, *protokolliteenistuse konsultant 1996–2001* 168

Ihukaitsja elu Eestis ei ole põnevusfilm, **Ivar Zeisig**,
presidendi ihukaitsja alates 1996, kaitsemeeskonna juht 2011– 171

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Ühel hommikul vajasid ülikonnad ümbernimetamist, **Katrin Jõgi**,
asjaajamistalituse vanemkonsultant 1996– 174

„Noh, Piret, homme näeme siis!", **Piret Arukaevu**,
välisosakonna konsultant 1996–1997, president Meri abi 1997–2001,
nõunik-erasekretär 2009–2011 ja president Ilvese nõunik-abi 2011– 176

Meri jaoks oli toonane Eesti liialt väike, **Urmas Reinsalu**,
president Meri sisepoliitika nõunik 1997–1998, kantselei direktor 1998–2001 179

Minu presidendid, **Mailis Neppo**,
konsultant-sekretär 1997–2002, president Ilvese nõunik-abi 2006– 182

Pannkoogid moosiga, **Kärt Kinnas**, *direktori abi 1997–2000, personalijuht 2001–2004* 186

Kadrioru vabadik, **Toomas Kiho**,
president Meri nõunik 1997–2001, president Ilvese koosseisuväline nõunik 2006– 188

„Mis on ülalinnas põhimõtteliselt, see on all-linnas praktiliselt," nagu ta mõnikord ütles,
Toomas Hiio, *koosseisuväline nõunik 1998–2001, ametist lahkunud presidendi nõunik 2001–2003,*
Inimsusevastaste Kuritegude Uurimise Eesti Rahvusvahelise Komisjoni tegevsekretär 1998–2008,
Mälu Instituudi juhatuse liige 2008– 195

„Noh, kas tuled mulle tööle?", **Epp Alatalu**, *president Meri pressinõunik 1998–2001* 199

Ka kohatu on koht, **Erki Holmberg**, *siseosakonna juhataja 1998–* 204

Ei tasu töö ajal magama jääda ..., **Pille Osula**, *valvesekretär 1998–2003, dokumenditeenistuse konsultant*
2002–2003, avalike suhete osakonna referent 2003–2008, siseosakonna nõunik (teenetemärkide küsimuses) 2008– 208

Lennukaid ideid ja käegakatsutavaid tulemusi, **Toivo Klaar**, *president Meri välisnõunik 1999–2001* 211

Kunagi ei tohi öelda „ei oska", **Mai Piirmets**, *raamatupidamise osakonna juhataja 1999–* 215

Intellektuaalselt inspireeriv, **Harri Mikk**, *President Meri sisenõunik 2000–2001* 217

Tagades sujuvat kulgemist, **Sigrid Herodes**,
sekretär-asjaajaja 2000–2003, protokolliosakonna nõunik 2003– 221

Olen Liisa Ojaveer, see tähendab Katrin Moon, **Liisa Ojaveer**,
protokolliosakonna nõunik 2001–2008 224

VABARIIGI PRESIDENT ARNOLD RÜÜTEL • 2001–2006 227

Kui kantselei hoones käis kibe töö, elati aias oma elu, **Riina Irina Roomet**,
presidendi abi 2001–2003, direktori asetäitja-üldosakonna juhataja 2003–2007 228

Neil aastatel nägin ma Eestimaad!, **Anu Randveer**, *president Rüütli majandusnõunik 2001–2006* 235

Moedisainerist erasekretäriks, **Tiiu-Mall Vilimaa**, *proua Rüütli koosseisuväline erasekretär 2001–2006* 238

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Šveitsist tõime Eestisse tiibklaveri, **Endrik Mõistlik**,
Vabariigi Presidendi vanemkäsundusohvitser 2002–2012 241

Kui esimesel tööpäeval Kadriorgu saabusin, olid tunnid juba alanud, **Ester Šank**,
president Rüütli pressinõunik 2002–2003, nõunik 2003–2006 248

„Ah, saad hakkama küll, ei ole siin midagi keerulist", **Andrei Birov**,
protokolliosakonna juhataja 2002–2006 251

Sillaks välisministeeriumi ja kantselei vahel, **Peeter Miller**, *välisosakonna juhataja 2002–2006* 255

Ports loomulikku, mõnusalt kodust, arusaadavat ja vahel ka glamuurset kokakunsti,
Indrek Kivisalu, *presidendi kantselei peakokk 2002–2010* 259

On ikka ilus küll!, **Edda Naarits**, *kantselei aednik 2003–2009* 262

Tööülesanded, mida teised majas teha ei jõua, jõuavad sekretariaati, **Manilve Randala**,
valvesekretär 2003–2011, asjaajamistalituse juhataja 2011– 268

Mäetipp Kadriorg. Geoloogiline kiirvaatlus, **Eero Raun**,
president Rüütli avalike suhete nõunik 2003–2006 271

VABARIIGI PRESIDENT TOOMAS HENDRIK ILVES • 2006–2016 275

Esimesed tööpäevad kantseleis, **Olari Koppel**, *president Ilvese nõunik 2006–2012* 276

Tagantjärele tundub alati tore, et oli võimalus töötada huvitaval ajal,
Rainer Saks, *kantselei direktor 2006–2011* 281

Teisele poole rindejoont, **Toomas Sildam**, *president Ilvese avalike suhete nõunik 2006–* 287

Au ja puhas rõõm, **Jaanus Rohumaa**, *president Ilvese kultuurinõunik 2006–2012* 293

Leiutamine ja lavastamine, **Piret Reintamm Benno**, *protokolliosakonna juhataja 2008–* 296

Põnevad maitsed, **Inga Paenurm**, *presidendi kantselei peakokk 2010–* 298

Ülesanne presidendilt: pane vabariigi aastapäeval rahvas tantsima,
Andres Vosman, *president Ilvese julgeolekunõunik 2011–2012* 304

Kaheksa tundi valvel ehk päev Kadriorus vahtkonnas,
Mathis Bogens, *vahipataljoni ajateenija, presidendi tunnimees 24 tundi 2012* 307

Töö valib inimese, mitte inimene tööd, **Siim Raie**, *kantselei direktor märts 2011–* 311

Vabariigi Presidendi Kantselei teenistujad 314

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Toomas Volmer

Aerofoto presidendi kantseleist ja Kadrioru lossist

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Esikaanel:

Kadrioru administratiivhoone peasissekäik, perspektiivvaade.
Alar Kotli detailjoonis. Eesti Arhitektuurimuuseum 23.1.27

Tagakaanel:

Fragment riiginõukogu saali tapeedist. Foto: Arno Mikkor

Kaante sisekülgedel:

Fragment suure kabineti tapeedist. Foto: Arno Mikkor

Vahelehtede fotod:

Lk 2 Kadrioru administratiivhoone peasissekäigu laternad.
Alar Kotli detailjoonis. Eesti Arhitektuurimuuseum 2.9.2

Lk 43 President Päts 1939. aastal Pärnus VI võidupüha pidustustel võidutuld süütamas.
Foto: Eesti Filmiarhiiv 0-57862

Lk 81 President Meri Võrumaal 16. novembril 1992. Foto: Albert Truuväärt, ETA

Lk 227 President Rüütel oma koeraga kevadel 2002. Foto: Vabariigi Presidendi Kantselei

Lk 275 President Ilves kantselei fuajee trepil. Foto: Toomas Volmer

© Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei, või VPK nagu siin töötanud inimesed seda kutsuvad, on koht, kus juhtub iga päev midagi olulist või mäletamisväärset. Nüüdseks on kantselei taasloomisest täitunud 20 aastat ja 2013. aasta kevadel täitub 75 aastat kantselei esmaloomisest. Arusaadavalt on selle aja jooksul muutunud nii riigipea institutsioon kui Eesti. Raamatus, mida praegu käes hoiate, on lühike ülevaade presidendi kantselei ajaloost ning endiste ja praeguste töötajate meenutused seal töötatud ajast.

© Vabariigi Presidendi Kantselei